
3 1761 08111102 3

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO

Z ROKU 1848.

PÍSAU

M. DOHNÁNY.

Darom od M. J.
1860

SVAZOK I.

V SKALICI,

PÍSMOM A TLAČIVOM FRAŇA XAVERIA ŠKARNICLA A SINOU.

1850.

„Keď bolo slobodno dedom dedou naších hovorit a jednat na svete v časoch minulích, spuosobom tím vekom primeraním, musí bit aj nám dovolenuo spuosobom naším vlastním do časou naších zasahuvat.“ — — —

„Každí filister o národu slovenskom zle misleu, ohovárau ho, posmjevau sa mu . . . . Keď zpjevau (Slovák) bou (ľuďom) lahkomiselní, keď plakau bou ím babskí, keď bojuvau bou ím divokí, keď v svojích dedinách žiu bou ím podlí, otrockí, keď mestá zakladau bou ím bojazliví, keď ces morá sa plaviu bou ím ziskovní, keď ustupuvau smjali sa jeho dobrote, keď na víboje išjeu preklínali jeho moc, keď sa sám v sebe zosilovau sprisahali sa proti ňemu, keď sa s ňimi spolčuvau ošudárili ho a viškerili mu zubi. A všetkje tjeto veki prežiu Slovák bez náruživosti osobnjeho života!“

„Slov. Pohladi.“

VRSTOVNÍKOM A BRATOM SLOVENSKÍM

OD ROKU 1844!

Pamätáte, Braťja! na tje peknje dňi mláďeňeckjeho života nášho, ktorje sme nad slovanskím Dunajom v „Národňej Svaťini,“ spojení najsrdočňejšími svazki pobratímstva a prjaťelstva slovenskjeho, trávili?— O tom ňepochibujem. Často Vi mislou i srdcom zaletujeťe do tích posväťních krajou prvjeho zápalu; na mjesta drahje, kďe Sťe choďjevali, na kopce peknje, na ktorích Sťe o národu dumávali, do ťichích hájou, po ktorích sa spevi naše slovenskje rozljehali. Svatje zostanú takjeto mjesta mláďeňeckích zábav, rozkoší, bolesťí a višších misli letou pre Muža, k bojom pripravenjeho a všetkím návalom sveta vzdorujúceho.

Od Dunaja nás vlni búrne zaňjesli pod vekovečnje, velebnje Tatri naše! I tu sme v ďjele započaťom pokračuvali: upevňujúc sa v láske k národu, a chistajúc sa ku nastávajúcim búrkam života pozemskjeho.

Od toho času sa vo sveťe mnohje prjevrati porobili. Ňenazdali sme sa, že v zápalistích dobách nás nadletujúce túžbi, spevi, ideale,— trebas sme presvedčení boli, že sú svatje, pravďivje, a preto semeno budúcnosťi v sebe ňesúce,— tak skoro do života a skutočnosťi sa preďjerať, a všetkje společnosťi a okresi ludskje zaujímať budú.— Čas nás skoro nepripravených zasťihnuv; ale ďakuvať Bohu, že aspoň višších

Geniou národa nášho schiťiu na krjela, hoďjac ich do ňezmeranjeho Oceánu zbúreních vln najnovšjeho veku. Títo schiťili národ so sebou, a plávali s ňím ku prístavu šireho Slovanstva! Národ náš v zbúreních vlnách ňezahinuv; bo mau Vodcou zmužilích, Správcou múdrich a opatrních, ktorí vihnúli náramním prúdom, a obišli besnje, ich pohltiť sa hrozjace skaliská. Národ z mora viplávau rezkejší, živší a odvážňejší; poznau svoju silu, a seba, ako rovnjeho druhím národom; a jeho sinovja budú veďjeť zastať práva svoje i posvätiť sa za dobro celku i umrjeť za bratou svojích.

Pozorujúc toto vrhnutja sa národa nášho do vln zbúrenjeho mora, a obďivujúc odvážnosť Vodcou a posvätenosť junákou slovenskích: vzbuďila sa v duši mojej túžba, naznačiť to na **pamjatku** pre Vás, drahí Vrstovňíci moji! Bo vjem, že Vi ďejom tímto najlepšje rozumeť, najvätšú úťechu v ňích nachádzať buďeťe.

Na Vás som, teda, misleu, Spoločňíci skutku mláďeňeckjeho, keď som tjeto rjadki „Povstaňja slov.,“ spisuvau. Príjmiťe a pozdravťe prvopočjatočnú prácu moju, srdcom úprimním, pohladom vďačním. S Bohom!

UPOZORŇEŇJA.

Historia slovenská sa ňedá dla vzoru ňemecko-francúzko*)-englickích historikou písať; napísau som ju teda duchom a spuosobom čisto slovenskím.

Vjem, že mojej práci k dokonalosťi, aká sotva vjacročním prerábaňím docjeliť sa muože — abi sa Horácovo „nonum prematur in annum" viplňilo, — mnoho chibuje: preto ale pokutkárskich kritikou, čo na mjesto toho, abi sa k dačomu pribrali, iba druhích rečjami: „to mau inakšje" „toto ňemau napísať" „to bich já takto mislcu" — posudzovať a posmeškuvať vedja, aňi ako mak si ňevšímam.**) Z takích mi aňi škodi, aňi osohu ňemáme; muožu odísť — s pánom Bohom!

---

*) K dokonaljemu pochopeňú vivinuvaňja sa sveto-mišljenki, mimo slovanskích spisou, najdúležiťejšje sú francúzke; najme spisi slávneho Thiersa, Louis Blanca, Micheleta, Lamartine-a, Montholona atď.

**) Prišlo mi na um, že takíto ludja, trebas sú Slováci, všetko račej viďja v cudzej reči napísanuo, ako v ích vlastnej slovenskej; abi sa ím zadosť urobilo, ňech ím Shakspeare-ova Portia to istuo po englickí visvetlí: „It is a good divine that follows his own instructions: I can easier teach twenty, what were good to be done, than be one of the twenty, to follow mine own teaching." (t. j. Dobrí je to kňaz, ktorí svoje vlastnje reči (vinaučovaňja) zachováva. Lahko (lahšej) ja naučim dvacjaťích čobi bolo dobre robiť, ale ťažko sa najďe jeden z pomedzi tích dvacjaťich, ktoríbi moje naučeňja nasledovau.) Vzťahuje sa to na Slovákou takích, o ktorích bi tá istá Portia ako o Faulconbrigde-ovi povedala: „He is a proper

Ňedokonalosť prednášaňja muojho viuahradja vítahi z „Obrazou povstaňja slovenskjeho v roku 1848.“ Velacť. p. Hurbanom, — na žjadosť daktorích moravskích a českích Vlastencou — nakresleních, a spisuvaťelovi prítomních ďejou, spolu i s dúležitími listami súkromnimi na „Najhodňejšú Spoločňicu, jeho hrozních, ale i slávnich osudou“, písanimi, k upotrebeňú, prjaťelski doručeních. —

Úprimních Rodákou a prjaťelou pravdi úctivo žjadam, abi ma o viňechaních,. a snáď dúležitích udalosťach, upovedomili. Vítanje mi budú takje oznámki; jednotlivec ňemuože všetko veďjeť, a všetko všaďe viďjeť. Spolu aj keďbi chibu, alebo (čo ňemislím) ňepravdu našli vo spisku prítomnom, ňech ma upozorňja: abi ňeprjaťelja naši viďeli, že mi ňje len ích hrjechi ňezveličujeme, ale aňi najmenšej ňepravdi o ňích ňehovoríme; ba dosť často blädnú barvi opisuvaňja nášho pred ích skutočním so Slováci zachádzaňím a ukrutnostmi, akích sa na národu Slovenskom dopusťili. Maďari o nás samje lže písali; mi si dovolujeme aspoň svedectvo pravdi o ňích a ích skutkoch vidávať.

Kdo chce mať „Úvod“ do mojej historie, a všetkjemu dokonále rozumjeť, ňech prečíta v „Pohladoch“: „Slovensko a jeho život literárni“ od M. J. Hurbana.

O pravopise takom lebo takom slova šíriť púvodca prítomnjeho spisku ňebuďe; bo jemu na litere, ktorá sa vždi premeňiť muože, mnoho ňezáleží, ale jediňe na duchu, ktorí obživuje, jehožto zákoni sú večnje a ňezmeňitelnje. Načo sa s „abecedou“ zapoďjevať, ktorá je dňes laťinská, zajtrá muože biť kyrilská a napozajtrok zas inakšja?

Púvodca so zápalom číta vzňešenje básňe a spevi Homera slovenskjeho J. Holljeho — v bernoláčiňe; vítanje sú mu srdce i ducha rozňecujúce zňelki ňesmrtelnjeho J. Kollára — a kocháva sa i v druhích bezpočetních ďjelach klassickích, —

---

mans picture; Bat alas! . . . How oddly he is suited! I think he bought his doublet in Italy, his round hose in France, his bonnet in Germany, and his behaviour every where.“ (Dosť pekná figúrka z človeka; ale čože je z toho! . . . A ten oblek, ak ďivní na ňom! Kamizolu tuším v Itálii kúpiu, nohaviçe vo Francúzku, čjapku v Ňemecku, a jeho držaňja — kdo vje v ktorom kúťe sveta!)

v českej reči písaních; ale rád bere do ruki aj — zápalom, životom a nadšeňím díchajúce — kňihi mladej liter. slov. — v slovenčiňe, z čistjeho Tatranskjeho žrjedla čerpanej — spísanje a uverejňenje.

On teda hádki z ohľädu reči za velkuo ňeštestja ňedrží, a držat ňemuože; filologi sa vždi hádali a hádat sa ňeprestanú. Len abi u nás akuosi diktátorstvo a škrupulantstvo prestalo, ktoruo hňeď druhjemu do zradcou nadáva, ak on snáď ypsilon ňepíše. A tu zas tá tisícorakími barvami maluvaná ňesvornost slovenská sa z hrobu vicituje, ktorou prestrašení slabí duch kričí: beda, beda, beda Vám, Vi ňesvorni Slováci! ňepomisljac, že on práve „starje hrjechi" začína.

Dajteže tomu pokoj, a ňerobte darobnje mrzutosti. Boje sú potrebnje k vivinutú sa národňjemu. Či bi sme ozaj od „bibličtini" ďalej íst ňemali?

Ňemci a Francúzi, — že tí sú vraj svorňejší! — Ale prosím Vás, páňi moji, jestli ích liter. skúmate: či ňenajďete že sa literatúra u tíchto národou skoro každím ďesatročím meňí, a že pred Napoleonom Francúzi veru inakšje písali, ako teraz. A Ňemci? Títo iba od Goetheho časou majú istejšje pravidlá písaňja. Takím spuosobom sa to aňi u nás ňeštestím menuvat ňemuože; — a daj Bože veční, abi len inšej ňesvornosti medzi nami ňikdi ňebolo! Púvodca v tom na príklad žjadno ňeštestja neviďí, že M. M. Hodža „Dobruo slovo" inakšje, „Vetin" zas inakšje", Epigenes Slovenicus" a „Der Slowak" tjež inakšje písau. Len abi duch boží vjacej luďí povzbuďiu k vidávaňú podobních spisou! Jeden Genius vždi vjac stojí, ako tisíce nad ňesvornostou bedákajúcich a lamentujúcich ňesvorních škrupulantou!

Kím ňebuďeme mat Akademie, učenje společnosti, školi a stolice reči slovenskej, a dokjal ňedosjahňeme život verejní, občjanski: — aňi reč naša ňebude, a ňemuože mat ustálenje a skristallizuvanje formi a zákoni.

Čo sa púvodca tíka, on ďeje prítomnje v inšej reči písat ňemohou, iba v tej, ktorá ďeje tjeto, tak rečeno stvorila.

Písanje su oňi v reči tej, ktorá vistúpeňím svojím, ako bleski jarňjeho slnka celuo Slovensko občerstvila a k životu prebuďila; ktorá prvíraz samostatnost a život národňí Slovákom zvestuvala; k bojom srdcja i duchou slovenskích

proti ňespravodlivím Maďarom podpálila a meče za Najjasňejšjeho Krála a za práva národa slov., tisícom mláďencou a mužou slov. do rúk podala; v reči tej, v ktorej sa rozkazi a zákoni (v prítomních ďejoch) vidávali; pred ktorou sa odroďilci slovenskí trjasli a polepšeňja slubovali; ktorej pjesňami kojení a povzbuďení bojovňíci slovenskí do ohňa proti ňeprjatelovi smelo stúpali; v ktorej, dokjal sa terajšje okolnosti ňepremeňja, najskuor a najlepšje život politickí na Slovensku založit, vivinút a vivjest sa dá; a naposledi v reči tej, ktorá si mečom život vidobudnula. A to je naša nová — a najstaršja — Slovenčina!

Komu bi ona uši obrážala, ňech odloží spisok tento na stranu; ňikomu sa ňevtíska. Boh dá, že on aj svojich prjatelou najďe; a tí, v ktorích rukách meče a bodáki sa blískali, ho vďačňe prijmu a s potešeňím čítat budú.

Ostatním posmevačním Thersítom odpovedám slovi M. J. Hurbana „Slov. Pohladou" Ďjel I. Sv. 1, str. 34, rjadok 7. — „Mi bi sme ňedbali, čobi tí terajší naši učeni pokutkári už bár po englickí písali, kebi len písali o vecjach národa sa tíkajúcich, a tak boli dákimi stlpami viviňujúcej sa z národa nášho síli! Ale samá ňečinnost — iba ak činnostou pomenuješ to thersítsko sa z tích, čo dač pracujú, vismjevaňja."

V Ovčjarsku na Považí, dňa 2-ho Brezna 1850.

M. D.

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO Z ROKU 1848.

„Unsere Bewunderung gehört nur denen, die ihrer Zeit vorauseilend, das Vorgefühl des nahenden Tages und den Muth gehabt haben, ihn zu begrüßen. Denn eine unabhängige und stolze Stimme zu erheben, wenn man das Geschrei der öffentlichen Meinung gegen sich hat, die Macht, die sie verläumden wird, zum Kampfe herauszufordern, für eine Menge, die sie nicht begreift oder sie ignorirt, in sich selbst nur seine Ermuthigung, seine Kraft und Hoffnung zu finden, mit unbeugsamem Muthe und mit einem heiligen Eifer der Gerechtigkeit dem Ziele zuzuschreiten, ohne sich umzusehen, ob Jemand folgt . . . . .: ja, das ist ewigen Preises würdig, und für die, die solcher Opfer fähig waren, muß der Weihrauch der Geschichte emporsteigen."

„Louis Blanc."

„Kalich večni blahoslavenstva duchovnjeho nepriklada sa k ústam rozkošami a šťestím opojením, ale k ústam tuná v zmatkoch zemskích len horkosťou naplňením!

„Slov. Pohladi."

1. Ep. Sv. Pavla ku Korintsk. 1, 18. 2, 4—16.
1. „ „ „ k Tessalon. 5 kap.

„Novi Zákon."

„Nicht die Stärke ist es, die die Welt leitet, was auch der äußere Augenschein sagen mag; der Gedanke ist's."

„Louis Blanc."

1. Úvod.

Slováci! s nábožnou mislou začínam písať Vašu historiu. Za tisíc rokou ona bola pretrhnutá; bo Vi ste ňeboli povedomím národom, ale iba ludja živorjaci sa, cudzincom slúžjaci, cudzincou poslúchajúci. Vaši velkí mužovja len velkolepost, rozmaňitost a zaňímavost ďejou cudzích rozmnožuvali a naplňuvali. Vítvori a ďeje ducha slovenskjeho, preljevali sa do maďarstva: a tomuto sa pripisuvali všetkje velkodušnje, odvážne a neohroženje skutki, umom i srdcom slovenským viveďenje a dokázanje.

Za tisíc rokou sa ňepísala slovenská historia; a svet už natolko bou zabudou na Slovákou, že, keď prebuďeňejší rodu sinovja na svoju predošlost sa spituvali, ďeje starích otcou zkúmali, pátrali a vihladávali, vismjevau sa a zatracuvau počínaňja takuo. Lêž ňedali sa oňi odstrašiť, a požehnaná bola ích práca: bo našli sebä v ďejoch starích otcou svojich, a našli historiu slovenskú vpleťenú v ďeje ludstva a človečenstva. Ktorí sin Slovenska s úťechou sa ňerozpomína na Ríšu Velkomoravskú? Kdo s hŕdostou ňevisloyuje mená slávneho Svatopluka, Róstislava, Mojmíra, Cyrilla, Methoda a t. ď., ktorí pred tisíc rokami jako králi, kňježatá a Sv. Apoštolovja slov. sa mu pred oči staväjú, upomínajúc ho na slávu jeho národa? Jestli ale srdce šlechetnuo, ducha vzňešeňejšjeho tjeto rozpomjenki úťechou naplňja, — čím vjac ho musja pohnúť ďeje prítomnje, najnovšje, vistúpeňja mužou slovenských pred očima europejských národou na zemi starootcovskej, pozorujúc, že Slovák, objavjac sa svetu v národňej individualnosti svojej, ňje je vjac tak ukrití a zabudnutí, ako predtím! Povstáňim za Austriu, slávnu Monar-

chiu a Velkovládu europejskú, keď jej zo všetkích strán ňebezpečenstvo hrozilo, zasjahli Slováci skutočňe do pásma ďejou europejskích; a poslúžjac k tomu, žebi Velkovláda táto, svoje potrebnuo v rovnováhe europejskích mocnárství, mjesto udržala, na kolko ím toho mlaďistvje ích sili dopúšťali, stáli v službe historie a človečenstva, obráťac takto pozornosť národou na seba. *)

„Čože to buďe za historia? Akje vojni, ťahi, bitki a víťazstvá sa tu budú vipisuvať? Ci dáki Huňadi na Turkou, alebo dáki Napoleon slov. ťjahnuv na Moskvu s ťisíci a ťisíci bojovňíci slovenskími?“ — Takto sa ozve ďaktorí z ňeprjaťelou naších, čo ešťe trochu pamätá, že mu kedisi v školách o Huňadim a Napoleonovi rozprávali, osobujúc si právo posmeškárstva. — S takími luďmi sa mi zapoďjevať ňebuďeme; a pri písaňí naších ďejou aňi len z ďaleka na ňích ňemislíme; oňi sú tak ňízki duchom, že naším mišljenkam, slovám a skutkom docela ňerozumejú, preto na ňích ňič ňetraťíme.

Prítomnje ďeje sa len duchom višším, idei a národu posväťením, ako i prjaťelom Monarchie a jednoti Ríše Rakúskej, — ktorím ňemuože biť ňič ňepatrnuo, čo sa v záležitosťach jej udržaňja robilo — dobrím svedomím porúčajú.

Tvorca a začjatok najnovšej historie na Slovensku, je mišljenka, slovo, zápal; a prítomní spis iba mohútnosť tíchto troch spojencoú preukáže, predstavjac: že, trebas jak ohromnuo namáhaňja ludskuo, je slabuo proťi večnej mišljenke valjacemu sa prúdu života národou a ďejou novích z poza druhích, tajních svetou vistupujúcich. Alebo, abi každí rozumeu: že Boh ňezabudou na svet, trebas luďja naňho už skoro celkom boli zabudli.

Slováci ňemali ňič, iba mišljenku a náďeju v svoju budúcnosť; Maďari naproťi tomu, mali všetko, čo len v sveťe u luďí sa nachoďí. Mali v moci boha svetovjeho, t. j. šafárili so všetkím zlatom, strjebrom a inším drahím kovom, čo sa len v baňjach Uhorska a Sedmohradska vikopáva; získali si magnášou, grófou, barónou a ostatňích velko-pánou sveta v Uhorsku, ktorí velkú čjastku svojho imaňja na „oltár vlasťi“ priňjesli; mali všetkje možnje prostrjedki millioni peňazí vi-

*) Ako o tom, krom ňemeckích i francúzke a druhje časopisi svedčja.

hadzuvať; stáli na ích rozkazi pohotove millioni obivatelou uhorskej krajini; vedeli zaujať pevnosti cisárske bez najmenších obetí; pušjek a bodákou mali na ťisíce; djel, že ich aňi za sebou vláčit ňestačili, prachu a gúl mnoho ťisíc centou; — a všetko, čím muože imponuvať jeden národ a udržať sa v mohútnosti a slávc, jestli stojí na základe životnej, pravdivej sveta - mišljenki, a ňespravedlivo ňeblíži, ňekrivdí a ňeprenasleduje druhje národi. Ale ňespravedlivosť a nadutosť maďarská sama si hrob pripravila. A zo slovenskej ňičoti povstali ďeje a vistupuje zorňica novjeho života!

2. Víznam literatúri v živote národa.

Prú, akobich k samím ďejom pristúpiu, aspoň slovo chcem prerjecť o literatúre národňej. Komu sú známe spisi mladej literatúri slovenskej, tomu ňetreba dokazuvať, že sa z tejto vivinúlí, a nutňe nasledovali najnovšje ďeje na Slovensku. Každou znameňiťejšou kňihou sa noví skutok oznamuvau, každá, z hlbšjeho ducha pošlá pjeseň skorí boj s ňeprjatelom predzvestuvala. S poďiveňím pozorujeme, ako na príklad v ročňíkoch „Ňitri" (Hurbanom vidávanej) vislovenje proroctvá, túžbi, predtušeňja, pomáli do skutočnosti prechádzajú, kďe sa to v tích časoch, keď Ňitra vichádzala, za fantomi, utopie a bláznovstvá držaťo. Z kňích slovenskích muožeš vičítať i vernosť Slováka k svojmu cisárovi, jeho náďeje, že od slávňe panujúceho Domu Habsburgskjeho jemu spravedlivosť prisúďená, a že v nastávajúcom boji, pod dvojhlavím orlom Habsburgskím, za „vlasť a krála" bojuvať buďe. Hneď v prvom ohlase prvej Ňitri, takto sa osvedčuje spevec:

„Zpírá se (Slowák) wrahům a času wztěklosti,
Majíc wíru w krále, ducha swého síly,
Tak Habsburského Orla sprawedlnosti
Osmělený k 'swému národu se chýlí."

Alebo str. **137.**: „**Sláwie w Rakausích.**"

„Naděje twé, ó Sláwie! neutonau,
Rakauských twých pod orlicí Bulionů
Jeruzalem si dobudeš pokoje."

Velmi dúležitje sú slová v II. ročňíku Ňitri str. 187 a 188, ktorje Hurban roku 1843 napísau, akobi už vtedi bou predviďeu mestá i polja budúce, na ktorích Slováci dakedi za svoj národňí život povstanú, hovorjac: „Hej! vitajže nám hrďinská Mijava." Hrďinská je Mijava, bo jej historia mnoho obsahuje skutkou, ktorje sa hrďinskími zvaŧ muožu. Škoda len že všetka sláva hrďinskosŧi Mijavskej len ženám náleží. Muži si hu vraj ňechali na budúcnosŧ. No aj to dobre . . . . . . Boh vje kedi, ale istuo je to, že časom prujším alebo pozďejším viplňja sa naše tušeňja a naše náďeje, bo ich ňevistavujeme na základe vimislenom, ale na podstaŧe pravďivej, na potrebnom tom vivinuváňi sa historickom — ludskjeho pokoleňja. Veŧ sme sa už ŧisíc rokou pripravuvali k tomu, čo biŧ máme v najbližšej budúcnosŧi. Že ale k tomu víhladu ňemajú tí, ktorí sa na budúcnosŧ ďívajú z úzkeho okjenka formičjek dosavádňich, tomu sa ňemáme čo ďiviŧ, bo to sú luďja, čo i o Kristu hovorja, že bez prorockjeho ducha mohou predpovjedaŧ zkázu mesta Jeruzalema a t. ď." — Krom Mijavi aj druhje mestá a kopaňice, ňeskuor viznačenje, sa tu víslovňe menuvanje, ako: Brezová, Stará-Turá, Krajnuo a t. ď. — V tom istom ročňíku str. 71. „Hoj búrki! žeňŧe že sa skuor na Tatri, a rozdujŧe tjeto ohňe skuvanjeho ducha — abi žjarili svetu!" Kdo teraz číta „Pohladi slovenskje," všetko posjal ňesrozumitelnuo, tajnuo, tušenuo — ako jasnuo, pravďivuo, do skutočnosŧi a života zasahujúce sa mu objaví. — Aspoň dakolko slov na príklad: Ďjel 1. Sv. 1, str. 15, „túžime visloboďiŧ sa zo stavu len práve trpjaceho, k zasahuváňu do pásma skutkou celuo človečenstvo v jednotlivích národoch oslavujúcich;" alebo str. 23: „musíme, musíme naozaj prestaŧ už jeden raz len na krbku svojom sa zohrjevaŧ, musíme prestaŧ len na doliňe našej sa presúšaŧ, a t. ď. a t. ď."— A takímito mišljenkami a náďejami je preplňená celá mladá literatúra slovenská.

Keď nadšeňejší spevci maďarskí iba čjerne, hroznje obrazi budúcnosŧi maďarskej viďeli, Slováci z tráplivej skutočnosŧi leŧeli na krjelach spevou do ňeďalekej krajšej budúcnosŧi svojej. — Berzsenyi, Bajza, Vörösmarty a druhí, žalostním hlasom trúchlja nad maďarstvom; na príklad:

„Mi a' magyar most? rút szibarita váz; *)
Letépte fényes nemzeti bélyegét,
'S hazája f e l d ü l t védfalából
Rak p a l o t á t heverő helyének."

*

„Multadban nincs öröm,
jövődben n i n c s r e m é n y,
Hanyatló szép hazám
miattad vérzem én." atď.

*

„Jár számkiüzötten az árva fiú,
Dalt zengedez, és dala olly s z o m o r ú . . .
. . . .
„Jó gyermekem! a' haza szebb idejét
— Elmult az örökre — ne zengjed."
. . . .

*

„Vagy jöni fog, ha jöni kell
a nagyszerü halál,
Hol a temetkezés fölött
egy ország vérben áll!" atď.

---

*) V slovenskom preklade:
„Čo je madar teraz? špatní kostlivec sibarítski;
Ztrhau zo sebä krásnu známku národňjeho života, —
A s rúcaňín rozborenej vlasťi svojej,
Stavja si p a l á c jeho leňivosťi."
„V predošlosťi tvojej (vlasť moja) ňjet radosťi,
V budúcnosťi ňjet nádeje,
Hinúca pekná vlasť moja
Nad ťebou mi srdce krváca."
„Sin vlasťi chodí sťa sirota vo vihnanstve,
Pjeseň vispevuje prežalostnú, ...
Ďjeťa moje dobruo! o krajších dňoch vlasťi
— Už tje pominúli — ňespjevaj!" atď.
„Lebo príde, keď má prísť pohrab (smrť) velikánski,
Kde nad hrobom celá krajina v krvi stáť bude."

Smutnuo je to, keď vzňešeňejsí duchovja takto sa ohlasujú; takjeho jedneho tisíce škreklavích betárou ňepreváža. Slováci majú celkom inakšje spevi. Na príklad:

„Co-z nás Sláwů bude o sto roků?
Cože bude z celé Europy?
Slawský žiwot na wzor potopy
Rozšíří swých wšude meze kroků!“

„Slávy dcéra!“

✲

‚Dobrú noc Slováci, váš ďen už zapadou.‘
„Keď nám i zapadou, veť nám zase svitňe,
Ten náš slovenskí kraj v noví kvet vikvitňe!“

✲

„Šablička železná treba junákovi, —

Na ňu sa podopre a obzre okolo,
Či to má vždi tak biť ako dosjal bolo?“

Množstvo je takíchto víletou, iba v budúcnosti kochajúceho sa ducha slovenskjeho, z ktorích bistrejší rozum mohou rozsúdiť: akú má jeden i druhí z oboch národou budúcnosť? Lebo to je skutočná pravda, že nadšení spevci predzvestujú život i pád svojho národa!

Šlechta slovenská, zaňedbávajúc sa vo školách, ňeoddávajúc sa višsjemu umeňú a povolaňu ducha, skúmaňú literatúri a filozofie, zachvátená rozkošmi a svetárstvom, teraz musí nad hrobom maďarstva narjekať, a keď sa ňenavráti k pravdivjemu, večnjemu princípu, zostávajúc i napotom v bludoch a zmatkoch — musí zúfať nad životom svojím. Spaseňja inde ňjet, iba v duchu a v pravde.

Tjeto rjadki ňech aspoň upozorňja: ak velkí má víznam literatúra na život a budúcnosť národou!

3. Počjatki verejnjeho vistupovaňja Slovákou.

Najdúležitejsje vistúpeňja s povedomím národnosti a individualnosti slovenskej sa stalo roku 1842. V tomto roku Slováci, na čele majúc dústojnjeho starčeka Jozeffyho, evanj.

biskupa, M. M. Hodžu, Chalúpku, Ferjenčíka, podali svoje spravodlivje žalobi — vjacej sto podpismí vážnich mužou duchovnjeho i svetskjeho stavu potvrďenje — u trónu Jeho Cis. kr. Jasnosťi, proťi nezbedním, všetko maďarizujúcim ňeprjaťelom. Deputácia slovenská laskavo prijatá, dostala nasledujúcu odpoveď: „Každí národ v Uhorskej krajiňe ňech sa na ceśťe zákona a spravedlivosťi vzďeláva, vo svojej národňej reči všemožňe viviňuje. Vláda najviššja mu v tom ňje len žjadne prekážki klásť ňebuďe, ale ho vo všetkom napomuože.“ — Navrátjac sa domou mužovja deputácie slov. od Maďarou prenasleduvaní, inquiruvaní, kočačími muzikami zňeucťovaní bívali ňič pre inšje, iba pre ten velkí hrjech, že krivdi svoje pred trónom Jeho Jasn. predňjesť sa opovážili!

Mnohorazí ňeskuor Dústojní starec Jozeffy, mimo toho, s ňebezpečenstvom vlastnjeho života, choďiu do Buďína pred ňebohjeho cis. kr. Palatína, oroduvať za svoj národ slovenskí; ale bolestní hlas vážneho starca ňepreňiknuv srdce — ťelom i dušou Maďarom oddanjebo Nádvorňíka. V tej istej záležitosťi choďili roku 1844 i Hurban s Paulíňim do Vjedňe, abi znovu na Najvišsom Dvore v pamäť uvjedli ňespravedlivosťi, akích sa Maďari na Slovákoch dopúšťajú.

Okrem toho proťi prepjatosťi maďarskích fanatikou vistupovali odvážní Obrancovja náboženstva a národnosťi na generálnich, distriktuálnich a cirkulárnich (okolitích) Konventoch. A síce v Pešťi Jozeffy, a (so Slováci vtedi sprjaťelení) evanj. bisk. Szeberíňi s J. Kollárom a t. ď. V Prešporku: M. M. Hodža, Lud. Štúr, Cochius a druhí. Na seniorálnich konventoch: Hurban, Hodža, Matúška a druhí. Robilo sa mužňe a odhodlaňe.

Do historie zaznačiť sa má i krok mláďeže slovenskej, na ústave v Braťislave, pod nám. professorom L. Štúrom v reči maťerinskej sa vzďelávajúcej, ktorá bola v tuhom spojeňí s celím Slovenskom, a jej ústav ohňišťe života národňjeho. — Maďari odstráňili L. Štúra zo stolice slovenskej; prečo mláďež roku 1844 dňa 6-ho Brezna z Braťislavi do Levoče sa visťehuvala. Ďej tento vzbuďiu velkú pozornosť a napnuťja síl na celom Slovensku, najme že boj mláďeže za drahjeho učiťela trvau od 11-ho Rujna 1843, až do 6-ho brezna 1844. Za tento čas obracala sa ona so svojími žjadosťami ku všetkím známim vlasťencom na Slovensku, abi vsemožňe robili

na tom, žebi Lud. Štúr zostau i ďalej jej Vichovávateľom. — Písalo sa na Superintendentou, Senioráti, Kňazou, svetskích mužou a prjateľou slovenstva. Od tíchto prichádzali dopisi na konvent Prešporskí v záležitosťach ústavu, že sa konventi skoro každú ňeďeľu držjavať museli, na ktorích i Slováci mali svojich hodních zástupcou; medzi ňimi večnej pamäťi prof. Kováč-Martíňi, pr. Šrör (rodom ňemec), — a vjacej znameňitích mešťanou Prešporskích. Po mnohích bojoch sa naposledi barónovi Jeszenákovi distriktuálnemu, a Bajcsymu Prešporskjeho Lyceum Inspektorovi, podarilo vec slovenskú podvráťiť. Celú záležitosť títo professorom mláďeže odovzdali, z ktorích traja slabúsi, potajomními deklaráciami, prehlasuvali víborních mužou Martíňiho a Šröra. Maďari sa ťešili nad odstráňeňím Lud. Štúra zo stolice slovenskej; ale ducha učencou jeho udusiť v stave ňeboli. V žjali zaňechala mláďež ňevďačnú Bratislavu, opusťjac rumi svatiňe svojej a odišla ku velebním Tatrám, abi ožulovaťeu jej duch k budúcim slavňejším skutkom.

4. Slovenčina.

K dobrjemu pochopeňú nastávajúcich ďejou, potrebnuo je veďjeť, ako slovenčina puosobila na vivinuvaňja sa národu slovenskjeho, ňech si teda ňikdo ňesťažuje o ňej dakolko slov prečítať.

Mišljenka o potrebe slovenčini, povstala roku 1843 v duchu vjacej učeních mužou na Slovensku, ktorí posjal vo vzďelanej, od predošlích spisuvaťelou slovenskích zďeďenej a v literatúre prechovávanej češtiňe písanimi kňihami, Slovákou prebuďiť, a k povedomú privjesť všemožňe sa vinasnažovali. Ale pozorujúc, že to do života ňezasahuje, že ích spisi iba daktorí jednotlivci, najvjac kňazja evanjelícki (ktorí sa kňihami i v druhích rečách písanimi vzďelávať mohli) čítajú, že pri češtiňe celuo skoro Duchovenstvo katolícko, ako aj viššja i nižšja Šlechta z národňjeho chrámu sa vitvára, a lud, na ktorom ím predca najvjac záležalo, (jak katol. tak evanj.) len vo tmách ňevedomosťi a slepoťe zostáva: umjeňili si živou rečou ludu k národu hovoriť a vjesť ho touto k povedomú viššej osveti. Slovenčina sa pomali začala vivárať; — a

k pamjatke odchodu mládeže z Bratislavi prvje svoje perli priňjesla. *)

Rezkím, životním vistúpeňím slovenčini sa stalo rozdvojeňja duchou na Slovensku. Povstala stará a nová škola; prvá sa priznávala k bibličtiňe, druhá ku slovenčiňe. Ale rozdvojeňja toto bolo slabuo a lahkuo k premožeňú. Bo tu sa opreli ustávajúci už, a od sveta z väčšej strani odtjahnutí bojovňíci, proti mužom a mládencom svetu sa ťešjacim, života plním, k búram prichistaním; alebo ludja náruživí, všetko na svoju osobu vzťahajúci, čo z ích hlavi ňepošlo zatracujúci, proti mužom bez osobních nárokou, iba na vuolu, žjadosťi a potrebi národa ohlad berúcim, ňje o svoju slávu, ale jediňe o blaho národnjeho celku sa starajúcim. — To bou teda boj ňerovní; a keď staroslováci už umlkali, alebo v ohavních brošúrach žlč svoju viljevali: mladá škola slovenská s celím zápalom a obetuvavosťou do života zasahuvala.

Bratom Čechom aňi tak za zluo mať ňemuožeme, že sa proti slovenčiňe ohlasuvali. Pochádzalo to z čjastki z ňedokonalej známosťi stavu a života, potrjeb a okolností ludu nášho, z čjastki z osobuvaňja si historickjeho práva k tomu: upomínať Slovákou na spojeňja literárno; ležalo to i v ích vlastnom interesse, získať čo najvjac pracovňíkou literatúre svojej, abi sa k boku druhím europejskím národom postaviť mohli. Dopustili sa, pravda, daktorí i ňespravedlivích vičitkou, čo Slovákou velmi bolelo; ale bratská láska odpúšťa útržki jednotlivcou, pravdivosťi veci ňeznajúcich. Medzitím v Čechách i na Morave sa nachádzali genialnejšje hlavi a vrúcňejšje duše, ktorje krok tento ňezatracuvali, ale v ňom iba obohaťeňja reči a literatúri slovanskej predvídali. K tímto patrja najme slávni Hanka, Klácel, ňezapomenutelní Slovákom Kadawy a druhí znameňití kmenovci.

Slovenčinou sa odrazu noví život vzbudiu na Slovensku. Všetko sa hore chápalo; učení, ňeučeni; zemäňja, mešťaňja i ďedinčjari k národu svojmu sa priznávať začali. Činnosť a obetuvavosť, zápal a vitrvalosť za veci národňje nastali zo strani katolíckej i evanjelíckej, jak na poli cirkevňom, tak i politickom. Novini slovenskje s Orlom Tatranskím roznášali

*) Báseň: „Mojím Vrstovňíkom," od J. Rimavskjeho.

novje mišljenki a rozňecuvali lásku k národu: vjedli lud ku prameňu čerstvjeho života, podávajúc mu spuosob k jeho duchovňjemu i ťelesnjemu dobrobitu. Sem patrí: vzďelanosť a osveta, kupectvo a prjemisel, vikúpeňja a osloboďeňja sa z pod urbára a t. ď.; kňihi sa ňepísali pre biblioteki, ale pre život; podávali sa v ňích mišljenki zážívnje a srozumiteľnje, veci potrebnje a užitočnje. Čo všetko ňezostalo bez krásnich, blahodárnich následkou. Náradi v kňihách vislovuvanje prechádzali do života. Povstalo na Slovensku sto a sto spolkou mjernosťi, *) zakládali sa ňeďeľnje a ďedinskje školi, pri tíchto povstali po mestách i po ďedinách kňihovňe a čitárňe; lud viďjac, že iba osvjeťeňja rozumu jemu z bjedi pomuože, priúčau sa za kňihi peňjaze vidávať.— Krom tích ústavou, spomenuťja zasluhujú na mnohích stranách Slovenska založenje opatrovňe a spolki hospodárske, z ktorích mnohje až dosjaľ znameňiťe účinkujú. **) Nastúpilo odkupovaňja-sa od pánšťini;

---

*) Na tomto poli, okrem mnohích druhich vlasťencou slovenských, (ktorích mená v historii o spolkách mjernosťi zápisanje budú) menoviťe horliví kat. Velko-Ďivinskí farár Závodňík ňeuvadlje vence spomjenok si upljetou. Pri tejto príležitosťi aspoň jeden z jeho šlechetních skutkou spomeňjem, a síce: dla naložeňja centrálnej, vo Veselom držanej schuodzki v záležitosťach Sp. Mjernosťi, sozbjerajúc ňeunavnou pilnosťou a zápalom, više 60,000 podpisou (zo všetkích skoro stolíc Uhorska) za spolki mjernosťi, záležitosť túto roku 1848, Jeho Visosťi cis. k. Nádvorňíkovi, všetkím katolíckej i réckej (sjednoťenej i ňesjednoťenej) cirkve biskupom, evanjelickím superintendentom, a naposledi samjemu sňemu uhorskjemu, skrze Vislancou Trenčjanskích predložiu s tou vlasťeneckou žjadosťou, abi sa ňemjerno piťja pálenki krajínskím zákonom obmezilo a tak polepšeňja bjedneho stavu ludu značňe napomohlo. Prekazili več túto unorovje v Parízi vipuklje pohibi.

**) Ňech je tu aspoň Brezovskí hospodárski spolok na príklad uveďení, ktorjeho kapitál dosť z malích počjatkou na 15,000 zlatích narjastou. Najvätšú zásluhu má pri ňom víborní a ňeunavní učiťel tamejší, Karol Suchač, ako i jeho celá, za veci národňje zaujatá roďina, ktorá, kím on ako kapitáň so Slováci bojuvau, o spolok tento vrúcňe sa starala, a všetko v porjadku vedúc, za celí čas jeho ňeprítomnosťi v dobrom stave ho udržala.

holje a pustje vrchi visádzali sa ovocním, alebo divím stromom a t. ď. Slovenskí zemäňja upozorňení na svoj púvod, začali sa priznávať k národu slovenskjemu, nazdávajúc sa predtím, žebi pri češtiňe museli biť Češi, a ňikdi dobrí uhorskí vlastenci. Na evanjelíckich školách a lyceách povstali „Jednoti slovenskje," v ktorích sa mládež za hodních učiťelou ludu pripravuvala. Takjeto jednoti boli v Bratislave, Štjavňíci, Levoči, Kežmarku, Prešove a t. ď. Tímto podobnje podujaťja sa aj na mnohích semeňiskách (seminaroch) katolíckich objavuvali, zrastajúc zo dňa na ďen na duchu, zápalu a činnosti.

Sem patrí, mimo toho, založeňja „Tatrína" *) spolku literárneho, pri ktorjeho založeňí velká účasť vlastencou slovenskích sa ukázala. Najdúležiťejšje z jeho zasadnutí bolo r. 1846. v Čachticach, kďe z 12-ti stolíc representanti národňí u vel. kat. farára Urbanovskjeho sa boli shromažďili, a zákoni spolku ustanovjac, peknje peňážitje obeťe poskládajúc, auctoritu literárnu na Slovensku založili. Dosť sa proti ňemu a jeho zakladaťelom Maďari a Maďaróni nadrapuvali, ale on ňeprestávau vidávať znamenitje kňihi, napomáhať hodních na višších školách študujúcich jak katolíckich tak evanjelíckich mláďencou, a inšje podujaťja národňje. (Na príklad Bohúňa (maljara), pri vidávaňí nár. krojou, Tatrín napomáhau). To sú všetko zásluhi slovenčini! Čo za tri sto rokou ňeveďeli vivjesť spisuvatelja „Biblíčtini" a „Češtini" sa prídŕžajúci, slovenčinou (v hrozních okolnosťach) pri fanatisme maďarskom za dakolko rokou sa vivjedlo a uskutočňilo. **)

*) Pozri: „Dobruo slovo od M. M. Hodžu."

**) K potvrďeňú slov mojích uvádzam tu odpoveď J. Trokana Staro-Slovákom na ích ňestidatje reči, hovorjaceho: „Mi máme vlastnú reč; máme velkí slovňík, a to je: celí zabudnutí náš národ Slovenskí, v ktorom každá verná duša zlatími literamí je zapísaná; naša grammatika a syntaxis sú teraz ňeďelňje školi a spolki krásňe sa zmáhajúce, v ktorích sa prednáša tá logika: „Národ, ktorí sa sám ňeopúšťa, ňebíva opusťení." Naša filologia sú takje spisi, ako je Kadjaveho čítanka . . . . . ; naša filosofia teraz je vrúcno usrozumeňja sa v tom, čo náš duchom aj ťelom klesnutí národ Podtatranskí spamätať, k pove-

Čože veďja velkjeho z tejto epochi preukázat Staroslováci, Don-quixotskí riťíri za reč od ňích „lingua sacra“ menuvanú? *) Veru ňič velkjeho, — víjmešli velikosť grobjanstva, surovstva a podlosti Launerovskej, Lanšijakovskej, Adamišovskej, Klsákovskej a t. ď.! Ukrili sa títo ňevládňi bojovňíci zas do svojích djer, z ktorích boli slovenčinou na chvílu viježení, a nalakajúc sa jej, ako sršňe na ňu sa oborili. Všetkje dobrje hlavi a činnje, zapálenje duše sa nakloňili ku slovenčiňe.

Ňeskuor uviďíme, začo vlastňe väťšja čjastka tích ř-ovích riťírou bojuvala, akje boli ích úmisli, a čo pod pláštom „bibličtini“ ukrívali? Ňič inšje, iba zradu proti mužom najzaslúžilejším, zradu proti národu a celjemu Slovanstvu. (Akbi takje Lanšijakovskje šepleti Slovanstvu mohli uškodiť!)

5. Naši Ňeprjateljа.

Maďaróni (o statočních Maďaroch aňi reč biť ňemuože), nadávajúc vlastencom slovenskím do „fanatikou,“ — trebas sa na vidomoči slovenská reč zo života jak politickjeho, tak cirkevňjeho, ba i zo samích najňižších škuol a svatích chrámou božích vitvárala: — ňeprestávali s utajením úsmechom presvedčuvať Slovákou, že sa ím ích reč ňeodberá, ale vraj, len to sa požaduje: abi každí, kdo chce do úradu prisť po maďarski veďeu. A ňjelen že tak

domosťi privjesť, povíšiť, a tak istú budúcnosť poisťiť muože; o to sa stará katolík, ňekatolik, to koná učiťel, to duchovní, to svetskí, to mladí, to starí, verní Sloven a t. ď. . . . Preč aj s tím návrhom, že Ňemci trebas aj na mnohje podnárečja sa ďelja, jednu všeobecnú reč majú, ktorá ích spolu vjáže. Dobre! či mi ňemáme ťjež tú všeobecnú reč, v ktorej so Slovanstvom hovoríme? Mi nosime v srdci celí náš národ, na prse kladúc každjeho slovanskjeho brata z käďjalkolvek, máme mi všeobecnú reč, a to je vrúcna láska naša ku všetkím, v tejto sa mi ku Slovenstvu a ku človečenstvu hlásime a hlásiť buďeme a t. ď.“

Orol t., ročník 2, Č. 66.

*) Rozumej reč kanclovú starej módi kňazou evanjelickich, ktorá je ňje aňi čeština, aňi slovenčina. — ale iba čistá balamúťina.

hovorili, alę vo svojích i v zahraňičních časopisoch a brošúrach všetkje od Slovákou prednášanje žalobi, krivdi, úliski a prenasleduvaňja, pred svetom za ňepravdivje, daromnje kriki a lže vihlasuvali; ňemisljac vtedi na bezpočetnje nára-di, pláni, úmisli, dopisi v „Pešti hirlape, Tudományos Gyüjtemény-u, Századunk-u, Társalkodó-ve, *) Jelenkor-u, Minerve a t. ď.“: akobi sa zmaďarizuvaňja Slovákou najlepšje, najskuor, s ňevelikím namáhaňím podarilo? Zabudli na svoje svatuo dogma, najzretelňejšje tuším velkím prorokom maďarismu, grófom Zaym visloveuuo, a síce: Uhorská krajina iba vtedi buďe šťastlivá, keď sa zmaďarčí, — a na predpovedaňja grófa Széchényiho, že dostatoční je jeden vek človeka k viveďeňú tohoto zámeru. Před malosvetom maďarskím bou najväťší vlasteňec, kdo si maďarizuváňím Slovákou, zásluhi nadobudnuv. (Slovenskí gróf Zay, ako horliví hazafi, držau na svoje útrati v Z. Uhrovci (v Trenčjanskej stolici) jedneho kaplána, roďenjeho Maďara, abi vraj tento, všetkích tamejších obivatelou slovenských pomaďarčiu!) Bolo to veru i k smjechu i k hňevu počuť slovenskích-maďarou vikrikuvať: „mindent vérünk megtartására! (všetko za udržaňja krvi našej!)

Aňi to ňestojí, (čo daktorí nadvrhujú,) že sa v tíchto vecach iba horliví (!) jednotlivci prehrešili. Všetkje skoro korporácie maďarskje, sám sňem prešporskí sa prehrešiu, a národ slovenskí (ňeuznávajúc, pravda, Slovákou aňi za národ) velmi ukrivdiu. Dúkazi toho nachádzame v Diaroch sňemovích. — Tu aspoň dakolko príkladou uveďjem. — Čože bi si Maďari z rečí a žjadostí slovenskích boli robili, ňevšímajúc si aňi len reči bratou Horvátou, a ích Vislancom, na sňeme národnosť svoju obraňujúcim, so šatyrou alebo s posmechom odpovedajúc? V XX. krajinskej sedňici u Velmožou (dňa 4. mal. Sečna 1848.) na reč J. Haulíka, biskupa Záhrebskjeho: . . . . „za to mám, že strani reči a národnosti zákonodárstvo si velmi opatrňe vjesť musí, inakšje že núťeňja odpor vzbudzuje, najme teraz, kďe sa každí národ svojej národnosti ujímať a za ňu horliť počína;“. . .

---

*) V Tarsalkodó-ve z r. 1841. sa narádza, žebi sa vraj, Slováci najlepšje skrze maďarskích husárou dali pomaďarčiť!

„ostatňe to ústanoveňja, abi sa v pripojeních čjastkach (t. j. v Horvátsku, Slavonii a Dalmácii) v školách obecních reč maďarská učila, ňemuože obstát, bo tam učiťelja ďeďinskí reč maďarskú ňerozumejú . . . . “ — odpovedau gróf Lad. Batyáňyi : . . . . . „že, muožu biť radi Horváťi, keď pri užívaňí laťinskej reči sa v domácich krajinskích Horvátskich záležitosťach, aj užívaňja reči horvátskej dovoluje. (!) Tím vraj dokážu Maďari pred svetom, že si znajú aj druhú národnosť vážiť. (!) — Zápalistje reči vislanca M. Ožegoviča sa aňi do povahi ňebrali. Vlasťeňec tento mužňe vistúpiu najmę v XXXII. okolitej sedňici (dňa 10 velk. Sečňa 1848) hovorjac medzi inším: . . . . . „Prekážalo bi (Juhoslovanom) v rozvitku ích národnosťi, keďbi podla mjenki St. a Rad. s uhorskími vrchnosťami maďarskí, a medzi sebou, ba aj v poradách laťinskí si vjedli, čo je aňi ňje spravedlivuo, aňi slušnuo. Takou náradou bi uhorskuo zákonodárstvo k národnosťi horvatskej ňje len žjaden súcit ňedokázalo, ale bi práve ňenávisť prezraďilo, ktorábi aj v našom nąrode ťjež len rozhorčenosť vzbuďila a t. ď.“ — Ale Maďari ňechťjac dúvodi rozumu počúvať, reči takjeto si aňi len ňevšímli, trebas od Representantou upovedomenjeho už národu prednášanje boli. Že takím spuosobom aňi len díchnuťja slovenskuo, maďarská pícha ňezňjesla, rozumje sa samo sebou. Lahko mohou Košut v XXXI. okolitej sedňici nasledujúci zákon visloviť: „V školách maďarskích rečou viučovaňja má biť jeďiňe maďarská; v počjatočních školách ale, kďe sa maďarská reč na každí spuosob učiť má, kedi sa uveďje, o tom podla okolnosťí, patričnje vrchnosťi ustanovuvať budú.“ Lud. Štúr (vislaňec m. Zvolena) energičňe proťi ňemu vistúpiu, so žjalom takto hovorjac: „ . . . . Kebi pri ňešťesťí chudobi a opusťenosťi lud náš i to potkať malo, žebi aňi viučovaňja vo svojej maťerinskej reči ňedostau, teda bi sa naozaj do sprostoti celkom pohrúžiu, a do hroznjeho duchovnjeho i materiálneho zaňedbaňja upadnuv. Každí učiťel z kazdoďennej skúsenosťi zná, že je reč maťerinská najlepšja, najspuosobňejšja k viučováňu, bo v tejto ňje len misljeť, ale aj ciťiť sme naučení, a k dobrjemu viučováňu a vzďelávaňú aj toto je potrebnuo. Za krátki čas len muože choďiť djeťa chudobnjeho človeka do školi . . . . a t. ď.“

Na slová tjeto múdri gróf Jozipovič odpovedau: „Nemislím, žebi predošlí recňík z druhej príčini bou hovoriu, ako z tej, abi svoju reč v slovenských novinách vitlačiť dau (!); — a Tarnóczy vislaňec stol. Ňitrjankej: „Keď vraj predošlí meskí vislaňec v meňe obivatelou m. Zvolena hovoriu, tedi je to na svojom mjeste; ale, keď ako Slovák hovoriu, teda musí viznať, že on (t. j. Tarnóczy) je zástupňíkom o moc vjacej Slovákou, a to 300,000, ktorí sa v š e t c i s Maďarmi sjednotiť a z m a ď a r č i ť chcú. (Vtedi ešte pán Tarnóczy ňemisleu na povstaňja slovenskuo hrdinských Ňitranou!) To sa robilo na sňeme; a v živote samom, kdo povedau slovo v dákej spoločnosti alebo vo schuodzke verejnej za ľud a národnosť slovenskú, obviňuvali ho zo zradi naproti vlasti, nadávajúc mu do panslávou, do propagandistou ruskjeho absolutismu a ruskej knuti, preplatenjeho od ruskjeho Cára: teda hodnjeho najvätšjeho trestu, akím sa zradcovja vlasti a národa trestávajú. Ustanovuvali proti takím prjatelom ľudu ako i mláďencom slovenským v materčiňe sa vzďelávajúcim, višetruvaňja písem, kňih a každej maličkosti; odsudzovali ich na distriktuálnich, generálnich konventoch a iňších schuodzkach verejních; vihrážali sa, rozhorčuvali a s kočačími muzikami, hvízdaňím prenasleduvali ňevinních starcou a mužou zaslúžilích, jak z katolíckej, tak i z evanjelíckej strani. Zo semeňiskou katolíckich vjacej mláďencou slovenskích iba pre národnosť sa viobcuvalo; a všemožním spuosobom sa mládeži prekážki kládli, abi sa za hodních učitelou a vichovávatelou ľudu vzďelať ňemohla. Pre slovenskích poslucháčou v slovenskích cirkvach nakládalo sa po maďarskí kázať, a žebi z kostola ňik von ňevišjeu, vistavuvali sa hajdúsi ku dverom. Keď sa slovenskí občaňja za svoju národnosť u vrchnosti túžili, dala ich táto zatvárať, ba i palicuvať; akí príklad máme na Lajoš-Komárňancoch. Tak dokazuvala reč maďarská svoju auctoritu! Krásne úmisli, počínaňja a predsevzatja iba preto že od Slovákou pochádzali, boli prekážanje, vismjevanje a zakazuvanje. Takúto spravedlivosť Maďari prisluhovali Slovákom, svojim krajanom! A to je všetko iba malinkí register maďarskích hrjechou *) Ale Slováci sa perom, aňi hrozbou

*) Čítaj: Klagen und Beschwerden der Slowaken in Ungarn. — Das XIX. Jahrhundert und der Magyarismus. — Schreiben des Grafen

a ňeskuor mečom, aňi šibeňicjami ňedali odstrašiť od spravodlivjeho počínaňja svojho. A požehnaná bola ích práca!

6. Sloboda, bratstvo, rovnosť.

Známo je, ako zastrjasou Europou rok 1848; iba na krátce teda pripomeňjem, že ludstvo v roku tomto, akobi znovu pociťilo prítomnosť samjeho Vikupiťela sveta, do takjeho zápalu a nadšeňja bolo prišlo. Slová „slobodi, rovnosťi, bratstva" jedním okamihom preleťeli prjestori Europi, zapalujúc ťisícou srdcja, podávajúc ťisícom meče do ruki, abi po vidobudnuťí si práva, medzi človečenstvom sa udomácňili. Ale mnohje národi ňepoznali božskosť ňebeskích dcér tíchto. Ludja svetárski v slobode viďeli bezuzdnosť a roztopaš; v rovnosťi osobuvačnosť, píchu, zňevažuvaňja si druhjeho, ňeuznávaňja Zákonou Vrchnosťi, Mocnára a Panovňíka nad sebou; v bratstve ňespravodlivje nároki a ňešetreňja práv najbližšjeho brata svojho; a preto ňevisvetlujúc si slová tje podla sv. Ewangelium uvalili na seba bjedu, strach a hrúzi vojni, ktorje sloboda, rovnosť a bratstvo po svetskí vikladanje, na svet prinášajú. — Slovaňja, vistavjac „rovnoprávnosť a bratstvo všetkích národou", podávajúc ruku každjemu sinovi človeka, dokázali: že pochopujú ďari dcér ňebeskích; a preto majú zaslúbeňja budúceho života.

Ňepovstala mišljenka o „budúcnosťi slovanskej" iba v najnovších časoch; tušená a predpovedaná ona bola viššími duchami slovanskími, ako i cudzonárodňími ešťe vtedi, keď sa Slovaňja aňi ako bratja, jednej matki sinovja, ňeciťili.

O budúcnosťi slovanskej z ňeslovanskích učenich tuším najkrajšje, najjasňejšje (skoro pred stoletím ešťe) písau Herder. Uvádzam jeho prepamätnje reči v preklaďe slovenskom: „Že Slovaňja ňikdá po sveto-pánstve ňebažili, žjadne po vojňe sa zháňajúce a ďedičnje kňježatá a panovňíkou ňemali, podvolujúc sa radšej daňi, keď len zem svoju v pokoji obrábať

Karl Zay. — Zrcadlo Slowenska, od Čerwenáka. — Dobruo slovo. — Veťin. — Der Slowak. — Briefe des Grafen Leo Thun an Pulsky. — Wirren und Zerwürfnisse in Ungarn. — Sollen wir Magyaren werden? — Der Magyarismus in Ungarn. a t. ď.

mohli: preto sa na ních mnoho národou, najvjac ale germanskjeho kmena, velmi prehrešilo. Už pred Karolom Velikím nastali tje (hroznje) vojni potlačuvaňja, zrejmo iba užitok kupectva za príčinu majúce. Čo Frankovja začali, Sasovja dokončili: v celích krajinách boli Slovaňja vihubení, alebo za otrokou podrobení, a ich krajini medzi biskupou a zemanstvo rozďelenje. Ich kupectvo na víchodnom mori zňivočili severní Germáni, ích Vinetu vivrátili Dánovja, a ích pozostatki v Ňemecku takí osud zasťihnuv ako Peruanou v Americe pod pánstvom Španielskím . . . . Medzitím koleso točjaceho-sa (meňjaceho) času krúti sa ustavične, — že tjeto národi (Slovanskje) z vätšej strani najkrajšje podňebja Europi obívajú, keď sa zem ích celkom obrobí, a kupectvo rozšíri, ako sa inšje misljeť aňi ňedá len že v Europe zákonodárstvo a politika, na mjesto vojenskjeho ducha vždi vjac a vjac ťichú pracovitosť a pokojní obchod národou jedni s druhími napomáhať buďe: v ten čas i vi tak hlboko upadlje, dakedi pracovitje a šťastlivje národi koňečňe z vášho dlhjeho, hňiljeho spaňja sa vzbuďíte, a zhoďjac jarmo otroctva zo sebä, vaše peknje kraje od Adriatickjeho mora až k vrchom Tatjer, od Dunaja po Muldu, ako vašu vlastnosť užívať, a vaše starje slávnosťi ťichej pracovitosťi a kupectva buďete muocť zas slávjevať.“ *) Či-bi mnohí uveriu zo Slovákou, že to Ňemec tak krásňe písau. Veru Ňemec; ale málo jesto takíchto Ňemcou! Visloviu v tích slovách Herder i Panslavismus, za ktorí nás Ňemci predca tak prenasledujú. Či mi z toho muožeme, že nám dau pán Boh velikú roďinu!

Medzi slávou zveličením národom Francúzkím sa vjac slávnich mužou nachádzalo, ktorí o Slovanstve krásňe písali. Uveďjem tu iba slová generála Napoleonovho, gr. Següra, z jeho uťešenjeho ďjela „Histoire de Napoléon et de la grande Armée pendant l' année 1812,“ kďe v kňize 8, oddjelu 9 takto hovorí o Rusoch, posudzujúc ích velkodušnuo zapáleňja svatej „Moskvi“: „Compagnons, rendons-leur justice!

*) Kebi slov.-maďari Herderovo ďjelo vzali do ruki, tam bi sa aj o Maďaroch pekních vecí dočítali. Ale čobi oňi „Philosophie zur Geschichte der Menschheit“ čítali? Pre ních sú dobrje „Jóžikovje romány.“

Leur sacrifice a été complet, sans réserve, sans regrets tardifs. Depuis ils n' ont rien reclamé, même au milieu de la capitale ennemie qu' ils ont préservée. Leur renommé en est restée grande et pure. Ils ont connu la vraie gloire, et quand une civilisation plus avancée aura pénétré dans tous leurs rangs, ce grand peuple aura son grand siècle, et tiendra à son tour ce sceptre de gloire qu' il semble que les nations de la terre doivent se céder successivement.“ („Kamaráti, buďme naproťi ňím (ruskím Slovanom) spravedliví! Ich obeť bola celkovitá, dokonalá, bez toho, že-bi ju dakedi boli obanuvali. Od toho času po žjadnej náhraďe, aňi v samom sídelnom mesťe ňeprjaťelskom (v Parízi) ňeťúžili. Prečo ích meno zostalo velkuo a ňepoškvrňenuo. Poznali oňi opravdivú slávu, a keď viššja osveta všetkje vrstvi ludu preňikňe, velkí národ tento, buďe mať i velkuo stoleťja svoje, a prínďe naň rad, že prejme onu berlu slávi, ktorú zdá sa, že národi zeme tejto, jeden druhjemu ďeďičňe oddávajú.)“ Či sa o budúcnosťi slovanskjeho kmena dá krajšje písať, ako písau tento sin jedneho velkjeho národu, a ňeprjaťel guljam slovanskím vistavení?

Naši slov.-maďari aňi ku Francúzom choďiť ňemuseli; mali to istuo v „Szózaťe Vešelínyi-ho“ v ích milej maďarčiňe napísanuo. Zvečňeljeho starca tohoto, ces celí jeho život hroznje, čjerne sni o budúcnosťi slovanskej, ako nočnje obludi, strašjevali. — Ale pred duchom večním, v historii sa objavujúcim, luďja sú slabí a málomocní!

7. Ňje len bratstvo ňje, ale aňi spravedlivosť.

Jestli ktorí národ, isťe Maďari najmeňe porozumeli víjavom a pohibom r. 1848. Zachváťení akousi bezuzdnosťou, od ňích „liberalizmom“ nazvanou: chceli vo všeobecnom pohnutí, účastními sa stať, a čobi sa ím páčilo — ňehlaďjac na potrebi a stav, okolnosťi a užitok vlastnjeho národa — pre sebä ukorisťiť. Veďení dúvodi: „keď vraj, Francúzi slobodi vihlásili, vihlásime aj mi; keď tí Republiku založili, sprobujeme aj mi, atď. — zabudnúc na vernosť občanskú naproťi svojmu korunovanjemu královi a na povinnosťi naproťi vlastnjemu národu, k takím vecam ňepripravenjemu a ňeschopnjemu: vihlásili — alebo lepšje, na ích čele postavení

Košut, vihlásiu v Ukorskej krajiňe ňeznáme „francúzke slobodi!“ — Košut pred tím ustavičňe s Aristokratiou kokettiruvau', a na tom istom sňeme, na ktorom „slobodi pre lud“ vihlásiu, na tjeto reči Lud. Štúra: „Ak jesto v krajiňe našej vec dúležitá, a jej šťastlivuo rozhodnuťja mezi najvrúcňejšje a najspravodlivejšje túžbi prislúcha, to je isťe podla muojho náhladu do poradi vzatí predmet urbárskeho odkúpeňja; ak jesto povedám vec, ktorá u nás najväťšej pozornosti zákonodarcou zasluhuje, to je istotňe vikúpeňja ubohjeho ludu poplatnjeho,“ *) — odpovedau Košut, že lud obecní je akjemusi osudu zaňechaní! (takím spuosobom bi mu súďenuo bolo bjedním a poplatním bez práv zostávať.) Tento istí Košut staňe sa za marcovích dňou náramňe liberálnim, vimohúc na zemjanstve zreknuťja sa poddanstva, na kňazstve zreknuťja sa ďesjatku, vidáva sa za velkjeho prjaťela ludu, ktorjemu vraj, u Cisára „slobodi“ vidobudnuv!

Ďaleko bi nás zavjedlo, kebi sme chceli všetki úmisli a zámeri Košutove a jeho politiku visvetluvať; dosť na tom že, aj po vihláseňí slobuod, skoro celá Aristokratia (u ktorej posjal ňikdo velkej láski k ludu ňespozoruvau) v ňom spaseňja svoje viďela, jeho plánom oddaná, jemu s ochotnosťou slúžila. Čo sa tíka samej slov. Aristokratie, táto si trúfala Slovákom vihlásenje „slobodi“ maďarskou rečou naveki v okovách udržať.— Slováci veru najlepšje poznali, a mali príležitosť poznať: Košutov „liberalismus“ ako i jeho lásku k ludu a pochopeňja opravďivej slobodi.

Slováci ňje len že o „bratstve,“ (testvériség-u po ulicách vikrikuvanom) ale aňi len o spravedlivosti maďarskej ňič ňevedja povedať. Špatnje obrazi sa pri tejto spomjenke stavajú človeku pred oči, a iba s hrúzou a horkím žjalom možno misljeť na tje časi panstva maďarskjeho.

Abi sa nám veci v pravďivom svetle ukázali, musíme sa poohljadať po samích patriotoch, horlivích rozširuvateloch „slobuod“ Košutom zvestuvaních. Vlastenci títo (tak rečení „honfiak“ mnoho storazí dosvedčili, že vlastencom biť ňeznamená: veďjeť sa čistím (osobních interessou prázdnim) úmislom vlasti a národu posväťiť, za tjeto drahje predmeti

*) Národňje Nov. slov. Č. 252 a 253.

hotovím biť všetko, i svoj život obetuvať. Ich vlasťeňectvo záležalo običajňe z chvastaňja, vistatuvaňja-sa, mnohorečnosťi o vlastnom „vitézség-u“ (hrdinskosťi) — z posmechu a lži vimišlaňja, do „zbojňíkou“ nadávaňja, mnoho míl vzďálenjemu ňeprjaťelovi; z fanatickjeho prenasleduvaňja každjeho inakšje zmíšľajúceho (trebas na zradu aňi zďaleka ňemisleu); ňešetreňja vážnich, vekom zošlích starcou, ukrutnuo zachádzaňja so slabším od sebä, ňeozbrojením ňeprjaťelom a jednotlivcom. Takuo bolo vlasťeňectvo maďarských honfikeu. A pod menom vlasť (haza) človek aňi ňevje, čo oňi vlastňe misleli? Ňje l u d *) alebo obivaťelou na dákej zemi bívajúcich, bo tíchto práva ňešetrili, o ích blaho a šťesťja sa ňestarali a ňezaujímali; ale zdá sa, že vlasť znamenalo u ňích jednu veličiznú s t o d o l u, v ktorej, krom najrozličňejšjeho zbožja a tovaru i rozďjelne prječinki s k r e m ň i c k í m i ď u k á t i a d v a c j a t ň í k i (s maďarským nápisom, to sa rozumje) boli naplňenje, ku ktorím sa mau každí maď. honfi doťisknúť a nabrať si, koľko bi sa mu len lúbilo. To je pochop o maďarskej vlasťi..... Mrzí človeka v tom predmeťe pokračuvať; iba ňemilje obrazi prevráťenjeho patriotismu maďarskjeho sa ťiskňú do misli i do pera.

Akože takí vodcovja mohli potom na lud puosobiť, ktorí je iba tam odvážni, smelí a ňeustupní kďe t j e t o c n o s t i (spojenje s čistím posväťeňím) pozná na svojích vodcoch a predstavenich. Akú mohou mať úctu, dúveru a poslušnosť naproťi tím, ktorí k ňemu žjadnej láski ňecíťili; ale považujúc ho iba za prostrjedok k ích pánstvu slúžjaci i po vihlásenich slobodách za nástroj náružívosťi a ctižjadosťi svojej ho upotrebiť chceli! Millioni takíchto prinúťeních, terrorizmom a palicou nahnanich Peršanou običajňe sotva 300 odhodlaních, smelích Špartančanou premuocť sú v stave! — (Keď sme

*) Lud až po Marcovje dňi, súc nástrojom a otrokom Aristokratie ňemau žjadne práva iba povinnosťi. Aristokratia teda pod v l a s ť o u iba svoje p r á v a a p r i v i l e g i a rozumela, ako dakedi šlechta polská pod menom svojej „ojczyzni.“ S tím rozďjelom, že šlechta táto so zápalom a enthusiasmom sa veďela ojczyzňe svojej posveťiť; naproťi tomu Aristokrat a uhorská chcela práva svoje skrze zotročenich luďí uzdržjavať.

Špartančanou spomenúli, povjem príklad vlasičňectva réckeho.

„V Šparte sa raz predstaviu istí Pédaret v obecnom dome, žebi bou do Radi z tristo mužou záležajúcej, vivolení; odvrhli ho; — a on išjeu celí uraduvaní domou, hovorjac, že 300 hodňejších mužou jesto v Šparte, ako on! — Tu máte vlastenca!“

„Jedna Špartančanka mala zas vo vojsku peť sinou a a túžobňe čakala z bitki novinu. Prišjeu Helot (jej sluha); ona sa ho trasavím hlasom píta: ‚ako stoja veci?‘ On odpovje: „Vašich peť sinou padlo v boji.“ ‚Podlí otrok, či som sa ťa to pítala?‘ Načo on: „zvíťazili sme!“ A táto mať išla do kostola ďakuvať Bohu za víťazstvo!“ — Málo bi sa takích príkladou v terajšom sveťe našlo. Preto Rousseau mohou povjedať, že tje dve slová „vlasť“ a „mešťan“ (citoyen vlasťeňec, rodák) bi sa z novejších (moderne) rečí bezpečňe mohli vitrjeť.*)

8. Námeri Vlasťencou slovenských.

Maďari (ako sme už viďeli) mali všetko, čo ím svet dať mohou; Slováci naproťi tomu ňič, čímbi boli mohli hmotnou silou puosobiť (materialňe imponuvat). Na mjesto svetkích pokladou nosili Slováci v duši svojej hlbokí žjal a ňekoňečnú bolesť nad ňespravedlivosťou Maďarstva; okrem tejto svatej bolesťi, horeli láskou čistou k rodu svojmu a mali nadšenje spevi, ktorje sú „strážcovja kostola slobodi.“ Tímto oňi, pravda, na Maďarou (umom svetskím rátajúcich) imponuvať ňemohli; ale dúverujúc v tak často spomínanú maďarskú „šlechetnosť a velkodušnosť“ (die edle und grossmüthige Nation) — zabudnúc na mnohoročje ňeresťi, krivdi a prenasleduvaňja, chceli — po vihlásenej „slobode rovnosti a bratstve“ — všetkím možním spuosobom s Maďarmí na cesťe prjaťelstva sa pokonať a virovnať. O tom svedčja „Národňje Novini“ L. Štúrom rediguvanje, ktorje boli sklad

*) A nadovšetko z maďarskej; bo pod menom „haza“ a „honfi“ vlasťenci maďarskí najvjac iba zasahuvaňja do tích prječinkou dukátmi naplňeních, rozumeli.

mišljenok, všetkích viznačeňejších a činních mužou na Slovensku; o tom svedčja na národňích schuodzkach ustanovenje, maďarskjemu ministerium a sňemu podať sa majúce „Žjadosti slovenskjeho národa.“ — Národ. Nov. v Č. 274 stojí napísanuo: „Podáme rekurs strani naších záležitostí, ktorje sa Slovákou tíkajú, ministerium osveti, a nastávajúcemu sňemu v Pešti, a tí Páňi ňech viďja, že pravdu hľadáme, že ňič zljeho, ňič ňebezpečnjeho nechceme; že chceme osvetu a vzdelanosť i pre náš zaňedbaní národ, že chceme to, po čom túža všetci v tomto veku slobodi a osveti.“ V Čísle 277. „Slovák od tísíc rokou, zarovno Maďarom a iním národom v Uhorsku, krú svoju za korunu uhorskú viljevau, Slovák ku vzdelanosti a osvete našej krajini najvjac doňjesou, — i Slovák teda má právo v Uhorsku,“ alebo: „Keď má biť Uhorská krajina Sionom slobodi, ňech všetkje práva a víhodi náležja všetkím jej sinom, ňech sa všetkje národi spoja v mišljenke slobodi.“ atď. atď. Ňeskuor uviďíme, ako odpovedali Maďari na slová bratskej láski a dúveri?

Čo sa samjeho ľudu slovenskjeho tíka, tento náramním krikom o „slobode, rovnosti, bratstve“ akobi zo sna schitení, aňi ňeveďeu, koho má počúvať, a či má tomu všetkjemu veriť, čo viďeu a počuv. Boli to ňeobičajnje pre jeho uši hlasi, ktorje jeho rozum, ako jemu novje, ňeslíchanje, ňevisvetluvanje veci, aňi ňechápau. Poľutovaňja hodní stav ľudu! — Ale vzdelanci a dávni prjateľja jeho, trebas s úžasom počúvali tje Europu zatrjasajúce udalosti: stojac na pevnom základe pravdi a spravedlivosti, napnutím okom pozerajúc najme na počínaňja sbratreních kmenou slovanskích, do zmatku aňi na okamžeňja priveďení ňeboli. Zaplesali v duši svojej nad slávnim a ražním vistupováňim bratou Čechou, Srbou, Horvátou atď., poznávajúcich čas i povolaňja svoje. Búrka od Paríža ponad Prahu, Vjeďen, Prešporok a Pešť bleski metajúca — až v Tatrách dohrmela. Od Prešporku a Pešti sa ňjesli hrúzi na Slovákou, ich život z koreňa vivrátiť a zňivočiť sa usilujúce. Slováci museli biť ku všetkjemu prichistani, a hotoví lásku k národu svojmu kedikolvek životom zapečaďiť. Prepjatosť a fanatizmus maďarskí dosahuvau najvišsjeho stupňa. Maďari dostanúc sa ku slobode, o Slovákoch v Uhorskej, aňi počuť ňechceli: bo vraj, z vďačnosti k

Maďarom, od ktorích slobodi dostali, i národňi svoj život zadať a zapredať muožu. Pri velkej ňespravedlivosti, ktorej sa Maďari naproti druhím národom dopúsťali, *) za včasu spozoruvali Slováci, ako i ostatňí ich kmenovci v Uhorsku: že pod správou zodpovednjeho maďarskjeho Ministerium, Maďari aj do ňeobraziteľních práv cisára zasahuvať a túžjac po celkovitej ňeodvislosti od sústrednej vládi Rakúskej, budú sa chcjet od slávňe panujúceho domu Habsburgskjeho odtrhnúť, na ten pád nasledujúcu politiku v duši svojej uzavreli: „malolibi Maďarstvo na cesťe revolúcie aj ďalej obmezuvať Panovňíka, zúžovať vládu ríšsku, utláčať národi ňemaďarskje, oňi meči zverja svoje osudi, a bráňiť budú životom i smrťou jak Panovňíka všetkím spoločnjeho, dobroťivjeho, tak i život svoj a práva cisárom v dňoch breznovích všetkím národom svojej ríše v rovnej mjere zabezpečenje. **) Takje boli námeri vodcou národňích a k tomuto sa pripravuvau lud slovenskí hneď od vipuknutja Parízkich únorovích udalostí. Pjesňe, o „národňej samostatnosti" ozívali sa po slovenskích dolinách; ***)

---

*) Ako Maďari práva národúje si ňevážili a o bratstve ňič vedjeť ňechceli, svedčí i figlamí, úkladmi a terrorismom zňičená samostatnosť Sedmohradska. Spisuvateľ kňihi: „Genesis der Revolution in Österreich," na tolko ňestranní, že človek na ňom ozaj inšje ňepozná, iba pozoruvateľa tehdajších časou (za akjeho sa sám vidáva) — následovňe o tom píše, str. 359: „So war denn das Verwischen des Namens Siebenbürgen, aus der Zahl der europäischen Länder, die Aufstellung einer exceptionellen Regierungs-Gewalt *) und die Henkershand nothwendig, um die nach dreihundertjähriger Trennung sich freudig (!) wieder vereinigenden Brüdervölker zusammen zu halten!!" Z tichto slov visvitá, že s Maďarmi na prjateľskuo pokonaňja misljeť, znamenalo iba vodu do Dunaja nosiť.

**) Hurb. „Obrazi."

***) Sem patrí najme známa pjeseň:

„Hor sa Slovák! čuj otčinu, — Tu praví čas, maj sa k činu;
Či v tích putách pohňiť chceťe, — Či si volnosť viberjeťe? a t. ď."

A druhá: „Tri vršhi a zlatí kríž, — Na doliňe skala,
Aj Slovák má krajinu, — Ako druhí krála. a t. ď."

---

*) Prišla pod Statarium baróna Mikuláša Vaya.

novini slovenskje túto zvestuvali Slovákom s bratským prjatelstvom ku druhím národom, a o tejto viučovali lud národňí jeho vodcovja. Slabje boli pravda tjeto hlasi proti triumfujúcim, víťazstvami opojeným Maďarónom, najme v tích stranách Slovenska, kde mišljenka národnosti srdce luďu ešte ňebola preňikla, a ňecítjac svoju hodnosť ludskú, dau sa mámiť, zvádzať a klamať ňeprjatelom cisára a jeho národnosti. Iba v tích krajoch, kde bívali zmužilí vodcovja národňí márno bolo mámeňja a chvastaňja sa maďarónou „slávu velkjeho Košuta“ hlásajúcich; bo prebuďeňejší národa sinovja, majúc peknje a ňeklamnje víhladi do budúcnosti, s ironiou na tvári a s opovržeňím počúvali prázne reči zaslepeních horlivcou.

9. M. J. Hurban.

Takíto vlastenci vo vätšom počte, najme v Ňitrjanskej, Slovákovi pamätnej stolici, kde pod Zoborom dakedi slávna, teraz smútkom zastrená matka Ňitra, predošlje časi slávi v pamäť uvoďí, sa nachádzali. „Na tejto zemi, medzi obivatelmi slovenskími Ňitrjanskej stolice najprú tíkli životnje pulsi národno - europejskjeho zmíšlaňja a živobitja.“ — Od Bjelej hori ku Javoriňe, a z oboch strán Brádla bívali prebuďení sinjova rodu slovenskjeho. Do tíchto krajou ruka božja postavila muža, ktorí mau pripravuvať národ k budúcim časom. Kdo ňezná nad. običajnje epitheta povíšenuo, samo sebou víznamnuo meno Hurbana? Muž tento, — ktorjeho charakter a celú činnosť vistaviť a posúdiť iba budúcnosti je zaňechanuo, — ako mladí kazatel a plňitel slova božjeho, zvestuvatel pravdi a kríža Kristovjeho, najsamprú na Brezovej, — naplňujúc ducha i srdce posluchačou mišljenkami vzňešenímі, láskou k národu, viprávajúc ím o večnom slove Boha, o živej, skutki-ploďjacej vjere, o posväteňí života za pravdu, národ a človečenstvo: — vjedou rodákou svojích k viššjemu a krajšjemu — ako je tento pozemskí — životu. A ňeobmezila sa jeho činnosť iba na úzke steni chrámu a zboru jeďinjeho: zavčasu on začau mišljenki svoje celjemu národu slovenskjemu spisami sďeluvať.

Širšje pole sa mu ňeskuor, ako samostatnjemu farárovi v Hlbokom a okresnjemu Dekanovi okolitích zborou evanjelíckich otvorilo. Životopis muža tohoto, i jeho skutki rozpo-

vje; teraz iba na krátce pripomeňjem: že Hurban, súc iba kňazom evanjelíckim, *) ale povzňesúc sa nad bezvíznamnosť stavu svojho, bez ohladou na svoju osobu, a ňešťeštja jemu zo všetkích strán hrozjace (pred akím ho sami jeho prjateljа často vistríhali), bojujúc proťi pánstvu svetskjemu do žáležitosti cirkve svevolňe sa vťjerajúcemu, a v žáležitosťach nábožensko - cirkevňích práva rozsúďeňja si osobujúcemu; proťi kňazom od pravďivjeho učeňja kristovjeho k akjemusi „duchu XIX. storečja" **) sa kloňjacim, a po svetárstve lipnúcim: proťi unistickím ňamáhaňjam okolitích (seniorálnich), distriktuálnich a generálnich konventou; a naposledi proťi samjemu hlavnjemu evanjelickej cirkve a škuol Dozorcovi gr. Karolovi Zaymu, stílom ostrím, mečom pravdi na obe strani vibrúsením: ***) smelo a ňeohrožeňe vistupovau proťi fanatismu a ňepravďe všetkích maďarónskich, ňespravedlivích vrchností. Odsudzovali ho, pravda, všetkje vrchnosťi, konventi a korporácie svetskje; visjelali proťi ňemu inquisície (višetruvaňja) a deputácie; čarbali a špintali naňho v kňihách a časopísoch: ****) chťjac jeho činnosť a odhodlanosť zastaviť, jeho dobruo meno očjerňiť, a jestli možno, samjeho úradu ho pozbaviť. Ale nadarmo. Všetkje tjeto zlostnje namáhaňja ňeprjatelskje sa ako bublini rozplaskli pred jeho železním duchom a geniom. Opretí súc na zivú vjeru v Boha a posilňuvaní pohladom na Krista: iba sa smjau z pošeťiljeho, malichernjeho namáhaňja slabích i najmocňejších ňeprjatelou svojich. *****)

---

*) Kdo zná stav kňaza evanjelickeho: vje rozsúďiť ak bezvíznamní bou toho času stav tento, keď sa sám jednotlivec ňevedeu ku vzňešenej mišljenke kresťanstva povzňjesť; ale zostávajúc k ňízkej hruďe privjazaní, k milosťi a patronátu nadutjeho Inšpektora prilepení, pred ťímto sa koriť a plaziť museu.

**) Pozri: „Zneuctění památky Dr. M. Luthera."

***) Pozri: „Úniu." — „Odpoveď na ňepredpojatje nábledi." — „Mojím ňeprjatelom, a t. ď. od M. J. Hurbana.

****) K čomu sa i daktorí evanjelícki kňazi dali najať, ako: Šimko, Klsák, Adamiš, Tesák, a t. ď. ňehanbjac sa proťi statočnjemu bojovňikovi pravdi, dosť ňestatočními čarbaňinámi svojími vistupovať.

*****) Čítaj spisi Hurbanovje a poznáš, ako on zo skríše svetou du-

Okolo takjeho ducha virjastli aj mláďenci a mužovja rázni, smelí, odhodlaní, akími sa ukázali medzi druhími najme: Lud. Šulek, Bórik, Sucháč, Semian a t. ď.; a okrem tíchto mnohí z predošlích jeho chovancou brezovskích a vela-pretrpevších Hlbočanou. Chovanci títo široko ďaleko rozňjesli semeno Ním rozsjevanuo, a pravdi Ním zvestuvanje; za ktorje pravdi ňeskuor jedni mužňe svoje životi kládli, druhí o svoje imaňja a príbitki prišli, tretí od Maďarou zajatí, bití a trápení, za národ svoj sa obetujúc, všaďe ako statoční mučedlňíci slovenskí sa viznačuvali.

Na tíchto stranách Ňitrjanskej, zavčasu poznali národňí Vodcovja svoj čas, a predvidjac zámeri a úmisli Maďarou, jednotlivci hneď ako povesť o únorovích búrnich dňoch z Paríza priletela, skupovali prach, ljali gule, starali sa o puški a šable. — Ale, či takuo počínaňja dakolko jednotlivcou, je ňje iba márni sen? Chcjeť v jednom malom kúte Ňitrjanskej stolice sa oprjeť ňeobmezenej moci maďarskjeho ministerstva, a vistupovať proťi jednej tak velkej krajiňe ako je Uhorská? Bou to pravda iba sen; ale sen pekní, ťešení, akí luďja ňízkeho ducha ňechápu. Nadšení Slovák sa nazdávau, že keď má šabličku, celí svet na súboj vivolať muože. Takí enthusiasmus iba ten pocíťi, kdo po ťisícročnom ujármeňí za svoje práva, mečom iďe bojuvať!

10. Braťislava.

Ako Lud. Štúr veďeu preňiknúť ducha mláďeže: viďeli sme na mláďencoch slovenskích, ktorí pre urazeňja národnosťi svojej, zaňechajúc hojňe požívanje dobroďeňja škuol prešporskích, v tuhej zime na ďalekú púť sa vistrojili.

Po odchoďe Slovákou, vlasťeňec tento pozornosť svoju na Srbskú v Braťislave študujúcu mláďež obráťiu, ktorá sa síce vždi k národu svojmu kloňila, ale zaňedbávajúc vzďelávaňja ducha i srdca, najvjac s Maďarmi, po kavjarňach pri kartách, biliárďe, víňe a t. ď. sa kamaráďila. Z tejto mláďeže Štúr veďeu dakolko hodních jednotlivcou získať, skrze ktorích potom na všetkích ostatňích účinkovau. Jeho veďením za-

chovních rúcau sveti ťelesnje, a ako na posmech obracau všetkje pláni, úmisli a namáhaňja luďí ňespravedlivích.

ložila srbská mládež okrem kňihovňe — čitáreň slovenskú a jednotu, pre vzdelávaňja sa v materinskej reči. Lud. Štúr jej schuodzki častejšje pod menom Dozorca navštevuvau, a krem tíchto, ešte večerními prednáškami o poësii slovanskej *) jej misel i srdce šlechtiu a vzdelávau. Viznačení jednotlivci Štúrovi nápomocní, svojou pilnostou u samej mládeže si meno a vážnosť vidobivší, boli medzi prvími: Pavel Popovič, **) Vuič, Marko Pópovič, Nenádovič, Vočinčič zo Slavonie, Svetozár Miletič a t. d.; a škola táto mnoho dopomohla roku 1848. ku povzbudeňú srbskjeho národa proti Maďarom, osvjetjac rodákou o zradních úmisloch maďarstva, povzbudjac Čajkášou a ostatních hrdinou srbských k uchopeňú meča za svoje práva a slobodi, ktorje ím na podanje „Žjadosti srbskjeho národa“ na Prešporskom sňeme, Maďari odopreli.

Vzdelávaňím mládeže srbskej, Štúrovo meno a povesť u bratskjeho kmena sa natolko rozňjesla, že upozornení naňho sám sv. Patriarcha Rajačič, listovňe ňeznámemu svoju vďaku za obetuvavosť jeho a vedeňja mládeže, visloviu. S príchodom velebnjeho tohoto starca roku 1847 na sňem do Prešporku, Štúr mau príležitosť s ňím bližšú známosť urobiť. Častejšje sa potom spolu schádzavali až do breznovích dňou; po tíchto, poznajúc potrebu bratskjeho napomáhaňja sa a povstaňja proti spoločnjemu ňeprjatelovi; Rajačič udeljac Štúrovi k podporuváňu národňej veci, potrebnje prostrjedki, k národu svojmu sa odobrau. A od toho času jeho skutki historia zapisuje.

Ludevít Štúr sa ešte potom v Prešporku zabaviu, trebas mu od betárskich jurátou a fanatikou ustavičnuo ňebezpečenstvo hrozilo. Dakolkoráz verejňe na ulici pristavenjemu, pod kepeňom ukritje bodáki a surovo-fanatickí víraz na tvári, ako i buhlavje reči jurátou: „či aj na maďarskom sňe-

---

*) Mládež slovenská sa v Bratislave tjež takímito predmeti zaoberala. Vítanje bívali najme večerňje rozpravi Lud. Štúra o poësii a Homérovích spevoch. Ale Maďari sa vždi nazdali, že Slováci po kútoch proti ňím zradu kujú, že na zbúreňja mislja, a ruskími rublami preplatení, krajinu Rusovi zapredávať mjeňa; z taďjal pochádzalo ustavičnuo višetruvaňja. Mohli prísť do ích spolku a presvedčiť sa o predmetoch ích zábav a rozprav. Ale u Maďarou bola zrada: lúbiť svoj národ!

**) Tento nádejní duch sa odobrau do večnosti.

me chce biť panslávom?“ *) — dosť na virozumeňja dávali, čo zmíšlajú títo novej slobodi sinovja!

Maďari si vždi spurňejšje počínali. Košut začau s väčším ohňom svoje streli do trónu rakúskeho metať, a semeno ňedúveri proťi cis. Dvoru hojňejšje ako indi, rozsjevať. „Dňa 14. Brezna už Velmožom chibuvala sila a odvážnosť oprjeť sa Košutovej náraďe (o národňej, od žjadneho cudzjeho vplivu ňezávisjacej správe), trebas mnohí z Velmožou, najme ktorí z uhorskích korunních zemí Horvátska a Slavónie pochádzali, v ňej iba semeno budúceho ňešťestja predviďeli; terrorismus z galerie pochádzajúci vjazau ích jaziki. A s prijatím tejto náradi od oboch krajinskích sedňic, vstúpiu sňem na púdu Revolúcie.“ **) Košut v Prešporku, Emissári maďarskí vo Vjedňi, Vasváry a Petőfy v Pešťi terrorizuvali obivaťelstvo. A takto sa chistala a vzájomňe napomáhala zbura Vjeďensko-Prešporsko-Pešťanská.

Vislanstvu maďarskjemu vo Vjedňi, Vláda rakúska odoprela ministerium financií (peňazí) a vojni. Ako o tom chír do Prešporku priletěu, maďarskí fanatismus prišjeu do najväčšej extasi a zimňičnjeho, fantastickjeho stavu; juráťi červenje perá vistrkuvali, do sedňíc krajinskích ozbrojení choďili, na Srbou a Slovákou v Prešporku meškajúcich, podozrivím a čjernimi úmisli plním okom gúňili, — dusjac v sebe s velkím namáhaňím víbuchi ňevčasnjeho ohňa.

Srbi pomali z Prešporku sa traťili, odchádzajúc do Vojvodiňi, postaviť sa na odpor panujúcemu a víťazjacemu maďarstvu. Lud. Štúr napomenutí od vjacej vrúcnich prjaťelou, abi zaňechau toto hrúziplnuo sídlo maďarstva, odišjeu na konci Brezna do Vjedňe. ***)

A to bolo šťestja Štúrovo; bo po jeho odchoďe juráťi — nabadúrkaní ohavnou brošúrou maďarskou: „A’ Stúrféle tótság

---

*) Ako vislaňec mesta Zvolena.

**) „Genesis der Revolution.“

***) Po odchoďe Štúrovom, zostau B. Nosák pri redakcii Slov. Novín. Tento v ňebezpečenstve postavení, — zaňechau zas rediguvaňja novín dvom mladím šuhajom: Jankovi Štúrovi a Lud. Dohnáňimu; naposledi ale i títo sa odstrániť museli. Slováci okrem slov. novín, čitavali i horvátske, srbskje, belehradskje, a Havlíčkovje „nár. nov.“

veszedelmes iránya," špatním zradcom národa, a ňestidatím utrhačom mužou slovenských ku Slovenčiňe sa priznávajúcich Šťef. Launerom, napísanou — do Redakcie slov. novín v tej náďeji sa boli vrúťili, že ho tam zapopadnú. Po Launerovi vidau Lanšťjak maďarskú brošúru: „Antimagyar" na Hodžovo: „Dobruo slovo," naznačjac do ňej, čo mu hlúposť a surovosť diktuvala. A tento človek muože biť teraz evanjelíckim kňazom, a má zvestuvať slovo pravdi a láski, ktorí sa i proťi pravďe i proťi láske tak ohavňe prehrešiu! *) Za príkladom tíchto dvoch zradcou, sa potom skoro celá strana zastavateľou „bibličťini" dala proťi svojím bratom za nástroj od maďarstva upotrebiť, viznačujúc sa búreňím ľudu z kazateľňice, špintáňim na cisársko-národňú stránku a pripravuváňim verních cisárovi a národu sinov slovenských, — zhorčujúc ím aj ostatňí kalich smrťi — na šibeňicu.

11. Jellačić-Bán.

Z počjatkom Mája skoro všetkje kmeni slovanskje mali vo Vjedňi svojich predstavovateľou (repræsentantou), vimáhali svoje práva, a tvorili stranu politickú: „jednoti slovanskej v Austrii." K Čechom, Horvátom, Srbom a t. ď dorazili Slováci: Štúr z Prešporku a Hurban z Ňitrjanskej stolice. Držalo sa slávno shromažďeňja; ozívali sa verejňe nárečja slovanskje, hlásajúc jednotu a bratstvo všetkích rakúskich Slovanou; a medzi ostatňími ozívala sa v rečjach Štúrom a Hurbanom hovoreních i slovenčina, ktorá všetkím kmenovcom slovanskím, (podla ích vlastnjeho osvedčeňja) velmi srozumitelná a vítaná bola.

Hurban sa z Vjedňe zas do Ňitrjanskej nazpät odobrau, „abi opretí pätou o púdu zákonnú novjeho veku, ťemenom dosahuvau víški národa, shromažďujúc ho okolo oltára národňej vzďelanosťi." **)

---

*) Medzitím, pri autonomii svetskích pánou, a ňeautonomii samej cirkve evanjelíckej, najme pod patronátom a auspiciámi pána gr. Zayho ňje sa čo ďiviť, že mjesto Adamišovo v Zeleňicjach, hodní tohoto nástupca zasadou.

**) Hurb. obr.

Po tjeto dňi bou vo Vjedňi od Jeho Jasnosti Barón Jellačić, v ktorom južnje slovanskje kmeni celú svoju dúveru skladali, za Bána Horvátskeho v trojjeďinom královste, vimenuvaní. V ňom poznali rakúski Slovaňja horlivjeho národovca a hrďinu veku svojho.

L. Štúr zo slovenskej strani predňjesou Bánovi ňeštatní stav národa svojho, žjadajúc pomoc proti ňeprjatelom slovenstva, kladúc mu na srdce zbaveňja slov. národa od večnej hanbi a tisícročej kljatbi otroctva maďarskjeho. Bán hlboko pohnutí osvedčiu sa takto; „Vec vaša je vec naša; vaša ňevola, je ňevola naša; keď buďem bojuvať za slobodu Horvátou a Srbou; urobím všetko možnuo i za vás.“ Štúr odišjeu uspokojení od junáckeho bána, a vistrojac dakolko mladích mužou na Slovensko, medzi ňimi Janka Kučeru, Abaffyho, Joz. Lilgu a druhích, odobrau sa do Prahi ku bratskím Čechom, a robiu na visloboďeňí národa slov.

V maďarskích a ňemeckích časopisoch náramní krik sa bou strhnuv o schuodzke Slovanou vo Vjedňi, a nadovšetko o Štúrovej reči v akomsi Čsp. „Peter der Grosse a Peter der Kleine.“ Anatémi a streli jedovatje sa sipali na Štúrovu hlavu. Ale tímto upozorňenje práve kmeni slovanskje na ňeštatní národ pod Tatrami, tím horlivejšje a ochotňejšje sa zaň zaujímali.

12. M. M. Hodža.

Abi sa ráz (charakter) a počínaňja Náčelňíkou novej školi slovenskej v jasňejšom svetle ukázalo, poznamenať treba, že z ňích žjaden k novovekjemu bludnjemu učeňú Rationalistou ňemeckích sa ňepriznávau, ale všetci vnutrnou ducha túžbou veďení, kresťansko-náboženskími pravdamí preňiknutí; filosofiou Heglovou — učencí slovanskími k višjej dokonalosti priveďenou — vzďelaní a odchovaní boli. Ňepovažuvali oňi teda, udalosti sveta rozumom všetko rozdrobujúcim a matematickí rátajúcim; ale rozumom z večnej pravdi dúvodi a nutnje následki čerpajúcim, v tom presvedčeňí a vjere, že trebas prítomnuo pokoleňja pravdu ňezňesje, ona preto ňepodlahňe, ale prú lebo ňeskuor nad rozumom a múdrosťou svetskou zvíťazí. Z akej vjeri a nadšeňja potom velkje skutki sa rodja; bo tu človek sebä celjeho mišljenke

v obeť prináša. Z tohoto stanoviska jedine sa dá aj počinaňja mužou slovenských pravdivo posúdiť.

Vrstovňík a verní súdruh Hurbana a Štúra bou v Liptovskom Sv. Mikuláši Michal M. Hodža. Jeho útlocitá duša dávno nad ňezbednosťou maďarstva žjalila, ale naplňeni láskou ku všetkím národom ako opravdiví „sin Sláví“ ňeraz bi sa bou chceu po prjateľskí a bratskí pokonať s ňeprjateľmi Slovákou. Lež viďjac že to ňeide, viljau hlbokí svoj žjal do spisku „Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo,“ a odokriu ňeprávosť a velikú ňespravedlivosť maďarskú. — Kdo chceš poznať v buoloch zrodenuo slovo ducha, čítaj toto „Dobruo slovo,“ a ňeskuor vidanuo ďjelko „der Slowak.“ — Zo života vlasťenca tohoto do prítomnej historie sa ťjež iba ňevihnutňe sem patrjace ďeje zapíšu.

Takíto ďej je odhodlanuo vistúpeňja Hodžovo d. 28-ho Brezna v Lipt. Sv. Mikuláši na stoličnom dome vo velkom shromažďeňí, za práva slovenskjeho národa. Ňechajme samjeho o víjave tomto hovoriť: „Či zakvitňe“ (píše on do Slov. Nár. Novín Č. 276) „kraj náš slovenskí? či aj nám Slovákom zíde žítko v nastalom tomto veku všeobecnej slobodi? alebo snáď naše Tatri žjadni kvjetok bohaludskej milostnej radosťi ňikdi už ňedoňesú? či už zapadnuv ďen náš na veki? — Tak sme sa potichu spitovali jeden druhjeho, keď šumivje hlasi novích práv, novích slobuod, novích ústav a ňenazdaních premjen od západu europejskjeho do naších krajou sa doluňili. A hla, razom sa rozíde hlas „urbárske službi a roboti sú v našej vlasťi na veki zrušenje.“ Ňeslíchaná táto milovjesť ťichím úžasom a nábožním poďiveňím ľudí naších prejala. Mnohí ňeveriu. Ňeďivu; lebo náš národ náďeje svoje má zadanje večnosťi, celím ňebom časnosť jeho previšujúcej. Mlčanlive krútili hlavami, za to majúc, že čo za stoletja stálo, tak pevňe, právňe, svaťe stálo, za hoďinu padnúť ňemuože. Iní dojatňejšjeho srdca i bistrejšej misle s bleskom radosťi na tvári povedali: „no vraj, predca, už raz; veť toho už bolo dosť, mjera naozaj dovršená, chvála pánu Bohu!“ A páňi čo? ako ktorí, ale mnohí veru pekní a miloduchí sa ukázali.

„Námestní viceišpán p. Rady Michal ustanoviu ďen vihláseňja na 28 brezen. Shromažďeňja bolo mnohočetnuo. Po prečítaňí tich troch pre našu vlasť večiťe slávo-pamätních

zákonních článkou, vijadrili svoju vďačnosť naši voláňím „Sláva", ktoruo po prvíraz v úradnom dome miljeho kraja Slovenskjeho sa ozvalo. Ano, sláva! ó veť azda len už buďe i tu sláva pre našich dobrotínou na zemi, trebas dosjal ináč ju ňespomenuli, len že je na ňebi. Na to Klain, Hibskí notár predstúpi, a menom siďenjeho toho množstva prečíta vážňe a víražňe toto:

Slávno shromažďeňja národňej spravi v Liptove!

S úprimním a slobodním citom vďaki a dúveri spoluobčanskej predstupujeme pred Vás s tímto prípisom a osvedčujeme jednak našu vďačnosť, jednak i žjadosťi a prosbi naše:

1. Predňe a nadovšetko osvedčujeme ňevislovní cit pokornej vďačnosti ku najviššjemu vladárovi národou, ktorí ako sám najmúdrejšje všetkích národou losi spravuje, tak i srdce nášho najjasňejšjeho krála a krajinskjeho vlasťi našej sňemu ďivním svojím rjaďeňím k tomu privjedou, abi koňečňe už od mnoho rokou túžobňe očakávanú slobodu a občanskje práva dobrovolňe a velkomislňe všetkím krajanom a spoluobčanom uďelili.

2. Osvedčujeme hlbokú vďaku a uznalosť ku všetkím tím vlasťi našej mužom, ktorí sú púvodcovja slávnej tejto prjemeni občanskej.

3. Prednášame dúverňe naše prosbi a žjadosťi a síce:

a) Abi národ a lud kraja tohoto podla občanských práv svojich, jemu teraz uďeleních, skutočnú a positívnu účasť brau vo shromažďeňjach národňích kraja tohoto, a tak prirodzeňe a následovňe: abi rokuvaňja a deliberácie v slovenskej, jemu zrozumitelnej reči sa držjavali. To vihladáva česť a povinnosť občanstva a všetkej verejnosťi jeho, ktorá ňikdi a ňikďe k cjelu svojmu ňepríďe, jestliže sa na pospolnuo a všeobecnuo uzrozumeňja ňeopjera.

b) Žjadame abi súdi, prosbi, pravoti, úradňje oznamovaňja, sňemovnje i viďjecke v slovenskom jaziku sa vikonávali. Donáša to sebou povinnosť a potreba národňej spravi tohoto kraja, ktorjeho obecenstvo musí bivať o všetkích vecach politickích a právnich náležiťe uvedomenuo.

c) Žjadame abi potrebnjemu viučováňu a vzdelaňú Slovenskjeho občanstva na základe jeho materinskej reči Slovenskej, prípravi hneď sa urobili a národňje slovenskje školi tím spuosobom sa usporjadali, abi v ních náš ľud na hodních svojej slobodi občanou vichovávať a vzdelávať sa mohou. Cjel tento dosjahňe sa tak, jestliže vo školách národňích vinaučná reč buďe materinská, na ktorej základe, a len na ňom snadno sa naučí rečam vo vlasťi našej potrebním.

d) Žjadame, abi sprava národňja tohoto viďjeku úradňe o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjadku privjedou spuosob, ktorím národ a ľud na sňeme vo svojich vislancoch má biť predstavení. To sebou donáša potreba, abi sa k voleňú takíchže vislancou hneď na budúci sňem Pešťjanski náležiťe prikročiť mohlo.

e) Žjadame a prosíme, a žjadať a prosiť ňeprestaňeme teraz i napotom, na vždi, abi všetka intelligencia tohoto kraja, všetci páňi a mužovja národa, prjateľja ľudu, zástupcovja človečenstva, kresťaňja Bohu a ľudom zavjazaní, ochrancovja pravoslávnej a všeobecnej slobodi, všemožňe a to každím dobrím slovom i skutkom nástojili, abi našej slovenskej národnosťi právo, ktorjeho sa mi odrjecť ňeechceme, aňi ňesmjeme, nám v politickom a spoločenskom živoťe svaťe poisťenuo bolo, a zachráňenuo i ňedotknutuo na večnje veki zostávalo. To žjada čírа čistá ľudskosť, bez ktorej všetki slobodi a práva len na posmech svetskí vichádzaju; — to žjada duch terajšjeho času, v ktorom, keď každí človek plati to, čo je, istotňe tím vjacej platí národ sám v sebe, čo je vo svojej národnosťi.

f) Žjadame abi žjadosť táto naša tímto činom vislovená a predňesená, najprú do úradnej zápisňice zapísaná, a všetkím stolicam a pravomocnosťam Uhorskím, Horvátskim, a Slavonskím, ňje ináče Jeho Visosťi mjestokrálovi Šťefanovi a slávnemu Uhorskjemu Ministerium v známosť uveďená bola, tím cjelom, abi všetci opravdoví a skutoční prjateľja slobodi a človečenstva, svatuo naše právo zastávať a podporuvať ráčili. S náležitou úctou zostávame v Liptovskom Sv. Mikuláši dňa 28-ho brezna 1848.“

„Slávnej spravi úprimni ctiteľja, atď.“

Tjeto žjadosti vírečnostou Hodžovou, zápalistou rečou Samka Hroboňa a ňespokojnostou samjeho ludu donútení sejdutí staliční páňi, prijali a do zápisňice zaznačili. Ale aká prišla na to odpoveď od Maďarou? Na mjesto odpoveďe vislalo maď. Ministerium kraj. komissára Karola Szentiványiho, žebi najprú stoličních pánou k odvoláňu ích uzavreňja prinútiu, (čo páni, Slovákom ňenąkloňení s ochotnostou urobili a lud všetko mlčki zňjesou) — proti Hodžovi (ako panslavistickjemu agitátorovi) a liptovskím Slovákom najprísňejšje višetruvaňja robiu. Taká prišla na slovenskje žjadosti od Maďarou, čo „bratstvo“ vihlásili, a Slovákom vraj „slobodu“ dali, odpoveď!

13. Národňje schuodzki v Ňitrjanskej stolici.

Keď Maďari k najvätšej moci už boli prišli, maď. trojbarevnje zástavi v celom Uhorsku po vážách, verejních i súkromních (privátnich) domoch povjevali, po mestách sa stromi-slobodi stavali, cisárske orli dolu škrjabali, a verejňe po ulicách, kavjarňach, hostincoch sa za maďarstvo agituvalo; všetko s maď. kokardamí ako zvetreluo behalo, garda po vrškoch a dolinách sa zvŕtala; — a keď maďarskí terrorizmus na krjela sa schituvau, abi čo skuor s mečom a štrangom na Tatri zasadnuv a z taďjal hrúzi po Slovensku visjelau: v tom čase v Ňitrjanskej stolici sa objavja slovenskje bjeločervenje kokardi, po vážách a domoch vejú slovenskje zástavi, po mestách a kopaňicách ozíva sa pjeseň: „Bije zvon slobodi, Čujte ho národi,“ (pozri prídavok 1.) — držja sa schuodzki, a naposleďi vistúpi Hurban na zákonnej ceste verejnjeho shromažďuvaňja-sa (ako sa po celej Europe robilo), viučuje lud o jeho národňích právach, jemu tak ako Maďarom od Jeho Jasnosti udelenich a pojistenich, a rokuje s ňím o jeho politickom stave. — „Dňa 25-ho Dubna (píše Hurban) bola na Brezovej usporjadaná ďivaďelná zábava a ples, ku ktorjemu sa zo všetkích okolitích strán prihrnúlo obecenstvo plnuo zvedavosti a očakávaňja dňou a ďejou novích.—Po dokončenej zábave a plesu nasleduvalo rečňeňja. Rečňilo sa ku krásnej pleti a ku mláďeži o velkosti časou prítomních, o povinnostach národa slovenskjeho. P. Hostinskí zarečňiu báseň Duňina Borkovskjeho:

„Pjesňe slovanskje,“ ktorími v najkrajšom národnom obleku shromaždenuo krásno pohlavja hlboko dojatuo a celuo mláďeňectvo z tuzemskích ohladou do ríše ideálou vitrhnutuo bolo. Okamžeňja toto upotrebiu rečňík noví, *) hovorjac o živote viššom, ukritom dosjal v pjesňach, a teraz na ďivadlo ďejou europejskích vistupujúcom.

„Rečňík hovoriu o zemi otcou svojích, pokritej a zavalenej kljatbou cudzoti, — o pokoleňí a rodu slovenskom, zatajenom vo sňe zapomenuťja, žaluvau na ukruťenstvá spáchanje na krvi a meňe slovenskom vo vlasťi svojej vlastnej, v domove krvou i obeťamí a množstvom zásluh vikúpenom. A upozorňjac na valnje časou a vecí prjevrati v dobe najnovšej, rozljevau sa prjevalom búrnim po poli svatom povolaňja a povinnosťí slovenskích.

„Pjesňe slovanskje“ — pokračuvau ďalej — „sú to v duši národa, čo je sen panni višším ducha-letom nadanej, ktorej srdca živosť s ducha plnosťou jednako rozkvitať počína, ktorá po živom dňi v svojej aňjelskej ňevinnosťi sňíva o drahom obraze budúceho milenca svojho. Spaňilá panna novotou podivno-krásneho sna rozraduvaná vzbuďí sa zo snou čarovních, obzerajúc sa, kladie ruku na horúce srdce a ňerozumje tomu vlnobiťú vnutorních rozmaňitích pocitou. Ona prebraná k životu cíťi, že to bou sen, ale pamäť citlivej panni má v misli utkvení jeden obraz milí, ktorím sa srdce v tajnosťi rado baví, tak že za bleskou ranňích slnka, túžba po večeru a noci sňívavej letí k ňebesám, abi rozdumaná v tom pokojnom odďeleňí duše od ťela v drahom sňe mohla hlaďeť na miluvaní obraz.

„Ona sňíva o tajomstve svojom, a aňi mať drahá netuší hlbini srdca dcéri svojej, ňebadá snou djeťaťa tajnosťou blahoslavenjeho. Toto sú v duši národa nášho pjesňe naše — sňívavje, ďalekosahajúce, hlbokomislivje: Do tíchto sa pohrúžte panni slovenskje, tímto dušu svoju otvorte mláďeňci sňívaví, bujarí, tjeto záhadki života národňjeho spitujte mudrci misliví, slovanskí, tjeto tajomstvá živobiťja slovenskjeho visvetlite čini velikími, obetuváňim svojim vi silní mužovja, vi ramená vivolených sinou slovenskích.

---

*) Hurban, prítomní na zábave tejto. (Pozn. spís. prít. hist.)

„Lež ňechciťe útle panni naše, aňi Vi šlechetnje paňje slovenskje, hneď rukou omakať čo to je láska k národu. Aňi ti svet mladí slovenskí nežjadaj si virátanje mať užitki z obeťi národňích, a ťešiť sa ovocím z pociťeních iba višších svetou! Ňezhánajťe sa, prjaťelja národu, po úpisoch a pergamentoch odmenních za videňja svoje budúcich požehnaňejších časou! Slovom, odďel sa rod náš spaňilí slovenskí od panujúceho sveta, ktorí popredku shrňuje do kapsí svojich úroki bohatje za svoju na oďiv svetu vistavuvanú — tú velmi chudú cnosť, a vivol si čisťejšú cestu, poznaj plemena a mena svojho hlbokuo poňížeňja a prispej obetováňim času, imaňja, darou a zpuosobnosťí, ba aj samjeho života k poviseňú, uvolňenú, osláveňú jeho.

„Ako ňevipovješ čo v hlbinách pesňí slovanskích je ukrituo, čo žije v ňich život večni, prenášaní z pokoleňja a stoleťja na stoleťja a pokoleňja: tak ňežjadaj vislovenú mať lásku k rodom slovenským, ktorá obživuje povolaňejších sinou a dcéri slovanskje, a ktorá, abi obživila aj plemä slovenskuo, starať sa máš! To má biť jeďiná starosť naša, abi sme sa pohrúžili do obrazou skvelo-bohatej, sňívavej misle a duše národňej, a zahoreli túžbou ňeuhasitelnou po uvolňeňí, osvjeťeňí poňíženjeho pred národi sveta národa vlastnjeho. V tento sen uver, jako panna v obraz budúceho milenca, ňič to ňeškodí, že ňeprjaťelja ňeverja na tajní sen tento duše tvojej, ňič ňeškodí, že nás za bláznou držja pre sňívaňja láski našej, len zadržme v dušjach horúcich ohňivje tjeto obrazi o blahu budúcom, a isťe že sa uskutočňí zdaňja naše, a isťe že vínďe ono zo snou lepších duchou na ďivadlo skutočnuo života národou. Toto sňívaňja — je život láski. A keď toto buďeťe mať — obetuvaňja mať buďeťe, a z obeťí vínďe ďennica práva našho i slobodi našej.

„Teraz ňemislíťe na otáčajúci nás živel zpupnjeho maďarstva, preto žjara tváre vaše a usmjevavje oči zrádzajú mi duší vašich spaňiluo pohnuťja; a toto je láski plod! Tento stĺp citu, túto láski bezohladnosť zachovajťe i v búrach na nás sa valjacich, i v budúcich snáď ňehodách, a po búrke vínďe cjel ten čistí, skutoční na svet, ktorí sme viďeli vo snách naších, o ktorích sa svet nazdávau, že boli iba bláznovstvá. Plnosť láski ale vižaduje, ňje len uchváťeňja (enthusiasmus), ako to prítomnuo vaších duší je, lež zadržaňja

takjeho stavu ces búrki ňje dlhje sice, ale dlhích následkou plnje. Vinaložme teda všetko v dobe tejto, ktorá keď odpliňe bez celkovjeho nášho jej upotrebeňja, a skutkou vlastních v ďejinstvu zaznačeňja, stratili sme najmeňej jedno stoletja. Vinaložme všetko na to, abi, keď historia vek tento do chrámu svojho vijahňe, i náš stlp tam so ctou stáu. Doba táto je ňič inšje, iba dobou; skoro zas po ňej nastúpja roki, v ktorích sa iba to buďe do života pratat, čo v ňej, v dobe teraz sa bližjacej spružním, živím, mocním sa objavilo. Ak teraz dač velkjeho ňeukážeme — stratíme stoletja, a kljatba lahňe na hrobi naše: naproti tomu ale, keď sa buďeme namáhat, obsah podaňja a pesňí slovanskích uskutočňit obetmi, ďejami a svedomitím napnutím síl dobrích, vihráme bohatstvo i lekárstvo jedneho celjeho stoletja národu nášmu; v ňom sa zacelja a zarostú všetkje rani, ktorje vrúbalo do tela národa nášho ďevät ňešťastních století!" —

„Po reči tejto, ktorej sme iba značňejšú čjastku podali, nastúpila veselost a istá oslávenost všetkjeho čo sa spjevalo, hovorilo a robilo. Čoho následki v živote boli ešte o vela patrňešje. Domou prišlje ženi a panni, ktorích mužovja a bratja ňeboli na zábave tejto prítomní, oborili sa na ňich s citom vimluvnosti a zapálenosti duše, dohovárajúc ím, že na tomto národňom svjatku účasti ňemali, vizívajúc a povzbuzujúc ích k nastávajúcemu boju národňjemu. Za krátki čas bolo celuo okolja zaňesenuo národňími kokardami; ďjevčatá pljetli vence a šili červeno-bjele zástavi, a svjatočnje obleki si viďeu po ďeďinách a kopaňicách i krom svjatku a ňeďele. Prví krok po tej zábave bou krok povedomja národňjeho mesta Brezovej.

„Brezová sa dala" - pokračuje Hurban — „za príklad druhím, a uzavrela poslat súsednjemu velikjemu mestu Mijave zástavu s národňími barvamí, ako znak národňjeho zmíšlaňja a spolu ako otázku, čo bi jej súseda na toto osvedčeňja odpovedat zamíšlala. Lež abi sa ňezdála bit dotjeravou, uzavrelo sa vislat najprú vislanstvo, ktoruobi úmisli darcou a pohnútki, z ktorích dar ten pochádzat mau, obci mijavskej vijavilo.

„Za ten čas, čo sa o návrhu tomto rokuvalo, priletеu chír o príchodu vislanstva do Mijavi, kďe bolo na trhu z okolitích strán množstvo shromažďenjeho ludu. Medzi tím na Brezovej bolo daktorje slabšje duchi pochibuvaňja o výsledku dobrom

napadlo, ba strach, keď sa na to okom maďarónskeho úradníctva hladelo. Druhí sa zas ťešili na tje hňevnje tváre Košutovcou, až sa ím doňesú povesťi do uší o slovenskích zákonních pohiboch. Povedomja mau každí to, že ňič inšje sa ňebuďe robiť, iba čo sa inďe koná; sbratrovaňja sa, posjelaňja si zástav, držaňja verejních reči pri schuodzkach, vítaňja bratstva, hladaňja rovnosti, užívaňja slobodi, to všetko boli veci ako sa hovorí na ďennom porjadku. Pravda že u Slovákou sa to prví raz robilo. Nuž ale či to veci prekáža? Veť aj Francúzi, Ňemci, Maďari, Vlachovja ňeboli od sto rokou v jari roku 1848, oňi tjež počínali takje manifestácie, a tak mohli aj Slováci dňa 25. Dubna tohože roku dač podobnjeho urobiť. A preto strana smelšja sa aňi ňedala odraďiť a odstrašiť od úmislu už raz ustanovenjeho.

„Povstala starosť o budúceho vodca a rečňíka deputácie tejto, abi sa ňevidávau darobňe do ňebezpečenstva jak zo strani stoličních úradňíkou, tak tjež aj zo strani luzi, ktorá na Mijave shromažďená lahko bi sa mohla všelijakích vístupkou dopusťiť, čobi potom všetko ňeprjaťelja proťi straňe národňej upotrebili. Ale darobnje boli prosbi aj hrozbi. (Hurbán na koňi postaviu sa na čelo víslanstvu). Víprava bola slávna, na vozoch na koňoch i peší.

„Pohlad na Mijavu bou strašno-velební. Ďesať ťisíc ludu bolo tu shromažďenuo, — bez istjeho pochopu. Jeden ťemní pochop, žjaden ňevedeu z kaďjal pochádzau, mali všetci v hlave; pochop tento bou skorjeho sa sťehuvaňja židou „do Hamsterdámu.“ Každuo ďjeťa volalo: „žide, pujdeš do Hamsterdamu!“ Z počjatku žart prešjeu odrazu do zakoreňenjeho predsudku a presvedčeňja, že tomu skutočňe tak buďe v krátkom čase. V prostred tohoto množstva obojeho pohlavja ludu bou patrní počeť aj osuob darobních, ktorí so žjadnimi dobrími úmisli sem neprišli. Običajnuo to bolo v tom čase, že trhi bívali preplňenje ludom zvedavím, každí šjeu na trh ako mešťaňja do kavjarňe, abi dač novjeho počuv, z čoho sa stalo, že takjeto trhi boli skutoční orgán tej stojazikovej povesťi, ktorá tak velkú úlohu (rollu) hrala v posledňích časoch. Lud bou napospol zaujatí predsudki proťi židom a šlechťe. Kdo zná hospodárstvo židovsko - pánsko v Uhorsku za času panuvaňja maďarskjeho, ten si vje visvetliť tjeto hroznje zjaveňja. Lud až horeu pomsti žjadosťou. A takuo

obecenstvo čakalo na brezovskú vípravu, o čom pravda, aspoň v tolkej mjere ňemali tušeňja údovja vislanstva. Medzi meskím domom na Mijave, kde o peť mesjacou ňeskuor stráž maďarská, a domom tehdajšjeho notára Mikuleckjeho, pred ktorím tohože času bola postavená stráž slovenskích povstalcou proti Košutovjemu ministerstvu, bolo ťisíce nabitích hláv; po obidvoch stranách cesti stoja stromi, a toho času stáli hromadi nakladenjeho dreva, ale i drevo i stromi boli pokritje zvedavou chasou, mužmi i ženamí, a reťaz z množstva sostavená, presťjerala sa hore hlavňím rinkom až k ňeprehljadnuiú. Pohlad to bou dojímaví, ale mau i dač hroznjeho v sebe. Jednotlivje tváre až velmi podozrivo, ba muože sa povedať, že strašlivo vizerali. Takíchto pohladou sa ňenazdali údovja vislanstva. Pri tvári pokojnej, osvjeťenej náďejou, čerňela sa ako oblak zkázou a hromom naplňení, tvár zakaboňená, opilstvom zpotvorená a zlími úmisli zdivočená! Pod bránou domu Mikuleckjeho stáli dve postavi potmešilje, ích malje, blisklavje ako sklo matňe bjele oči sa vivracali, a zdáli sa hladať svoj predmet medzi blížjacími sa vislanci národňími. Z meskjeho domu gáňili potutelňe, posmešnje tváre úradňích osuob. — Takíchto pohladou veru, a takích víjavou žjaden z vislancou ňečakau. Všetkích oči a strnutje misli, boli obráťenje na vodca a rečňíka. Množstvo sa podobalo rozbúrením vodám — a beda, ak ňenájde rečňík slovo, ktorímbi každá vlna do korita svojho mohla bit uvedená!

„„No len poďte, veď vás hneď poznáme s kím držíťe!““ ozvau sa takto ňetrpeliví jeden z množstva, ku ktorjemu, alebo lepšje, medzi ktoruo vislanstvo prišlo a s ňím sa pomješalo. Hneď za tím smelcom vipínala sa postava plecitá s kijom v žilovatej päsťi, tento chlapisko točjac kijom svojím nad hlavamí, dokladau: „ale že pravdu hovorťe, ináče“ — ; vedla tohoto stojací silní, mladí muž v mešťjanskom oďeve, obráťjac sa ku vihrážajúcemu sa, a chiťjac ho silno za žilovatuo jeho rameno, upominau prísňe: „ti korhel, čože ňeviďíš kdo seďí na koňi! To je pán H***!“ Zurval onen zložiu kij a strhou klobúk so širokou strechou! Väťšja čjastka mužou mala klobúki dolu strhnutje. Slnko bolo velmi horúce. Ťichosť nastala po tomto prologu. Svjatočnuo to bolo ďivadlo, pri ktorom uzdu mala v rukách morálna prevaha ľudu, panu-

júc nad zveďeními a úmele (kunštovňe) nastrojenými náružívosťami. Srdce vo všetkích nás ťíklo.

„Jeden z vás, prjaťelja a rodáci!" (začau Hurban stanúc do strmeňou, abi ho všetci lepšje počuli) „chce nás skusuvať, či sme mi prjaťelja vaši; druhí sa nám hrozí — ak ňebuďeme pravdu hovoriť. Dobre; to máťe zveďeť. Trebas vám viznám, že som si vás tak ňepredstavuvau, a mi sme aňi iným cjelom sem ňeprišli, iba žebi sme obci Mijavskej, národňjeho zmíšlaňja obce Brezovskej znak, zástavu s národňími barvami v dar ponukli, a jej prjaťelstvo súsedskuo osvedčili. Na otázku, s kím bi sme držali? odpovedám, že s tím, kdo drží s národom naším slovenským! Ale iba hlúpi človek muože to ňeveďeť, s kímbich ja a títo moji prjaťelja držau! (sláva, sláva mu! ozvalo sa po celej Mijave). A čo sa druhjeho tíka, spitujem sa vás sám, či na ozaj chceťe pravdu počuť? (Pravdu — pravdu chceme! zahrmelo ťisíc hlasou). Nuž teda počujťe tú pravdu! Slováci sú v tejto krajiňe najstarší obivaťelja, od jakživa bojujú za ňu, splácajú daň, a predca sú v ňej iba ako v kljetke ftáci, ňevolní, potlačení, opovržení! Tak to bolo; ale mi teraz hovoríme, že to tak ňemá biť. Či tomu ňje je tak? Pravdali je to, a či ňje? (Ano, pravda, pravda, hrmelo na novo). Túto národňú pravdu musíme najprú dosjahnuť, teraz sa iba o túto máme starať! („a hori naše čo? ktorje nám páňi pobrali!" volau jeden hlas). Starali sťe sa od vjacej storokou o hori a role, hnoj a dobitok, Slováci! a čo sťe vistarali bez života národňjeho? (Tak je, tak je! volali jedňi, a smjech sa tu i tu zjaviu). Hlavňja teda je predca vec národnosť, t. j. právo to, abisme tolko plaťili v krajiňe, ako ktoríkolvek iní národ!" A tu sa pustiu rečňík visvetluvať potrebu jazika národňjeho vo vecach verejních, pri súdoch, v školách, v zákonodárstve; potom obráťjac oči na Košuta a jeho náhončích, uvádzau ích ňebezpečnje zásadi, a visvetluvau prostonárodňe následki z taďjal viťekajúce na život národní! Časom na smjech obracau maďarónou a ích učeňja, čo všetko s náramním hlukom, pozdravuváňím, prisvedčuváňím, a na slávu vivolávaňím sprovádzanuo bolo. V tom ale, ako povedau rečňík: že Slováci bívajú od ňeprjaťelou svojích za zlích luďí, za zberbu, lúpežňíkou, ňečistích a všetkej potupi hodních luďí vihlasuvaní, strhnuv sa krik a lom! „Páňi a žiďja tak hovorja, poďme na ňích!" tak ňjekolko hla-

sou z predku a za ňím dobrá polovica prítomních sa ozvala. „Ňje tak, krajaňja! (preťrhnuv krik tento rečňík) inakšje to vezmime hore! — Pozrime do sebä, či v tích vičitkach ňjet dač pravďivjeho? Či ňemáme na pr. i mi teraz medzi sebou mnoho ludu darobnjeho? Dakolko kmínou, lúpežňíkou? No, tu snáď len ňjet takích, ale či ňemá takích národ sem a tam? Ja hovorím: že veru má! Mnoho je veru na Slovensku kúkola medzi pšeňicou. Lež či aj Maďari ňemajú svojích šibalou, lotrou, vrahou, ňečistích a potupi hodních luďí? (smjech, áno, veru majú!) Nuž ale teda pre dakolko luďí zlích, ňesmje sa odsudzovať celí národ náš. Mi istotňe, ktorí splácame krála, vidržujeme krajinu, bojujeme za ňu, píšeme, kážeme, učíme, zem obrábame, kupectvo provodzujeme, a tak užitočními sme královi aj krajiňe, cirkve aj národom iním,- zasluhujeme takuo uznaňja a právo, ako ktoríkolvek inší národ. Naša teda starosť musí biť, abi čo najvjac takíchto bolo; a čo najmeňej tích, ktorí iba čo židou rabuvať a pánou zabíjať chcú. (Pochvala z jednej, zmaťení zhovor z druhej strani; ten bujní opilec chriptau: „takích reči ňepotrebujeme“). Počúvam, že takíchto upomenuťí ňepotrebujeťe. Dobre teda, ňech vistúpi ten mudrák na moje mjesto, ja slová moje traťiť ňechcem,“ — a tu začau schádzať rečňík z koňa svojho, — na to ale sa strhnuv krik odporujúceho ludu, ktorí hneď odstráňiu tam toho opilca a prosiu rečňíka o pokračuvaňja. Rečňík pochváliu lud za tento dúkaz jeho šlechetnosťi a porjadku milovnosťi. Takímto spuosobom p o u d r u h e j hoďini trvalo viučovaňja ludu prítomnjeho, ktorí iba časom pochvalámi prednášaních pravd pretrhuvau rečňíka. V behu reči, keď všetkích misli boli priveďenje k jednemu presvedčeňú, a jednomiselná pochvala za poďjel sa dostala rečňíkovi, viljezali pomáli aj úradňje osobi Mijavskje, a postavili sa dokola deputácie a viličenými, ale zle zakritými slovi vítali prítomnuo vislanstvo. Bo celuo shromažďeňja jednomiselňe uzavrelo vďačňe prijať zástavu národňú a vistaviť ju na zvoňicu, tak ťjež osvedčiť svoje celkom národňje smíšlaňja súsednej obci Brezovskej, s ktorou obec mijavská chce rukou v ruke k vižjadanjemu cjelu národňjemu kráčať. Celuo obivaťelstvo mijavskuo sa aj chvalitobňe držalo vo všetkích búrkach nastaľích, a iba daktorí mijavskí patríciovja, a menoviťe tehdajší i potomní úrad zradňe si počínau, a rádbi bou svoje mesto do rúk košutovích oddau, lež

našjeu odpor hrozní u obivatelstva samjeho. Semjan, kaplán tehdajší, dom paňi Kolleňíčki, Valášek a Vdovjak boli stlpi, o ktorje sa tisícovja mijavskjeho slovenskjeho obivatelstva shromažďuvali, majúc na ňích svojích vodcou, radcou a prjatelou v tom ňebezpečnom čase.

„Shromažďeňja toto v najvätšom porjadku, v radosti, v objímaňí sa, plesu a viskotu rozchádzalo sa pomalí a rozmišluvau jedenkaždí o predňeseních pravdách. Tamtí dvaja pod bránou Mikuleckjeho osvjetili sa, a ňepriložili ruki ku ďjelu, k akjemu boli najatí. — Rozdávau sa tu potom prví príhlas: „Bratja Slováci!“ v slohu novejšom politickom spísaní, a vo Vjedňi vitisknutí, ktorí lud až — tak rečeno — hltau.

„Takí bou počjatok novovekích, slovenskích pohibou.“

Vo Vrbovcach sa tjež držalo národňje shromažďeňja, a pri tej príležitosti sa „dereš“ verejňe pri vispevuváňi (v prídavku pod Číslom 2 naznačeních pesňí) — spáliu.

Najpočetňejšja národňja schuodzka sa držala na Brezovej dňa 28. Dubna, kďe vjac tisíc luďí z okolitích obcí a panství od Šaštína až po Vrbovce a Mijavu sa sišlo, abi sa tam každí strani vidobudnutích práv a slobuod poučiu, a o tích žjadostach strani reči a národnosti svojej poraďiu, ktorjebi verejňe vo sbore stoličnom predňjest sa mali, a ktorje od celjeho zástupu prijatje, a na podpisuvaňja ďalej porozdávanje, obecenstvu podávame:

Žjadosti slovenskjeho národa v stolici Ňitrjanskej.

1. Žjadame, abi národ slovenski v stolici Ňitrjanskej i všaďe kďe kolvek on bíva, smeu aj mohou úplnú a dokonalú účast brat vo shromážďenjach správi národňe-stoličnej, a tak abi sa všetko to, čo sa jeho tíka, ako práva rokuvaňja, pravoti, súdi a poradi len v jeho národňej slovenskej reči držanje a vikonávanje boli. Lebo už ňechceme trpet vjacej ten múr, ktorí nás ďeliu, t. j. reč v pravotách, súdoch a zákonoch nám ňezrozumitelnú, ale chceme aj mi Slováci rozumet všetko, čo sa o nás, skrz nás a prostrjedkom nás robit buďe. A tak menovito

2. Žjadame, abi súdcovja pre Slovákou len Slováci boli, dokonále viučení jaziku materinskjemu, abi tak súdi prísažních, spravodlive a verejňe vikonávanje bit mohli. Žalobi,

prosbi, pravoti, súdi úradňje, oznamovaňja zákonou, slovom, všetko verejnuo sa prihlasuvaňja k národu slovenskjemu má sa djat v reči slovenskej. Potom

3. Žjadame zrjadeňja škuol národňích dokonaluo, a to síce: ako počjatočních alebo (elementárnich) tak aj reálnich meštjanskich a višších škuol a ústavou. Reč viučovaňja pre sinov slovenskích ňemá bit inakšja ako slovenská, abi na základe slobodnjeho viučovaňja, ďalej slobodnjeho národňjeho vivinuvaňja-sa slovenskjeho, náš národ si mohou vichovat sinou jemu, a krájiňe verních.

4. Žjadame, abi sprava národňja stolice Ňitrjanskej o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjadku privjedou spuosob, ktorím národ a lud náš na sňeme vo svojích vislancoch má bit zastúpení. To sebou donáša potreba, abi sa k voleňú takíchže vislancou hneď na budúci sňem Peštjanski náležite prikročit mohlo.

5. Žjadame a žjadat ňeprestaňeme teraz a napotom a na vždi, abi našej národnosti právo od všetkích národou v Uhorskej bívajúcich uznanuo bolo. A následkom tej dúveri, že žjaden národ v Uhorskej s nami bívajúci ňebude žjadat od nás samovraždu národňú, t. j. že ňebude chcjet žjaden národ a žjaden človek, abi sme mi o to pripravení boli, za čo inje národi umjerat za povinnost si pokladajú. — Následkom hovoríme tejto dúveri žjadame, abi národňja vláda stolice tejto o to nástojila před celou krajinou, abi toto svatuo právo národnosti a reči našej zákonom tak poistenuo bolo, že bi sa ono ňje len v politickom živote vždi vjac rozvíjalo, ale abi aj skrze spolčovaňja sa, t. j. skrz spolki, skvitaňja národňje za cjel majúce, novej sili nabívat mohlo. Najme ňech vláda národňja bude svedomitím strážcom, abi sa tje hroznje časi nazpät ňevrátili, v ktorích Slovák so svojou rečou a národnostou v spoločenskom živote ňeuznaní a v posmech uvádzani bou. Lebo náš národ si už teraz na žjaden spuosob a vonkoncom svoju národnost potlačit a zňivočit ňedá. A preto sa osmelujeme žjadat a skutočňe

6. Žjadame úplnuo bratstvo a úplnú rovnost medzi národami kresťanskími v Uhorskej krajiňe prebívajúcimi, čo tolko znamená, abi sme mi Slováci slobodno svoje národňje običaje a zviki zadržjavat, a pri zástavách krajinských aj naše národňje zástavi bez prekážki vivesuvat mohli. S rovno-

sĭou tou národňou je aj to spojenuo, abi sa slovenskjemu národu žjadno panstvo injeho národa nad ňím nevistavuvalo, a tak aňi reč jedna nad druhou ňepanuvala, ale všetki národi a reči rukou v ruke svoju slobodu, svoju rovnosĭ a bratstvo proĭi vonkajšjemu ňeprjaĭelovi obraňuvali. A čo sa tíka ĭažkosĭí z tohoto bratstva a z tejto rovnosĭi pochádzaĭ mohúcich, žjadame, abi sa mjenki národou vipočúvali. Duch človečenstva a kresĭanstva, ktorí tjeto časi slobodi doňjesou, vinajďe istotňe takje prostrjedki, ktorími sa rozličnje národi bez ukrivďeňja jeden druhjeho spoločňe budú muocĭ rjaďiĭ.

7. Žjadame, abi národňja vláda v Ňitrjanskej stolici bratskú náradu urobila stolicam maďarskím, abi oni po svojích školách a ústavoch pozakladali stolice reči slovenskej pre Maďarou, ako ĭjež abi na naších školách národňich učiĭelja reči maďarskej plaĭení boli, abi sa vzájomňe zblížili, tak žebi Maďari hovorjacich Slovákou po slovenskí, a Slováci Maďarou hovorjácich po maďarskí rozumeĭ mohli.

8. Žjadame, abi žjadosĭi tjeto naše tímto činom vislovenje a predňesenje najprú do úradňej zápisňice stoličnej zapísanje a všetkím pravomocnosĭam Uhorskím, Horvátskim a Slavonskím, ňje ináče Jeho Visosĭi mjestokrálovi Uhorskjemu Štefanovi a slávnemu ministerium Uhorskjemu v známosĭ uveďenje boli, tím cjelom abi všetci opravďiví a skutoční prjaĭelja slobodi a človečenstva svatuo naše právo zastávaĭ a podporuvaĭ ráčili.

„Z národňjeho vrchnosĭi oznámenjeho a v Brezovej držanjeho shromažďenja.“

„Pred prečítaňím tíchto žjadosĭí, predstaviu Hurban víznamnosĭ a dúležitosĭ tejto schuodzki porjadnej, pokojnej a prujšej, tím cjelom zaveďenej, abi sa tu poraďiu, ako si na cesĭe zákonnej má svoje novje slobodi a práva udržaĭ, upevňiĭ a svojej národnosĭi verejnuo uznaňja vidobudnúĭ. Pri čítaňí višje viloženích žjadošĭí, lud pri každej osobitňe visvetlenej svoju mjenku: či privolí na ňu lebo ňje, povedau. Pripomenuĭja hodnuo je, ako lud náš ku slobode opravďivej priveďení aj v najvätšej radošĭi nábožnosĭ svoju vijavuje. Tak Hlbockí občaňja, vrátjac sa domou a po ulici si prespevujúc: „Hrad prepevní jest“ a t. ď. prosto do kostola „tam, kďe sa ím“ — ako sa jeden z ňich visloviu — „vždi hlas slobodi

ozívau,“ sa poberali a vjac pesňičjek vispjevali, ďakujúc Bohu za takí ďen raďosťi. Večer si potom celú ďeďinu osvjetili. To bolo prvuo svjatočnuo pocíťeňja slobodí slovenskjeho ľudu ňenúťením osvjeťením ďeďini.“

Tjeto schuodzki znameňiťe pripravili cestu k nasledujúcemu povstáňu slovenskjemu, a boli príčinou toho náramnjeho morálneho strachu, ktorí ňeskuor dakolko šuhajou do Ňitrjanskej zbrojnou rukou vstúpivších, narobilo.

Vistúpeňja Hurbanovo, maďarónou na tíchto stranách strachom a hrúzou naplňilo, ale iba po kúťoch púšťali chíri a hrozbi, abi vraj, dau pozor na sebä, žebi ho J. Dóžou osud ňezasťihnuv, — a narobili kriku po maďarskích a ňemeckích časopisoch, opisujúc Hurbana ako buriča, rebellanta, panslávа a t. ď., ktorí si chce vraj tŕnovú korunu upljesť na hlavu. — Ministerium maďarskuo ustanovilo višetruvaňja proťi ňemu, ale stoliční páňi sa ňeopovážili iba po jeho odchoďe robiť inquisície v Hlbokom.

14. Všeobecnuo účinkovaňja Slovákou.

V krátkosťi podotkňeme, čo sa robilo po celom Slovensku. V Gemerskej stolici mužňe vistupovali za práva národňje: Janko Rimavskí, Šťefan Daxner, Bakulíňi. Prví dvaja politickje úradi zastávajúci, živli maďarskími otočení, súc za kapitáňou gardi vivolení, cvičili ľud v zbraňi, v tom vnútrnom duše tušeňí, že vicvičení, ňje za Maďarou ale za Cisára a za Slovákou bojuvať budú.

Janko Král (právňik,) sa z Pešťe bou vichitiu zvestuvať ľudu slobodi a práva, jemu najjasňejším králom uďelenje, ale sa mu to ňepodarilo; bo navšťivjac prjaťela svojho Rotaridesa v Príbelcach, naraz v predsävzaťí prekazení, od maďarskích gardistou chiťení i so svojím prjaťelom v putách do Šjah odveďení bou, kďe v žalári biťí, trápení mnoho znášať museu, až ho naposleďi ako väzňa do Pešťe odvjedli. Seďeu v žalári, od Dubna 1848 až do Ledna 1849, v ktorom čase ho kňježa Windišgräc na slobodu prepusťiu.

V Zvolenskej a Liptovskej stolici, okolo Sitna a pod Kriváňom pripravuvali ľud, okrem pripomenutích už vlasťencou: Mik. Ferjenčík, Göllner, Kellnerovci, Sam. Chalupka,

J. Čipkay, Bartoš (kat. far. v l. sv.-Mikuláši), Plošic, Stöckl.*) V Oravskej a Turčjanskej stolici sa viznačili: Cochius, Matúška, Beláňi,**) Ondrej Hodža, Meša, Láňi, Lilgovci, Hornek. V Trenčjanskej: Závodňík, Gerometta, a t. ď. V Ňitrjanskej: vel. Urbanovski, Šťasní. V Prešporskej: Galbaví, Viktorín a druhí; z ktorích ale skoro každí, ak sa útekom pred fanatismom maďarskím ňeochráňiu, uväzňení, alebo prenasleduvaní, za národ slovenskí mnoho trpeť museu.

K počtu tíchto viznačeních mužou patrí najme šlechetní za 13 mesjacou v žalári mučení: Ondrej Lukáč.

Prví pamätní príhlas „Braťja Slováci!“ sa po celom Slovensku roznášau a rozširuvau.

15. Národňja schuodzka v Lipt. Svatom-Mikuláši.

[Dňa 10-ho Mája 1848.]

Slovenskje žjadosti, ktorími bi sa všeobecná vuola národa bola vislovila, po všetkích slovenskích stolicách sa chistali; bolo to ale vždi iba roztrhaních jednotlivcou počínaňja. Duch národňí cíťiu potrebu jednej všeobecnej schuodzki, na ktorú bi sa repræsentanťi národňí z celjeho Slovenska sišli, žjadosti národa dovedna sobrali, a takjeto Jeho c. k. Jasnosti, všetkím pravomocnosťam Uhorska a pripojením korunním zemám podali, požjadajúc ich o bratskú podporu. Schuodzka bola na 10-tí Máj ustanovená.

Aspoň mimochodom spomeňjeme, že Hurban na schuodzku túto so šablou pri boku, bjelim perom a slovenskou kokardou sa vistrojiu z Hlbokjeho (d. 5. Mája); a tak cestovau ces obce a mestá plnje náhončích košutovích, prejdúc skoro pou Slovenska, rozširujúc všaďe mišljenki o právach a slobode národa slovenskjeho. Bola to — v tích časoch hrúzi a terrorismu — ešťe vätšja odvážnosť, ako ktorá sa na Karolovi XII. (švédskom) obďivuje, keď ňenazdajki svojho ňeprjaťela (Augusta, ním o korunu pripravenjeho) v Draždanoch navšťíviu; a tomuto iba po odchoďe švédskeho víťaza napadlo radu držať, že čo sa vraj malo robiť keď bou prítomní? *) —

---

*) Tento k velkej žalosti Slovákou zomreu — vo Vjedňi. Večná pamjatka jeho prachu!

**) Beláňi zomreu v Praze roku 1850, kďe bou slávňe pochovaní.

*) Charles XII. od Voltaire-a, v kň. 3.

Na schuodzku Liptovskú prišjeu aj L. Štúr z Prahi.

„Na schuodzke tejto sa ustanovilo osvedčeňja národňje: manifest slávni na národi uhorskej krajini — n á r o d a s l o v e n s k j e h o, akobi vážno ultimątum na Ministerstvo. Tento príhlas je pamätní. Jesto v ňom reč vážna, ostrá, nadšeňja plná a pritom čistá všetkích nápadou a urážok. Opravďívá to reč slobodních Tatri sinou, ktorí najprú akobi vistúpili na pole bojou, osvedčujú života svojho námeri. Slovensko už malo život. Národ sa cítiu bit národom.“ *)

„Žjadosťi slovenskjeho národa“

(pred Jeho c. k. Jasnosť, pred krajinskí Uhorskí Sňem, pred Jeho Visosť Uhorskjeho Palatína královskjeho Námestňíka, pred Ministerstvo Uhorskuo a pred všetkích prjaťelou človečenstva a národnosťi boli nasledujúce):

I. Slovenskí národ v Uhorskej vlasti, precituje po ďeväťstoročnom snu, ako pranárod krajinť tejto osvedomujúc sa, že svatá zem táto a matka krajina, súc púvoďisko a kolíska povesťí o starodávnej sláve jeho Predkou a ďivadlo, na ktorom otcovja jeho a hrďinovja za Uhorskú korunu krú viljevali, bola do ňedávna len macochou jeho, zachoďjacou s ním ňemilosrdňe a drzjacou jeho reč a národnosť na reťazach potupi a zhanobeňja.

Ale v okamžeňí tomto prebuďeňja svojho, chce národ slovenskí zabudnúť na stoleťja ukrivďenosťi a zhanobenosťi svojej, odpúšťa sebe aj svojím ujarmiťelom a nič inšje nehíbe jeho rozraduvaním srdcom, ako svatí zápal láski a horúca túžba po ubezpečeňí slobodi, národnosťi a krajini svojej. Za to jako pranárod a ňjekedajší jeďiní majiťel svatej tejto zeme, povoláva pod zástavou tohoto veku rovnosťi, všetki Národi Uhorskje ku Rovnosťi a Braťinstvu a osvedčuje sa zo svojej strani, že ňechce žjadnu národnosť v Uhorskej ukrivďiť, uraziť, zmenšiť a tím meňej vikoreniť — ale aj žjada od Uhorských Národou, abi aj oňi z ích strani takímto uhorskím vlasteňectvom naplňení boli a ucteňím slovenskej národnosti, národu slovenskjeho prjaťelstva a láski hodními sa stali. Lebo národ slovenskí, ako z jednej strani ňechce utláčať inje národi, tak z druhej ňedozvolí sebä do starjeho jarma za-

*) Hurb. obr.

prjahnuť, a osvedčuje sa teraz i na potom, že slávno meno **Uhorskjeho vlastenca** žjadnemu ňeprisúďi tomu, ktorí ňešetri práva národnosťi druhjeho, pod korunou Uhorskou bívajúceho národa. Následkom tohoto žjadame:

II. Abi sa zrjaďiu na základe Rovnosťi uhorskích národou, **jeden všeobecní sňem bratskích národou**, pod korunou uhorskou žijúcich, na ktorom buďe každí národ, ako národ zastúpení — a každí zástupca národňí zavjazaní svojou národňou rečou národ svoj zastupovať a reči národou na sňeme zákonňe zastúpeních znať. Mimo tohoto krajinskjeho všeobecnjeho sňemu národou, žjadame

III. **Národňje osobitnje sňemi**, na ktorích sa povedú radi národňje a to sice jak národňjeho tak všeobecňe krajinskjeho dobra sa tíkajúce, ktorím cjelom sa majú viznačiť medze národopisnje, abi každí národ ku svojmu národňjemu strjedku mocňe sa priťahovať mohou a smeu, a ňebola prinútená menšina Maďarou vätšiňe slovenskej a menšina slovenská vätšiňe Maďarou slúžiť a sa poddávať, a práve pre toto prísno chráňeňja slobuod a práv národňích žjadame po

IV. Abi vislancovja všetkích národou uhorskích zavjazaní boli prísahou vo smislu národou, sebe od svojích visjelaťelou vidaních, na sňeme krajinskom hovoriť a v páde ňevernosťi zradi národňej, abi pokutám, od visjelaťelou ustanoviť sa majúcim poddaní boli. Menovito národ slovenskí, najvjac zradcou národnosťi svojej počitujúci má dostatočnje príčini žjadosť túto visloviť a všemožňe podporuvať.

V. Žjadame, abi zákon ten podla ktorjeho už teraz v tomto počjatočnom sa preporodzuvaňí krajini, pri rokuvaňjach stoličních a víborovích, Maďarská reč sa za reč rokuvaňja predpisuje a tím samím národ náš zrovna ku bezzákonnosťi zákonom sa donucuje — žjadame abi zákon ten hneď teraz tak premeňení bou, žebi sa do obecnjeho verejnjeho rokuvaňja, reč maťerinská uvjedla. Lebo svatuo slovo slobodi je potupenuo v tom páďe, keď sa národ slovenskí ňerozumejúc maďarskí, pri rokuvaňjach v reči jemu nesrozumitelnej, k ňemoťe odsudzuje. Hrešiu bi národ náš proťi sebe a krajiňe kebi či prisvjedčau či odporuvau uzavreťjam takím, ktorím ňerozumje. A k takejto ňezákonnosťi ňesmje a ňemuože rozumním spuosobom, žjaden slobodní národ, národ druhí privjazať. Tí ale Úradňici a tje Pravomocnosťi, čo doteraz násilnjemu zákonu

tomuto zadosť urobiť ňemohli a rokuvaňja meskje a vidjecke aj v národňích rečach dopusťili, abi za tento krok prirodzenej spravedlivosťi zodpovedať ňemuseli.

VI. Žjadame dokonálo zrjaďeňja škuol národňích, a to síce ako počjatočních (elementárnich) tak aj reálnich mešťanskích, ústavou ďjevčenskích, ústavou pre vichovávaňja Učitelou a Kňazou, potom ústavou literárnich višších, menovito: Gymnasiou, Lyceou, Akademie, Ústavu polytechnickjeho a jednej Universiťi. Všetki tjeto ústavi majú biť založenje na záklaďe slobodnjeho vinaučovaňja: a reč vinaučovaňja pre sinou a dcéri národa slovenskjeho, ňemá biť inšja ako slovenská, abi na záklaďe tomto národ slovenski si mohou vichovať sinou, jemu a krajiňe vernich.

VII. Žjadame, abi maďarskje stolice po svojích školách a višších i ňižších ústavoch literárnich katedri reči slovenskej pre Maďarou a stolice slovenskje katedri reči maďarskej pre Slovákou pozakladali, abi sa tak národi tjeto jeden ku druhjemu priblížili, menovito, abi Slováci Maďarou na sňeme hovorjacich maďarski a Maďari Slovákou hovorjacích na sňeme slovenskí, rozumeť mohli.

VIII. Rovnosťi národňej duchom veďení žjadame, abi sa všetko panuvaňja jedních národou a národnosťí nad druhími národnosťmi uhorskími z koreňa vivráťilo a tak žjaden národ aňi v najmenšom od svojho vlastnjeho ustupovať prinúťení ňebou: a z tohoto ohľädu žjadame, abi slovenskí národ svoju národnosť svojimi farbami a zástaváми označuvať smeu bez prekážki. Zástavi červenobjele máme za slovenskje — červenobjelozelenje za maďarskje; zástavi červenobjelozelenje s címerom Uhorskím za krajinskje. A tak chceme aj Vodcou Gardi národňej slovenskej len Slovákou a Kommando pre ňu slovenskuo.

IX. Žjadame abi právo národňjeho voliťelstva ňebolo určovanuo Rádom a Stavom ale Duchom a právom rovnosťi — a preto chceme abi každí rodu svojmu verní, zločinstvom a vístupkámi ňežašpintaní občan a obivaťel uhorskí, dvadcať rokou majúci, vivolení biť mohou. Odroďilí zradcovja národa, ktorí svoju maťerskú reč potupujú a či tajňe či zjavňe proťi právu, cťi a slobode národa skutočnje úkladi stroja — úradi verejnje zastávať ňesmejú. Menovito žjadame, abi od tíchto čjas žjaden zradca slovenskjeho národa medzi Slovákmi úradovať

ňemohou. Zabúdajúc na doterajšje vini odrodilstva — chceme sa ubezpečiť na budúcnosť s tím osvedčeňím, že zradu krve, reči a národnosti slovenskej za zradu ňje len nášho národa, ale celej vlasti uhorskej považuvať budeme.

X. Žjadame slobodu tlače bez zákona tlače, slobodu vidávaňja novín a časopisou bez kaucií, zakladaňja tlačjarňí a kamenopisárňí takže bez kaucií: ďalej slobodu úplnú schádzaňja a spolčovaňja sa ku poradám verejním o vecach obecních; ňeináčej i osobnú bezpečnosť pri cestováňi po krajiňe: — lebo s bolesťou sa žalovať musíme, že nabudnutá teraz ústavná sloboda, skrze rozširujúci sa po krajoch naších slovenskích terrorismus a ňeprestajnuo strašeňja, vihrážaňja, na tolko sa potlačuje, že i verejnuo pod holím ňebom rečňeňja k národu sa za buričstvo pokladá.

XI. Žjadame abi sa pre uspokojeňja spoluobčanou naších, po ďeďinách, mestečkách a kopaňicach bívajúcích a od dávnich rokou na rozličnje spuosobi od rozličních ludí utláčaních, klamaních, o hori a pasjenki, o role, obecnje živnosti, kopaňice, vírobiská a inje ích majetki pripravovaních, abi sa tedi pre uspokojeňja tíchto ukrivďeních občanou od razu takje porjadki porobili, žebi oňi ku svojím predošlím ňepohnutím majetkom, teda ku svojím dávnim kopaňicam, pasjenkom, horám, vírobiskám atď. prísť a tímto imaňím ňeobmedzeňe oňi i jejích potomci podla práva vládnuť mohli. Zjadame ďalej, abi sa v tom smislu a tou cestou, ktorou sa urbárski poddaní od povinností urbárskich oslobodili, aj allodiálni poddaní (ktorí sa na iních mjestach majiťelmi slobodních živností, Kurialistmi, Taxalistmi, Kašteláňíkmi, Komorňíkmi, Majorňíkmi menujú) od poddanskej práce a povinnovatosti zbavili, hlavňe tí, ktorí tridcať šesť rokou robotizeň panskú zbívali. Takže abi sa i regalia beneficia k dobrjemu obcí obrátili.

XII. Poňeváč slovenskí básňik a spisuvateľ Ján Král i so svojím prjaťelom Rotaridesom, učiťelom v Príbelcach, do ťažkjeho väzeňja v Šahách zatvorení sú preto, že lud slovenskí v Príbelcach pred verejňe oznámením zákonom ku hájeňú jeho slobuod povzbudzovali — z tej príčini žjadame abi títo len preto, ňevinní väzňovja a zástupcovja i rozširovatelja občanskej slobodi čím skuor na slobodu vipusťení boli.

XII. Vedjac to, že v súsedňom kraji Haliči (Galicii), takže pod berlou Rakúskou s namí súcom, bratinskjeho rodu

Poljaci, slobodi, ktorje mi požívame, ešte ňedosjahli — preto že ím velikje prekážki ňešťastná bürokratia v cestu klásť ňeprestáva; — žjadame abi všetki národi, pod Uhorskou korunou súce, úradňími svojími cestámi, mocní spolúcitnosti kresťanskej a ludskej hlas viňjesli a u Jeho Jasnosti nášho Krála a Pána, vo Vjedňi o to prosebňe nástojili, abi už koňečňe ňešťastnjemu Národu tomuto spravedlivosť a milosť sa stala.

XIV. Slovenskí národ kladje vimjenku svojho šťesťja a ubezpečeňja svojej národnosti, na viplňeňja tíchto spravedlivích žjadostí; vislovujúc predkom svoju úctu, vďaku a dúveru jako ku slávnemu Ministerstvu, tak aj ku všetkím občanom uhorskím, ktorí tjeto žjadosti podporuvať budú: naproti tomu v odkládaňí alebo obchádzaňí tíchto našich žjadostí viďjeť buďeme odsudzovaňja národa nášho ku bívalej slepoťe a slúžobnosti maďarskej.“ —

V súkromnom lisťe písau Hurban dňa 10. Mája zo Sv. Mikuláša takto: „Slováci sú tu dobrí; už aj páňi tunajší sa hlása k nám. To buďe dobre; ňebuďe musjeť krú ťjecť, keď sa všetci Slováci k Slovákom prihlása!“ — Ale že sa to ňestalo, že veliki počet Slovakou ňje ku Slovákom lež k Maďarom sa prihlásiu, vipukla zbura maďarská, v ktorej tolko bratskej krve ťjecť muselo!

16. Visloboďeňja Štúra a Hurbana z osídel maďarskích.*)

Pri všetkom fanatisme, — ktorí najviššjeho stupňa bou dosjahou, ako sa povesť o schuodzke Liptovskej rozňjesla — Ludevit Štúr sa vibrau s Jurkom Hodžom (bratom Michalovím) dolu Považím do Prešporku. Jeho cesta skrze maďarskje štaféti už po predku bola oznámená; a človek nevje, či to má osudu, či rjaďeňú božjemu pripísať, že predca ňepadou do krvožížňivích pazúrou maďarstva. Ňiže Žilini pri mosťe Budaťínskom (kďe o 8 mesjacou, 11 Dec. 1848, a 2 Jan. 1849. dvarazi viprášili Slováci Maďarou), stála varta, ktorá mala naloženuo, Štúra pristaviť u vrchnosti oddať. Ale táto ho prepusťila. Prijdúc do V. Ďivini k Závodňíkovi, a tu prenocujúc, v čas ráno sa vibrau do Trenčína na jednom kritom maďarskom voze, na ktorom sa práve z Ňitri

*) Mnohím budú snáď vítanje i nasledujúce podrobnosti.

farárou kaplán bou dovjezou. Hneď po jeho odchoďe ho hladau u Závodňíka košutou komissár Szeghi; ale darmo. Štúr pri zbúrenom Váhu dľho sa baviť museu kím ho prevjezli; a to zas k jeho šťesťú slúžilo; bo ak príďe o hoďinu prú do Predmjera, kďe zastau a kŕmiu, síďe sa s najvätším košutistom Trenčj. stol., Mór. Maršovským. Tento behau za ňím na koňi, hladajúc ho v Predmjerskej krčme; a len pred 10 minutamí, ako Štúr doraziu do Predmjera, bou odišjeu do Bitče v tom domňeňí, že Štúra u Gerometti zasťihňe. Šťastlivo sa potom dodau až do Trenčína (sídla tehdajších Maďarónou), kďe sa do druhej hoďini po pou noci zabaviu, čakajúc na príležitosť. Z Trenčína odišjeu do Bošáckeho Podhraďja; tu stráviu dva dňi u víbornjeho šlechticu, bívaljeho župana Trenčj. stol. G. Ostroluckjeho. Z Podhraďja chceu ísť na Modru do Prešporku, v Redakcii si porjadki porobiť. Príjdúc večer s Hodžom do Modri, gardiste po všetkích ulicách vistavení, prichádzajúcich oslovja: „kdo je?“ Títo zavinúc sa do kepeňou, šli až ku fare, príbitku Karola Štúra, evanj. farára tamošnjeho. Gardiste ich iba po fáru prenasleduvali. Štúr, vistrojac špoločňíka svojho do Prešporku, baviu sa u brata. Lež na druhí ďen pred večerom pribehňe jedna žeňička s chírom, že hŕba gardistou i vojska na koňoch sa žeňe na faru. Štúr viďeu, že prišla doba: dať sa chiťiť, alebo uťjecť. Ňerozmíšlau dlho, ale uchiťjac zo stola pištole a klobúk, uťekau bočními dvermí do pola. Podarilo sa mu uskočiť. O chvílku sa vrúťili gardiste do príbitku farára modr., v tej náďeji, že chiťja L. Štúra; ale už bolo pozďe. Štúr uťekau do hnor modranských k Vešťikovi, tamošnjemu horárovi. Tento víborní starec, trebas ňemocní ležau, stau z posťele a viprovádzau ho v tmavej noci ces hori a skaliská za vjacej hoďín, až do Jablonovjeho ku Galbavjemu, kat. far. U tohto bola práve schuodzka maď. pánou, Štúr sa teda do letňíka uťjahou a dva dňi tam meškau; opatrjac ho šlechetní vlasťeňec tento peňjazmi, odvjezou ho ku železnici. A Štúr visloboďení z osídel maďarských, prišjeu do Prahi, kďe bou bratskí uvítaní.

Rovním spuosobom cestuvau i Hurban z l. Sv. Mikuláša, a tak dúležitje sú udalosťi osobi muža tohoto sa tíkajúce, ako tje práve spomenutje. Hurban v tom presvedčeňí že ňič ňezákonnjeho ňeurobiu, ňemisljac aňi na inšje, iba že stojí na nohe bezpečnej, vjezou sa pokojňe nazpät; a na cesťe akousi tajnou ňespokojnosťou bou iba domou ku svojej roďiňe ťahaní. Píše o tom sám takto*): „Ešťe mi raz na cesťe napadlo — abich len dau hnať koňe zrovna domou, a ňestavuvať sa aňi

*) Z Rusaví na Morave dňa 15-ho Mája.

v Súlove, aňi ňikďe, ale v tom ma hneď anďel muoj polapí za ruku, — a pošopnuv mi, ňje, kdo vje či viďiš vjac svoju sestru; — dňa 13-ho v noci som doraziu do Súlova . . . . Mlčki som sa vjezou popod skali dumnje, a srdcom mojim ťjekli smutnje mišljenki, ňeveďeu som, ale duch predca viďeu, čo ma čaká za novina v Súlove. Klepem na dvere — klepem na okno — otvorja sa dvere, a tam viďím zúfalje tri postavi — a leťja mi všetci v náručja s plačom! Prví pohlad muoj padou na Ťebä, lebo som v Paulovi *) viďeu Ťebä! ‚Čo mi robí žena moja?‘ — spítau som sa. A on vihoďiu pár slov o ňebezpečenstve — a abich sa domou ňevracau. — ‚Ňje — ja domou iďem‘ — povedau som, — ‚ňech ma lapja, veť uviďja, čo znamená spravodlivích luďí lapať‘ — „To nesmi biť“ — odpovedau kostolňík, a „keď oňi pojdu, — ja tu zostaňem, abich nebou svedkom toho ňešťestí!“ — Ja som dlho stáu na svojom, až ma premohli tjeto dva dúvodi Paulove: „Paňi farárka to mať čhcú — abi nešli domu,“ a druhí „aňi domu ňedojdú, čo ich lapja cudzí luďje!“ A virozprávau mi, že ho lapili v Bistrici (považskej), a pítali sa ho, či je on ňje ten Hurban. **) — A v skutku dobre som urobiu. — Ti si muoj anďel strážca! Ti si ma vislobodila v prvom ňebezpečenstve. Do ňebezpečenstva sa ísť ňebojím, ale lapiť sa dať na cesťe bez dokázaňja dačoho, to bich ňechceu. Poslúchou som teda, — a ňechajúc Ťa na Boha do času, oďišjeu som včasňe ráno (14 Mája) do bezpečňejšjeho kraja, ako je Trenčjanski, ňechajúc všetko tam, čo som mau, a vezmúc so sebou iba jednu pištolku . . . . . .“ Píše ďalej takto: „zahoďte starosťi o mňa, o sebä o nás — a starajme sa v š e t c i o višloboďeňja ludu nášho! Teraz za radujme, že aj nášmu národu nastau už ten čas, v ktorom jeho vivolenje roďini t r p e ť muožu zaň. Jednej roďini vdačnuo trpeňja za národ ňeštastní je evanjelium spaseňja pre celí národ! . . . . „Ach kďe je“ — pokračuje on — „kďe je čo skuor ten čas, v ktorom buďem muocť v mišljenke na Ťebä a na slovenskí muoj národ s mečom v ruke vistupovať! Dúverujem si, — že aj potom vikonám moju úlohu tak, ako som vždi vikonávau

---

*) Kostolňík, od p. Hurbanovej (Anni Jurkovič) z Hlbokjeho vislaní, abi oznámiu: akuo ňebezpečenstvo mu hrozí, že ho už všaďe kurentujú. Tento práve pred chvílou bou prišjeu do Súlova; a paňi H . . ., ho vistrojila bez toho, žebi bola vedela: či sa jej muž staví v Súlove, a či ňje? — to aňi Hurbanou úmisel vlastňe ňebou.

**) Višloboďili ho iba jeho virobenje ruki a od slnka opálení chrbet, ako dostatočnje svedoctvá, že vjac s pluhom ako s perom sa zaoberá, a vjac v poli ako v chiži pri stolíku zohnutí bíva.

čo som mau pred sebou.“ „Keď sa ja v čase príhodnom zjavím, ja vjem, že muoj lud ma pozná!“ — — To písau uťjahnutí Hurban v Rusave na druhí ďeň po svojom úťeku!

Vráťme sa do Súlova. Hurban v ten istí ďen (14.), v ktorom sa vibrau zo Súlova, doraziu až na Rusavu. A po jeho odchoďe prišla celá deputácia maďarská ho hladať do pribitku jeho sestri, z käďjal bou práve odišjeu. -- Hurban zmizou, a ňik ňeveďeu kam a jako? čo zavdalo príležitosť ku všelijakím povesťam, (najme u Slovákou, vätšú oblúbenosť v rozprávkach ako v skutočních ďejoch nachádzajúcich). Jedňi vraveli, že v drotárskich šatoch preoblečení, uťjekou na Moravu; druhí, že ako olejkár choďí po Slovensku, a búri lud proťi Maďarom a t. ď. (Spomenuťja zasluhuje povesť fantastická, dla ktorej Hurbanovje koňe vraj, bez pána a bez kočiša do jednej tmavej dolini či jaskiňe vrazili a tak dlho dupotali, kím odveďenje ňeboli.)

Od Ministerium naloženuo bolo Hurbana chiťiť akímkolvek spuosobom, a ňízki luďja sa ťešja, keď muožu na dakom svoju pomstu viljať: Gardistovja teda v okolí Hlbokjeho ako zvetrelí behali, abi dostanúc ho, na jeho mukách ťešiť sa mohli. Najme Seňická garda (čiri Slováci) sa viznačila svojou ochotnosťou, uďerjac na Prjetržskjeho ev. farára Pauliňiho, že uňho musí biť „Hurban“ ukrití, a ňenajdúc ho vo fare a v kostole, vrúťila sa do samej kripti, a bodáki a šablamí ho z práchňiveljeho popola mŕtvich vihrabávala! *)

Keď sa ďivokí gardistovja na Hurbanovi pomsťiť ňemohli, pomsťili sa na jeho koňoch. **) Tjeto dohnau kočiš bez pána na Mijavu. Občanou tunajších a okolitích ňevislovitelní zaujau žjal, viďjac koňe bez Hurbana, a ňeveďjac čo sa s ňim stalo. Každá duša Slovenská zaplakala nad miláčkom svojim, a svatje boli slzi tjeto; bo ňeplakali preto jeho krajaňja, žebi im bou bívau po krvi roďina, ale že misleli v ňom straťiť vivolenca a najvrúcňejšjeho prjaťela -- národa slovenskjebo. — —

Človek trpňe, keď počúva, čo sa po odchoďe Hurbanovom v jeho dome a s jeho ženou robilo! Zvestuvaťelja maďarskej slobodi, postavjac pred samú faru šibeňice, s náramním krikom: „už ho máme, ideme ho vešať!“ do izbi opušťenej manželki Hurbanovej sa vrúťili, a tam podla običaja

*) Lud slovenskí si posjal vispevuje:
„Tá Seňická garda po poli behala,
V Prjetržskom kostole Hurbana hladala. a t. ď.“

**) Hurbanovje koňe si Maďaróni privlastňili, a v prvom okamžeňí bițím ich trápili. O rok si Hurban svoje koňe zas odkúpiu.

svojho hospodárili. Pri ktorej príležitosti, akje ona, v hroznej ňeistoťe postavená, muki znášať muscla, každí si lahko predstaví. Ale či takuo barbarskuo zachádzaňja s ňevinnou dušou ňevolá na pomstu a na spravedlivosť božú do ňebä? — Ó človečenstvo, jak zblúďilje sú ešťe ďeťi tvoje!

Na to zasadou statariálni súd v Seňici, záležajúci: z Konráda, fanatickjeho starca, Šuberta, Peťku a dvoch kňazou evanjelickích Tesáka a Klsáka. Títo višetruvali a súďili Hurbana spuosobom celkom špaňielskím, sožeňúc luďi a prinúťjac ich terrorizmom svedčiť na takje veci o akích ňič ňeveďeli a ňepočuli. Tak napr. jeden sedljak prisahau, že istí rukopis, ktorí celkom od druhjeho bou písaní, Hurban svojou rukou napísau. Od takíchto prestrašeních luďí sberali potom vinúťenje svedoctvá, že z toho osem velkích hárkou narjastlo. *) — Takjeto súdi sa nad ňeprítomním Hurbanom so staväňím šibeňíc robili; ale Božja vuola ho k inším vecam určila, a zlosť ňeprjaťelská v krátkom čase zahanbená bola.

Muože svet viďjeť spravedlivosť maďarskú, a čo Slováci skrze prosbi a žjadosti svoje u Maďarou vihrali! **) Okrem ukrutnjeho s ňimi zachádzaňja, ešťe i nasledujúci slávneho maď. Ministerium vírok:

„Že sa národňje pohibi ukazujú, povzbuďenje od kňazstva a rozširuvaními slovenskími príhlasmi, prinúťení bou Minister vnutrních záležitostí, keď ho i ňjektorje pravomocnosti o to žjadali, náhli súd dať vihlásiť, všaďe v horních stolicách a mestách."

To je zas noví dúvod, že ňje jednotlivci, ale vláda maďarská zákonom chcela vikoreňiť Slovákou.

Vodcovja národňí sa na každí pád museli visťehuvať z Uhorska, ak ňechceli pod náhli súd padnúť preto, že pán Boh v ňích to povedomja vzbuďiu, že sú Slováci!

Za Štúrom a Hurbanom odišjeu i Hodža do Prahi.

---

*) Toto všetko sa náhodou dostalo Hurbanovi do ruki, spolu i s corpusom-delicti, a síce: s kusom národňej zástavi, žjadosťamí slov. s pripojeními bjelimí hárki, listami a t ď.

**) V Košut-hirlape s ironiou písali Maďari o „Žjadosťach slovenskjeho národa" — „že, keď vraj chcejú mať práva Slováci v Uhorskej krajiňe, abi si ich mečom vidobudli." Ale darmo posmeškuvali Maďari. I k tomu prišlo, že pred slovenskími bodáki ujekať museli.

17. Hospodárstvo Maďarónou.

Ňikdo to z historie ňevimaže, že Maďari zaroveň s vihlasuváňim slobuod, pri každom mesťe a pri každej ďeďiňe na slovenskích stranách aj šibeňice dali postaviť: abi Slováci za svoje práva aňi škrknúť sa neopovážili, ale svojich pánou i na ďalej v Maďaroch s celou úctou poslúchajúc, iba ich rozkazi vikonávali. To tolko znamená, jako, keďbi jeden pán svojmu otrokovi povedau: „sinak, ti si slobodní, ale predca pod mojou ochranou zostaneš, všetko čo ťi rozkážem, či dobre, či zle plňiť musíš, len takou rečou hovoriť, len tak sa šaťiť, a iba takjeho boha vzívať (a' magyarok istenét) ako ťi naložím, a tak teremtettuvať, ako odo mňa počuješ,— ináče príďeš na šibeňicu.“ — Taká bola tá slávna maďarská sloboda, za ktorú sa Slováci, sťa pokorní otroci poďakuvať mali, ako ich, po odchoďe Národ. Vodcou, farizei maďarónski napomínali. (V kňihe „Našim milým Slowákům“, v Šťjavňici 1848. viďanej, stojí: „Zde Wám předewším musíme jmenowati jednoho muže, který takowau láskau hoří k wám, jakowau ješťe žáden člowěk k wám nehořel. Tento otec waší swobody jest ten muž, který za wás již toliká pronasledowání trpěl, tento otec waší swobody jmenuje se Košut. Jméno toto budiž wám swaté drazí Slowáci, rozpráweyte dítkám a rodinám wašim, že se ten muž, který . . . . . „že se ten muž jmenuje Košut. Zwěčnite jeho památku, on jest wáš neywětší přítel a dobrodince (!) at.ď. Ďalej upozorňuje tento ctitel Košuta swojich „milých Slowákův“ na tři wěci, a sice:

1. Kdože to byl na tom sněmu anebo na té tak řečené dietě shromažděn? zdali to nebyli waši zemští pánowé? — A vipráva potom, ako títo „pánowé“ dali slobodu „Slowákům;“ — ale to ňedokladá, že keď sa Slováci budú za Slovákou držať, že ich povešajú!

2. „Druhá ale okolostejnost, na kterau wás při této wydobité swobodě upozorňujeme jest ta, že ti lidé, kteří takto se zapřenim sebe samých za slobodu waši bojowali, jsau wšickni Maďarowé.“ — „Kdo za nás na minulém sněmu jen slowíčko promluwil, kdo se za naši slobodu ohlásil at.ď. (Pozri stranu 24 a 29 prítomnej historie.)

3. Třetí ale wěc, na kterau wás při této wydobité slobodě upozorňujeme, jest Řeč naše Slowenská.“ — A preukazuje, že Maďari, dajúc svoje zákoni do ňej preložiť, sa starajú o ňu: a síce, zákoni takje, v ktorích stojí: abi sa aj v ďeďinskích školách maďarčina učila! — „A potom Slowáci, kdyby se u nás wšecko jen po slowensky konalo, takby sme se ani řeč maďarskau wíce neučili, a či wíte jak hrozná by odtud škoda pro nás wyplynula? jakoby to bylo, kdyby w jedné celé stolici k. p. jen dwaja aneb traja maďarsky znali, čiby sme se my mohli spolehnauti na těchto lidí, že nám oni prawdu o Maďařích mluwí?“ — (K tomu aňi Kommentár ňetreba; každí lahko rozsúďi, akí je to prjateľ Slovákou, ktorí takto rozpráva!)

Maďarská zákonom uprávňená ukrutnosť bola hrozná: a predca z Velmožou slovenskích ňikdo ňevistúpiu proťi tomuto krajinu do záhubi vedúcemu hospodáreňú. Zemjanstvo, a ostatňí tak rečení Maďaróni, dali sa za špatní nástroj proťi Slovákom upotrebiť, prenasledujúc ich horšje ako sami Maďari, ktorí k tomu tolko príležitosťi ňemali. Kdo u tích odroďilcou bou v podozreňí, že je prjateľ ludu a národa svojho, proťi tomu višetruvaňja ustanovuvali; kdo-bi bou slovo povedau za práva národa slovenskjeho, pred súd volaní a často do väzeňja bívau odsúďení; u koho slovenskje listi, písma, alebo kňihi sa našli, bou zradca vlasťi a padou pod statarium; kdo s gardistí ňepiu, ňehulákau, ňesvetáriu, padou do podozreňja zradi; a kdobi sa bou opovážiu verejňe k ludu prehovorjť, — na šibeňicu odsúďení, najhanobňejším spuosobom zo sveta odpravení. — Z toho vidno, že terrorismus na slovenskích stranách bou náramní, že mišljenku človeku na tvári čítali, každuo pohnuťja, každí krok a slovo pozoruvali, pretrjasali, odsudzovali a do podozreňja uvádzali!

V Košicach, poctiví starec ev. kňaz Sekčík, že sa uňho „Žjadosťi slov. národa od 10-ho Mája našli, uväzňení, skoro na šibeňicu prišjeu. V Belúši (v Trenčjanskej stol.) víborní kat. farár Beck, spomenúc pri posvjacaňí zástavi pre gárdu, že Slováci len tak muožu biť opravdu slobodní, keď sa v svojej materinskej reči vinčovať budú, od Maďarónou trenčj. inquiruvaní, prenasleduvaní, mnoho trpeu. V Ružomberku Maďaróni akjehosi cestujúceho professora bez dlhjeho višetruvaňja — obesili. Sami zákonní vislanci obcí chitaní a do žalárou hádzaní boli. Takí príklad

máme na D. Bórikovi a L. Šulekovi, ktorí ako zákonňe vivolení vislancovja obcí, prijduc do Ňitri, a chťjac v meňe visjelaťelou svojich slovo za Slovákou prehovoriť, do ťemňice sa dostali. Z tíchto prvjemu sa podárilo po štvrťročnom žaláreňí uťjecť, a druhí za 14 mesjacou mučení, v Komárňanskej pevnosťi zomreu. — J. Werthmüllerovi, kňihtlačjarovi v Levoči chceli tlačjareň závreť a všetko konfiscuvať, že sa opovážiu (!) „slovenskje Žjadosťi“ vitlačiť, súc hrozňe prenasleduvaní ako panslàv, trebas je rodom ňemec a statoční človek. — Čo vjac, na samú mládež Maďari svoju pozornosť obráťili. Višetrujúci Komisár v Liptove, písau do Levoče na Inšpektora škuol, abi mu ustavičnje zprávi dávau o panslavistickích pohiboch levockej mládeže (!); — a v skutku mládež táto vjacrazi pred súd volaná, inquiruvaná a terrorizuvaná bola. —

Ale načo sú príkladi? Do všetkích kútou sa vpljetou fanatismus maďarstva; ňebolo duše slovenskej, ktorá-bi prenasleduvaná ňebola bívala. Takú Slováci od Maďarou dostali slobodu!

Okrem terrorizmu ešte aj nasledujúci systém upotrebili Maďari k vikoreňeňú slovenskej národnosti. A síce po úteku Národň. Vodcou, vistrčili hlavu ích protivňíci, známi ritíri za „bibličtinu“ — nazdajúc sa, že už pre ňích nastala „epocha slávi“ keď ím „fanatikovja slovenskí“ Štúr, Hurban a Hodža z cesti ustúpili, a dali sa do službi Košutovi i so staršou školou spisovaťelskou (s málo čestními viminkámi Kollára, Chalúpki, Kuzmányho), ako toho máme príklad i na Seberíňim, Ferjenčíkovi a dr. Košut si teda založiu školu slovenskú, ktorá mu peknje službi preukazuvala spisuváňim brošúr, proklamácií, kázaňím, prehováraňím ludu atď. K tímto zradcom sa pripojili: Kostolni, Máčay a Pelikán. Prujší vidávau z naložeňja mad. Minist., v Prešporku „Slovácke Novini,“ druhí v Pešti na útrati víboru peštanskjeho „Prjaťela ludu“, a treťí v Trnave „Wůdce z Trnawi“ (!). (Vätších lží a ohavností sa tuším ňikdi a ňikďe ňetlačilo ako v tíchto: Máčayovsko-Kostolno-Pelikánskich čarbaňinách.)

Na mnohích evanj. kňazoch špinou zostaňe i nasledujúce osvedčeňja v „Közlönyi“: „že ňemali, aňi ňechcú mať žjadnej účasťi na slovenskích pohiboch, že oňi ňevedja aňi dosť zohaviť tích jednotlivích slepo-horlivcou od ktorích sa s opovržeňím odvracajú a t. ď.“ Tak sa dať maď. knuťe nahnať, je špatná vec. Potom už muožu Madari do ňemeckích

novin písať: „Von den Slowaken ist nichts zu fürchten, nicht die čechischen Emissäre, nicht die heimischen geistlichen Aufwiegler, nicht der sl. Journalist Štúr vermochte sie aufzuhetzen.“ „Darum beklagen sich so bitter die illyrisch-čechischen Wütheriche dass die Slowaken gegen das ideale Slawisch-sklavische Reich und gegen die alte Hexe Slawia keine Sympathie haben, indem ihre süssen Melodien auf sie keinen Eindruck und Kraft aufzuüben scheinen.“ „Tröste dich gute alte Schachtel (Sláwia), zur Beruhigung schimpfe brav zu gegen deine verlornen Söhne, und gegen den verdammten Zeitgeist“ ... „Kleba“ ist das Losungswort bei den armen (?) übervölkerten Slowaken, nicht leere Worte.“ „Der Excess legte sich seitdem Štúr und 5 Pfarrer eingezogen sind, wahrscheinlich um in der kühlen und ruhigen Festung Ofens den grossen Plan der Sláwia gründlicher ausarbeiten zu können“. (Constitution, Č. 68. od 14-ho Jun. 1848.)

18. Vihnanci slovenskí.

Národňi Vodcovja vo vihnanstve vjac robili za svoj národ, akobi boli mohli robiť v samej vlasťi svojej, kďe sa už Slovák aňi len hnúť ňesmeu. Vo velkích mestách sa oboznámili s národňo-europejskím životom a slávnimi osobnosťami. Z akjeho poznaňja nasleduvali viššje náhledi do europejskích svetoďejou; z čoho zas bezpočetnje následki na sám národ prechádzajú. Všaďe sa oňi, pravda, po cestách stretali i s ňeprjaťelmi Slovákou, a preto v ustavičnom ňebezpečenstve boli i von z krajini postavení. Známo je, že činnosť maďarská po celej Europe sa rozprosťjerala. Na frankfurtskom sňeme mali Maďari svojich vlastních vislancou, a po všetkích hlavňejších mestách svojich činních emissárou.

Vihnanci slovenskí brali účasť i na „Sjezdu slovanskom“; a jak víznamnje boli tu ích hlasi, historia rozpovje. V Praze dočkali i tragickuo skončeňja slávneho tohoto sjezdu rakúskich Slovanou. Z Prahi odišli jedni do Vjedňe, druhí do Horvátska. Hurban sa odobrau do Rusavi.*) — Z Rusavi sa

*) Pamätná je pre Slováka táto ukritá ďeďinka; bo v ňej našli pozďejšje skoro všetci ůťeci slovenskí svoje útočišťe. A pre Hurbana ona bola opravdovím Pathmosom.

potom vistrojiu k južním Slovanom do Záhrebu. Tu na horvátsko-srbskom sňeme bolastním hlasom predňesúc: „bjedi slovenskjeho národa,“ natolko pohou vírečnosťou svojou junáckich Horvátou, že títo uzavreli: „položiť ako víminku pokoja s Maďarmi to, abi boli pusťení Slováci za národnosť pozatváraní, a celí slovenskí národ sa stau rovním ve právach Maďarom.“ Okrem toho sa napísau Príhlas na Slovákou, ktorí mau sňem horvátski po Slovensku rozposlať. (Horvátske Novini celú reč Hurbanovu po slovenski tak ako ju hovoriu, podali. *)

Zo Záhrebu odišjeu Hurban do Slavónie; z taďjal do Karlovíc, a navšťíviu hradbi Srbobrannjeho Sv.-Tomáša. Kďe chodiu, všaďe robiu za národ slovenskí; vijavjac naposledi Južním Slovanom pevnú vuolu národa slovenskjeho, zoprjeť sa proťi ňeprjaťeľom trónu; a dostanúc slub bratskjeho napomáhaňja, ako i potrebnje veci k povstaňú, odobrau sa chorobou umorení s koncom Augusta nazpät do Vjedňe.

19. Ako si počínali Slováci po odchoďe Národňích Vodcou?

Za čas štirmesjacovjeho vihnanstva Nár. Vodcou, obrábala (ako sme už podotkli) strana maďarská Slovákou peňjazmi, terrorismom, slubamí a najme darmo rozposjelanímí v interesse maďarstva písanímí novinámi a brošúrami. Proťi tímto agitaciám robili novej škole oddaní Slováci, trebas ňemali verejnjeho orgánu, viučujúc lud pod rukou o zrádnich úmisloch Maďarou, vivracajúc ohavnje, maďarónmi vimíšlanje kle-

---

*) Ňemeckje novini (Agramer Zeitung von 4. Juli) takto o reči Hurb. písali: „In dieser Sitzung war der prot. Geistliche Hr. Hurban erschienen; er schilderte in einer ergreifenden Rede, die alle Anwesenden bis zu Thränen rührte die traurige Lage seiner slowakischen Landsleute, die von Ungarn nur aus dem Grunde, weil in ihnen der Geist für die Nationalität sich regt, in dem Grade verfolgt werden, dass sie aus ihrer Heimath sich flüchten müssen; — seine mit höchster Begeisterung vorgetragene Rede hat die Landesverträter in der Sr. k. k. Hoheit zu unterbreitenden Repräsentation sich auch unserer slow. Brüder kräftigst anzunehmen a t. ď.“

beti, a upozorňujúc ho na Srbou a Horvátou ako príbuzních jemu bratou a ňje dákich ňeprjaťelou. Peknú službu preukázau v tej dobe Slovákom Karol Havlíček, Redaktor „Národních Novin," posjelajúc z ních celje pakle na znameňiťejších mužou na Slovensku, z ktorích sa títo o pravďivom stave vecí poučiť mohli, a vo spojeňí so svetom zostávali. Okrem národňích novín i horvátske a srbskje sa čítavali, dokjal ích terrorismus maďarskí trpeu.

Najzmužilejšje sa držau lud slovenskí v tích stranách Ňitrj. stol., kde bou Hurbanom viučení a na budúcich „hraňičjarou slovenských" pretvorení. I pod najvätším vztekom maďarským sa tu skupovali zbroje, ljali gule, robili patróni, na čom i odvážne panni a paňje tjež velkú účasť brali. I po odchoďe Hurbanovom sa od Brádla a Javorini ňjesou strach a hrúza; Maďari sem množstvo vojska visjelali, ktoruo iba s velkím strachom sa k mestám a ďeďinám tímto slovenskím blížilo; običajňe s nastrojenímí bodáki, s vistavenímí plenki a tichím (každích 50 krokou odpočívajúcim) maršom. Pod ochranou bodákou prichádzali maď. komisári robiť exekúcie ludu a odberať pušní prach, olovo, gule, zbroje. Ale všaďe najme opaternosťou a smelosťou pannen a paňí slovenskích pod nosom oklamaní, ňikdi ňič vikonať ňemohli. — Hlavňí komisár maď., Maršo bívau na Mijave pod ochranou 2 stoťín reg. vojska. Obce ňitrjanske sa ňičim ňedali odstrašiť. Na Brezovej garda ňechcela Košutovi vernosť prisahať; a Vrbovčaňja, ktorí i samjeho komisára vihnali, aňi len do gardi vstupovať. Regrútou všetkje národňe smíšlajúce obce i s kopaňicjami Košutovi odopreli. Najme Krajňanská sa viznačila; bo 400 za regrútou zapísaních, pekních ako jedle, mocních ako dubi chlapcou na mjesto maď. Ministerium, do slovenskjeho tábora za dobrovolňíkou poslala. Z tíchto ludohojních krajou sa Maďarom ňepodarilo aňi jednej stoťini utvoriť, trebas inďe z mnohích malích obcí celje batailloni zo Slovákou pod svoje zástavi postavili. Kebi príklad Ňitranou druhje stolice slov. boli nasleduvali, Maďarom bi sa isťe zbúreňja ňebolo podarilo.

Okrem Ňitrjanskej, najlepšje sa držau lud slovenskí v prostrjedku Slovenska, vlasťencí hore višje spomenutími odchovaní. Naproťi tomu v Spiskej, Šáriskej, Abaujvárskej a Zemplínskej stoliči bou ako sirota opusťení, iba čo tu i tu od svojich duchovňích pastjerou so strachom vipovedanuo slovo

o vernosti k cisárovi počuv. Ale že i tento lud prirodzením pudom k cisárovi a vodcom slov. hnaní bou, poznať z toho, že keď Dobrovolňíci na tjeto strani doijahli, vstupovau pod zástavi cisársko-národňje. Platí to najme o Zemplínčanoch, menovito o hrdinskích Lastomírčanoch, ktorí gardami maďarskími otočení, sa prebili k vojsku národňjemu do Prešova! *) O Slovákoch sa muože povedať, že pri všetkom terrorizme maďarskom zostali napospol verní cisárovi svojmu: vernosť svoju jedni činňe, druhí trpňe, t. j. bez účasti dokazujúc. S činom a posväteňím svojho života vistúpili tí, ktorí mali povedomja národňje: že sú Slováci a ňje otroci Maďarou; ostatňí bez toho povedomja, t. j. zápalu a bez mišljenki, iba so založenima rukama sa na ohromujúce ich ďeje dívali, do cisárskeho vojska všetkú svoju dúveru skladajúc. Zlá je to veru politika mnohích c. k. úradňíkou chcjeť uhasiť cit národnosti a zápal za višší život, ako je tento pozemskí. Iba mišljenkou obživení a zapálení človek je schopní obeti. Muože to biť mišljenka nábožnosti, národnosti alebo ludskej hodnosti. Ako dakedi nábožnosť oduševňuvala kresťanou, tak teraz cit národňjeho povedomja zapaluje národi Europi. Horleňja za národnosť je ale fanatickuo a hrješno vtedi, keď daktorí národ druhje, — ňeuznávajúc ich práva — potlačuje. Tak robili Maďari; u ňích bola najvätšja povinnosť pridŕžať sa svojej národnosti, a u druhjeho to istuo zatracuvali. Čistá, duchom kresťanstva preňiknutá národnosť každjeho pri svojích právach ňecháva. A to je hvjezda rovnoprávnosti, ktorá národom slovanskím v Rakúsku zasvjetila! —

Málo sa robilo v mnohích čistími, alebo z velikej čjastki Slováci obidlcních stolicách, ako: v Trenčjanskej **), Ťekovskej, Hontjanskej, Novohradskej, Prešporskej stolici.

Katolícko Duchovenstvo, ktoruo malo velkí vpliv na záležitosti verejnje — víjmešli daktorích statočních obhajcou pravdi a láski Kristovej — zabudlo na úlohu Bohom i cirkvou jemu svcrenú. Duchovňí pastjerja ludu vjac o zemskje ako o ňebeskje pokladi sa starajúc, na vípoveďe písma svatjeho u

*) Budúcňe o tom obšírňejšje.

**) Eug. Gerometta zle poslúžiu národu svojmu príhlasmi proti Slovákom písaními. Či sa ospravedlňí, budúcnosť ukáže.

Matúša 6, 19. 20. 21. a 10, 28. zabúdajúc — terrorizmom maďarstva prestrašení, ňje len že svatuo povolaňja a práva svoje ňezastali, — (bo každí viďeu, že ide o náboženstvo, že sa robí na potupeňí kňazstva, že s víťazstvom Maďarou ono celkom pod vládu politickú padňe, a t. ď.) — ale aňi povinnosťi naproťi cisárovi a národu svojmu ňeviplňili; čo vjac mnohí z ňích gardu proťi cisárskemu vojsku vjedli a ľud proťi zákonnjemu Panovňíkovi búrili a podpaľuvali. Ňikdo z ňích ako horliví Rajačič s mečom a krížom Krista ňevistúpiu a ňevivolau zástupi ťisícou za spravedlivú vec do boja. A predca duchovenstvo bi bolo ďivi robilo. Historia to zamlčať ňemuože. Chibuvau zápal a posväťeňja-sa, akím boli dakedi kňazja cirkve Kristovej naplňeni, oduševňení!

20. Aristokratia slovenská v Uhorsku.

U dedou a pradedou terajšej Aristokratie malo to slovo aj svoj víznam. *) Bívali oňi napospol zmužilí, dobrí, šlechetní prjaťelja a otcovja ľudu. Trvalo to, dokjaľ ešťe s l o v e n s k í r á z nosili na sebe; bo priznávajúc sa k národu svojmu, pracuvali na jeho zvelebeňí, a napomáhajúc perom i peňjazmi blaho poddaních svojich, stali sa dobroďincami ľudu, ktorí ňje len že spisuvali, ale i na svoje ú t r a t i rozširuvali znameňitje kňihi, nábožeňskjeho i hospodárskeho obsahu, a spojeňí s duchovňími pasťjermi, ňezaňedbávali chrámi božje

*) Teraz sa často spomína to slovo „aristokratia;" a običajňe o kom povjeme, že je „aristokrata," toho sme dla princípu čisto-ludskjeho odsúďili. Pre pospoliťejších rodákou slov., v krátkosťi naznačím slova toho praví víznam. — Slovo „Aristokratia" pochádza z réckeho „ἄριστος" (najzmužilejší, najlepší, najšlechetňejší *). Označujú sa teda tím slovom n a j k r a j š j e duchovnje i ťelesnje cnosťi človeka; a „κράτος, εος" znamená: moc, silu, pánstvo, vládu. Teda „ἀριστοκράτεια" alebo: „Aristokratia" je = vláda najzmužilejších, najlepších, najšlechetňejších! — Kdože bi si takúto v l á d u pod cisárom, z celej duše ňežjadau? Ale či pri luďoch, ktorích aristokratmi voláme — nachádzame teraz tjeto krásne cnosťi? — Meno zostaňe vždi peknuo, ale zhnusenuo skrze luďí, ktorím ono dokonca ňepatrí.

*) Tak sa volali récki h r ď i n o v j a.

navšťevuvať. *) Ňespoljehajúc sa na svevolnuo často počínaňja svojích úradňíkou, šli sami medzi lud, vizvedali sa na jeho krivdi a potrebi; akím činom, získajúc si jeho lásku a dúveru, boli od každjeho ctení, miluvaní a zvelebuvaní. — (Pozri Príd. čís. 3). — (Takíto oťec ludu je na pr. teraz bívalí župan Trečjanskej stol., G. Ostrolucki, ktorí súc verní cisárovi svojmu i národ slovenskí miluje, a o svoj lud sa vrúcňe stará.)

V novejších časoch boli nastali ňešťastnje Reštaurácie; šlechta slovenská ofúknutá akímsi „Kor-szellem-om“ maďarskím, zabudnúc na svojích predkou a otcou, odrodjac sa od svojho kmena i charakter slovenskí zo sebä vizvljekla. **) Pri reštauráciach nastúpilo kortešuvaňja, t. j. napájaňja, preplácaňja ňižšjeho zemjanstva, z čoho nasleduvali: zkazenosť mravou, vístupki, ňeznabožstvo. — Skrze kortešácie prišli mnohí ňezaslúžení, darobní a bezcharakterní ludja do verejních úradou, ktorí na mjesto prisluhovaňja spravedlivosťi a práva, najvätších prjestupkou sa dopúšťali, na mjesto o „obecnuo dobro“ iba o svoje vački (abi tjeto boli plnje) sa starali; z krvavích mozolou ludu si kašťjele staväli, a tak záhubu krajiňe uhorskej pripravuvali. Ňebolo na tom dosť; Velmoži a Páňi imaňja a duochodki svoje v cudziňe, po velkích mestách kinožjac, o poddaních svojich sa málokedi obozreli. —

*) Keď šlechťická roďina ňemohla na verejnje službi božje odísť, bola običaj najme u Evaňjelíkou doma, v prítomnosťi čeljadki, s nábožním spevom a čítaňím kázňe „pánu Bohu slúžiť.“ — U viššej šlechti bis' túto običaj už darmo hladau, a u ňižšej rjedke, velmi rjedke sú toho príkladi. Dakedi najdeš v svjatočni ďen starú mať̌er pri biblii a nábožnej kňihe, a jej dcéri pri románoch alebo dákich ručních robotách. Tak sa časi meňja!

**) Že to z opovrhnutja reči maťerinskej pochádza, potvrdím slovamí velkjeho muža stoleťja našho, Zschokkeho, takto napomínajúceho: „Ehre die Sprache deiner Nation, und wache über ihre Erhaltung. Denn die Sprache ist das eigenthümliche Kleid des Nationalgeistes, in welchem er sich frei und mächtig bewegt. Jede ausländische, welche vorgezogen wird, verwandelt sich in eine Fessel oder Mummerei, und verleitet zu unvaterländischer Denkart.“ (Stunden der Andacht.)

Podla višsej šlechti aňi ňižšja ňechcela bit horšja. Držjavali sa „velkje stoli,“ 4 — 6 hodinovje trakti, luxus nad luxus u ňízkich i visokích! Ale načo mám všetko pripomínat? Boli domi, v ktorích sa od rána do večera iba presijeralo, fajčilo a postávalo *) a t. d.

Keď ale vídavki a dlhi ustavičňe rjastli a príjmi z roka na rok sa zmenšuvali: ňeznajúc inakšej radi, odovzdávali páňi svoje kašijele, domi a kúrie zemjanske do rúk židovskích, a tito — z ich staro-otcovskích, pamjatkami hrdinskích predkou zasväťeních príbitkou, porobili ohizdnje krčmi, príbitki vístupkou a ohavnosťí Sodomi a Gomori, z opilstva pochádzajúcich; a takto uvalili sebä, svoju rodinu i ľud do hroznjeho ňešťesťija. Lebo židja i pánou i ľud pospolití o všetko pripravili. Čože v takích okolnosťach zostávalo vätšej čjastke šlechti, ako hodit sa do náručja Toho, ktorí vedeu omámiť rečou ducha i srdce sina svetárskeho, inšjeho Boha, okrem „zlata“ ňeznajúceho, iba po rozkošach sveta a módi sa zháňajúceho. Čože bolo lahšje, ako zvjesť takíchto ludí na svoju stranu? Oňi pri pohlaďe na velkjeho svojho Košuta, zabudli na starích otcou a rodinu svoju, zabudli na krála, ktorjeho milosťou prišli ku svojej hodnosťi; a — na národ slovenskí? — O na ten aňi len z ďaleka ňepomisleli! — Prečo sťe sa v ten čas ňezjavili osláveni duchovja zvedením a roztopašním potomkom vašim, abi sťe ich na lepšú cestu boli privjedli? O! prečo sťe sa ňeukázali vnukom a sinom vašim, šlechetní Illéšházovci, nábožní Zayovci, spravedliví Juštovci, peknoduchí Medňanskovci, hrdinskí Hrabovskovci, Suňogovci, slávni Ottlíkovci, Plattovci, Poturnajovci a ostatňí ňesmrtedlní šlechti slovenskej pradedovja, ktorí i slovom i skutkom život i literatúru slovenskú sťe napomáhali, a ňehanbili sťe sa bit dobrodincami slovenskjeho národa! — Jeden jediní odrodilí Košut, zvjedou vašich vnukou a nástupcou. Či sa nermúťite zvečňelí duchovja, nad touto slabosťou a chabosťou vašich potomkou? **)

---

*) Kdo chce mať dokonali obraz zemjanskeho života v Uhorsku, ňech číta: „Falu jegyzője“ od Br. Eötvöša.

**) Pozorujúc takuo odrodeňja sa od svojich najbližších, a lipnuťja za cudzím, kdo muože mať za zluo Ňemcom, keď s opovržeňím takto píšu o Slovanoch: „So haben sie (die Slawen) denn ein Vater-

Darmo sa k takímto zvedením sveta-sinom hlásili Slováci. U Slovákou ňebolo zlata, ňeboli víhladi na blesk a slávu svetskú; preto pišní sveta sinovja pohŕdli tími, ktorí na duchovnom základe večnej pravdi kládli skalu budúcnosti svojej, — ňepočúvajúc úprimnje slová príhlasu k „Bratom Slovákom," ešte v Dubňi 1848 po Slovensku takto sa ozívajúce: „Naposledi Vi bratja Slováci, ktorí ste sa doteraz menuvali pánmi, zemänmi, barónmi a grófmi, a ktorí ste doteraz boli odporní národu **Vášmu**, Vašej krvi a Vášmu slávnemu púvodu, hanbjac sa za potlačeních Slovákou, Vi bratja naši drahí stanie a pripojte sa medzi rodákou svojích, oslávte mená svoje tímto novím sa zrodeňím, buďte horliví milovňíci slovenskjeho národa, buďte jeho verní, statoční sinovja. Aj Maďari Vám podajú ruki s vätšou úctou, ako doteraz, lebo zradcu krve, odrodilca ňemuože po pravde žjaden národ uctiť! Podajme si spoločňe bratskje ruki — veď sme mi všetci jedneho púvodu, jedna nás mater slovenskej slávi kojila! Podpíšme slabím perom mocnje úmisli statočnjeho národa slovenskjeho, tomu zajiste, čo čas doňjesou národom ňeubráňi sa žjadna moc! Aj náš národ musí prísť k tomu, k čomu inšje národi prišli, a muože prísť tak, ako iní bez velkjeho viljevaňja krve bratskej, keď Vi k tomu čo je dobruo pre Váš národ pristaňete. Teraz ešte muožete sa oslávit, kďo vje, či časom s hanbou svojou toho okamžeňja ňeobanujete? Pokojom chceme mi svoje práva dosjahnuť, spojme sa teda v úmisloch a ňebude treba krve, úmisli slovenskích sinou sjednotenje usporja viljevaňja krve bratskej, slovenskej!" — Tak sa ozívali k Vám

---

land und sind doch fremd darin; sie sind Mitglieder von Staaten und haben doch wenig oder gar keinen Antheil an der Regierung; sie besitzen so vieles Treffliche und Anerkennungswerthe, und doch ist das so wenig gekannt, und nach Gebühr gewürdigt; sie haben von der Natur so viele ausgezeichnete, kőrperliche wie geistige Talente, und doch stehen sie andern Nationen in so vieler Hinsicht nach; sie haben eine reiche, frühzeitig ausgebildete, höchst musikalische und poëtische Sprache, und doch im Ganzen eine sehr dürftige Literatur, u. s. w."

(Der Weltkampf der Deutschen und Slawen.)

Slováci pred revoluciou maďarskou; ale Vi ste si zapchali uši a ňechceli ste počuť hlas bratou, hlas pravdi a láski; a preto potom nastalo v i l j e v a ň j a k r v e bratskej, slovenskej; bo Vi ste sa ňespojili v úmisloch svatích a ňezahoreli ste láskou k národu svojmu. — A už sa začína viplňuvať, a viplňí sa isťe i to proroctvo: „že so svojou hanbou toho okamžeňja obanujete"!

Okrem Košutovi oddanej Opposicie, priznávala sa jedna čjastka Aristokratie uhorskej k tak rečením K o n s e r v a t i v c o m. Títo sa zas na dvoje ďelili. Jedni na opravďivích všetkjeho starjeho šlendriánu a ňerjadu konservátorou, a druhí, na slobodňejších starjeho šlendriánu reformátorou, s r o v n á v a j ú c sa iba v tom, že aňi liberaliste opposicie aňi konservativci n á r o d u s l o v e n s k j e m u ň e p r j a l i, ale spoločňe h o u t l a č i l a j e h o n á r o d n o s ť u d u s i ť zamíšlali. Nuž ale Konservativcou Slováci aňi k sebe velmi ňeprivolávajú; čo bi ím prišlo z luďí, iba o sebä sa starajúcich, v otročeňí a ujármeňí ludu pospolitjeho svoje spaseňja hladajúcich! — Ako prostredňíci medzi Opposiciou a konservativci vistúpili gróf Majláth a gr. Emíl Dessewffy; tento posledňí ako Redaktor „Buda-Pesti Hiradóva" znameňitje radi, vístrahi a napomenuťja dávau Maďarom, ukazujúc ím cestu, ktorá bi ích istotňe ta ňebola privjedla, kam ich privjedli Košutovje perorácie. Ale hlasi víbornjeho muža tohoto odzňeli ako vjetor po púšťach kečkemétskich a debrecínskich, ňenajdúc mjesta u fanatickjeho maďarstva. — I v posledňej, rozhodnej dobe dúrazními, bolastními slovami B. p. hiradó vistríha Maďarou pred ňebezpečenstvom z ích prenáhleňja pochadzajúcim. Na ohňivú reč bar. Vešelínyiho dňa 29. Apr. v „köre" pešťanskom držanú, v ktorej horliví barón hrozjac Slovanstvom Maďarom, do zbroja ich vivoláva, — Buda-Pesti Hiradó odpovedá takto: „Cíime oheň šlechetnjeho baróna. Aj mi viďíme ňebezpečenstvo, do ktorjeho nás prenáhlenosť, drážeňja, podpichávaňja, z jednej strani diktátorskuo t i r a n s t v o, z druhej strani službní strach, tuná panuvaňja na idei chudobnjeho mnohorečňíctva, tam h r j e š n o m l č a ň j a rozumňejších zapljetlo. (Cujte tjeto p r a v d i z úst šlechetňejších Maďarou, ktorí sami t i r a n s t v o prehnaních hláv cíťili, ale pri svojej straňe ňemali ňikoho, kdobi ím bou dau moc oprjeť sa ňezbednjemu počínaňu strani Košutovej. Či tú zodpovednosť konservatívci ňeberú na

sebä?) Dalej pokračuje B. P. Hiradó: „predca ale verime, že je ešte ňje všetkjemu koňjec; ešte ňestojíme pri „hrobe slávnich" alebo v potupe žijúcich. Ešte je ňje takí tmaví obzor, akí p. barón — ačpráve dávnim, pravím svojím predtušeňím — už teraz viďí vo svojej obrazotvornosti; k ostatňjemu dúvodu ešte je moc krokou, tjeto musíme skorej sprobuvať, kím bi sme sa víkrikom p. baróna, do zbroja za ňím pohli. Ak bi sme to urobili, tak bi sme sa rútili do ňebezpečenstva, v tedi bi nasleduvau pohreb, nad ktorím, ako náš básňik povedau „egy nemzet vérben áll" (národ v krvi stojí.) Ó, kebi sa ňeviplňilo toto slovo. Pre Boha majme teda trochu chladnej krve! Keď sa vždi prenáhlime, — prenáhlime sa v zákonodarstve, prenáhlime v jeho vikonávaňí, čiňeňí, v láske, ňenávisti, v dúvere, potváraňí, vichvalováni, potupováňí, v smelosti, strachu a t. ď. tak mi ňikdi ňebuďeme národ zrelí, a hodní širších slobuod. — Chiťme sa zbroje, ale kamže sa obrátime? kďe-že ňemáme ňeprjateľa? či muožeme vizvať každjeho, a predca zvíťaziť nad každím? ňeklamme sa na večnje veki. Buďme povážliví! Ňebezpečenstvu je lepšje smelo do očí hlaďeť, ako slepo doňho sa rútiť. — Zato poprobujme, ba všetko urobme, abi sme sa cestou pokoja virovnať mohli. Vijednávaňím azda ňječo straťíme, čo prenáhlenosť naša na veki kompromittuvala — ale v mešťanskej vojňe — azda všetko." — Takje hlasi sa ozívali v B. P. hiradó-ve, ale ohlasu ňikďe ňenašli. — Ňeskuor i novini „Figyelmező" upomínali Maďarou na povinnosti ku královi a národu. Lež nadarmo. Košutovci takje hlasi ňepočúvali, a Konservatívci, ňemajúc sili ňječomu samostatňe sa naproti postaviť, hneď ku tej, hneď zas ku tej straňe hoňení bívali.

Keď tak menuvaná „liberálna oppositia" z kolaje zákonnosti vistúpila, republikánske sni v Pešti a Prešporku rozohňenje fantázie si tvorili, pjesňe republikánske, ako: „nincsen király!" po krajiňe sa rozširuvali a cesta nastávajúcej revolúcii sa chistala: či konservatívci (ktorí o ňičom tolko rozprávať ňevedja, ako o svojej vernosti k cisárovi, švarzgelbstve a pečovičstve svojom) ňeviďeli vtedi najkrajšú príležitosť vistúpiť mužňe za svojho cisára, proti rebellantským úmislom Košutovím? Vistúpeňím takím bi verejňe boli vďaku naproti panujúcemu cis. Domu osvedčili, pri jehožto blesku ako pri slnku sa cez mnohje stoletja ohrjevali: vedjac dobre, že

cisárskou milosťou k tej sláve a hodnosti, v ktorej sa nachádzajú, prišli, cisárskou milosťou na velmožou a pánou povíšení boli! — V osudnom okamžeňí ale zabudli oňi na milosť túto, a na mnohostoročje dobrodeňja cis. trónu; ňje len že žjaden odpor proťi košutovej straňe na sňeme a v živoťe ňeurobili; ale chťjac sa vtotrjeť do milosti košutovej, abi pri rozdávaňí úradou za liberalisti tohoto Diktátora ňezostali, v tej náďeji, že čo predtím od Cisára, teraz od velkjeho Košuta dostávať budú, s jeho stranou sa chabo sbratali a sjednoťili! *) Povedja daktorí, že proťi všemohúcej Košutovej moci ňič vikonať ňemohli. Ej ale to je ňje pravda. Košutova moc najvjac v jurátoch záležala, timíto on vedeu celí sňem terrorizuvať. **) Či ale oňi po svojej straňe (ktorá na počeť opposiciu previšuvala a do počtu svojho mnoho barónou, grófou a t. ď. rátala) ňemali spuosobních luďí, a ťisíce pospolitjeho obecťenstva, ktoruo bi sa z vätšej čjastki k ňím bolo pripojilo? Ale načo sa ňebezpečenstvu vistavuvať! Najlepšja politika je pravda, každjemu (na ktorjeho straňe je víťazstvo a sila) na reči prisvjedčať, poklonkuvať sa, do očú sa pochlebuvať a t. ď. — a tejto politike konservatívci náležiťe sa rozumeli. V čas ňepokojou a revolúcie sa oňi Košutovi klaňali, alebo dakďe po kúpeloch visedávali, a — po premožeňí tohoto, obskočili odrazu trón mladjeho Cisára, chvastajúc sa pred Ňím svojou vernosťou: abi za odmenu do úradou vsaďení, zas panuvať, lud klamať, ňespravedlivosti páchať mohli. Ňehanbja sa oňi z novu hlavu dvíhať, okolo ministerstva sa motať, a jemu: akje sa majú v Uhorsku porjadki uvádzať, návrhi a pláni robiť! Či to ňje bezcharakternosť?

*) Oňi patrja do nasledujúcej kategorie: „Ich bitte Sie, mir zu sagen, ob es wirklich war, dass auch in Petersburg eine Revolution ausgebrochen?“ „„No, und was interessirt Sie Russland und sein Kaiser? Sie sind ja ein konstitutioneller Ungar!““ — „Ei der Teufel — Ungar, Magyar, Slowak, was geht mich das Alles an, wenn ich meine Herrschaft verlieren muss.“ (Der Slowak.)

**) Dávno proťi tomu horliu gróf Emíl Dessewffy: „Az ország-gyűlési ifjuságot, melly túlnyomólag iskolából épen kikerült, és igy tanulásra, nem pedig befolyásra vagy mások feletti biráskodásra hivatott, ifjonczokból áll, közvéleményt képviselő szerepben engedtéték fellépni és eltűrtétek, hogy fejetekre nőjjön.“

21. Strana slovenská.

Celkom v inakšom svetle sa nám ukazujú Slováci. Títo potupení a opovrhnutí sinovja krajini Uhorskej, ňemali na svojej straňe žjadnich velmožou, grófou a velkích pánou, ktorí, hanbjac sa za reč svoju starootcovskú, za Ňemcou alebo za potomkou Arpáda sa vidávali. Slovenská strana ňemala Representantou aňi na sňeme uhorskom (hlas Štúrou bou slabí), aňi vo Vjedňi pri uhors. kancellarii, aňi v Budíňe pri c. kr. Nádvorňíkovi. A kdo na tíchto mjestach ňemau zástupcou (tak rečeních patrónou), običajňe pred svetom opovrhnutí a ňevšímaní bívau. Dlho sa pravda Slováci sami ku svojmu právu ňehlásili; ale aňi potom milosťi sústrednej vládi rakúskej ňikdi v takej mjere ako ostatňí, účastními neboli. A takto sami na sebä zaňechaní, iba tou vjerou že spravedlnosť božja ňedrjeme, sa posilňuvali.

Strana slovenská všetkú silu z duše svojej čerpajúc, pišnje a potupnje pohladi Maďarónou, — ktorí v povedomí materiálnej sili a svetskej múdrosťi (ktorá vraj všetko po predku vje virátať) aňi si ju ňevšímli, — pokojňe znášajúc, žila v náďeji krajších časou. A kím Maďari hneď tej, hneď zas druhej politiki, podla kombinácií za užitočňejšú držanej, sa chitali; Slováci ňikdi od počjatočnej mišljenki svojej ňeustúpili. Akuo bolo ích prvuo slovo, takuo bolo i posledňje. Hladajúc najprú práva a spravedlivosťi perom a slovom si vidobudnúť, keď prišli časi novje, v ktorích sa všetkje národi za svoje práva hlásili a za ňe zomjerať hotoví boli; Slováci aňi ňemilosťou sústrednej austr. vládi, aňi posmechom svetskích pánou ňeodstrašení: v najvätšom sklúčeňí svojom, a za času triumfujúceho, najmocňejšjeho maďarstva, uzavreli medzi sebou ešťe v Dubňi 1848, nám už známu politiku, ktorá sa v ňičom menšom ňedokonávala, ako v odhodlanosťi „bráňiť práva trónu a práva národa.“ A ňebola to iba običajná, z prázních slov záležajúca politika, ale skutkom dokázaní čistí námer Slovákou. Viďeli ich sami Maďari pod cisársko-národňími zástavámi bojuvať. Bo povstali oňi zároveň zbratrením kmenom slovanskím keď cisárski trón bou rúcaní od tích, ktorím všetkje možnje práva a dobroďenja uďelovanje, ích žjadosťi a zákoni čo si sami na dietách ustano-

vuvali, viplňenje a potvrdenje, zvelebeňja ich národňjeho života skrze dovolenje po celej krajiňe spolki, napomáhanuo bívalo; a keď bou opusťení od Vás bezsrdcích konservativcou, keď sťe sa všetci hanbili honosiť barvamí cisárskími, keď o spojeňí s Austriou ňik ňechceu počúvať — legie z cudzozemcou, najme bojovních Poljakou ako z pod zeme virastali a trónu cisárskemu zo všetkích strán velikuo ňebezpečenstvo hrozilo: vtedi povstau, hovorím, národ slovenskí, abi bràňiu v spoločenstve ostatňích zbratrenich kmenou, práva Panovňíka a trónu! V tom čase on viljevau krú, jeho sinovja bívali hádzaní do žalárou, a zomjerali verní vlasťi a královi svojmu. — A Vi bezsrdcí, predca odťiskaťe národ slovenskí i teraz od trónu cisárskeho, odvádzate, a odvracjaťe srdce Panovňíka nášho od verních jemu Slovákou, vihlasujúc Náčelňíkou slovenskích za kommunistou, panslávou a ňebezpečních ludí! *) Či sa ňebojíťe hňevu božjeho, ktorí takjeho hrjechi ňetrpí?

22. Bojovňíci slovenskí.

Národňi Vodcovja pri počjatku vivinuvaňja sa života slovenskjeho, viučováňim mládeže, spisuvatelstvom, cestuváňim po zemi slovanskích kmenou a oboznámeňím sa s prvími hlavámi slovanskími, kládli ňevedomki základ budúcnosťi národa vlastnjeho. Bo teraz, kďe sa pohli, všaďe ich známi a prjaťelja vítali, ích žalobám uverili a podávajúc im ku ďjelu novjemu pomocnej ruki, ích žjadosťi viplňovali a napomáhali.

Slováci, ktorí zahoreli láskou k rodu svojmu až do najnovších časou boli čistej mišljenke posväťení, v umeňí a vo vedách pohrúžeňí: „mišljenka bola ích zbroj, mišljenka ích pole, mišljenka ích vihlad do budúcnosťi.“ Ňeboli medzi Slováci žjadni diplomaťi tajních kabinetou, politici v každom okamžeňí sa pretvarujúci, aňi kommandanťi vojska, zbehlí v taktike vojanškej — súc napospol pred salónovím, diplomatickím a kabinetním svetom do samoti odsúďení. Celá tak rečená intelligen-

*) Táto strana Aristokratie, za kommunistu vihlasuje toho, kdo odstupuje od utlačiťelou ludu; za pansláva, kdo miluje svoj národ; a za ňebezpečnjeho človeka, kdo na vzďeláňí a osvjeťeňí ludu slovenskjeho pracuje!

cia slovenská, iba napredok sebä a potom národ svoj vzďelať a osvjeťiť zamíšlala. Intelligencia táto záležala z mužou a mláďencou, ktorí v roďinnom kole pri veselom speve a rozhovoroch najvjac o národňích predmetoch sa zabavujúc, zlosťi a hrúzi ako i liškavje a podvodnje reči sveta aňi ako mak si ňevšímali, a zo samích úradou sa vitvárali *), abi v národňích prácach svojích prekážaní ňeboli; začo ich luďja ňízki (iba po chlebíčku pachťjaci) za poďivních a mňíchou, svetu odomretích, vihlasuvali. — Títo mužovja a mláďenci slovenskí, ktorí iba dakedi si pjeseň „o slobođe“ a „boji“ zaspjevali — naráz v ideáloch svojích — čarovními povesťami o „slobođe“ „barrikádach“ a „ďivadle“ ňje vjac ideálnich ale skutočních bojou a krvavej vojni — pretrhnutí, čo si počnú? kam sa obráťa? — kďe je ale mišljenka, duch i síla posväťeňja sa, tam je všetko možnuo. — — Z ťichích, pred svetom opovrženích „mňíchou“ povstali b o j o v ň í c i s l o v e n s k í.

Pri víhladoch na vojnu, ktorej Slováci vihnúť ňemohli, prvuo bolo postarať sa o mužou, v tíchto vecách zbehlích, taktike vojenskej priučeních. A tu zas pozorujeme, že nár. Vodcovja boli poznali budúcich kommanďantou ešťe v tedi, keď sa o vojňe ňikomu aňi len ňesňívalo.

Hurban v mladosťi svojej, ako vislaňec Ústavu prešporskjeho, cestujúc r. 1839 po Morave, obznámiu sa v Brňe s jedním mláďencom, na ten čas kadétom, Bedrichom B l o u d e k o m a spolu i so Z a c h o m, ako mužom už v tedi velmi skúsením. O tomto posledňom písau Hurban na prjaťelou svojích r. 1840 takto: „S Borivojom (t. j. Zachom) som sa dlho a prospešňe rozprávau. Borivoj je ten, ktorí je v stave ňje len pluki kommandovať, ale aj v kabinetu rjaďiť loď obce v rozbúrenom mori svetopánstva.“ Takto puosobila osobnosť Zachova na mladjeho Hurbana. — A skutočňe Zach a Bloudek boli hrďinovja ňeskoršej drámi slovenskej, ku ktorím dvom náčelňíkom národňích povstalcou sa pripojiu i Janeček.

Bloudek a Janeček boli vistrojení pred septembrovím povstaňím na Slovensko, abi tam kraje a terrain budúcich víprau vojenskích prehljadli. V Ňitrjanskej stol. navštívili Mija-

*) U jednotlivcou na takí stupeň višlo čistuo posväťeňja-sa mišljenke, že oddaní službe ducha a národu — i najsladších s v a z k o u m a n ž e l s t v a sa zarjekalí.

vu, Brezovii, Vrbovce a t. d. Na horňom Slovensku prešli ces Turjec, Kremňicu, B. Bistricu. A na tíchto stranách sa ňezadlho objavja i národňje boje slovenskje.

23. Stav Uhorska pred slovenským povstaňím.

Zmatok hrozní panuvau v Uhorsku. Prabidlitelja krajini tejto, cítjac sa píchou a tyranským zachádzaňím maďarstva obrazenými, prichádzajúc k povedomú individuálneho, národno-samostatnjeho života; a viďjac že krajina táto je ňje vjac ich matkou, ale macochou, ktorá iba nadutím, rozkazujúcim a roztopašním sinom slúži a voľká: povstali aj oňi za slobodu a za právo svoje, nazdávajúc sa, že sú tak sinovja Uhorska ako i druhí, a preto tak rovnoprávni akokolvek i Maďari.

Samí prví boli Srbi, bojovní junáci juhoslovanskí, ktorí sa počínaňú maďarskjemu najprú smelím slovom, potom ňeohrožením skutkom naproti postavili. Srbi ešte v Dubňi ustanoveňjam a zákonom maďarským sa sprotivili, matriki a zápisňice maď. pálili, úradňíkou Maďarmi vivolenich a ustanovenich pozhadzuvali, poslušenstvo maď. ministerium vipovedali. Naposledi povzbudení mladím srbskim junáctvom, povstau hrďinskí národ tento proti Maďarom, vedení a napomáhaní svetlím Patriarchom Jozefom Rajačičom, hrďinnmi Kňičaňínom, Stratimírovičom a druhími, a viperúc Maďarou pri Alibunári, Perlasi, Titteli a t. ď., dostanúc sa do hradjeb Srbobrannjeho Sv. Tomáša, víťazňe odoháňau a porážau vojská i gárdi maďarskje.

V Sedmohradsku povstali Sasi a s ňimi hraňičjaci bojovní Rumúňi. I Rusíňi na pounoci dávali znaki života.

Horváti zo všetkích tíchto národou najsamostatňejší, municipálnimi právami ohradení, kroz svojích vlastních vislancou na sňemoch uhorskích predstavuvaní, už od dávna proti Maďarom mužňe vistupujúci, i teraz najrázňejšje sa proti ňím postavit mohli *).

---

*) Dňa 8-ho Jul. 1848. píše Hurban zo Záhrebu: „Mi sme tu živí, v očakávaňi velikích vecí. Vi tam v záťiší života ťjež čakáte čo príde.“ „A to miluo Slovensko naše čože robí? V drjapoch cudzích je —

Junácki Jellačić-bán prekročjac Drávu dňa 7-ho Septembra, ňeunavním maršom postupovau k Buďínu a Pešti, abi pokoriu tjeto sídla maďarskej bezuzdnosťi.

Všetki tjeto veci sa robili na vidomoči pred celím svetom; ňeslovanskje časopisi nárúžive proťi počínaňú slovanskích národou vistupovali, nazívajúc Srbou zbojňíkami, lúpežňíkami, a Jellačića vodcom zbojňíckej bandi. Iba sústredňja Vláda-Rakúska sa zdála všetki tjeto veci ignoruvať. Zaťajiť sa ňedá že bola v kritičnom položeňí. Z jednej strani, ako vipadňe povstaňja v Taljansku, z druhej strani vjeďenská Aula a nadovšetko Maďari, Ministerium vjeďen. do velkích zmatkou boli privjedli. Ku stránke a politike žjadneho z tíchto národou sa minist. rakúsko ňekloňilo, ale aňi ono istú, s a m o s t a t n ú s t r a n u ňeutvorilo, prezradzujúc všaďe ňeurčitosť a ňeistotu zásad a náhladou svojích. Takím činom obivateľja celjeho Mocnárstva do velkjeho zmatku a ňeistoti priveďení boli a samo c. kr. vojsko ňeveďelo: komu má veriť, koho poslúchať a začo vlastňe bojuje? Každjeho občana v celom mocnárstve iba jeho náruživosť a náklonnosť k jednej, lebo druhej alebo treťej straňe hnala a priťahuvala. *)

Maďari na Vláďe vždi novje práva vimáhali a v úmisloch ustáleni, sbjeraňím po celej krajiňe obeťí, chistáňím zbroja, cvičeňím národňej gardi a t. ď. k vojňe sa pripravuvali; národi ale ostatňje v d o b e o s ú d n e j, v ktorej išlo každjemu o to: ž i ť alebo z h i n ú ť, počínaňím maďarstva odstrašiť sa ňe-

---

a ňemá ho kdo silno bráňiť!" — Dňa 26-ho Aug. „Ochoreu som a iba dňes čo muožem trochu perom vládnuť. Robím — robím za ten náš národ, ňech len pán Boh požehná prácu našu. — Dostau som zimňicu." — „20-ho Aug. tak nabili Srbi Maďarou — že celá dieta v Pešťi závrat dostala." „V Horvátsku sa prípravi robja náležitje. Bán je človek veliki, múdri a opatrní."

*) Deutch-Oesterreich wollte zu Deutschland gehören, Slawisch-Oesterreich wünschte eine von Deutschland unabhängige Verwaltung; Ungarn (rozumej Maďarstvo) wollte sich selbständig constituiren und nur des oesterreichischen Kaisers Person, als König noch ferner dulden; das italienische Oesterreich warf sich den anderen Italienern in die Arme, den „Fremden" Tod und Vernichtung schwörend."

(Gen der Rev.)

dali. Ministerstvo vjeďenskuo sa klátilo. Kláteňja toto pozorujeme najme v tedi, keď Jellačić, majúc ťjahnuť s cisárskim vojskom proťi Maďarom, obžaluvaní od ťichto, do Insbrucku bou cituvaní, abi sa tam vraj, zo skutkou a počínaňja svojho ospravedlňiu. Vojáci Bánovi, hneď od ňeho, a hneď zas od Maď. minist. dostávali príhlasi a rozkazi; a často skrze vládu rakúsku bána zvelebenjeho, dúveru c. Dvora požívajúceho a druhí raz z bánstva zhoďenjeho a potupenjeho viďeť museli. Pulský, agent maďarskí v samej Vjedňi plakáti proťi Jellačičovi vivesuvau, verejňe proťi ňemu verbujúc. Z čoho mohlo nasleduvať, že Jellačić-bán — ak ňemá dosť energie, ňepožíva dúveru, lásku a oddanosť svojich plukou, — lahko sa staňe prvou obeťou ňeráznosťi sústr. vládi rakúskej, akí príklad máme na grófovi Lambergovi a grf. Latourovi, ohavňe zavražďeních.

Že minist. rakúsko vždi vjac na legálnej cesťe *) postavením, historickí uznaním, cis. Domu sa ľiškajúcim Maďarom nakloňenuo bolo, ako druhím, za cis. trón a práva svoje vistupujúcim národom, viďeu každí. Keď Maďari svevolňe do práv cisárskich zasahuvali, a naposledi ňepotrebnjeho cisára s 3 millionami tak rečeno na penziu dať zamíšlali; práva všetkích v Uhorsku bívajúcich národou nohama šlápali; v pevnosťach cisárskich maďarskje zástavi vivešuvali, verních cisárovi dústojňíkou kočačinámi zňeucťovali, vojsko cis. na svoju stranu lákali, s červeními perami behali a t. ď., a sám Jellačić Pešt a Buďín s velikou mocou cis. vojska pokoriť išjeu: minist. rak. i v tedi ešťe na smjereňja mislelo, ktoruo sa malo skrze Arcikňježa Jána uprostredkuvať. Na mjesto ňeho vislalo gr. Lamberga, jako prostredňíka, ktoríbi v meňe Jeho Jasnosťi s Maďarmi sa pokonau a porjadok v Uhorsku uvjedou. Stalo sa čo každí v okolnosťach tehdajších predtušiť mohou. Gróf Lamberg na pesťanskom mosťe od vzťeklej luzi, veďenej Balo-

*) Maďari sa chvastajú, že oňi vždi na legálnej (zákonnej) cesťe zostávali. Tak je. Dovoleňja na vjacej millionou papjerovích peňäzí (košutek), 200,000 honvédou na legálnej cesťe pítali — a vikričjac ňeskuor Republiku i Dom Habsburgsko-lotharingskí v Debrecíňe na legálnej cesťe detronizuvali, vitvorjac cisára rakúskeho z práva nástupňíctva v Uhorsku a z práva ku koruňe sv. Šťefana. To sa všetko pekňe, krásňe na legálnej cesťe robilo!

ghom a druhými vítazmi, barbarski kosamí rozsekaní a rozkúskovaní, stau sa obeťou fanatismu, ktorí slabí Radcovja koruni skroťiť ňeyládali. *) Ale aňi potom ňezmúdrelo rak. ministerium, a iba vjac z núdze sa vrhlo do náručja Slovanom, ktorí ces všetkje stoleťja svoju vernosť k cis. trónu skutkamí dokázali a i teraz na jeho udržaňí všetkími možnými silamí pracuvali.

24. Vjeďen.

Dňa 29 a 31 Aug. píše Hurban z Vjedňe takto: „Rakúsko Ministerstvo je spravodlivím hňevom naplňenuo na Maďarou, ktorí v ďivokej píche svojej celú Monarchiu rakúsku, práve teraz sa preporoduvať počínajúcu, roztrhať a rozkmásať, ba čo vjac pod svoju moc podrobiť chcú. — S Maďarmi ňjeto čo žartuvať, tí najňevinňejších luďí vešajú. Máme toho dúkazoú dosť. Čo so Srbmi robja, to je ňevídanuo, ňeslíchanuo; to jest, mordujú a mučja tích, ktorí odzbrojení súc, medzi ňimi zijú a aňi necekli do teraz. Maďari už mnoho vojska ňe-

*) „Die vom österreichischen Ministerium an den Pesther Landtag gerichtete, in dem Landtagsacte Nro. 66 veröffentlichte Denkschrift über das zwischen Ungarn und den übrigen Ländern Oesterreichs bestehende Band der Einigung, die kaiserlichen Manifeste vom 22, und 25-ten September, durch welches letztere dem Feldmarschallieutnant Grafen Franz Lamberg der Oberbefehl sämmtlicher in Ungarn befindlichen Truppen und bewaffneten Corps von was immer für einer Benennung übertragen wurde, und das Erscheinen dieses Befehlhabers in der Eigenschaft eines ausserordentlichen Commissärs zur Herstellung der Waffenruhe schon drei Tage nach seiner Ernennung an dem Sitze des Landtages zu Pesth, — diese Thatsachen liefern die sprechendsten Beweise vom aufrichtigen Streben des Kaiser-Königs, die Ordnung im Lande auf gesetzlichem Wege im Einverständnisse mit den Volksvertretern ohne Blutvergiessen wieder einzuführen. Mit der grausamen Ermordung des kaiserlichen und königlichen Friedensboten war der Fehdehandschuh von den Magyaren ihrem Könige und zugleich dem Kaiser von Oesterreich zugeworfen, den aufzuheben Pflicht und Ehre geboten.“ — (Gen. der Rev. str. 366.)

muožu utrímať v našich krajoch, lebo čo tento list čítať budeťe, už bude Bán aspoň s 24,000 vojska hraňičnjeho na Maďaroch. Potom aj mi veru čušať ňebudeme. V krátkom čase príde Slovákom ďen spaseňja!“ — V takíchto nádejach žili národňí Vodcovja slov. vo Vjedňi na konci mesjaca Aug.

September sa priblížiu. Keď maďarská strana vo Vjedňi skrze ňeunavnjeho agensa svojho Pulskjeho do legií maďarskích vihadzuvaňím peňazstva verbuvala: v tom čase, v mesíc tomto prítomní Slováci, ňedajúc sa žjadnimí hrúzami odstrašiť, trebas pred policiou Auli ňikdi ňeboli bezpeční, — verbuvali proťi Maďarom pod zástavi cisársko-národňje. Do 17-ho Sept. zrjastou počeť bojovňíkou na 500 hláv, a s timíto sa odvážili Národňí Vodcovja vstúpiť na zem Slovenskú.

Pred odchodom držali schuodzku, v ktorej prítomní boli Slováci: Hurban, Štúr, Hodža; a Moravaňja: Bloudek a Zach. Ten prujší sa i s Janečkom bou navrátiu z recognosciruvaňja terrainu budúcich víprav vojenskích. V schuodzke tejto, napredok sa ustanovila „Slovenská Národňja Rada,“ ktorábi do času rjaďila samostatňe vistupujúci národ slovenskí. Údovja Radi tejto, všetci rovnakuo právo majúci, boli následovňe zvolení; vojanskje veci sa sverili: Bloudekovi, Zachovi a Janečkovi; politickje záležitosťi: Hurbanovi, Štúrovi, Hodžovi. Spomenutí kommandanťi iba s porozumeňím tíchto ostatňích mohli ňječo podujímať a ďalšje rozkazi vidávať. Ku Národňej Raďe i dvaja Sekretári boli pripojení: B. Nosák a D. Bórik. — Ňebuďe snáď od veci, keď sa o Národňej Raďe obšírňejšje vislovím.

V ňeobičajních okolnosťach užívajú sa ňeobičajnje prostrjedki k dosažeňú vimerenjeho cjela. Keď sa v jednej krajiňe roztrhajú svazki tisícročjeho spojeňja medzi Panovňíkom a národom; na mjesto pokoja, poslušnosťi a porjadku, najvätšja anarchia panuje, aká sa po marcovích dňoch v Uhorsku objavila; keď sa vipovje úcta a oddanosť naproťi korunovaňej Hlave a zákonom, celjeho Mocnárstva znovuzroďeňja napomáhajúcim; slovom keď je svet ako-bi pomaťení a sebe ňeprítomní: v takom čase sa običajňe prvje, hnuťjam sveto-ducha rozumejúce hlavi, postavja na čelo národu a vedú záležitosťi mnohoťisíc-hlavjeho ludstva, abi ho privjedli do prístavu pokoja.

Slováci od dávna vídavali a poznávali Repræsentantou svojích v troch hore meňuvaních mužoch, ktorí za národ slo-

venskí už v svojom živote mnoho boli pretrpeli. Títo mužovja skrz Maďarou z krajini Uhorskej viobcuvaní, medzi ludom svojím vjac prítulku ňenachádzali, ale predca ho na nohi postaviť, a jeho vernosť naproti cisárskemu trónu pri všetkom ňebezpečenstve ňeskalenú, udržať si umjeňili. Bez porjadku dočasních zákonou a Správi sa to stať ňemohlo: utvorili teda správu, ktorábi sa o dúležitosti ňárodňje starala, potrebnje rozkazi národu vidávala, porjadok vjedla, a vúbec všetku činnosť, víkonnosť a zodpovednosť na sebä prijala. Správa takáto bola „Slovenská národňja Rada," z mužou hore-menuvaních záležajúca.

Mnohím Slovákom, ňedospelím ešte k životu národňjemu običajňe všetko bíva smješno, čo ích mužja začínajú; takíto sa i pri „Národňej Raďe" zastavili, s posmechom sa vipitujúc: „Kdo dau právo tím mužom vzjať záležitosti a veďeňja národu slovenskjeho na sebä?" Odpovedám: že právo má ten, kdo sa cíti biť povolaním k velkjemu ďjelu, a vje posvätiť život svoj národu vtedi, keď sa všetci ostatní jeho sinovja od ňeho odťahujú, ňehajúc ho letjeť do prepasti večnej záhubi. Právo a zákon tento je napísaní v duši každjeho šlechetnjeho národovca, ktorí má dosť sili obetuvať sa celku národňjemu. Ako ten, kdo za topjacim sa skočí do vodi, abi ho visloboďiu, ňespituje sa: či k tomu má **právo**? robjac to z vnutrnjeho šlechetnjeho pohnutja a povinnosti ludskej: tak i mužovja národňej Radi skočili do zbúrenich vln oceánu, za topjacim sa národom slovenskím, ňedbajúc na to, či aj oňi medzi vlnámi zahinú, a či šťastlivo k prístavu pokoja sa doplavja! Národ slovenskí bou násilno vitrhnutí zo života zákonnjeho, a obetuvaní anarchii maďarskej; Vodcovja jeho teda mohli sebä proti-postaviť anarchii, keď mali zmužilosť lebo zhinúť, alebo zvíťaziť.

Za ňepotrebnuo držím o tom ďalej reč šíriť. Národní Vodcovja prišli pod **svojími menami**, bo pod druhími prísť ňemohli a vistavili sa práve preto najvätšjemu vzteku maďarstva. Kdo v tom velkodušnosť ňeviďí, tomu ňje historia, ale Æsopovje fabule patrja do ruki. — Národ má ďakuvať prozretelnosti božej, že mu v osúdnej chvíli takíchto **vivolených** sveto-ducha sinou posjela; bo títo kladú uhelní kämeň slávňejšej budúcnosti jeho. Oňi sú Fárusovja (svetlárňe), ku ktorím tisícou pohladi sa obracajú, v ních svoju náďeju a potechu nachádzajúc!

Národňja Rada, ktorá mala vjesť verejnje záležitosti na Slovensku sa teda usporjadala, a prvuo jej najhlavňejšje rokuvaňja bolo: z ktorej strani Uhorska bi sa s najlepším prospechom mohli hraňice prekročiť? — Mjenki boli rozďjelne. Hodža stáu na tom, abi sa šlo najsamprú na Turjec, — a prednášau svoje dúvodi; Hurban naproti tomu chceu do Ňitrjanskej vtrhnúť, kďe vraj na jeho slovo tisice bojovňíkou povstaňe. Táto nárada sa naposledi aj prijala; bo proti víprave do Turca mnohje ťažkosti v cestu klaďenje boli, a síce: vzďjalenosť Turca od samích hraňíc, a poloha terrainu, iba množstvu vojska hovjaca, ktorímbi sa všetki passi dokonále obsaďiť mohli. — Náradu Hurbanovu porúčala blízkosť železnice k západňej straňe Ňitrjanskej, ľudnatosť tamejších kopaňíc, ďeďín, mjest, ako sú: Vrbovce, Mijava, Brezová a t. ď.; vrchi, vrški, úbočja a dolini, potrebnje k udržaňú sa maljeho zboru a t. ď.; ako aj to osvedčeňja-sa Hurbanovo, že postaví tamošnje obivateľstvo celkom na nohi. Uzavrela teda Národňja Radá, hraňice Slovenska pod Javorinou prekročiť. Pri ktorej príležitosti sa i Præsidentstvo Hurbanovi, kím víprava v stolici Ňitrjanskej trvať buďe odovzdalo, ktoruobi v Trenčjanskej prešlo na Štúra, v Turčjanskej a Liptovskej na Hodžu. Takje boli úmisli Národňej Radi, nazdajúc sa, že s jej príchodom celí národ povstaňe, najme, keď ňezaňedbala o svojích úmisloch poučiť ňje len Slovákou, ale aj Rusínou a Rumunou. Dúkazom toho sú rusínske a rumúnske príhlasi. Lež inakšje to chceu mať osud. — Naposledi po zaopatreňí príhlasou, národňej pečaďe a ostatňích k víprave vojenskej prislúchajúcich vecí, určiu sa ďen k odchodu.

25. Víprava slovenská.

O víprave slov. píše Hurban nasledovňe: „Blížiu sa ďeň 17-ho Sept., v ktorom sa mala vibrať malá víprava z Vjedňe do Slovenska. Bán prejdúc 7-ho s vojskom svojím Drávu a tak hraňice zeme svojej, bou sa už sveriu šťestú junáckemu. Vo Vjedňi panuvalo všeobecnuo preklínaňja Jellačića-Bána. Malí zbor roztraťeních slovenskích bojovňíkou čakau ako na tŕňí ďen odchodu svojho v strachu a strnutí pred policiou Auli, ktorá svojích agentou a verbovňíkou do legií maďarskích po

všetkích ulicach a prjedmestach rozostavenje mala, a okovidno po Slovanoch číhala. Jednaťelja slovenskí sa ale ňedali odstrašiť aňi tímto ťažkím stavom svojích prvňích krokou. — Munícia, ktorú Hurban od Srbou z Karlovíc bou dovjezou, ako i tá, ktorá sa vo Vjedňi zaopatrila, sa pakuvala. — Bez najmenšej ňehodi, prostrjedkom všelijakích úžlabou a ňebezpečenství dostavilo a dodalo sa mužstvo i vojenskje prípravi na nádražja železňice severnej do Vjedňe. Peť sto mladích junákou sadalo do zláštneho, osobitnjeho vozoťahu v ďesjatu hoďinu večerňú, dňa 17-ho Sept. 1848. Iba dakolko prjaťelou, vislancou českích veďelo o odchoďe, a ťí sťa Nikodémovja, svetu ňepoznaní s vnútrňím plesáňim viprovádzali odhodlanú mláďež, dávajúc jej s Bohom. Vozi nákladnje sa naložili, — a v ťemnu noci traťiu sa hukot leťjacich k cjeľu určeňja svojho mladích sinou slobodi.

„Víprava tak chatrná na prostrjedki a počeť iba bláznovstvom bi sa mohla pomenuvať, kebi sa sama o sebe považovala; 500 mladích šuhajou ňevibojuvalo ešťe ňikdi žjadnej zeme, a tím meňej zeme takej, ako je krajina Uhorská. Tích 500 bojovňíkou sa ňemá inakšje považuvať, iba za stráž a gardu Národňej Radi, t. j. tích mužou, ktorích očakávau s túžbou národ slovenskí, a za ktorích veďeňím sa on mau pozdvihnúť proťi zjavnej zbure separatistou maďarskích. Čo on aj dokázau. Ostatňe, že sa zmužilosť a hotovosť obetuvaňja-sa vihladávalo k tomu, abi sa boj s tak chatrními prostrjedki, proťi tak mocnjemu v ten čas maďarstvu, pri tak velkej ňečinnosťi sústredňjeho ministerstva rakúskeho započau, to sa samo sebou rozumje. Ale práve to uznalosť zasluhuje. Bo, kebi tento moment náležiťe bou oceňení bivau, isťe bi sa ňebou mohou tak rozduť onen potok maďarskej zburi.“

Svitlo krásne ráno; ďen 18-ti Sept. Víprava slovenská s veselím spevom dorazila do Pjesku práve keď bleski rannej zori z poza huor sa vikrádali. V Pjesku stáli na pohotove vozi z čjastki zo Slovenska od Vrbovčanou a verních Hlbočanou vistrojenje, z čjastki z Moravi: na ktorje sa zaraz všetki prípravi poprekladali a celí ťah sa pohou v tú stranu Ňitrjanskej, kďe leží Javorina. „Poďivnuo to bolo ďivadlo“ — pokračuje Hurban — „ keď ces Veselja, kďe práve hlučni trh sa držau, naša víprava svoj pochod držala. 500 luďí v rozličnom oďeve, medzi ktorími daktorí práve ozbrojení boli

a asi 30 plních vozou tichúnko a v najvätšom porjadku, defilíruvalo pred množstvom zvedavjeho obivatelstva! Akobi z ňebä bolo padlo toto množstvo ňeznámich postáv. Rozprávali si v celom okolí rozmaňitje povjedki, a iba za dakolko dňí dozveďeli sa, zkädjal ten vjetor pochádzau a kam bou namerení. Žjaden úrad, žjadna stráž, žjaden človek ňeopovažuvau sa pítat na cjel cesti tichto početních pútňikou, a predca bi každí z ňich i rád bou veďeu, i snáď povinnostou to jeho bolo sa prezveďjet! Boli to veru poďivnje časi, všetko bolo ako zamrazenuo v očakávaňí toho, čo od inšjeho ako je sám človek prísť má. V tom čase bou svet ako ňikomu ňeprislúchajúci, a brau ho do službi svojej ten, kdo sa právc k tomu ďjelu odhodlau. Takto prešla celá víprava ces Velkú. Nad mestečkom tímto, na návrší rozkošnom pri dohárajúcej žjare k západu sa skloňujúceho slnka, rozložili sa bojovňíci do táboru, vozi zastali, vipakuvala a rozdala sa zbroj túžobňe na ňu čakajúcim bojovňíkom slovenskím. Dojímaví to bou pohlad. Mláďenci objímali puški svoje, boskávali ich a hlučnje pjesňe sa ozívali a hlasi zaletuvali za blízku hraňicu, na zem svatú slovenskú.“ —

V tom z pomedzi údou Národňej Radi vistúpiu Hurban, abi oduševňiu vímluvnostou svojou ozbrojencou slovenskích. Krátki obsah jeho reči bou tento: „Ňebolo dakedi hraňice medzi Slovenskom a Moravou, ale to všetko bola za starích časou jedna spoločná vlasť zbratrenich národou slovanskích: a preto ňemá biť aňi napotom medzi timato dvoma krajinamí hraňice, ktorjebi ďelili zbratrenje kmeni, sinou jednej Matki. Na tom buďeme pracuvať, abi sme vitrhnúc národ náš slov., z pazúrou ďivjeho maďarstva, zas ho k dávnej sláve jeho privjedli, a hraňice bratou od bratou ďeljace, zotreli!“

Za ňím hovoriu Štúr takto: „Bojovňíci! pozrťe na túto otvorenú dolinu; tá nás veďje k cjelu nášmu. Za timi vrškamí, tam leží Slovensko, roďina naša, národ ubjeďení, utlačení, od tisíc-rokou všetkej samostatnosti pozbavení, národ povrhel; a teraz v najnovejších časoch jeho zotročitelja prišli k úplnej moci a vláďe, tí teraz budú úplňe nad ňím panuvať a ho podla lúbosti zdjerať a života pozbavuvať. Ale ešťe ňevihinuv duch národňí. Pozbavili nás všetkjeho ňeprjatelja naši, lež túto vuolu ňik odobrať nemuože, a táto vuola nás veďje so zbrojou v ruke za tje vrški k národu nášmu. Je to

tá cesta po ktorej ťjahli dakedi českje pluki pod Jiskrom, Komorovským a druhými, a jako ťí išli voj zatočiť o pánstvo s Maďarmi, tak aj mi ideme abi sme pozdvihli národ náš, a mečom abi sa rozhodlo: či buďe tyran Maďar ešťe ďalej panuvať nad nami! Bojovňici, naša úloha je pekná, velká, národ z bjedi a ňičoti vitrhnúť a privjesť ku slobode a sláve. Nože slúbťe nám teraz tu pri vstupe že chceťe za tjeto veci mužňe bojuvať a keď na to príďe i za ňe umjerať. Rozvili sme už zástavi naše; viďíťe ich povjevať nad hlavámi vašími: slúbťe nám, že ich ňeopusťíťe v žjadnom boji, v žjadnom ňebezpečenstve!“ — Po Štúrovej reči sa čítala prísaha bojovňíkom slovenským, a tam kďe zbroj prijali, sa aj prísahou zavjazali ku vernosťi Cisárovi Ferdinandovi a k rozkazom Národňej Radi, ako ťjež k zmužiljemu naproťi neprjaťelovi bojováňu. Stoťina jedna ňemecká bola v ňemeckej reči oslovená a v tejže reči sprisahaná. Hurrá, a sláva zahučalo po poljach, bubni zarachoťili, a v pochodu vojenskom postupovala bojochťivá junač ku hraňicjam Slovenska.

26. Slávno uvítaňja bojovňíkou na zemi slovenskej.

Po hraňicjach sa už tma rozkladala a iba na Žalosťinej pozláťení obláčok sa zdáu vítať Vislobodiťelou národa. Bojovňíci chceli tu tábor po poljach rozložiť a pod holím ňebom aspoň do pounoci bivouaquiruvať. V tom ale novím ňeočakávaním ďivadlom boli prekvapení. Ňeďaleko onoho obláčka naraz vždi vätšje a vätšje svetlo žjariť začalo, až ňeskuor poznali že to plápolajúca na Žalosťinej vatra rozloženjeho ohňa, ktorú z okolitích strán sejduťí obivaťelja zapálili, chťjac uvítať prjaťelou svojho národu. Oheň vatri tejto ožjariu celuo okolja. „Sotva že skrze ňjekolko židou náš príchod, - píše H. - stanujúcemu na Vrbovcach a Mijave vojsku maďarskjemu v známosť uveďení bou, už aj lud zprávu tu od svojich prjaťelou dostau. Vojsko v najtrápňejšom strachu consignuvanuo, hlaďelo na sbjehaňja sa ludu, počúvalo pjesňe slovenskje, a pred jeho očima študenťi a mladá chasa meská viberala sa s puškamí, pištoljami, šabljami, a išla vítať bojovňíkou slovenskích. Už bou padou šlár a závoj svatí z ňedotknutelnosťi auctoriti Košutovích mandatárou a jeho terrorismu slú-

žjaceho vojska. Hraňica teda ňebola ostrážená guljami maďarskími, ale plápolom ohňou a duší slovenskích." — Stúpajúcim ozbrojencom slov. vždi novje a novje ohňe a vatri sa stavăli pred oči, až naposledi na každích 200 krokou po vlnovatích vrškoch kraja tohoto po samú Mijavu splápolali rozkladeňje ohňivje vatri. Celuo toto vrchnatuo okolja pri tme a dážďi, dostalo skrze tje mnohočetnje ohňe podobu dákej čarovnej, fantastickej, tajnosťi plnej krajini, akú si živá fantazia ludu nášho maluje, keď o zakljatich zámkoch a krajinách rozpráva: do ktorích vraj visloboďiťelja tjež iba ces tmavje húšťe, v dážďi a plušťi iba slabím z ďaleka sa blišťjačim svetlom veďení, prichoďja. Takí bou pohlad v tejto osúdnej, tmavej, dážďivej noci na svatú zem slovenskú.

„Z Mijavi višlo mešťanstvo bojovňíkou s horjacimi fakljami a velikím zástupom ludu, slávňe príjať a uvítať. — Na cesťe hádzali ženi a panni chljeb, koláče, pečeňe do vozou. A v mesťe bola pripravená noclah pre ustatích bojovňíkou slovenskích. Títo nováci boli dňes celí ďen až do 12 po pounoci ustavičňe na nohách. Chutno ím teda padou sen na zemi slovenskej!"

V dome víbornej p. Koleňíčki založiu sa prujší hlavňi stán národňích bojovňíkou na Slovensku; tu bívali prvje hlavi — a Vodcovja povstaňja slov. Tu sa prijímali vislanstvá okolitích obcí, vidávali sa rozkazi pod pečaďou a podpisom „Slov. národňej Radi"; ztaďjalto sa rozposjelali „Príhlasi ku slovenskjemu národu" a tu slubuvali pokáňja hrješňici a zradcovja národa slov. Pamätní zostaňe dom tento ako i roďina v ňom bívajúca vernjemu sinovi a dcére Slovenska.

„Vojsko consignuvanuo čakalo čo sa buďe robiť. Parlamentár vislaní oznámiu Kommandantovi, že prichodčí sú Slováci, hotoví bojuvať pri tróňe cisárskom, za jednotu Ríše a svatuo právo národnosťi svojej, trebas obom sa vihrážа maďarskuo Ministerstvo. Kdo pri tomto stojí, že je ích neprjaťelom, a že s tím sa mjeňa b i ť. Veliťel odpovedau, že on svojimi rozkazmi ňezavdá príčinu k boju, ale že abi aňi strana národňja dňes ňič ňezačínala! Podanje mu proklamácie taljanske prijau so slubom, že ich sdelí svojim vojakom."

27. Prví ďen na Slovensku.

Noc prešla v pokoji. Ozbrojenci slovenskí píšjac si, že aj oňi ako Slováci už raz ligotavje zbroje nosiť, šable pripasuvať a pištoljami boki ozdobuvať muožu: hŕdo kráčali pred Hlavňí stán, bitovisko Národňej Radi, štrňgotom celuo mesto naplňujúc. „Plnuo mesto bolo ludu z okolňích obcí a strán. Za rána dňa 19-ho Sept. sa ňevedelo, čo zamíšla posádka ministerská na Mijave, jedna stoťina Ceccopieriho regimentu, majúc pod svojou ochranou komissára Maršu. Lud bi tohoto rád bou dostau, ale slúbilo sa Veliťelovi, že aňi zo strani národňej príčina k boju zavdaná ňebuďe, ňechaní bou teda v ochraňe svojej tento tyran a táto hrúza slovenskjeho tunajšjeho obivaťelstva. Na novo sa vislau rečňík k Veliťelstvu, abi určiťe odpovedau, ako, a za koho chce biť považuvaním od strani národňej. Tento dňes už zpurňejšú dau odpoveď ako včera, hovorjac, že ňemá rozkazou od Ministerstva a preto že sa chce pokojňe držať, jaknáhle ale tjeto dostaňe že ich na vlas viplňí. Rečňík slovenskí sa ho pítau, ktorjeho bi Ministerstva bou nástrojom? Dlho váhau s odpoveďou. „Či od Cisárskeho alebo Kušutovho Ministerstva čaká rozkazi?“ Naposledi sa visloviu veliťel, že on čaká z Buďína, od krajinskjeho Ministerium svoje rozkazi. Menuvau sa veťiťel, kapitáň stoťini tejto Sosai. Fraternizuvať so svojim vojskom zakäzau, dochádzajúcim sem v taljančine zbehlím junákom slovenskím.

„Sotvaže rečňík vijednávaňja svoje dokonau a Národňej Raďe oznámiu, stalo sa mesto krásnim víjavom národňjeho ducha. Z jednej strani, práve pred vistavením ministerskím vojskom, pred obecním domom defiliruvalo prichádzajúcich s bubni, hudbou a zástavamí 500 ozbrojeních Brezovanou, všetko chlap nad chlapa, jako krásne topole pevním krokom kráčajúci — rovno pred Hlavňí stán na horňí koňjec mesta, a postavili sa v radi na nábreží Mijavi. Z druhej strani celje hromadi chlapou ozbrojeních zo súsedňích kopaňíc ponáhlali do mesta; a jako na púť zo všetkích strán dochádzali v svjatočnom oďeve panni, ženi a starcovja, jedne ňesúc pokrmi a napoje, druhje zas prinášali kvjeta, vence a pentle (stužki) bojovňíkom národňím. Vzňešení to bou obraz, víjavi slávne.

Národ sa cíťiu a život mu čerstvejšje v žilách koluvau. Ako na ďen veselja chistau sa ke krvavím víjavom. Duše Národňích Vodcou plesali! Bojovňíkou više 1500 stálo napohotove k rozkazom Národňej Radi. Krásni počjatok, víhladi velebnje do nastávajúcich dňou. Tjeto víjavi pohli posádku ministerskú abi sa postarala o svoju bezpečnosť. Medzi tím ako sa na horňom konci Mijavi prúdi života vivárali, z dolňjeho konca prileťelo ohláseňja, že posádka uťeká, či ju bojochťivá chasa hoňiť a zlapať má?

„Za ňeprjaťelou sa teda držja; a uťekajúceho ňeprjaťela je vraj dobre ňechať len uťekať," a tak sa aj uzavrelo. Z Vrbovjec i z Mijavi odrazu sa straťiu ňeprjaťel. Stoťina Sosaiho išla ces Brezovú, kďe ale na rozkázanje (pravda že ňedostavenje) predprahi ňečakajúc, ďalej ku Vrbovjemu sa poberala. To bolo vítanuo Národňej Raďe, ktorá sa celkom obetuvala organisácii šťastňe započatjeho povstaňja. Teraz už mala slobodnje ruki, a trochu času; a jej išlo iba o získaňja času. Znala ona ducha národu svojho, z ktorjeho sama bola višla, a ktorjeho sama tvoriť pomáhala." —

28. Strach maďarskí.

Lež, kím sa hrstka bojovňíkou slovenskích na Mijave bavila: vstúpeňja Hurbanovo ozbrojenou rukou ňa zem Uhorskú, v celej krajiňe náramnjeho kriku narobilo, a ňou ako dáko vulkánsko pohnuťja zatrjaslo. Košut a jeho Mandatári aňi v Jellačíčovi tolkej hrúzi ňeviďeli ako v odvážnosťi dakolko ozbrojeních, za svoju slobodu bojuvať hotovích Slovákou. Pochádzalo to z povedomja, že Maďari predca na ňikom tolko hrjechou sa ňedopusťili ako na spoluobčanoch svojích Slovákoch; a preto v úzkosťi svojej sa nazdáli, že aj „pomsta slovenská" musí biť hrozná!

„Hurban iďe" trasavím hlasom, ožjarenou a vijasňenou od radosťi tvárou volali Slováci, bo v ňom viďeli a čakali svojho Vikupiťela, ktorí ich má osloboďiť z pod járma a terrorismu maďarskjeho. „Hurban iďe" kričali teremtettujúc Maďari a Maďaróni, behajúc, ljetajúc po ďeďinách a mestách, sháňajúc Gardu, s vihrážaňím-sa pokutou smrťi, zrúcaňím domu, šibeňicjami, akbi sa kdo sproťiviu a ňechceu ťjahnuť proťi tomu „zbojňíkovi Hurbanovi." — vistrájali kuríroi, zhla-

dávali kanóni, puški, muníciu: — cítjac, že „bič boží“ iďe, abi trestau ích na národu slovenskom spáchanje hrjechi.

„Šlechta ňedúveruvala ludu, bo jej leťęli na um obrazi čjerne objeďeních rodín, siruot, vdou a hrozná kljatba celích pokoleňí! A preto uťekalo všetko vo dve strani sveta, na západ a na poludňja, do súsedňej Moravi, do Hodoňína, pod ochranu zákonnej zeme, a do Trnavi, do tohto sídla maďarónskich hrúzovládcou! komu kďe bližšje a pohodlňejšje sa zdálo. Hodoňín bou zaplňení vozíkami, kočári, škatuljami a balíki. Strašliví pritom lom a krik, že Hurban prišjeu so zbojňickou hordou, že páli, plundruje, zbíja, majetnosť medzi svojích rozďeluje, bou ten chodňík lživo-špinaví, akí za sebou ňechávali, žjadajúc si, abi po ňom celí národ, k ospravedlňeňú ích hrjechou povedomjeho, slušňe, alę ňedúvodňe polakanjeho svedomja, za ňimi uťekau. Lež iba podlí dráči, roďini kljatbou národa poznačenje, náhonči Košutovi, títo maličkí ale ňenasíťení tyraňi zaňechali peleše svoje. Prjaťelja ludu, oddanci Vláďe ríšskej, a lud, zostali v príbitkoch svojich, víjmuc precitlejšje Obce, ktorje sa v zástupoch hrnúlí do streďiska povstaňja, do vrchou javorinskích. Obrazotvornosť ludu, túžjac po Mstiťelovi ňeštestja svojho, utvorila potom z mena, jej od šlęchti tak mnohonásobňe zhnusovanjeho a preklínanjeho, z mena, ináč v bojoch literárnich slovenskích dosť známeho, ludu ale literárňe ňevzďelanjemu ňedostatočňe ojasňenjeho, obrazotvornosť živá ludu, hovorím, následkom tích agítácií z mena Hurbanovjeho utvorila si osobu bájnu, Pomsťiťela rán svojich túžobňe očakávanjeho. Za času toho povstaňja, a dlho potom i ces celí búrni vek vojni uhorskej rozprávau si lud o ňom fantastickje povesťi. On ale sám ňebou ňič vjac a ňič meňej, iba verní trónu a národu svojmu, bojovňík a spoluďelňík Štúrou, Hodžou a všetkích tích, ktorí mali smelosť za slovenskí národ, potom keď už pero a literatúra ňeboli dostatočnje k rozhodnuťú otázok o ž i v o t s plemenom maďarskím od dávnich rokou veďeních, i k meči sjahnuť a spolu s ňím uzol gordicki života národňjeho slovenskjeho v Uhrach mocním ramenom rozseknúť!

„Tje povesťi, v ktorích Maďarstvo povstaňja slovenskuo tak hroznými barvami vimaluvalo, zaňjesli púvodcovja sami až do streďiska hrúzovládi maďarskej, do Pešťe a Budína. Prítomní v tom čase v mestách tíchto s preháňaňím barjev

rozprávajú o hrúze a strachu, jakí napadou celuo obivatelstvo tamejšje pred povstaňím slovenskím. *) Ňje natolko snáď samá moc v prvích dňoch povstaňja tohoto proti-maďarskjeho vivinutá, skrovná, ale skuor následki, akje z tadjal pre víťazjace na jednej straňe maďarstvo pochádzať muožu, boli prameň toho náramnjeho, prvím vísledkom slovenskej protirevolúcie naskrze ňeprimerenjeho strachu a kolotaňja. Vláda maďarská sa ale aj náležitích a radikálnich chitila prostrjedkou proti tej „opovážlivosti, zbure a rebellii slovenskej.“ Áňi prjechod Bána a blížeňja sa jeho k srdcu královstva ňezmíliu tak Košuta, ako táto opovážlivosť slovenskích sluhou „Kamarilli Vjedenskej“! Dekretuvala sa teda k pokoreňú rebellantou veliká moc gard i vojska, ktoruo v tom čase už Košutovím rozkazom podrobenuo bolo. V Pešti ustanovilo sa vislať dobre cvičenje gardi. Všetkje mestá od Pešťe, ces Novje-Zámki, šírinou ostrova Čalokeszkjeho (Schütt) po Prešporok a pohorím Tatjer ces Pezinok, Sv.Jur, Modru a Trnavu poslúžili ňenepatrním kontingentom dobre vístrojeních, pekňe ošaťeních, víborňe ozbrojeních gard. V Prešporku celou zákonnou mocou udreli na grófa Lamberga, abi vidau rozkazi vojsku, ktoruo od ludu za cisársko považuvanuo bolo, k pochodu do vrchou ňitrjanskích. Obeť táto ňeskoršjeho vzteku maďarskjeho, ňebola v stave vidreť sa z klepjet dotjeravích, zakukleních vrahou svojich; vidau teda gróf Lamberg rozkaz k maršu. Generál Knöhr mau zatjahnuť celuo okolja Bjelej-hori, — divadlo toto povstaňja slovenskjeho — svojim vojskom, majúc biť podporuvaní — vojskom proti Jellačičovi-Bánu od pounoci ťahajúcim, plukom kňežata pruskjeho, rodeních Maďarou a gardami, terrorismom úradňíckim košutovskím zo všetkích strán krajini, nahnanímí. Okrem pripomenutích zborou stála Leopoldovská posádka, pluk Ceccopieriho, Kyrisňíci Walmódnovi, dve eskadróni dragónou, legia ňemecká z Auli vjeďenskej, všetko hotovuo „k roznoseňú na kopitách konskích

*) Jeden práve v tom čase v Pešti meškajúci mi rozprávau, že Pešťaňja sa nazdali, akobi Hurban na čele virojeních zo všetkích strán Slovenska, Slovákou, na Pešť ťahau, abi kämeň na kämeňi v mesťe tomto ňeňehau. — A v bitke že vraj, Drotári spuosobním hádzaňím rozpáleních kämeňou do ňeprjaťela, velikú škodu v jeho radoch robja! (Pozn. spis. prít. hist.)

a boďákoch svojích i posledňí odpor krajou tichto proti vláďe maďarskej urobení." — Jednaťelja, komissári, špehúňi, žiďja, ňestidatje ženi, šlechta (zemjanstvo), krása, bohatstvo, špekulácia, ziskuchťivosť, vlasťeňectvo, fanatismus, terrorismus, a legálnosť maďarská *) rozleťeli sa po všetkích krajoch a — Acheronta movebant! Híbali všetkje moci a živli proti antikristu a kommunismu, proti vrahom luďí, zloďejom majetkou, przňiťelom čistoti, zvestuvaťelom pohanstva, najatím slobodi, zbojňíkom, posmevačom zákona, zradcom krála, krajini a človečenstva. Takto a takíchto si ňeprjaťelja národnosti slovenskej predstavuvali povstalcou slovenskích, a jako proti takím

---

*) Gróf Lud. Battyányi vídau proťí tímto „buríčom a podpalačom" nasledujúci v mnohoťisíc Exemplároch po krajíňe rozposlaní: **Ministeriálni Rozkaz**: „Našej, skrze zlostnje kunšti obklíčenej vlasti, novuo ňebezpečenstvo hrozí, lebo podla hodnoverních zpráv, b. r. 17-ho a 18-ho Sept. velkí počeť buričov — medzi ními peňazmi opatrením, vjac vislúženích vojákou — prišlo po Ferdinandželezňici do našej uhorskej vlasti, tím cjelom, abi slovenskích obivaťelou horních stolic k zbúreňí pohli.

Následkom tochto rozkazujem, abi po

I. Pri všeckích vrchnosťach náhlje súdi sa usporjadali, kterích údovja zákon na buričou viňesení s najvetšou prísnosťou viplňiť majú. Po

II. Ňech hlavní Išpanovja a úradňíci tak prísnje porjadki urobja — tak horlive pozorujú, abi každí k rozbroju popuzujúci úmisel hneď z počjatku bou udusení, naňišthodní takí buričovja do bezpečních rúk prišli, a skrze náhlí súd: obesení biť mohli.

III. Jedonkaždí vlasťeňec sa provoláva, abi pozor dau v tíchto ňebezpečních časoch, — a krem vďačnosti s kterou mu vlasť zavjazaná buďe, — každí kterí takjeho buriča a podpalača lapí, 50 zl. v str. odmenu dostaňe. V Pešti 20-ho Sept. 1848.

Gróf Lud. Battyányi m. p.

K čomu Beniczky nasledujúce dodau poznamenaňja:

Tento ministeriálni rozkaz Vám, milí braťja a spoluvlasťenci s tím doložeňím na známosť dávam, že polapiťelja takíchto buriťelou tích 50 zlatích v strj. u mňa zodvihnúť muožu. — Danuo v Banskej Šťjavňici 30. Sept. 1848.

Lud. Beniczky,
krajanskí Kommissár.

pozdvihuvali vlastňí národ ten, za ktorjeho spaseňja pozdvihnutja toto sa robilo. K celosti obrazu tohoto bi patrilo ešte, kebi sme vimaluvali aj knazkú čjastku v ďjele tomto a tje karrikatúri, ktorje ích pobožnosť svatá z prostoti od ďivadla bojou vzďjaleňejšjeho ludu slovenskjeho vitvorila. Ale dosť pre hanbu ludskú i toho čo sme povedali. Múdri veďja, že kňazkje bludi všetkje inšje na svete hrúzami a potupou človečenstva previšujú. Dosť na tom, Košut i so svojou stranou naozaj vstúpiu do pekla, a vihladau tam Satanáša, Otca toho lží všakovích, a prijau pomoc jeho, a rúťiu sa s ňou opatrení a vistrojení na povrch sveta, v stranu tú, kďe má svoje sídla, prostí, ťichí, svetom ňeprehnaní národ slovenskí! A tak sa pozdvihlo množstvo a sili rozličních interessou společnosti ludskej, abi slúžili vímiselňíkovi lží, tvorcovi svojho vlastňjeho ňešťesťja. — Koruna všetkjeho lhárstva bou Manifest cisárom Ferdinandom podpísaní, odo dňa 28 Zári (príd. čislo 4.), v ktorom sa nakladá obcjam a vrchnosťam zemskím: Hurbana, Štúra a Hodžu, ako náčelňíkou povstaňja slovenskjeho, lapiť a súdom odovzdať. Rozumje sa, že ako ostatňje, tak i toto bou iba spuosob k omámeňú ludu ustanovení a len od Maďarónou košutovskích vímislení. *)

*) Známe sú ohavnje, lžamí preplňenje Príhlasi strani maďarskej, ktorje bez urazeňja šlechetňejšjeho citu sa aňi čítať ňedajú. V príhlase „Slowáci Braťja pozor!“ ňebohí Adamiš takto píše: „to nesmjeťe páchat (Slowáci): abi ste poslúchali buričow, kterí wám rabowat, palit a zabíjat kážú bližních bratrow a sestri waše. Braťja Slowáci pozor! tu je to pokušenje, pítajte sa Buričow, jaké oni práwa dáwajú a slubujú? chcete wi také práwa, jaké si dáwajú Srbi, kerí lúpja a mordujú? Snad také jaké dáwá Jellačič a t. ď. a t. ď.“ O Hurbanovi hovorí, že zapreu Krista, a ňje je hoden vjeri kresťanskej — dodávajúc toto poznamenaňja: „Wi Braťja Ewanğelíci, pre Buriča Hurbana wšeci trpíte — bár ste wšeci nezhrešili, padli ste do podezrená pre buričow nebezpečních.“ „Pozrite na príklad wodca Košuta, Hrdinu krajinského, a t. ď.“ — Teraz už Adamiš zodpovedá za tje lže, ktorje kidau na prjaťelou ludu slovenskjeho.

Spišjaci zas takto sa ohlasujú: Ku přáteluím sausedam a bratrum w Liptowě! „Přicházíme k Wám, jako Waši prátele, Waši

Takto puosobila strana mad̓arónska. Tjeto živli a tolkorakje moci vedela v svoju službu povolat̓."

29. Činnost̓ Národňej Radi.

„Strana národňja slovenská a na jej čele Národňja Rada bola t̓jež už dorostla ňeprjatelskej vimiselnosti, a trebas oprená o svatost̓ pravdi svojho namáhaňja, ňebrala útočište k podobním lžam, účinkuvala predca odhodlaňe, a lživím vímislom ňeprjatelou, proti-postavila poučovaňja národa o pravom stave vecí. Na mjesto anarchických košutovích Mandatárou, ktorí dávno boli vitiskli zákonnje vrchnosti, položila sebä za dočasnú vrchnost̓, ktorú mali poslúchat̓ tí, ktorí poslušnost̓ košutovjemu ministerstvu vipovedat̓, nakloňeni boli."

Stalo sa to dňa 19-ho Sept. vo velkom a slávnom Národňom shromažd̓eňí na Mijave, kd̓e pred množstvom sejdutjeho ludstva z povíšenjeho mjesta na nábreží rjeki Mijavi, najsamprú Hurban pripomenúc: „ňeresti a bjedi, ktorje národ slovenskí pod mad̓arskím jármom stískali — hovoriu — títo Mad̓ari, prišli teraz k úplnej moci a vipovedali poslušnost̓ nášmu královi: a preto máme najlepšú príležitost̓, ked̓ oňi sami o sebe stoja, a už naši bratja, Srbi, Horváti vojnu s ňimi začali, pozdvihnút̓ sa proti utlačitelom, a so zbrojou v ruke dobit̓ si slobodu! — Vizvau národ, abi úhrnkom sa priraziu k dávnim svojím zastavatelom a prjatelom, abi mau úplnú dúveru k ňím, ktorí inšje ňechcú, len jeho št̓estja a jeho slobodu. Spomenuv svoje predošlje vistupovaňja, a že za tje

---

bratři, aby sme si porozuměli a se spojili proti lsti našeho společného nepřítele, abychom Wám pomohli wyhledati oněchno uplacených otroků, kteří se k Wám jako owce wluzují, aby potom mezi Wami jako wlci rádili; přicházíme k Wám, abychom překazili, aby se jedowatym dechem oněch buričů rozdmychany plameň nad hlawami wašími nesejmul, a Waše pokojna obydlí nespustošil a t. d."

We Spiši 1-ho Oktobra 1848.

Škoda, že sa títo spiskí hrd̓inovja trochu opozd̓ili, vidajúc iba po odchod̓e „oněchno otroků" svoju proklamáciu!

veci, ktorje ím vtedi oznamuvau, buďe boj; a síce, za práva národa bjedneho, utiskovanjeho a potlačenjeho, dodávajúc: že bez všetkjeho rozdjelu náboženstva každí Slovák je brat náš, kdokolvek sa k nám prirazí; naproťi tomu ňeprjaťel a zradca, kdo buďe proťi Slovákom robiť a bojuvať! Na dúkaz toho, — pokračuvau ďalej — že skutočňe dobre míslíme s národom naším, vizívame Vás, abi sťe si vivolili úrad, ku ktorjemu bi bola všeobecná dúvera, a ktoríbi s nami ruka v ruke kráčau." — Starí úrad, s ktorím boli ňespokojní sa potom zhoďiu, a na mjesto ňeho noví vivivoliu, súc J. Vdovjak za richtára a J. Semian, na mjesto Mikuleckjeho dráča ludu, a agensa ňitrjanskich pánou, za notára ustanovení.

Pri tejto príležitosťi Štúr určitími slovamí vihlásiu samostatnosť národa slovenskjeho, asi takto: „Mi v tomto slávnom okamžeňi sa za ňeodvislích od Maďarou vihlasujeme; všetku poslušnosť maďarskjemu národu, jeho vláďe a ministerstvu vipovedáme; a kdobi kolvek v okrese moci našej ešťe i ďalej v dákom spojeňí s maďarskím národom, s jeho vládou a ministerstvom trvau: toho za ňeprjaťela a zradcu nášho národa považujeme, ktorjeho podla toho aňi zaslúžená pokuta ňemiňje!" — Na to potom vizvau národ všeobecňe k boju, abi jedenkaždí, kdo zdravje údi má, bez rozdjelu, čím muože sa ozbrojiu, abi národ na všetkích stranách stráž držau, spojeňja s Maďarmi prekážau, a národňej Raďe o všetkom zprávu donášau. — Po reči Štúrovej vistúpiu Sam. Valášek, obivaťel mijavskí a povedau, že: „keď je tak znameňitá príležitosť dokázať lásku k svojmu národu, abi jedenkaždí hospodár i s tími, ktorí z jeho domu vistať muožu, sa ozbrojiu, a k Vodcom národňím sa pripojiu; kdo to ňeurobí, abi sa mu dom zválau." Nárada táto od shromažďeňja všeobecňe a jednohlasňe schválená i prijatá bola. — Tak krásni zápal ukázau lud slovenskí, hneď v prvích dňoch pocíťeňja svojej samostatnosťi, a dosvedčiu, že má silu obetuvaňja-sa, za celosť a slávu národa. A to je krásni víhlad do budúcnosťi.

Vrchnosť slovenská z lona národu pošlá, rjaďila potom všetki záležitosťi národňje. „A nahraďila náležiťe zákonnosť, bo žjaden vístupok sa ňestau — kďe jej moc a vláďa zasahuvala. Príhlasi rozličnje k národu (Príd. čís. 5.), k učiťelom a kňazom, k vojsku; prípisi ku Kommandantom okolitích

posádok tlačenje i písanje, rozposjelanje boli s rečníkami a parlamentármi po kraji slovenskom. V jednej ruke poučovaňja, v druhej meč, a s obojím tímto spojení príkład vlastňjeho porjadneho a počestnjeho chovaňja-sa, bola zbraň prújšjeho povstaňja słovenskjeho národa. Národňja Rada bola skutočňe národňja, łebo bola otočená národom dobrovolňe jej rozkazom sa podvolujúcim, a jej ochotňe životom i smrťou oddaním. — V jej okolí ňebolo zradcu. Príhlasi a rozkazi Národňej Radi boli roznášanja i na ďalšje, pod terrorismom maďarským stonajúce obce. Vždi sa našli ochotní občaňja, ktorí mali smelosť uverejňuvať rozkazi k dobrjemu národu zmerujúce, i z viložeňím sebä v ňebezpečenstvo panujúcej stránki. Táto už bola straťila svoje žihadlo a ostrosť hrúzovládi svojej na čas. A čo predtím terrorismom, to v okoljach ďivadla povstaňja bližších, hlaďela dosjahnuť dobrotou, prjaťelstvom, mjernosťou a ustupovaňím. Ňeraz sa stalo, že prostrjedkom zohnatích hromad maďarskích prichádzali do ležeňja slovenskjeho občaňja s prosbámi a žalobámi všakovími. *) Že toho potom ťažko obanuvať museli — rozumje sa samo sebou.

„Po ostatňom Slovensku panuvalo iba očakávaňja povstalcou slovenskích. Mala to biť lavína za každím pohnuťím mnohonásobňe rozrastajúca. Samotvornosti ešťe velmi málo bolo. Bolo to novuo počínaňja. Sinovja a vnukovja ňemohli sa rozpamätuvať, žebi ím otcovja a ďedovja o čomsi podobnom boli rozprávali. Babki vo svojích povesťach ňenarážali ňikdi na hrďinou národňích. Spasiťel sa z inakäďjal očakávau. Pri prvích povesťach o povstaňí slovenskom, hlaďelo celuo Slovensko v tú stranu, a domňjevalo sa viďeť prichádzajúceho už Vikupiťela svojho. Ešťe ňebolo dozrelo k tomu povedomú, že u prostred sebä ho hladať má, u prostred sebä a vo všetkích kútoch jedneho, ažbi duch takíchto jednotlivcou odrazu povstávajúcich, bou stvoriu onoho jedneho misliťela, onu osobu jednu, ktorá sťa Mojžiš bi bola vivjedla národ zo zajeťja maďarskjeho. Z vonku ňeprichádzajú spasiťelja, z ňútra, z biťja srdca vlastnjeho virastajú hlavi. Slovensko čakalo veľikjeho vojaka — ktoríbi ho bou hotovou silou visloboďiu. — Najsamprú v Jellačićovi mislelo viďeť takjeho. Potom viďelo virostať z povstaňja slovenskjeho osobu takúto

*) I zo Starej-Turej prišlo vislanstvo, úplnuo poddaňja-sa rozkazom Národňej Radi, oznamujúce.

z ňebä poslaní. Ale dosť o tom. **Spasiťelja sa počínajú z ducha svatjeho, zo všetkích pochádzajúceho.** A slovenskí národ mnoho ešte mau sinou, ktorí ňeboli v stave takíto djel ducha svojho, **Všeduchu** národňjemu poskitnúť, ktoríbi bou dopomohou ku zrodeňú-sa Spasiťela.

„Národňja Rada rozvinula v prvích dňoch velikú činnosť. Ona rozposlala vizvedačou do všetkích končín. Jej prirodzenje predňje stráže zasahuvali ďaleko do vňútra operácií ňeprjateľskích. V každom okamžeňí prichádzali tje najbezpečňejšje zprávi, prjateľja sa všaďe i v stánoch ňeprjateľskích nachádzali. Do okolních obcí sa vislali Vijednavaťelja, *) ktorí jedních insurgovali, druhích osvjeťili alebo veci národňej nakloňili. Úradi s ktorími obce spokojnje ňeboli (ako sme už z vrchu podotkli), sa všaďe podľa žjadosťi občaňou obnovili. Menšje dúležitosťi, pokonávali okamžiťe vislaní Vijednavaťelja Národňej Radi slovenskej.

„Dňa 21-ho Sept. bolo ležeňja slovenskuo i s Národňou Radou na Mijave. Povstalcou mobílnich više 3000 sa zorganizuvalo, pri čom Zach a Bloudek zlášnu pilnosť vinakládali. Posádka na Mijave z 1000 mužou záležajúca sa zaňechala. Magazín sa ťjež tu založiu, a najme potrebámi pokrmu náležiťe zaopatriu. Mjesta strategickí dúležiťje záse-

*) Takíto Vijednavaťel dostau nasledujúce Plnomocensto od Nár. Radi:

Plnomocenstvo pre Vijednavaťela pána N. N.

Slovenská Národňja Rada splnomocňuje pána N. N. (na. pr.), v obcach Kostolnom, Vadovcach, Hrušovom, horňích a dolňích Bzincach a Lubiňe za svojho Vijednavaťela, ktorí všetki rozkazi slovenskej Národňej Radi menuvaním obcam a okolí sďeluvať buďe. Žjadame teda, abi rečenjeho Vijednavaťela nášho vo všetkom ochotňe poslúchali, a čo jim menom slov. Nár. Radi naloží, vikonávali. Danuo v hlavňom ležeňí slovenskom na Brezovej dňa 25-ho Sept. 1848.

M. J. Hurban, President Radi Nár.
Ludevít Štúr, úd. Bohuslav Nosák, tajomňík. *)

*) Plnomocenstvo toto mau slávnej pamäťi Karol Holub; ktoruo prezraďení, oddau jednemu zo svojích verních; ten to potom skoro do roka na prsách svojích nosiu, a iba do rúk Hurbanovích odovzdau!

kamí a strážnim ludstvom opatrenje boli. Velitelstvo posádki mijavskej sverenuo Lud. Semianovi, ktorí tu víbornje službi povstaňú slovenskjemu vikonau, ňje len obranovaňím, ale aj pilnou starosťou o magazín tak potrební pre mužstvo povstaluo, zo dňa na ďen sa zmáhajúce. — Stoťini za stoťinami tak akobi zo zeme povstávali.“ *)

30. Brezová.

Prú, akobich vo viprávaňí Hurbanovom ďalej pokračuvau, za potrebnuo držím, o mestečku „Brezovej“ a jej obivateloch pár slov prehovoriť.

Brezová je samou prírodou znameňite zo všetkích strán ohraďená tak, že pri smelosti a porjadku dosť ňevelkej síli, ňedobitnou sa zdá biť. A síce je ona dokola strmími, alebo rozložitími, úzke dolini, úbočja a zákruti tvorjacimí vrchamí — menovite na pounočňej straňe, hŕdo sa vipínajúcim Brádlom, ako dúkim mocním valom; od víchodu ďivokím Barancom a holími, k Dobrej-Voďe sa ťahajucími vrchamí; k poludňozápadu, ako vetrom zopätou velikánskou vlnou, pekním Ostrježom, a po boku tohoto menšími k Mijave vibehujúcimi vrškami — otočená a strážená. Štiri cesti vedú na Brezovú, napospol úzkimi, ňebezpečními dolinamí. Tjeto cesti idú od Vrbovjeho,

*) Viďeli sme z Hurbanovjeho, zo Záhrebu písanjeho listu, že bou ňebezpečno ochoreu. Ňemoc táto pri náramnom napnuťí duchovních i ťelesních síl, ustavičnom ňepokoji a ďennej i nočnej práci mu ňeprestávala. Za čelí čas pamätních dňou tíchto, hrozná zimňica ho trjasla, a predca duch jeho ňeprestávau biť činním. — Z Mijavi dňa 20-ho Sept. hovorí v diktuvanom lisťe: „Moja duša drahá! Ňeďiv sa, že Ťi sám ňepíšem; chcem Ťi aspoň na vedomja dať, ako sme vrazili do zeme našej. Prešli sme hraňice vPonďelok večer. . . . . . . „Pokračuvali sme doteraz bez krvi, kdo vje ale, či to tak dlho buďe! Mi sme už všetku poslušnosť Ministerstvu a stolicam vipovedali, a lud to s velikou radosťou prijau. Ja som včera pre náramnuo napnuťja síl pri rečjach, ktorje som k ludu držau, tak sa zoslabiu, že som si hneď lahnúť museu . . .“

Miloslav Hurban.

Jabloňice, Bukovca a Mijavi; všetkími timito cestami, okrem mijavskej probuvali ňeprjaťelja uderiť na Brezovú, abi ju vitrhli z rúk junáctva slovenskjeho. Ale sa ím to ňepodarilo. Terrain bou znameňití. Lež ňje len samo položeňja, i obivaťelstvo tohoto rozťjahnutjeho, do 8000 duší rátajúceho mestečka, napomáhalo cjele národňej Radi. Brezovaňja boli chovanci Hurbanovi: chlapi rezkí, švihlí, mužní, s rázom tvrdosťi na tvári vibitej (ktorej tak málo jesto na Slovensku) a vúbec prosrjedkom svojho obchodu po sveťe, vicvičení a vibrúsení. Z takíchto junákou bi sa dali hrďinovja vichovať! — Známo je, že z Brezovanou a kopaňíc, slovom: zo západňích strán Ňitrjanskej vibraťich mláďencou, je utvorení regiment Alexandrou, slávni jeho smelosťou, zmužilosťou a oddanosťou. *)

K celosťi obrazu nášho ešťe aj bjelo pohlavja patrí; i tomuto dáme maluo mjestečko v našej skromnej panoráme. Ženskuo pohlavja na Brezovej zachovalo až posjal onu ráznosť celej postavi, krásu ťela, bistrosť očí, čistotu mravou, hotovosť ducha ku všetkjemu schopnjeho, ako v dávnich vekoch samostatnosťi slovenskej. Je dač tajnjeho v oku, a duchovnosťou osvjeťenej tvári peknej Brezovanki! Majú tu ženskje vela z muzkjeho rázu, ktorí sa vje i nad ženskje cnosťi povzňjesť, čo sa hrďinskosťou nazíva. Vidno to i na ďjevčenskích hrách a zábavách; bo panni a ďjevčence tunajšje v svjatoční ďen ňeženú sa do krčmi ako inďe po Slovensku, ale sa hrajú vonku na lúkach, spjevajú, alebo s mláďenci lobdu (habán) si pohadzujú a t. ď. Kježebi takjeto zábavi na mnohích stranách Slovenska z običaje ňevichádzali!

Tolko na krátce o Brezovej a jej obivaťeloch; teraz sa vráťme k naším bojovňíkom.

Dňa 21-ho Sept. sa množstvo na Mijave zorganizuvanuo pohlo ku Brezovej. Pri hukotu bubnou, s rozvjatimi zástavámi prišli bojovňíci slovenskí na Brezovú. Hlavňí stán sa zaraziu na prjestrannom meskom dome. „Tu sa ťjež — pokračuje ďalej Hurban — vihlásilo povstaňja slovenskuo, a okolitje obce sa vizvali pod zástavi, za cjele už vjac razi

---

*) Pred takímito bojovňíci sa ňjesou ten hrozní strach, akí Slováci na ňeprjaťeloch svojích viďeli. To boli tí tak rečení „Mijavci“ — t. j. junáci od Brádla a Javorini.

pripomenutje. Tu virástlo množstvo bojovňíkou više 8,000 mužou. Živosť a život dostávau podivu hodnej rozsjahlosťi. Z ňepočetních obcí dovážaní bou do hlavňjeho ležeňja chljeb, a napospol všecka potrebná potrava. — Vislanstvá z ďalších strán prosili Národňú Radu o pomoc proťi Maďarom, a žjadali rozkazi, podla ktorích bi sa rjaďiť mohli. Mestečko Brezová uzavrelo v národňej schuodzke všeobecnuo povstaňja! Jedenkaždí ku zbraňi spuosobní bou povinnuvatí do boja viťjahnuť; jeden ďjel starších mau zostať k obraňe mesta, druhí, mladších, náležau k mobílnej kolonňe. Veliká chťivosť a ňeobićajnuo napnuťja síl, je ráz prvjeho pohnuťja slovenskjeho. Jednotliví mladí mužovja, mláďenci, ba dosť často chlapci obetuvali svoje službi Národňej Raďe. Údovja Národňej Radi boli živi menoslov všetkích známich rodákou, ale ku prekvapeňú svojmu viďeli mnoho ochotnej mláďeže, ktorú ňeboli znali, ba čo vjac pozoruvali charakteri zlášne, mužou povahou zrelích, o ktorích pred tím ňič ňeboli počuli. Takíto medzi druhími príklad mali na šlechetnom slovenskom mláďenci, Karolovi Holubovi*). Ňikdo ho ňeznau. Ale vistúpeňja jeho bolo púvodňje, zlášno, ktoruo mu aj hneď Národňú Radu nakloňilo. Mláďeňec asi v 19. rokoch ňebou sa posjal ňičím viznačiu. Rozdvojení s roďičmi žiu iba svojím dumám. A ňje súc aňi Slovákom, aňi Maďarom zlášňe nakloňení, ňebuďiu pozornosť na sebä. Chvílami búrliví, chvílami zas zádumčiví hladau v horách virazeňja. O prjazeň aňi otca, aňi koho druhjeho sa ňestarau. Postavi bou ňízkej, pohladu ňepeknjeho, ale na najviššom stupňi víznamnjeho, očí velkích a ohňivích; hlavu ku predku nakloňenú, plecja širokje, krok pevní, hlas ťemní, hlbokí. S puškou sa takto prví raz predstaviu Národňej Raďe, hovorjac krátko ale určiťe tjeto slová: „Ja uznávam, že bjednemu nášmu národu v tích hrozních búrach iba Národňja Rada spomuocť muože! — Tu mňa máťe Pánovja, k službe svojej. Ja vaše rozkazi chcem plňiť, vás slepo poslúchať! A keď za dobruo uznáťe, abich si touto vlastnou gulou hlavu preraziu, rozkážťe, a ja ležím pred vami!“ — A už mau naťjahnutí kohútok na svojej dvojke. — Jemu rovní, Národňej Raďe už pred tím dobre známi mláďeňec bou Vilko Šulek, brat mladší više pripomenutjeho Ludevíta, v

*) Po slovenskí sa má písať: Holub, a ňje Holubi alebo Holuby.

Komárňanskej pevnosti zomretjeho mučedlňíka slovenskjeho. Bou v 24-tom roku. Pred Marcom študuvau; potom zaňechajúc školi, vhnúc službe gardi maďarskej, žiu u rodini v Krajnom, kďe sa velmi skoro stau miláčkom ludu, a pri povstaňí vjedou ho pod zástavi národňje. Bou ohňivej povahi, studiámi filozofie Hegelovej a čítaňím najlepších básňikou slovanskích i ňemeckích, nadobudou si zavčasu pevnjeho presvedčeňja, spojenjeho so zápalom a istou do ňebä pohljadajúcou svatosťou. V jeho misli dozrjevau ideál mláďenca slovanskjeho, naplňenjeho túžbami, ktorje sa do sveta prítomnjeho vmestiť ňevládzu. Práca a ňeunavná činnosť boli tje živli, ktorje ho uzdržjavali v živoťe, ináč sotva bi bou zňjesou ten odpor, ktorí pozoruvau medzi svojím ideálom a životom skutočním. „Boj“ a „smrť“ boli jeho večnje dúvodi proťi tím, ktorí bi boli pochibuvali o jeho ideáloch. Večňe k boju a večňe k smrťi sa pripravuvau. Títo dvaja mláďenci sú tí istí, ktorí boli vo Fraštáku od maďarskjeho súdu na šibeňicu odsúďení.“

„Takímto ludstvom a takímito mláďenci bola Národ. Rada otočená. Jako vodcovja tak veďení hotoví boli kďekolvek osud buďe kázať, život svoj nasaďiť za vzňešenje cjele duší svojích! Povstaňja slovenskuo bolo bez krve do noci dňa 21 Sept. Ňje snáď jakobi sa Národňja Rada bola krve bála, ale že sama ňechccla dávať úrazu vojsku, zavše iba cisárskimi barvamí a zástavamí ozdobenjemu. S gardami maďarskími sa ešťe ňebola potkala. Ale znajúc, čo sa okolo ňej a v ďjalke vjac milovej robí, odhodlaná bola pusťiť sa v ňerovní boj.“

31. Dvacjati druhí September.

„Ďen prujšjeho slovenskjeho boja bou 22-hí“ Sept. pjatok, ďen krásni na počjatku jaseňe, ale vjac letňí ako jaseňňí. Ňech je všetkím Slovákom svatá jeho pamjatka. V ňom ťjekla krú hrďinskích, víťazních sinou slovenskích, za večnje, ďevät časovími stoleťjami šlápanje práva národňje!

„Zo troch strán bou vipočtuvaní útok na Brezovú v ďen tento. Národňja Rada o všetkom mala dobrje zprávi. Bola teda prihotovená k odrazeňú útoku, trebas strelnou zbraňou ozbrojeních ňemala od 1000 bojovňíkou vjacej. Ludu bolo više 8000 hláv, najvjac iba zbraňou sedljackou ozbrojeních. Celjo

batailloni záležali z kosinárou, cepárou, sekerňíkou, ktorí medzi stoťinami strelnou zbraňou ozbrojenými rozpostavuvání boli. Zo všetkích troch strán odrazení bou útok víťazňe. Od pounočno-západňej strani išla garda Seňická, Šaštinská, a lud nahnaní, posilňení jednou, 8-mou stoťinou pluku Ceccopieriho; od poludňajšej strani, oď ďeďini Hraďišťa 400 Walmodenovích Kyrisňíkou pod veďeňím Wojňiča, Majora; od západu 11-tá stoťina Ceccopieri a više 1000 gard. maďarskích, ktorích chrbet krili dva eskadróni Dragónou vo Vrbovom. Wojňičovi sjeho Kyrisňíci, ktorjemu Nár. Rada predošljeho dňa prípis zlášni bola odoslala, a v ktorom zretelňe viloženje boli dúvodi pozdvihovaňja sa slovenskjeho proťi Košutovjemu Ministerstvu, dau pikét slovenskí, asi 50 strelcou na návrší velmi víhodňe postavených, dakolko guljek ovoňať, dva koňe boli krom tejto vuoňe zroňenje, k dúkazu že sa vje od Slovákou strjelať do hora i do spodku, abi tak p. Kommandant presvedčení bou, že skutočňe je ňje vuola Nár. Radi proťi Cisárskemu vojsku, — trebas i možnosť k tomu bola — bojuvať. Walmodenovi Kyrisňíci virazení takto zo svojho položeňja, prinúťení boli sa uťjahnúť; Slováci ich ňeprenasleduvali, a oňi odišli bez toho žebi sa dakedi boli vráťili proťi bojovňíkom slovenským. V hlavňom ležeňí bána vo Vjedňi v prvích dňoch Listopadu 1848 sa dústojňíci tí sami poznali aj osobňe s údami Národňej Radi, a ťiskli si vzájomňe ruki. Známo je, že títo ňeboli zachváťení maďarskou povodňou, a bojuvali zmužile pod veďeňím Bánovím za Cisára svojho.

„Garda Seňická (Eug. Koronthálym a bar. Šmercingom mladším veďená,) i Ceccopieri trebas iba na malí pikét uďerila, ktorí nadto ešťe málo pušjek mau, predca tak bola prijatá, že si ňedúveruvala k mestu pokročiť. Pikét tento uďeriu na ňu — šabljami a kosamí, a biu sa s rjadnim vojskom muž s mužom až pomoc z mesta prišlá, rozprášila ich sťa plevi po všetkích okolňích vrchoch. Padlo peť mužou, občanou Brezovskích, ktorí prví v radi Ceccopierou kosamí svojími vrazili a trebas boli prestreleni, tím samím mravňú prevahu nad Gardami, od zadku vojska bliskajúcimi, pre svojích bojovňíkou občjahli. Na danuo znameňja priraziu setňík Bonkovskí so svojou stoťinou, ktorí urobjac útok bajonettom na ňeprjaťela a zájmuc dakolko vozou i osuob, prinúťení bou odstúpiť od prenasleduvaňja járkami, plaňínou a vrchamí v ňeporjad-

ku utekajuceho ňeprjateľa. Lebo sa v meste zas na noví poplach bilo.

„Od víchodňej strani sa Sosai so svojou stoťinou a Gardami bližiľu. Ľud bou v pútkach a napnutí obrazotvornosti svojej od 5-tej hoďini. Vojna sa mu jaksi počala ľúbiť. Dosjahnutje dvoje víťaztvá mu vljali do srdca vjeru v sebä samjeho, tú vjeru že ňemuože biť od ňespravedlivích premožení. — Z tejto strani mala biť hlavňja bitka zveďená. S mocou touto ťjahla všetka auctorita zákonňitosti maďarskej revolúcie. Hlavňí župan Jeszenák, i jeho podrjaďení Chefi stolice, Rudolf Očkay s jeho poslušními stvorami, tími bohi ňižšími ako Gedeon Zelenay, Borótzy, Konrád a sto druhích Advokátou, ťešjacich sa, na bohatje vírobki pri nastávajúcich na Brezovej inquisiciách a krvosúdoch. Títo ňepochibuvali o šťastnom vísledku gard seňickích, o Ceccopierovcoch, o 400 Walmodenovích kyrisňíkoch; mimo tejto dúveri víslali popredku asi pou hoďinou i jedenástu stoťinu so Sosaiom, súc sami 1000 junáci maďarskími a dvoma eskadróni Dragóňou otočení. Ale oňi počtuvali bez hospodára. Národ svojích síl povedomí, otočjac najprú zo všetkích strán do klepca, prišljeho Sosaja, pánoviťe žjadau od prichádzajúceho vojska zložeňja zbraňe. Bez vístrelu bolo 200 mužou odzbrojenuo. *) Tímito víťazstvami bolo množstvo ako spituo.

„Krom organizuvaních stoťín boli vždi ešťe hromadi dobrovolnjeho ľudu, ktorí inšje ňerobiu, iba ňeprjateľa hľadau a biť sa chceu. Títo ňeboli pod kázňou vojenskou, a počínali poboční boj. Tak sa stalo i teraz. Sotva že doleťeu chír

---

*) Ľud náružívosťou radosti z víťaztva pochádzajúcej hnaní, obskočiu ozbrojeních Taljanou, a odberau ím puški a patrontáše, abi si tjeto k boku pripásať a puškami chlúbit sa mohou. Medzi Slováci a Taljaňmi nastalo prjateľskuo fraternizuvaňja a objímaňja. — Slovenská strana volala: „evviva il Ferdinando" *) „evviva il Italiano;" naprotí tomu vojaci: „evvivano i Slavi" „evvivano i Slovaci:" a tak to trvalo až k samej Brezovej. — Národňja Rada vojakou tíchto potom do Holomúca vistrojila.

---

*) Zo Slov. nár. novín aj pospoliťejším známo bolo to slovo „evviva," ktoruo Taljaňi Piovi IX p. r. pri jeho vistúpeňí, tak často privolávali.

o približujúcich sa gardach od Vrbovjeho, úbočinamí a chodňíkami sa oddjalili a vpadali z rozličních strán ňeprjaťelovi do boku, ktorí zostrašení, viďjac sa biť oťočením bojovňíkmi slovenskími, cúvať začau. Hrďinská garda, auctorita súdcou statariálnich, páňi i kaťi, slovom celá expedícia uťekala, ako len uťekať mohla, a ňezastavila sa až v Borovcach u pána podžupana Rudolfa (Očkayho), a u pána slúžneho Gedeona (Zelenayho), oddichujúc po víprave svojej! Cesta od Brezovej k Vrbovjemu vede úzkou dolinou, a z oboch strán sa ťjahnu vrchi visokje, pod ktorími je ona na mnohích mjestach ňeschodná a velmi úzka až po samuo Vrbovuo. Zmatok náramní povstau v gardach maďarskích, keď boli zo svojich snou o brezovskom veselí, (ku ktorjemu oňi vjezli so sebou mnohje sudi vína, plnje vozi chleba, mäsa, a na slovenskje hrdlá hotovje provázki; ale Slováci ňeboli dozreli ku provazom maďarskích beťárou!) ňečakanými guljami privítanje. Na úzkej cesťe sa ím bolo zle obracať, a horšje ešťe vozom a kočom uťekať. A skutočňe inšje ich aňi ňespasilo, iba náramná ohňivosť tích bočních bojovňíkou, ktorí ňemali dosť chladnosti dočkať ňeprjaťela, — čím ho nanáhle upozorňili na svoje víťaztvá, o jakích sa Maďarom v ích píche aňi len ňesňívalo."

„Dokjal sa rozkaz vidau massám organizuvaním k hoňeňú gard, už z tích úžin všeličo boli visloboďili. Medzitím ale popadalo do rúk slovenskích povstalcou muožstvo munície, vozou, koňí, zbraňe, šjat, zajatích *), raňeních, ako i dakolko sudou vína, bez pochibi k zábavám a odmeňe pre

*) Menoviťe vtedi padou do Slovenskích rúk Fajnor, Boróci, Lisí a t. ď. Slováci na chiťeních a odzbrojeních luďoch najmenšjeho ukruťenstva sa ňedopusťili; upozorňjac Odroďilcou na ích hrjechi a špatnú zradu, ktorej sa na národu vlastnom, ako jeho sinovja dopúšťajú, predstavjac ím, že pokuta, akú zradca vlasťi, národa a císára zasluhuje, je prach a olovo — zas ich na slobodu prepúšťali. A preto zodpovedať budú ohavní utrhači a podlí ňeprjaťelja národa slov., pred Bohom i pred historiou za ích lže a blúzňeňja, ktorími ňje len posvatnje kazaťelňice poškvrňuvali, ale ktorje i tlačeními príhlasmí, klebetamí a terrorismom medzi luďom slovenským rozširuvali: abi ho proťi jeho najlepším, najverňejším prjaťelom pobúrili a do boja ako ňerozumnuo stádo vihnali. Odpovedú

gardi vezenjeho! O úteku tomto rozprávau mi (píše Hurban) jeden gróf, major od Dragónou vo Vrbovom s pripomenutími dvoma eskadrónami postavení, že to vraj dač hroznjeho bolo! Bez klobúkou, bez pištolí a šablí, bez opaskou, bez pík a pušjek, bez botou (čižjem) a kepeňou krížom viňicjami, poza humná, ces ploti a járki, všetko ako ďasom hnanuo uťekalo!"

„Veselí bou večer v tábori slovenskom, — slnko zapadlo nad víťazmi slovenskími; národ sa sám sebe lúbiu." — Mláďenci slovenskí mohli povedať, že boli v ohňi, voňali pušní prach, hoňili a prášili uťekajúceho ňeprjaťela. Takjeto okamžeňja sú ako otvorenuo ňebe pre človeka; bo on sa cíťi biť povíšení nad luďí običajních, v blízkosťi samích ňebešťanou!

Máme teda Slováci noví ďen slávi; v ňom sa každí sin Tatjer muože píšiť, a ňeprjaťelovi na rod slovenskí špintajúcemu, s hrdosťou bodáki slovenskje pripomenúť!

Adamiš za jeho blúzňeňja; *) zodpovje Tesák, prečo Slovákom nadávau do „verrufene Räuberhorde, Bösewichter, mordbrennerische Horde, a t. ď." (Pozri Neue pol. Ofner-Pesther Zeitung, Č. 94 od 29 Okt. 1848.), ako i ňemenuvaní čarbák príhlasu „Slováci!" (bez udaňja datum a tlačjarňe), kďe stojí medzi inším: „Hurban a Hodža, dvaja luteránski kňazi, ktorích vihnali, ťjež búrja lud, dali sa ňjekolko zlatíma zvábiť (?) abi lud vábili, abi druhej vjeri kostoli, a všecko čo je svatuo poškvrňili. A abi v domoch a po cesťe rabovali a pustošili a ďeďini podpaluvali. Ale jakože sa takíckto bezbožních ňeprjaťelou pozbavíme? Len smelosť treba. Hore, hore Slováci, verní sinovja vlasťi! Ňedajme sa ňjekolko buričom podmaňiť!" „Len sa na ních z boku, zo zadku, do očú, ktorí jako muože, ňech žjadon ňemá pokoj, dokjal aspoň jednoho z tích šibencou ňezabije." (To tak iba psou huckajú, ale ňje luďí!) — Ňechcem aňi na potupu ludstva mnoho príkladou z takíchto rečí predkladať. I ňeprjaťelovi má veru na jeho cťi a statečnosťi záležať, jestli chce abi si ho druhí vážili!

Sem patrí i nasledujúce poznamenaňja, a síce: že uväzňenci z maď. strani sa chabo a babskí držali, ňedokazujúc najmenšej odhodlanosťi, zomrjeť za svoje princípi! — Princípi? — Akježe mali Maďaróni princípi?

P. sp. hist. slov.

---

*) Pozri str. 99 pozn. pod. * prít. Hist.

32. Vzňešená starosť ludu.

„Po tomto viťaztve celuo Považja stálo na nohách, očakávajúc virojeňja povstalcou slovenskích. Bola bi sa celá táto dolina korita Váhu pozdvihla! *) Lež primladuo bolo ešte vojsko slovenskuo k tomu, abi sa bolo mohlo odvážiť do rovín. Okrem toho Národňej Raďe dobre bolo známo, čo sa robí v Seňici, na Starej-Turej a v Jabloňici. Každá pjaď zeme musela biť vibojuvaná. Prekážok mnoho a podpori žjadnej, mimo tej, ktorú dávala krú a duša národa potlačenjeho a ku slobode svojej sa vimáhajúceho.

„S vrúcnou nábožnosťou pochovau národ dňa 25 Sept. svojích padlích; Hurban držau reč nad otvorenimi hrobami, do ktorích mali biť položenje prvje obeťe láski slovenskej. Pohnuťja bolo velikuo, ale običajnjeho plaču ňebolo. Ciťiu teraz každí potrebu obeťí, a slávna bola smrť, to každí viďeu.

„Prešlo pár dňí v pokoji; Národňja Rada pokračuvala v organizácii národňích bojovňíkou, rozposjelala Vijednavaťelou po obcach, sbjerala lud a ňeprestávala od cvičeňja vo-

---

*) Dopisuvaťel z Maďarskej strani píše o tom do „Slováckich Novín" takto: „Keď sa u nás tá povesť, že Hurban do Mijavi prišol, rozšírila, rozumňejší luďja hňed všetko vinaložili, abi národné stráže proťi ňemu vistrojiť móhli, ale usilovnosť táto len v Trenčíňe a iních mestečkách súcit našla; ďeďinskích obivaťelou, ňje len že sme proťi Hurbanovi navjesť žjadním spuosobom ňemohli, áno k obáváňú bolo, že vedla simpatie, kterú k Hurbanovi preukazuvali, podla ňeho povstanú" — „Obivaťeli v Srňjem na tolko už Hurbanovím duchom razili, že u tichto sme násilňe hospodu vidreť, a hňeť prví ďeň v zemanském Podhraďí ev. Školského Učiťela, v Srňjem Hečku, — na druhí ďen poťom jednoho papjerňíka a v Stankovcach richtára ulapiť museli." Pokračuje ďalej: „V Mňešicách počujeme, že Hurban Starú-Turú zaujať sa chistá, a že Staro-Turaňi za pomoc prosja, tambi sme tedi viťjahnuť boli mali; ale z tej príčini, že mnohí Vrbovského tábora námeri, a Staro-Turanou silu ňeveďeli — bár jako sme núťili, najvjac s tej príčini, že vedla zákona ze stolice ven vísť ňemusja, aňi pohnúť sa ňecheeli." a t. ď. (Č. 29, str. 115.)

jenskjeho. Mládež, dústojňíci i sám lud všetko bolo činnuo a ochotnuo. Počeť bojovňíkou zrostau.“ —

Hurban po celí tento čas ležau v zimňici, ale duch jeho natolko panuvau nad opadnutím ťelom, že kďe bolo treba jeho radi, slova, pomoci, vždi bou ku všetkjemu hotoví. Ňeraz bľädí, s visadnutími na čele krupajami potu, oslábnutí, iba duchom mocní, vistúpiu a rečňiu k velikjemu zástupu shromažďenjeho ludstva, a sila i žjara očú jeho, vímluvňejšja že sama reč, podpaluvala srdcja i duše ťisícou údatních bojovňíkou slovenskích!

Abi som aspoň slabo nakreslení obraz podau o všeobecnej účasťi ludu na povstaňí tomto: ako sa sám o sebä a o svojích bojovňíkou starau, uveďjem nasledujúci príklad. V jeden ďen bola višla z magazínu všetka potreba, a ludu bolo do 6,000 chlapou, ktorí mau biť nasíťení a zaopatrení. Všetko sa úzkostňe staralo, a ňik ňeveďeu dať radi. — Šli k Hurbanovi, spitujúc sa ho, čo sa má robiť? kďe sa vezme potrava? Hurban povedau: „abi čakali do obeda, že potrava musí prísť.“ — Čakali; prišlo poludňja; — a ňikďe ňič. Prešla hoďina a všetko bolo v najvätšej úzkosťi. — Naraz sa strhňe krik, a zo všetkích strán hučí: „sláva,“ „sláva!“ naproťi rodákom, ktorí na mnohích vozoch prichádzali, so všetkou možnou potravou a potrebou pre bojovňíkou slovenskích. — To je krásni dúkaz viššjeho národňjeho života a príklad vzňešenejšej starosťi, ako starosť iba o sebä samjeho a svoju malinkú roďinku. **Národ je vtedi šťastní, keď sa cíťi biť jednou velikou roďinou!**

33. Ťažeňja na Seňicu.

„Národňja Rada bi bola dakedi rada aj temporizuvala, bo pri všetkom jej, ako ťažkí kämeň na hlave ležala tá okolnosť, že sa len vždi víhladi otvárali do rvačjek s vojskom cisárskim, čo ale ňikdi ňemohou biť cjel pri pozdvihuvaňí národa slovenskjeho za „jednotu Ríše.“ Medzitím odhodlaná bola stále v ustanovenom už jedenraz úmisle ďalej zotrvávat.

Na ďen 26. Sept. určená bola víprava na Seňicu, kďe Maďaróni, ktorí sa boli povracali, stán založili, a novje gardi i vojsko sberali. Prjechod Bjelich huor bou ostrážení kroz grófou Apponyovcou u Jabłoňice, kommunikácia s Trnavou a

Seňicou, tímato sídlami operácií proti-slovenskích, bola ňepretrhnutá. Z tohoto záhorja sa malo teda vihnať maďarstvo. Medzitím víprava táto sa ňepodarila pre porjadok vojenskí, akí sa odrazu uvádzau do operácií vodcou našich. Ďen 22, a jeho spuosob bojovní ňelúbiu sa Zachovi, bo v ňom ňebolo istoti víťaztva. Tá búra, to rúteňja-sa v boj, jeden cez druhjeho, mohli dakedi v zlom dňi, pri vätšej chladnosťi a smelosťi ňeprjaťela, špatňe oklamanje biť! Zach chceu, abi vojsko národňje, odrazu privikalo na evolúcie a manoevri pochodovje (maršovje). — Bloudek síce ňechceu tolko dúveruvať škole ako veriu prírode, a doťjerau, abi sa iba v búrnich hromadách uďerilo na ňeprjaťela. Zach obdržau pole a robilo sa v jeho mišljenke. Postaveňja povstalcou bolo tak majstrovskuo, ích prújšje manoevri tak zostrašili ňeprjaťela, že jako mňe (Hurbanovi) sám Kommandant tehdajšej moci seňickej, muoj prjaťel predtím i teraz, v onom prúdu ale inším rovná obeť času a okolnosťí, barón H . . . . . y rozprávau, že aňi on sám, veliťel ináč prirodzení, smelí, netrúfau si udržať pohromaďe svoje bataillonі. Strach bou náramní. Prešporská garda posjal rozpráva ešťe o tích hrúzach, akje ju napádali. Tak bolo v ňeprjaťelskích radoch. U slovenskích povstalcou bolo vjac disciplíni a porjadku, ako dňa 22. Sept., puosobili práve tímito cnosťami na ňeprjaťela; ale ňebolo v ích duchu tolkej búre, v ích krokoch a pohiboch tolko orkánu, na ích bodákoch tolkuo oddaňja-sa svojej hvjezďe. Návrším nad Prjetržou položením, hájom borovím višlo bojovňíctvo slovenskuo a dokonale v tri voje rozďelenuo, postupovalo k Seňici. Ňeprjaťela, na strelnú zbraň sebä previšujúceho, viďelo s úžasom rozvinuvať svoju silu. Znak maďarskjeho strachu boli vístreli z prílišnej ďjalki dávanje. To povedomja naších, že ludstva síce mnoho majú, ale strelnej zbraňe v poťahu na ňeprjaťela až príliš málo (ňječo više 500 pušjek mali naši ťisícovja), na ducha velmi ňevíhodňe puosobilo. Pochodi a vívini v kolonnách umelecki zostaveních, ňecvičeních tíchto sinou príródi, boli obťížne a misel i ťelo unavujúce. Zach bi bou s luďom len trochu cvičením — isťe už samím manoevrovaňím, seňickjeho ňeprjaťela rozprášiu. Plán jeho sa zlomiu na dakolko stoťinách cepami ozbrojeních sedljakou, ktorí ňemajúc dúveri v svoju zbraň, z najzadňejších koncou zošikuvaních krídel utekať počali, čím zmatok do celku uveďení bou. Cen-

trum stálo, z oboch strán sa strjelalo bez ublížeňja si spoločnjeho. Velitel seňickí mi rozprávau, jak ťažkí kámeň zpadou z jeho srdca, viďjac utekať daktorích z našej moci. Visledok toho bou ten, že sa Vodcovja oboch strán jeden druhjemu svojím vojanskím umeňím presentuvali. Púvodca manoevrou seňickích vidau peknuo svedectvo o umeňí naších Vodcou; a naši zas dali chválu seňickjemu. Ľud z oboch strán sám sebä sa báu. Prevaha v strelnej zbraňi a bliskavje bjele remeňe a znaki cisárskeho vojska na straňe maďarskej, porážali ľud pospolití slovenskí. Vojňiča síce a jeho kyrisňíkou už vjac pred Seňicou ňebolo, ale druhuo pešje vojsko (akuo, ňemuožem udať), bolo prítomnuo a plenkuvalo proti našim. Bojovňíci slovenskí priťjahli v noci zpät na Brezovú bez toho, žebi dač boli dokázali; ľud ňeviďeu svoje položeňja a ňedau sa zmjasť ňezdareňím tímto. Národňej Rade išlo teraz o to, novím víťaztvom rozdúchať oheň u slabších, a už pochibuvať počínajúcich. Príklad dakolko úskokou, najvjac pražskích mazňáčkou zle puosobiu na slabšje duše. *) Nadovšetko ale, vjac ako čokolvek inšje, zrážala misel ľudu tá skúsenosť, že všaďe s cis. vojskom sa potíkať musí. „„Ako že je to, že mi verní trónu s vojskom bojuvať musíme, ktoruo sa tjež chvastá biť podporou trónu? — Či-že Košut je podpora Vládi cisárskej?““ — Takje otázki prebehuvali radamí slovenskích povstalcou.“

34. Bitka a požjar na Starej-Turej

„Národňja Rada preňjesla ďivadlo boja na inšje mjesta. Pre malí zbor ňebolo dobre na jednom, ale na vjacej mjestach sa zosiluvať a zrastať. Tímto spuosobom bou ňeprjateľ zňepokojuvaní. Dobrje známosti o pohiboch ňeprjateľskích boli vždi na čase a k užitku. Ňeprjateľskje gardi a vojsko proti Bánovi ťahajúce — boli v Novom-Meste nad Váhom zasta-

*) Musíme podotknúť, že v ten večer (dňa 26. Sept.) i Hodža s Nosákom, zaňechau Brezovú. Visvetľujeme si to tak, že Hodža ako človek hlbokjeho citu, vo večních ideáloch mišljenki žijúci, ňemohou zňjesť tje lávo-potoki skutočnjeho, náruživosťou, krvou a obeťamí ľudskími sa vivárujúceho života!

Pozn. spis. prít. hist.

venje, a zo Starej-Turej sa mala zaťjahnuť hraňica za ten čas, kím bi od Dobrej-Vodi a Jabloňice gen. Knöhr bou povstaňja zúžovau. Generál Knőhr ale bou Nikodém, pre strach maďarskí iba potajomki vec trónu podporujúci. Z tej príčini sa oboriu naňho Tessák v „Neue politische Ofner-Pesther Zeitung,“ v čísle 94. odo dňa 26-ho Rujna, 1848. Medzi inším píše: „Darum erschien der verschmitzte General (rozumej Knőhra) am Abend des 26-ten September nach rühmlicher (!) Vertreibung (!) der Hurbanischen Räuberhorde in Szenitz, begab sich gleich den folgenden Tag zeitlich in der Früh über das Weisse-Gebirge nach Bori und Verbó, und wusste die grosse concentrirte Macht und Kraft von Militär und Nationalgarden, unter dem Vorwande einer Recognoscirung und Entwerfung des nothwendigen Operationsplanes, so geschickt zu lähmen, dass die wirklich imposante Macht, die gegen Hurbans Horde vereinigt war, so lange ganz müssig zusehen musste, bis das wilde Raubthier seine Mörderhöhle total verlassen und alle Raubvögel entflohen waren.“ — Len že ten útek pravda ňebou tak náhli, ako sa zdálo Tessákovi. Ďen 27-mi dokázau znovu, čo je v stave vikonať síla a odhodlanosť slovenskích bojovňíkou, ktorí, medzi tím ňech je povedanuo, ňikoho ňezavraždili, aňi ňeviplundrovali, a bili sa hrďinskí v poli iba s tími, ktorí ozbrojení proťi ňím, pod zástavamí Košutovími stáli. Pán Tessák teda lžive a zlomiselňe, Brezovú „Mörderhöhle“ nazíva. Na Brezovej (ako sme pripomenuli), bolo vjacej hrúzovládcou uväzňeních a predca žjadnemu aňi najmenším na zdraví ňebolo uškoďenuo. Ňech svedčja Fajnor, Boróczy, Liszy a druhí tehdajší naši delinquenťi! (Aňi samjemu Tessákovi bi sa ňič ňebolo stalo, trebas tolko o „Hurbans Horde“ o „höllische Kammarilla“, o cisárskich generálou „jesuitischer Verschlagenheit und schlangenartiger Schlauheit,“ po novinách porozpisuvau).

„Včas rano, spomenutjeho už dňa, zarmúťilo sa ňebe nad položeňím slovenskjeho zboru. Dokola ňeprjatelmi otočení, nad hlavou viseli oblaki, a dážď sa ljau z ňeba. Mašíruvalo sa z Brezovej *). Cjel bou Stará-Turá. Ňebe sa o poludňi vi-

---

*) Za odchádzajúcim medzí ostatňími, S. Jurkovičom, meskím notárom, bolo strelenuo. Ňeťin tento sa ale ňesmje Ludu, alebo obivaťel-

jasňilo. Slnko za jasno zapadalo, keď stáli na vrchoch staro-turanskích, proti sebe, garda s plukom kňježaťa pruskjeho, a vo dva voje rozdelení, hore návrším, na ktorom tamtí stáli pevním krokom kráčajúci slovenskí junáci! S búrkou običajnou, zápalom dňa 22-ho Sept., leťeli na vrahou! Treskot bubnou, hrmot pušjek — a uťekaňja Maďarou bolo v okamžeňí. *) Vojaci i gardi počali sa zabarrikaduvať, na ceste stojace stodoli zapálili, a z ohňa i z poza zásekou svojích, pálili na rúťjacu sa zo všetkích strán lávu slovenskú! Boj ulicoví trvau za chvílu. Maďari kam ktorí sa rozuťekali. Na úťeku zo Starej-Turej, pálili kopaňice a ďeďini slovenskje. Na Lubiňe lahlo 200 domou. To je šlechetnosť velkodušních (!) maďarskích bojovňíkou. **)

„Prví skutok rozbúreních bojovňíkou slovenskích, bolo vipúšťaňja, v sklepoch pozatváraních občanou slovenskích. — Lebo mešťanstvo Staro-turanskuo bolo celkom košutovskuo, ale Kopaňice cisárski zmíšlajúce. — Z tohoto pomeru višjeu hrúzovládni súd, podporuvaní stoličnou vrchnosťou, ktorí mučiu lud pre jeho národňje zmíslaňja, a pre vernosť k trónu a národnosti svojej. V mnohích pivňicach, v sklepoch hnusních, polomrtvje postavi čakali na visloboďeňja. Tricať zúfa-

---

stvu brezovskjemu pripísať; urobiu to zradca a podljak, akí sa často do spolku najverňejších národovcou vťiskňe!

Pozn. spis. hist. slov.

*) Dopisuvaťel do Kostolnjeho Novín, dáva o tom nasledujúcu zprávu: „Sotva sme nosivo zložili, už straťené varti oznámili, že sa Hurban približuje. Hňed sme tedi na staro-turanskí vrch vistúpili, odkál jeho silu na 800 — 1000 strelcou viďeť bolo, prečo sme ohňa vistáť dlho ňemohli, a jak náhle jeden radovi vojak poraňením zostal, cúfat sme začali.“ Ako sme naspjatok išli, už nám celí zástup trenčanski pri Lubiňe naproťi išel, kterí jestli skorej doťjahňe, asnáď bi Stará-Tura osloboďená bola, poňevadž aj dva kusi z uhorskjeho zámku vjezol.“ „Navráťili sme sa tehdi v dobrom porjadku až do Mňešic, poňimo jednej stránki, ktorá prosto domov uťekala.“

**) „Naspjatek jako sme ze Starej-Turej išli, osada Lubina preto, že jej obivaťeli do nás strjelali, podpálená bola.“

(Slovácke Novini Čís. 29, str. 114.)

ních, o pomstu volajúcich kostlivcou — vírúťilo sa oslobodeních zo žalárou, a voďilo osloboďiťelou svojích po ulicjach a ukazovalo domi vrahou svojích a zradcou Cisára svojho! — Ňejeden čo mau dom v súsedstve vraha svojho, kázau páliť strechu zradnjeho súseda. Slovenskí bojovňíci, bojom rozdráždení msťili krú svoju; duch pomsti odstráňiu Veliťelou i ohlädi, a sám sa posaďiu na chvílu na stolicu vládnu. Maďari pálili ňevinnje; rozkaťení msťiťelja pálili sami svoje príbitki, abi len zňičenuo bolo mesto zradnuo k príkladu celjemu Slovensku. Už aňi bjele remeňe a znaki cisárske na pluku kňježaťa pruskjeho ňeudržuvali lud, boj bou bezohladní a zúfalí. Pohlad na okolňú krajinu hrúzo-velební. Hori a návršja sa traťili v dímu a plápoli, velebná Javorina ožjarená bola purpurovou žjarou, vlni dímu s plameňom zmješanjeho, válali sa ulicjami a dolinou. Rachot pušjek z počjatku častí, z ňenáhla umlkujúci, ustau naposledi, a už iba praskot všežravjeho ohňa, ňjesou sa nastalou ťichosťou. Iba za krátko síce okamžeňja trvalo ťoto rozbúreňja mužstva, vistupljeho z hraňíc disciplíni, ale dostatočnuo k osvedčeňú spravedlivej pomsti. — V hluku tom márne boli rozkazi, márni hlas v radi zvolávajúceho bubna. Iba o pou noci sa začalo misljeť na velikánsko dňešňjeho dňa napínaňja síl, na ustalosť ťela, na zmorenosť údou, hlad a smäd! — Dlhí pochod (marš) v blaťe a po cestách ňeschodních, boj, náružívosť, umoklá od dážďa oďev, viljata pomsta, vivážili silu povstalcou. Utjahli sa v porjadku na Poraďja, kopaňice mijavskje, a odpočinúli po dňi velikích napínaňí síl! Mesto zradou národa a cisára svojho pokaťenuo, odpočinúlo v popoli svojom, msťiťelja slovenskí v príbitkoch vernjeho ludu slovenskjeho po vrchoch mijavskích.“

35. Boj ostatňí pri Poradí.

„Poraďja má položeňja strategicknuo. Dlhje radi chalúp prestjerajú sa po návrší. Dolinki sa vinú šikom k víchodu. Vrstvi vrchou zostupujú k Mijave. Moc povstaňja opjerala sa o hori javorinskje, súc čelom vo dve proťivnje strani obráťená, od ktorích ňebezpečenstvo hrozilo. Ďivadlo už bolo zúženuo. Ustavičními pochodami a bitkami vivážená sila povstalcou. Tri cesti vedú do Mijavi; od Vrbovjeho jedna, od Starej-Turej druhá, a treťja od Seňice ces Vrbovce. Toto

posledňje mestečko, bola pevnosi proti tamtej, cesta táto spjatočná do Moravi bezpečná. Na ceste od Starej-Turej stála moc slovenská, a stráže tejto držali v moci cestu do Vrbovjeho." — „Za včas rana blížila sa od Vrbovjeho (ako Tesák píše), imposantná moc gard i vojska. Po predku šjeu múr Granátňikou, za tímto infanteria a gard ňeprehljadno množstvo. Virazili sa strán hradskej cesti, a čakali útok zo slovenskej strani. Národňja Rada viďela, že je ňje v stave tolkej sile odolať. Bloudek, Zach a Janeček napnuli s mocou národňjeho mužstva, patrňe sťenčenou, všetki síli odhodlaňja a posveteňja slovenskjeho. I ostatňí jednotlivci všetci pracuvali so zúfalím napnutím síl. Čím ďalej sa preťahuvau boj, čím vjac víťaztví sa dosahuvalo: tím vjac vojska cisárskim menuvanjeho, valilo sa v boj proti bojovňíkom slovenskím.

„Ďen 28. Sept. mau biť posledňím dňom povstaňja slovenskjeho. Ňje len gule granátňikou, prevaha na počet i prostrjedki; ale prišla i druhá gula, ktorou porazenuo bolo dúfaňja slovenskuo. Ritírsko, dobrovolnuo povstaňja slovenskjeho ludu vedla trónu panovňíkou ďedičních — bolo opusťenuo, pozďejšje práve odmršťenuo. Manifestu odo dňa 25-ho Sept. 1848 slová hroznjeho obsahu pre Národňú Radu, hlasom svojím všetko porážajúce, boli tjeto: „Menovite tjež vidau som potrebné rozkazi, abi aj v horňom Uhorsku zákonní porjadok sa navrátiu." (Pozri: Zbírka pre Uhorskú krajinu vidaních najvišších Manifestou a t. ď. v Buďíňe 1849, str. 5.) Povstaňja toto bolo obetuvanuo Maďarom.

„Boj krutí sa rozvinuv po návrší. Od Vrbovjeho prišla sila ňeunavenjeho ludu. Náš lud bou unuvaní a umenšení. Vražďiví oheň pelotónski dávali vo vjacej dešaržach granátňíci. Odpoveďe slovenskje ňeboli tak hrmivje, ale tím účinlivejšje, bo puški naše boli isťejšje a štuce, akje víborní strelci naši mali, zrjedka svojho muža chibili. Ale načo opisuvať boj? Načo smutnuo skončeňja iba započatjeho boja o slobodu slovenskjeho národu kresliť? — Skončeňja toto, ďen 28. Sept. naznačení je dostatočňe chibami kroz Radcou koruni urobeními. Lamberg bou zavražďení v ten ďen, v ktorom sa nazdali Maďari viďjeť zavražďeňja ducha národa slovenskjeho". — Národňí Vodcovja museli ustúpiť, a zdáli sa ím ích ustávaňja a náďeje vpljesť národ svoj do pásma udalosťí historickích — na veki zrušenými. — Ale ňezdolaňja toto maďarskej moci kroz ňích, stalo sa hor-

kím jablkom pre Maďarou. Títo ňemajúc už vjac strachu pred Slovákmi, odhoďili sprostredkovaňja Vládi rísskej*), ňeprijali jej ponúknuťja-sa k upokojeňú pohibou slovenskích, a nabrali čo vjac smelosťi na Vjeďen, a ku haňebním vraždám." —

Tu končí Hurban svoje úvahi. — Ja chcem ešťe dakoľko slov o boji pri Poraďí prehovoriť.

Hurban zimňicou zmorení a Štúr, stáli v bok od Poraďja na návrší pod Javorinou, a dívali sa na tento boj zúfalích povstalcou slovenskích. Kdože visloví žjal a bolesť mužou tíchto, keď viďeli junákou svojích ustupovať, a strašnje požjare, ňeprjaťelom zapálenich kopaňíc Klasovitích, k oblakom sa viviňať? Kdo nakreslí ích zamračenú, trúchlivími dumamí pokritú tvár? — k ňebesám opretje, pošmúrne zraki, a o" pomoc" vzdichajúcu modlitbu ích duše? . . . .
Ustúpili Vodcovja; — — a pod Javorinou ťichí šoptau hlas:
„Národ slovenskí, ňepoznau si ďen spaseňja svojho, —
s Bohom!" — — —

V ohňi postavení, pred ňeprjaťelom ustupujúci bojovňíci slovenskí, v malom počtu sa ešťe raz, blízko Mijavi zastavili, kďe z poza stromou rjeďili ňeprjaťelskje radi. — S odvážnim Bóríkom a Polesňjakom, 16-ťi ostrostrelci vidržali oheň až do treťej po obeďe, kím sa munícia, ktorú mau ochotní a činní Valášek na starosťi, na bezpečnuo mjesto ňeodpratala. Aňi túto si ňedali ňeprjaťelovi odobrať, trebas ím za pätamí stúpau. Ustúpili aj posledňí hrďínovja z bojiska, ňechajúc dakolko šlechetních obeťí za sebou, ktorje za najsväťejšje cjele národňje v mužnom boji padli. Poberalo se všetko ku hraňicjam.

36. Lúčeňja.

Lehotka (alebo Lhotki), ďeďina za hraňicou ležjaca, bola streďiskom maljeho zboru bojovňíkou slovenskích. Tu sa ešťe raz zišli do vedna, vedúc zo sebou dakolko zajatích, medzi ňimi Padušickjeho, notára staro-turanskjeho a dvoch vojakou z pluku kňjež. pruskjeho. Padušickí, hrizení svedomím, a strachom omdljevajúci, v tom domňeňí, že už ostatňja hoďina mu odbila, hoďiu sa na cesťe do najvätšjeho blata, na kolená — a prosiu a plakau, ako naňičhodná baba o „milosť."

) Pozri str. 86 pozn. pod. prít. Hist.

S takou babou Slováci ňič mať ňechcú; a preto odprášili ho domou, abi šjeu ukázať svoju bjednu hlavu na plecjach. To sú tí víťazi maďarskí! — Vojáci boli i s puškami pusťení; začo zvelebuvali cestou meno slovenskuo.

Hroznuo bolo položeňja junákou slovenskích; ňepokoj ích zväťšuvala i tá prípadnosť, že obivatelja tunajší, do huor začali pred ňími, ako ozaj pred dákimi lotri, utekať. — Naposledi tíchto predca prehovorili, uspokojili a utíšili. — Za dlhí čas ale potom ešte špatnje povesťi sa roznášali po Morave, o bojovňíkoch slovenskích, ktorími povzbuďení daktorí charlatáňi, opovážili sa ohavním spuosobom a klamstvom od ludu peňjaze vidjerať. *)

Zo Lhotjek sa mau zas rozísť malí zbor Slovákou po širokom sveťe. Bolo to bolestnuo, dojímavuo lúčeňja; scéni uťešenje prjaťelstva a dúveri v Boha. Brat bratovi ťisknuv ruku, dávau ostatňí raz „s Bohom!“ — a ňetušiu,a ňeveďeu: kedi, kďe a jako sa s ňím síďe? Jedni sa poberali k rodiňe, druhí ku známim, treťí ku prjaťelom. Lež čože počali tí, ktorí aňi jedneho aňi druhjeho v cudziňe ňemali? — Smutnuo, žjalno to bolo lúčeňja!

Národňí Vodcovja slovenskí odišli po predku do Hraďišťa. Medzi tím „búrka vo dňe dokonaná na zemi, začala pokračuvať v oblakoch. Ňebe sa zaťjahlo hustími, čjernimi mračnami. Blesk ňeprestávau, pravda, pretínať ťemnotu stonásobním oslepujúcim križluvaňím-sa, prjestranstvom hlbokjeho ňeba, ale tím sa iba hlbšja tma tvorila. Hromi hrozili zdruzgotať kopce mijavskje a ťemeno dvojhlavej Javorini. Na to sa roztrhli čjerne, dážďom preplňenje oblaki. Vlasi dupkom vstávali na hlave. Dve hoďini trvali tjeto hrúzi ňebeskje, na zem posjelanje.“ (Hurb. obr.)

---

*) Známa je historia Holešovská o jednom Charlatánovi, ktorí choďjac po Morave s obrazom, na ktorom akísi zbojňíci odmaluvaní boli, i v Holešove verejňe vikrikuvau pred luďom, ukazujúc na obraz, že to Hurban s jeho zbojňíckou hordou; — až potom Vrchnosť v tom porjadok urobila.

V Brňe zas višla jedna pesňička: „O uherském Hurbanu, knězi lutheránském, který svaté tupí, kat. kněze morduje, a t. ď.

Ale Narodňí Vodcovja k búrkam a blískavici, k hromom a víchru dávno naviknutí: ňedali sa aňi tímto velebno-hrozním zjaviskom ňebeskej prírodi odstrašiť. Prišli v noci do Hradišťa, z kädjal potom pod cudzími menámi sa odobrali do Vjedňe. —

Spomenutá búrka náramňe puosobila na gardi maďarskje; za vjac dňí sa ňeopovážili priblížiť ku Brezovej a Mijave, trebas mali pevní úmisel mestá tjeto na popol obráťiť. Samo ňebe zastavilo vzťek maďarskí, a ochladilo zbúrenje a kipjace náruživosťi ňeprjaťelou slovenskjeho národu!

Búrka táto je všeobecňe známa na Slovensku. Ňeobičajňe ona bola rozťjahnutá a rozšírená; mnoho si potom o ňej lud viprávau, nazdávajúc sa: že ona predzvestuje hrďinu a spasiťela, ktorí s ňebeskou silou, nadzemskím vojskom otočení, príďe vikúpiť národ slovenskí z porobi maďarskej!

„Ako sa pozostatki bojovňíkou slovenskích zo Lhotjek ďalej vistrojili: jedňi z ňích boli massakruvaňí od cis. vojska na cestách a po ulicách mjest moravskích; a druhí v Hradišťi ako väzňi strážení a zadržaní, iba na rozkaz Ministra vojni, peňjazmi a passmi zaopatrení, vipusťení boli.“

37. Boj národňí.

Národňja Rada inším cjelom ňebola prišla s ozbrojenci na zem slovenskú, ako, abi národ k bojovnosti priučila, k povedomú jeho samostatnosťi a samotvornej činnosťi privjedla. Úmisel tento ňebou z povetrja schiťení, a preto ňezostau bez účinku a následkou ňeoceňitelních. Národňja Rada s ťechou pozoruvala, že uhádla túžbi národa svojho, a veďela nahljadnuť do hlbokosťi jeho duše, a vivolať z ňeho novjeho, budúceho človeka slovenskjeho. Národ rozumeu Vodcom svojím, objímajúc, za slobodu a svatje práva jeho, podanú mu zbraň, otočiu ích mohútnosťou a silou, ktorá hrúzou naplňila jeho ňeprjaťelou. To je prví pablesk budúcnosťi našej. — Ťisíce ludu za dakolko dňí od Bjelej-hori, cez Brezovú, Podkilavu, Srňje, popod Javorinu k Mijave a Vrbovcom, stálo na nohách a leťelo do Tábora slovenskjeho. Bou to už opravdu pekní začjatok národňjeho boja a pocíťeňja svojej samostatnosťi a osloboďeňja-sa — vipovedaňím poslušnosťi maďar-

skjemu, ňepravjemu pánstvu — z pod járma tisícročjeho otroctva. A to bou úmisel Národňej Radi a vlastencou slovenskích, abi Slovák ňeslúžiu Maďarovi, ale sa cítiu bit človekom vlastním, samostatním, ku slovanskjemu, a ňje k čudskjemu pokoleňú patrjacim; abi bou hrdi na národnosť svoju, a ňedau nohama šlápať svoje najsväťejšje práva človečenskje! Ňitraňja povstali, Považja túžobňe čakalo vikupiťelou svojích a celuo Slovensko ím chcelo ísť v ústreti. *)

Menovite u obivaťelou Ňitrjanskej, v okolí povstaňja, všeobecní zápal panuvau; chlapi porozchoďení po sveťe z ďaleka sa domou vracali, a mnohje ženi sami šli pre svojích mužou, abi títo, prijdúc domou, mohli bojuvať proťi Maďarom. — Zápal a bojechťivosť táto, ňevihinúla z duše ludu aňi po odchoďe jeho Vodcou.

Karol Holub, ktorí za dňou povstaňja na koňi po okolitích obcjach choďiu, lud do zbroja vivolávau, a ňeraz z pomedzi samích ňeprjaťelou, svojou odvážnosťou sa virúbau; po odchoďe nár. Vodcou spolu i s Vil. Šulekom, odrezaní od hlavnej moci, zostali sami medzi svojími oddanímí. Ale aňi teraz sa oňi o svoju bezpečnosť ňestarali, na samje gardi s malou silou napadajúc. Holub pri Lubinej a Šulek pri Krajnom mali udreť na gardistou. Više Krajnjeho sa postavila barrikáda a ňebezpečnje záseki sa porobili po ceste, ktorou mali gardistovja ísť do Vrbovjeho. (Poznamenať treba, že velká sila ňeprjaťelská, ktorá prevíšila bojovňíkou slov. pri Poraďí, i po ustúpeňí tíchto, ňemala smelosťi vňísť do Mijavi, ale od samjeho mesta sa nazpät vráťila do maď. tábora.) Túto silu Krajňanci zňepokojuvali, a pomocou od Mijavi a Brezovej prichádzajúcich zástupou ozbrojenjeho ludu, mnohích z ňeprjaťelskej strani zroňili. **) Ňeprjaťel v úzkosťi svojej dakolko domou, stoduol a krčjem zapáliu, abi dímom ukrití,

---

*) Zbuďilo to pozornosť aj u Maďarou, a ňeskuor prjaťelskím a líškavím hlasom podvádzajú Slovákou, slubujúc ím práva reči a národnosťi, abi ich do sídel svojích prilákali. Slabúsi sa dali zvjesť, ale mocní duchom, stáli ako žula tatrjanska.

**) Samích raňeních, Maďari v ten čas, na 10 vozoch dovjezli do Pješťan.

horamí a úbočinámi do Vrbovjeho dostat sa mohou. Ňehali tu vtedi i Slováci dakolko šlechetních obetí.

Chvalitebňe sa zadržala i jedna katolícka obec, Šípkovo, ktorej obivatelja — vistrojac ženskuo pohlavja s imaňím, čo sa mohlo na vozi poklásť, do huor — ozbrojení cepamí, kosamí a sekeramí ňeprjatela prášili. — Slovom lud okolja tohoto, odoberúc sa so sbrojou do huor, dlho zňepokojuvau posádki ňeprjatelskje, v mestách a ďeďinách na statkoch jeho pelešjace. Bo po odchoďe nár. Vodcou prišla na odzbrojeních Slovákou hrúza maďarstva. —

Pri tejto príležitosti ale musíme i smješnu stranu víťazou maďarskích, na slovenskích Obivatelou vislaních, podotknúť. Títo, čo aj ňikďe ňeviďeli bojovňíkou slovenskích, nachádzajúc všaďe pokoj a tichosť, ktorú iba žjal a bolesť nad ztrátou miláčkou pretrhuvau: predca ku každej národňe smíšlajúcej Obci, s náramním strachom sa približuvali, vistavjac pred vchodom, kol dokola, silnje vedetti a predstráže, tuším z tej príčini, že — akbi z utajeních skríš, huor a jaskíň Javorini, ozbrojenci slovenskí viskočili — abi zavčasu ujjecť mohli. — Na Vrbovcach stanujúca garda raz pred kozamí — v ktorích jej predstráže, Hurbanovích vojakou s dvoma bodákmi na plecjach, viďeli — až do Seňice utekala; z Brezovej zas pred ovcamí a kravamí; ovce boli vraj pešje vojsko a kravi koňíctvo Hurbanovo. Z Krajnjeho ich rapotaňja mlína zahnalo, bo v noci sa ím to zdálo, ako „allarm“ bubnou Hurbanovích a t. ď. — Či to ňje strach tomu podobní, akí na ňepravích, zljeho svedomja luďoch pozorujeme? — Statoční bojovňík sa ňelaká strašidjel, ako sa ňelaká aňi gúl ňeprjatelskích; ale človekovi bez vissjeho povedomja, ako viďíme, i kozi a kravi strachu naženú!

38. Mučedlňíci slovenskí.

S ozbrojenci slovenskími sa i mnohje viznačeňejšje rodini visťehuvali, z čjastki na Moravu a do Česka, z čjastki do Juhoslovanska. Maďari všetkje mestá, ďeďini a kopaňice gardamí a vojskom obsaďili, abi tu krvosúdi robili a obivatelou, čo sa útekom ňeratuvali, do žalárou hádzali a katom odovzdávali. Menovite velikí počet zajali občanou z Mijavi*),

*) K tímto sa dostau ňeskuor i Valášek.

Brezovej *), Vrbovjec, Hlbokjeho **), Čáčova, Podkilavej ***), zo samej ňevelkej obce Krajňanskej 80 mučedlňíkou odvljekli. — Ťemňice vo Fraštáku, Leopoldove, Ňitre, Seňici boli slov. mučedlňíkmi preplňenje. I do Trenčína sa ích velkí počet dostau. Známi dopisuvaťel Kostolnjeho píše: „Ulapeli sme z Hurbanového kŕďela vjac ňež 40." — Medzi tímito bou kandidát Hečko zo Srňjeho a Mikulík, učitel z bošáckeho-Podhraďja. Títo boli všetci do Trenčína odvedení. Mali z ních, ako sa povesť ňjesla, mnohích obesiť, ale chírom o príchodu gen. Šimuňiča nalakaní, Hečku a Mikulíka najprú do Pešťe, potom na pevnosť Munkáčsku šikuvali. Hečko ím na cesťe ňeďaleko Szolnoku uskočiu; Mikulík više roka bou mučení na Munkáči.

Súdcovja statariálni, jedni (na str. 65 poznačení, ku ktorím i Brodány a dvaja Buzinkayovci pripojení boli) zasadli v Seňici, druhí vo Fraštáku pod predseďňictvom br. Jeszenáka, treťí v Nitre a t. ď., súďili uväzňeních Slovákou a podpisuvali víroki smrťi na šibeňicu.

V Seňici odsúďili na šibeňicu štiroch pospolitích Slovákou. Viznačuvau sa z tíchto najme Martin Barton, richtár Čáčovskí, svojím šlechetním, príkladním životom. Tohoto jedna slovenská proklamácia, ktorú uňho našli, privjedla na šibeňicu. Pred smrťou sa mu vraj, — ako sám v ďakolko rjadkoch ****) svojej žeňe oznamuje, — trajá muži v bjelom rúchu ukázali, a on už vraj, vtedi vedeu, že došjeu posledňí cjel jeho života.

---

*) Medzi uväzňenci brezovskími, menoviťe spomenúť sa musí Samo Michálek. Tento pocťiví starec, vistrojení do ňebezpečnjeho mjesta s príhlasmí slov, a vistríhaní pred ňebezpečenstvom jemu hrozjacim, povedau: „ňedbám čo ma aj obesja, veť už i tak ňemám ďaleko do hrobu!"

**) Z Hlbočanou, ktorí z väčšej čjastki sa z domu odstráňili, zajali 10, a ulečením virabuvali alebo celkom porúcali príbitki, ako Kovárovi, Žákovi, Šajánkovi a t. ď.

***) S Dobrovodským, richtárom, ktorí bou so Šulekom spolu okutí.

****) Uvádzam tu jeho lístok ako bou napísaní: „Ma nejmilejši manželko rozchadení našeho spolu života kterem sme mi dobre pokojne živi

Pripravuvau ho k smrti seňickí ev. kňaz Tessák, ktorjemu na otázku: „či uznáva, že zaslúžiu pokutu smrti?“ odpovedau Barton: „skorej sie vi zaslúžili šibeňicu, ako ja— ja ňevinňe umjeram!“ — Takto bez vini bou i Svatík na šibeňicu odsúdení. *)

Tessák podáva zprávu o tíchto udalosťach v „Neue politische Ofner-PestherZeitung“ Nro. 94: „Damit die boshaften Aufwiegler und ihre Helfershelfer nach Verdienst (!) bestraft werden können, sind auf weise Anordnung des löbl. Landes-Ministeriums zwei Statarialgerichte errichtet worden, und zwar eines hier in Szenicz, das andere in dem Graf Erdődyschen Marktflecken Galgócz oder Freistadtl. — Was in dieser Hinsicht in Freistadtl bis jetzt geschehen, kann ich nicht mit Gewissheit berichten, nur so viel ist auch bei uns aus zuverlässlicher Quelle bekannt, dass auf Anordnung dieses Gerichtes eine grosse Menge Hurbanischer Helfershelfer eingezogen und eingekerkert worden sind.“

„Was das Szeniczer Statarialgericht anbelangt, dieses fährt mit der grössten Strenge und unermüdeter Gewissenhaftigkeit (!) in seinen gerichtlichen Untersuchungen seit mehr denn 14 Tagen Tag und Nacht fort, so dass bis zum heutigen Tage (19-ten Okt. 1848) schon vier Menschenleben als Opfer gefallen sind, — denn zwei sind am 13-ten Okt. und zwei wieder gestern am 18-ten Okt. als Aufwiegler (!) und überspannte Anhänger der Hurbanischen Räuberhorde (to jest, verní rodu svojmu Slováci) mit

---

bili ta smutna hodina cilu sveho prekročit nemohla nebo ve štvrutek po peknem rozeici našem jak sem do tmaveho sklepu stupil ukazalo sa mi videni tre muži belem ruše mne bilo zname že ten posledni cil došel tak moji najmilejši pritele manželko sinu ňevesto aj s malu vnučku bohu vas poručam.

Martin Barton.

*) J. Buzonkay, (spomenutí úd krvosúdu) na otázku jedneho prjaťela ludu, prečo chcú Svaťíka na smrť odsúdiť? — odveťiu: „Tento človek ňje len že za dva roki sám čítavau slovenskje novini, ale ich i druhím prečituvau, — a krom toho p. barón Jeszenák nám prísňe naložiu, asi sme s väzňami ostro zachádzali.“

dem Strick hingerichtet worden, welcher höchstraurigen (!) Scene ich als Augenzeuge beiwohnte“. . . O Bartonovi a Svatíkovi sám píše, že vraj „die anderen zwei, früher von anerkannter Redlichkeit und Rechtschaffenheit, sind allgemein bedauert worden.“ Takjeto svedoctvá najvätší naši ňeprjatelja musja o Slovákoch vidávat. Naposledí dokladá Tessák: „Wer weiss, wie viele ähnliche Opfer noch im Allgemeinen fallen werden; denn noch eine bedeutende Zahl Gefangener schmachtet in Fesseln!“ *)

39. Šulek a Holub na šibeňicu odsúďení.

Teraz mám najvelebňejšje, večnje Osobnosti národa nášho predstavit. Vznešenostou ich ducha, svatostou ich nadšeňja očaruvaní duch muoj, ňecíti dost sili k nakresleňú obrazu mučedlňíkou tíchto, ktorí s „pozdraveňím Rodini a Národa svojho,“ ostatňí dech duše svojej púštali! — Príjmite aspoň slabje tahi do toho času, kím ich zvečňí nadšení umelec.

Predstavte si v Šulekovi, mláďenca svetou víšších v ustavičnom boji s prózou života pozemskjeho; ktorjeho duch horí ňeuhasitelnou túžbou po vedách, a ňezhrozí sa aňi tich najvätších, jemu v cestu sa kladúcich oďporností osudu. Sirota, (od maďarónski zmíšlajúceho, v úraďe postavenjeho brata,

*) Ňemuožem ňespomenút, kolko ohavních prjezvisk tento slovenskí kňaz v jednom bjednom článočku na Slovákou a slovenských mužou vikidau. Začína takto: „Ueber das Eindringen . . . . . des seines Pfarramtes schon längst entsetzten und durchgegangenen Hurbans, und seiner schändlichen Räuber- und Mordbrenner-Bande,“ ďalej „teuflische Räuberhorde und ihr schändlicher Anführer,“ „dieses mordbrennerische und raubsüchtige Gesindel mit seinem ehrenvergessenen Häuptling,“ „diese verworfene Räuberhorde mit allen ihren gottvergessenen Führern,“ „das wilde Raubthier und die Raubvögel,“ der Rebelle und seine Spiessgesellen“ .. Ale dost už toho . .

„Prawda nezná ustaupiti zlobě,
Kdo jí laje, ten ji zastáwá,
Ke cti jsau jí slowa rauhawá,
Blud a šalba hlupců ku ozdobě!“

Imricha, jeďinjeho to zo Šulekovcou odroďilca) sebe samjemu zaňechaní, učiu sa najsamprú zlatňictvu, abi po zaopatreňí si materiálnich prostrjedkou, — letom ducha a ideálom svojím posväťiť sa mohou. Chitro on prešjeu cez prózu života; ako viučeňec zlatňíctva, odobrau sa do škuol. Pri jeho pilnosťi a železnej vitrvalosťi, podarilo sa mu za krátki čas všetko to si privlastňiť, k čomu druhí, slabší duchovja roki a roki potrebujú. *) — Takto vedám posväťenjeho, v umeňí zahrúženjeho mládenca, strhňe zo vzňešeních ideálou búrka najnovšjeho veku. On sa cíťiu biť sinom slovenskjeho národa, a preto rozlúčjac sa na chvílu s vedamí, šjeu zvestuvať ľudu svojmu ďen jeho spaseňja, poučiť ho o velkosťi veku prítomnjeho, vjesť a pripravuvať ho k nastávajúcim bojom za národňí život.

Jeho odvážne skutki, ktorími sa v čas povstaňja viznačiu, sme viďeli. Po odchoďe národňích ozbrojencou, Šulek zostau na Slovensku u svojej roďini Krajňanskej. Oznámiu ľudu, abi pred súdcami statariálnimi všetku vinu na ňeho zvaluvau, jemu všetko pripísau, naňho sa odvolávau a sebä takto pred pomstou maďarstva ochráňiu. Šulek sa obetuvau za ľud, ktorjeho spaseňja mu na srdci ležalo! Od prjaťelou svojích napomínaní, abi sa oddjaliu z Krajnjeho a ukriu pred ňeprjaťelmi, povedau! „Keďbi mňa ňenašli, vzaľi bi muojho švagra do väzeňja, a keď toho ňje — druhjeho, na komsi musí zhorjeť pomsta vrahou našich: — v ten čas, čo bich bou na 80 míl vzďjalení, predca bich sa tím katom ustanoviu!“ — Keď už bola prišla preňho veliká sila gardistou (medzi ňími i dvaja grófa Zayho sinovja) na reči jedneho maď. dústojňíka: „abi odstúpiu od predsevzaťja svojho, abi sa odrjekou Slovákou, a za národ pracuvau — “ odpovedau: „Ano, za národ ja chcem žiť aj zomrjeť; ale za národ muoj slovenskí!“ — Všetci obďivuvaľi jeho charakter. Ňeskuor sami súdcovja statariálni boli pohnutí jeho šlechetním zápalom. Ňetajiu ňič; viznau, že bojuvau, robiu, žiu, — ale že chce i zomrjeť za národ slovenskí, a preto aňi ňeprosi o „milosť“.

Vo väzeňí so svojími verními Krajňanci a Podkilavčan-

---

*) V Modre bou miláčkom zaslúž. bívaljeho professora, Karola Štúra, terajšjeho evanj. slov. bož. kazaťela.

mi*) celje dňi a noci pri nábožních modlitbách a pjesňach**) tráviu, potešujúc ich večním slovom božím. Keď už tušiu koňjec života svojho, vižjadau si od rodini krajňanskej novje šati, abi sa vraj, pekňe mohou pristrojiť na cestu k šibeňici; ostatňje slovo, ktoruo tejto Rodiňe na karťičke olovkom odpísau bolo:

S Bohom! vjac sa ňeviďime, som pod statarium.

Vilko Váš. ***)

Dňa 20-ho Rujna, pristrojení do pekních novích šjat, pevním a ráznim krokom, v ťichosťi kráčau na popravnuo mjesto, a povíšení, chceu hovoriť k ludu. Lež ako povedau „S **Bohom národe muoj, pozdravuj moju Rodinu . .**“ dali udreť na bubni, a Vilko Šulek bou k večnjemu mlčanú odsúďení. ****)

---

*) Statoční títo mučedlňíci i tím sa viznačujú, že ňikdi skutkou svojích a obeťí za národ ňeobanuvali; a keď v druhích obcach jednotlivci na Národňích Vodcou špintali a hrešili, Krajňanci ím vždi verní zostávali.

**) Oblúbeňja mau najme v pjesňi: „I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše a t. ď.“ (Pozri Príd. č. 6.)

***) Karotka táto i s krížikom zo stĺpa, na ktorom V. Šulek odvisou, sa nachádza u jeho Krajňanskej Rodini.

****) Pamätni je list od ňeprjaťela pohibou slovenskích, Karola Adamiša, ktorí V. Šuleka k smrťi pripravuvau — ako zas novuo svedectvo, že sami ňeprjaťelja, ňemuožu slovenskim mučedlňíkom velkú silu ducha odoprjeť. List tento je písaní (dňa 28-ho Okt. 1848, zo Zeleňíc) na V. p. Pavla Štefáňika, ev. sl. b. k. v Krajnom:

Dwojíctihodný Pane Bratře!

„Powinnost je, newinnau wůli zemjrajících naplniti. Tuto powinnost i já wykonáwám, když Wám poslední přátelské pozdrawení od Wašeho šwagra Wilíma někdy Šuleka, náhlým saudem, pro protizákonné skutky jeho odsauzeného, wirizuji. Dne 20-ho Řijna po přečtění jemu na městkém fraštackém domě ortele smrti, wešel sem k němu z powinnosti do Wážnice. Smutná to — wěřte powinnost. Y nalezl sem jej tichého. Mezi jinými řečmi, tázal sem se ho: zdaliž w této rozhodné době swého žiwota uznáwá a cití, že proti krajině a zákonu jednal? Odpowěděl: Ano to já uznáwám, že sem proti kra-

Jemu podobní bou K. Holub, nevční Šulekou prjatel na zemi i na ňebi.

Ráz mláďenca tohoto, hneď z prvjeho jeho vistúpeňja pred „slovenskou národňou Radou“ mohou každí poznať, a ráz tento za čas celjeho boja národňjeho, a umučeňja svojho až do ostatňjeho dechu zachovau. Odveďení bou z Lu-

jíně a zákonu jednal*) — ale já pokojně umru. Potom nábožně swětil swatau wečeři Páně — a mimo té otázky: newíte co se děje s mým bratřem v Nitře? (Newím) a hned nasledující prosby: abych tak dobrý byl a jeho rodině, zláště Krajňanské, jeho poslední pozdrawení wyřídil — ničeho wíce we Wážnici nemluwil. W tom přišel rozkaz sednauti na wůz — i posadil se odhodlaňe; — já pak sem ho srdečně (!) prosil, aby pakliby se mu na cestě něco k zástupu mluwiti zachtělo, nic pohoršiwého nemluwil, ale raději lid spolujdaucí swým pádem napomenul: že kdo se wrchnosti protiwí, odsauzení sobě dobude. Přislíbil mi učiniti tak. Nedaleko od fraštackých mostů se mne najednau ptal: Newíte, kde mne pochowajú? — já se odpowědi wyhybowal — on pak řekl: no wšak je wšecko jedno. A wíce nebylo z úst jeho — ač se zdál tichý a pokojný — až po poprawní místo slyšeti. Tam odhodlaně přeslyšel ještě jednau ortel náhlého saudu — šel pewným krokem pod šibenici, pak když již hoře wytáhnutý byl, zapomenuw — čemu se nediwím — na mau prosbu, aby jako Ewanjelík žádného pohoršení Gardě zúkol wůkol stojící, wětším dílem — ba wůbec — náboženstwí Řim. katolíckého nezawdal: hlasitě řekl: S Bohem národe! (wšeobecné mrmlání) Pozdrawuj moju rodinu! Pak dokonal. — Na třetí den byl pochowán.“ —

Dodáva k tomu eště Adamiš: „Ach! nač byli žádoštiwí zlého: Běda těm třím swůdcům, kteří teď tisíce lidí neštastných učinili! kdyby nebylo swůdců býwalo, nebyloby ani swedených — a mnohý — mezy nimi snád y Wáš šwagr, který teď hnije, mohl prospešně žit.“

Mi dodáwame: Šulek žije, a najprospešňejšje buďe žiť v historii, čo prjam ho aj vrahovja zavraždili! Ale ti bjedni človeče, Bohom samím vikoreňení, — v potupe národa ostaňeš na veki!

*) To sa rozumje, že robiu proti madarskej „haza,“ z ktorej boli všetci Slováci vitvorení, ako i proti madarským, vikoreňeňja národnosti slovenskej ustanovujúcím zákonom! Pravdu hovoriu Šulek.

bîni, od rodičou, súc vidaní, vraj, garde kroz samjeho otca, ktorí je velikí maďarón.

Všetkje muki a hrozbi ňeprjaťeľou mužňe s hrdosťou a opovržeňím zňjesou: súdcou svojích iba o to žjadau, abi ho ňemučili žalárom a inquisíciámi, ale keď majú, abi ortel smrťi nad ňím virjekli, že je on k tomu prichistaní; a hotoví, kedi kolvek svoju dušu položiť za národ slovenskí. Holuba o dakolko dňí po Šulekovi ňeskuor odpravili. Ako mu vírok smrťi oznámili, a on sa už mau na popravište poberať, ešťe si sám kabát obšívau, s opovržeňím a ironiou, jemu prirozenou hovorjac: „škoda bi bolo maďarskjemu katovi ňechať noví burnus!" Pred odchodom sa spituvau: akím duchom Šulek zomjerau! Načo, dozvedjac sa, ako sa tento junák slovenskí držau, — v divokej radosťi, rukama pljeskau a smjau sa, hovorjac: „to je dobre, ňech vedja Maďari, že aňi len jednotlivcou je ňje v stave zlomiť ích tyranstvo!" — K popravišťi veselo sťúpau a plačúcim okolo ňeho ženám, usmjevajúcou tvárou rjekou: „Čo plačeťe? to je moja svatba; ja s radosťou leťím do náručja ňevesti mojej!" Na otázku kňaza, ktorábi bola jeho ostatňja žjadosť, povedau: „žjadna druhá len tá, abi som bou vedla Šuleka pochovaní!" Spitujúcemu sa, čobi otcovi odkázau, odveťiu: „No otcovi! — — toho pozdravťe; — ale maťer . . . . ej — tá chcela sama pljesť žinku na moje krki, . . . to ma bolí!" — a vjac ňepovedau aňi slova. Pod šibeňicou ňedau katovi k sebe pristúpiť, ale si sám kabát vizvljekou, i ručňík z krku sňav dolu; ostatňje jeho slová boli: „vedla Šuleka ma pochovajťe!"

Tri dňi ňechali mučedlňíkou tíchto viseť, a za celí ten čas ostali bjeli v tvári. Z čoho mnohje povesťi medzi luďom, ktorí ich za ňevinních uznau, povstali. *)

Pri tejto príležitosti ňemuožeme zamlčať, čo sa stalo s jednotlivími osobami, ktorje boli príčinou, alebo mali účasť na smrťi tíchto mláďencou. Kat zomreu o pár dňí ako ich odpravuvau; barón Jeszenák, ktorí vírok smrťi podpisuvau, museu ísť o rok tou istou smrťou zo sveta; Adamiš, na špatnú ňe-

*) Že to ňeboli običajní obesenci, dokázau lud, vo velkích zástupoch s nábožnosťou ako na púť k ňím prichádzajúci, a malje deťi, — ktorje sa vraj, pod ích šibenicjami hrávali.

moc, duseňja hrdla (angínu), zomreu. — — Kdo povje, že vi š š j a m o c ňerjadi osudi pokoleňja ludskjeho?

Roku 1849, z počjatku jara, slovenskí Dobrovolňíci mučedlňíkou tíchto, slávnim pohrabom a slovanskou mohilou poctili. Aj ostatňí všetci na šibeňicu odsúďení Slováci, na visokí rozkaz F. Z. M. K e m p e n a, boli počestňe so všetkími náboženskími obradami pochovaní. Tessák museu so žalosťou ukrutnjeho svojho srdca — počestňe pochovávať tích samích, ktorích s barbarskou radosťou na šibeňicu vjedou. Lud verejňe zlorečiu tomuto opovrženjemu krvežížňivcovi.

40. Všeobecní pohlad na Slovensko.

Za čas povstaňja, po celom Slovensku panuvalo náramnuo n a p n u t j a ducha a očakávaňja povstalcou slovenskích; ale k samostatnjemu činu ňikďe ňeprišlo. Národ slovenskí ňebou ešťe natolko dospelí a odchovaní, abi sa bou odrazu pozdvihou, v zástupoch mnohoťisícovích k Visloboďitelom svojím sa prihrnuv, a maďarstvu sa naproťi postaviu. Páňi maďarónski a z vätšej strani i kňazi, lud omámili, sfanatizovali; a prjatelja v loňe jeho bívajúci, ňemali sili a prostrjedkou materiálnich, oprjeť sa terrorismu maďarskjemu. Často ňepoznaní od samjeho ludu — na ktorjeho spaseňí pracuvali — prenasleduvaní, zrádzaní, križuvaní bívali. — Po utjahnutí sa Národňej Radi, nastalo zrazeňja duchou slovenskích. Ňeprjatelja triumfuvali, misljac: že už koňjec prácam a namáhaňjam slovenským. Trpkí prišjeu i ten najmenší úsmech na poťešenej tvári, a každú slzu radosťi si zaznačili Maďari, abi ju zmeňili na potoki slz žjalu a bolesťi! Nastali súdi, žaláreňja, mučeňja, vešaňja. Čo sa v Ňitrjanskej robilo, v krátkosťi sme pripomenúli. Do ostatňích stolíc vislau Košut krajinskích Komissárou za I n q u i s í t o r o u pohibou slovenskích. Z tíchto najlepšje pochopiu úlohu svoju L u d. B e n i c z k ý, komissár peťi stolíc slovenskích, v B. Bistrici pelešjaci. Tento, ako opravdoví apoštol Statarium maďarskjeho, cestujúc po Slovensku, všaďe ukazuvau na svoj meč a hovoriu, ž e v j e h o m o c i j e ž i v o t i s m r ť k a ž d j e h o S l o v á k a! — Ako počuv o Turčanoch, že sú náchilní k Hurbanovi, že Sv. Martinská garda visloboďila istjeho Šparnensisá, ktorjeho on kázau lapiť, a že sa tu ljali gule, robili patróni, ňje v cjeloch

maďarstva — zoberúc z banskích mjest gardu, prírukovau i so štirma kanónami do Svat. Martina, abi pokoriu povstaňja slovenskuo, a vikoreňiu rebellantou v Turčjanskej stolici.

Turčanou mali Maďari už dávno vo velkom podozreňí. Podozreňja toto priťjahlo na ňích, rázno vistupovaňja jednotlivcou vo schuodzkach stoličních za reč slovenskú (abi táto do súdou a administrácie stoličnej sa uvjedla); odopreňja pravďivosťi manifestu, pod menom Cisára Ferdinanda (pozri Príd. Č. 4.), proťi Slovákom vidanjeho; proťiveňja-sa dávať regrútou do bataillonou maďarskích a t. ď.

Beniczky začau robiť inquisície a súdi; dau cituvať ku sebe všetkích Slovákou, ktorích mu maďarónska partia *) naznačila; a z tíchto, jedních dobrím slovom, druhích hrozbou, treťích žalárom chceu k maďarstvu priťjahnuť a prisiliť.

Nadovšetko rád bi bou získau víbornjeho mladjeho muža J. Kučeru (večnej pamäťi), ktorjeho pekná postava, vírazná tvár, hrďinskí pohlad, náramňe naňho puosobili. Prehovárau a vábiu ho k maďarskjemu vojsku; naposledi, nazdajúc sa, žebi ho velkodušnosťou svojou nakloňiu (trebas medzi tích najvinňejších, t. j. najvrúcňejších prjatelou národa slov. patriu) na slobodu ho prepusťiu. — Naproťi tomu v putách boli odvlečení do B. Bistrice: Ondrej Hodža, ev. kňaz v Sučanoch (brat Michalou, prví mučedlňík v Turčjanskej stolici, ešťe v Aug. 1848 uväzňení), spolu so šlechetním starím Otcom svojím, mlinárom v Rakši; z roďini Lilgovcou traja: Oťec so sinmi, Jozefom, bívalím kapitáňom gardi Sv. Martinskej a Jankom; Jozef Horváth**),

---

*) K tejto patriu i evanj. kňaz Hájski, Martíňi, zradca národa svojho.

**) Tomuto sa podarilo ňeďaleko Štubňanskích ťeplíc uskočiť, trebas okutjeho, dvaja gardistovja, s nabitími dvojkami strážili. A síce prepíliu putá, viskočiu z voza, a — kím sa gardistovja poobzerali, — už on bou hodňe ďaleko. Strjelali za ňím, ale darmo; šťastlivo prišjeu ku svojej roďiňe, a ukrívau sa až do príchodu Slovákou s kolonnou generál-m. Götza. V Januári 1849, bou zase slávňe do svojej fari uveďení.

Po jeho úťeku gardistovja ostatních svojích väzňou k rebrinám popriväzuvali, abi sa ím noví takí malheur ňeprihoďiu.

evanjel. kňaz v Svatom-Martiňe, Janko Jeszenskí, Šlichta, Eug. Šparnensis. *)

Do B. Bistrice dovezení, títo „slobodi sinovja“ dostali príbitki na stoličnom dome v ťemních žalároch, kďe iba „ňeslobodních rabou“ zatvárajú.

Zo Zvolenskej stolice pridaní boli k ňím: Lud. Kisel a Móric Kellner (dozorca huťí); Balkovič, učiťel hodrušskí v ťažkích putách seďeu v Šťjavňici.

Mučedlňíci slovenskí dlhje chvíle si krátili n á b o ž n í m spevom, alebo národňími pjesňami. Svoju prirodzenú veselosť i pri najvätších hrozbách zachovali; všetci sa rázňe a mužňe zadržali, okrem Šparnensisa. — Česť a chvála patrí vlasťeňecki zmíšlajúcim S l o v e n k á m v B. Bistrici, ktorje šlechetním citom veďenje, zemskou i ňebeskou potravou mučedlňíkou národa kŕmili a posilňuvali, posjelajúc ím v pirohách zapravenje kartički s poťešiťelními zprávami o „Slovákoch a víťaztvách cisárskej strani.“

Príchodom g. m. Gőtza v Jan. 1849, do Mošovjec, na jeho hrozbu: „že ak sa jednemu dač staňe, celuo mesto popolom lahňe,“ po peťi mesačnom uväzňeňí, na slobodu prepusťení, skoro všetci bojuvali pod zástavami cisárko-národňími.

Z Gemera a maljeho Hontu odvážali do P l e š i v c a väzňou slovenskích. Sem sa dostali: Šťefan D a x n e r, J. R i m a v s k í, Michal B a k u l í ň i s velikím počtom mučedlňíkou slovenskích, medzi ktorích patrí i dústojní starec R e u s s (evanj. farár vo V. Revúci, terajší dočasní Superintendent) so svojím sinom Ludevítom. Tamtí t r a j a, ako najúčinlivejší jednotlivci padli pod najprísňejší súd. Našli sa mnohí, čo proťi ňím svedčili. Ale oňi pri všetkích hrúzach ňeprenasleduvali súdcou svojích s prosbamí o „milosť;“ lež presvedčuvaňím o spravedlivosťi veci a počínaňja svojho ohromuvali, a často k slzám pohli tích, v ktorích rukách bou ích život i smrť. Velikí účinok mala na súdcou najme trojhoďinová reč Šť. Dax-

*) Okrem tichto, uväzňení boli: Ján Genda, richtár Sv. Martinskí, Jano Gallo, Pavel Klačanec, Juro Langsfeld, Martin Gallo, Jano Korbel a Jozef Krupec (títo dvaja doňjesli slovenskje príhlasi Turčanom) a druhí; — ktorí ale všetci po strašních hrozbách hrúzovládca Beňiczkjeho, o dakolko dňí, prepusťení boli.

nera, v maďarskej reči prednesená, v ktorej sa on spituvau medzi inším „či za to zasluhuje trest a šibeňicu, že ho Boh Slovákom stvoriu?" *)

Všetci traja boli naposledi — na šibeňicu odsúdení. Prípravi sa porobili. Tri stlpi stáli na pohotove; ludstva zohnatjeho množstvo; katovja čakali na obeťe svoje; mučedlňíkom slovenskím sa čítau vírok smrťi, a oňi ňezmeňenou tvárou, hrďinskím okom pozerali na šibeňice . . . . Medzitím prišla milosť maďarská, a na mjesto šibeňice — odsúdeni boli na vjacej rokou do žalára. Z tohoto sa ale ťjež ďivním rjadeňím božím o dakolko mesjacou visloboďili. A síce z Plešivca ich odvljekli do Pešťe, a tu potom od uťekajúcich v zime Maďarou pred kňježaťom Windišgräcom — zabudnutí, — na slobodu sa dostali.

K hrďinskosťi mučedlňíkou tíchto, pripojím, ako uťešenú „ňezábudku" i skutok ňje meňej hrďinskej matki J. Rimavskjeho. Tje buole duše a muki srdca, akje ona cíťiť musela, keď jej drahjeho sina odpravuvať mali, ňik inší iba matka — ktorá večmi lúbi svoje ďjeťa, ako sama sebä — predstaviť si muože. Predstavťe si takúto matku s ňekoňečním buolom, prítomnú pri odpravuvaňí sina svojho, ktorá iďe k súdcom, a iba o to ích prosí „abi jej dovolili drahjeho sina pochovať!" — a buďeťe mať obraz matki J. Rimavskjeho!

41. Vistaveňja 50 zl. v strj. na hlavi národňích Vodcou Slovenskích.

Dňa 17-ho Oktobra 1848, podpísau Košut toto:

Wihláseňja.

„Wlasť obraňujúco Zweriťelstwo prítomňe na wšeobecnú wedomosť dáwa: že Michal Hodža, úradu pozbavení,

*) O tejto reči, ňemeckje nov. „Pressburger Zeitung" pri všetkej tehdajšej hrúze maďarskej, chvalitebnuo slovo boli prerjekli; a spolu i šlechetní charakter, cnostní život a všestrannú vzďelanosť tíchto väzňou pripomenuli. (Ňemuožem to číslo udať.)

Scéni a obrazi takjeto, ňeskuor dovedna zobranje, krásno svedectvo o charakteroch slovenskích vidajú, a národu k ozdobe slúžiť budú.

Werbicko - Svato - Mikulášskí kňaz, jako presvečení podzbuďitel a burič ludu, tak i jeho zločinskí spolutovarišja Ludwik Štúr a Jozef M. Hurban, jako zradcowja Wlasti, a z ohledu na Wlasť, na krajinskích občanow, a na obecnú bezbečnosť ňebezpeční ludja, z pomedzi Občanow uherskej krajini prítomňe sa wiťjerajú, — a každej Wrchnosti, a kterej kolwek osobe sa prítomňe za prísnú a občanskú powinosť nakladá: abi tíchto, ažbi sa w chotári Uherskej krajini ukázať opovážili — za mzdu od každého po 50 zlatoch v strjebre — hňeď chiťili, alebo bárs jakím kolwek spuosobom k rukám dostali."

W Budapešti 17-ho Okt. 1848.

W meňe krajinského Wlasť obraňujúceho Zweriťelstwa

Ludwik Kossúth,
Prézes.

Malicherní zradcovja krála a národu, a všetci odroďilci slovenskí, náramňe sa zaraduvali v ňízkej duši svojej, nad tímto „Wihláseňím," nazdajúc sa, že národňí Vodcovja, ňeuviďja už vjacej svatú zem otcou svojích, a že ich „Košuth Préses" na večnje veki visúďiu z krajini „Uhorskou" menuvanej. Ale ích radosť dlho ňetrvala. Prišli Náčelňíci slovenskí ešte v tom istom roku 1848, do Uhorskej krajini, a narobili hroznjeho strachu ňje len pánu Prézesowi, celjemu Zweriťelstwu, ale i samjemu — jedenásť millionovjemu (!) národu maďarskjemu! A teraz, ňje len že Mužovja títo v „chotári Uhorskej krajini" sa nachádzajú, ale choďja a cestujú po zemi starootcovskej, bívajú medzi luďom svojím, — naproti tomu Ten, ktorí ich viobcuvau a vitreu z počtu Občanou Uhorskej krajini — ďaleko tam za morom, v druhej čjastke sveta — o svojej predošlej „sláve" premíšlajúc, — v smutních dumách sa prechoďí.

Tak sa časi meňja, tak tento svet beží. Jedenkaždí dla skutkou svojích súďení — jeden na „zemi" druhí na „ňebi" — zaslúženú pokutu dostáva!

42. Zavjerka.

Po odchoďe bojovňíkou slovenskích, nastávajú krutje boje v Uhorsku. Povstaňím slovenskím — krom toho ovocja a užitku, ktorjeho sa stala účastnou Armáda zadunajská, Jellačićom-bánom veďená, priťjahnutím na sebä ťisícou na Bána vistrojeních gard a vojska — zasjalo sa semeno ňepredviďeních, ňekoňečních následkou. Slováci, cíťjac sa ako skutoční — od maďarstva odďelení — národňí celok, prišli k naozajsnjemu povedomú sebä samích, k tomu povedomú, že aj oňi sú v stave dač vikonať. — Sám Košuth, upozorňení na odpor tento strani slovenskej, skroťjac svoju maďarskú píchu, laskavo sa ku Slovákom chovau, a nakloňiť si ich usiluvau.

Lud slovenskí ale viďeu dávnich prjaťelou svojích, pod zástavamí cisársko-národňími bojuvať; a vernosť Slovákova k Cisárovi svojmu je náboženskím citom v duši jeho zakoreňená: darobnuo bolo teda namáhaňja „Wlasť obraňujúceho Zweriťelstwa“ a jeho „Prézesa“ v národu slovenskom cit tento udusiť, a k slávnej „maďarskej Republike“ ho nakloňiť. Darobnje boli častje „Máčayove a Kostolnjeho prelekcie o blahoslavenstve Republiki:“ národ slovenskí zostau verní Cisárovi, verní dávnim Prjaťelom svojím! Z každjeho statočnjeho národa sa ale vitvárajú jeho zradcovja; a takíchto i mi vitvárame.

Našo mám ďalej následki povstaňja a zásluhi Vodcou slovenskích viratuvať, ktorími, ako verní trónu a národu, čelá svoje ovenčili? V živej sú oni pamäťi. Od národu zasluhujú vďaku jeho Vodcovja najme zato, že zahasenú mišljenku a udusení cit národňej velkosťi v ňom vzbuďili a zapálili; podajúc mu meč a pušku — sklopenje oči jeho na bleskot bodákou, a ňeprjaťelskje kŕďele jeho utlačiťelou, smelo pozerať naučili; z mnoho-storočej ukritosťi a ťemnosťi na úslňja europejskjeho života vivjedli, a potupenjemu menu „slovenskjemu“ pred svetom česť a úctu viziskali. Oňi sú ***Epaminondasovja*** naši večňe slávni, večňe živí!

Teraz iba na vuoli a pevnom chťeňí národa nášho záleží, abi uďelenú mu Jeho Jasnosťou Cisárom Fra-

ňom Jozefom I. „rovnoprávnosť“ — t.j. svoju národnosť a všetkje práva, ktorje druhje národi požívajú — do života uvjedou, proťi ňeprjaťelom mužňe bráňiu a zastávau.

Boh Ťi pomahaj národe slovenskí, na novo-nastúpenej cesťe života viššjeho, prác vzňešeních! Vodcou i sinou tvojích posväťeňja bolo čistuo, zápal šlechetní, žjadosťi spravodlivje: preto aňi duch boží ňeodoprje ích prácam svoje požehnaňja, a Ťebe, národe muoj, nad mohilami Mučedlňíkou Tvojích, svitňe ďen noví krajšej budúcnosťi a slávi!

Takto bich už bou predložiu, ňecvičením perom nakreslenje, prvje ťahi budúcej historie slovenskej. Okrem milích a vábivích ďejou, objavili sa nám aj obrazi hroznje, čjernimi barvami naznačenje. Rozpomjenka na tje časi fanatismu a ďivokosťi, prichoďí nám teraz, ako dáki strašní hrozní sen, a iba ztráta miláčkou, bratou a prjaťelou nás upomína na hroznú skutočnosť časou minulích. — Lež, kdo je príčina toho ňešťesťja na Slovensku? Kdo prenasleduvau, trápiu a mučiu sinou slovenskích? — So žjalom povedať musíme: že ňje cudzí ňeprjaťel, ale spoluobčaňja, obivaťelja jednej krajini! —
Či ešťe dakdo povje o maďarstve „die edle grossmüthige Nation“? Bola ona „edel a grossmüthig“ do toho času, dokjal sa ešťe ňehovorilo „die magyarische Nation.“ Bo do toho času „národ Uhorskí“ representuvali Velmoži, Státňici slovanskjeho púvodu. Dokjal títo na „sňemoch laťinskích“ najvíznamňejší a rozhodujúci hlas mávali, dokjal vo vojnách, v rjaďeňí krajíni, v zákonodárstve slovenskí duch a slovenskí ráz panuvau, mohlo sa povedať o Uhroch „die edle Nation.“ Ale ako maďarskí beťarizmus žezla v krajinskích záležitosťach sa chiťiu, slovenskích Velmožou hlasi na „maďarskích dietách“ umlkli, ích prevaha padla: nastúpiu maďarskí fanatismus — tento utvoriu Anarchiu — a Anarchia so svojimi sestrami: svevolou a ukrutnosťou pripravuvala a pripravila cestu — Revolúcie!
Ňech ňikdo ňemislí, čítajúc tjeto rjadki, že píšem — ako Slovák — z ňenávisťi a ňeprjaťelstva proťi maďarskjemu národu. Slovan ňezná ňeprjaťelstva medzi národami; jemu sú ňeprjaťelom iba ozbrojenje radi luďí s puškami a bodákami proťi ňemu kráčajúce, proťi ktorím on ťjež

ozbrojeņí do boja stúpa; ale ňeprjatelstvo jeho po dokončeňí-sa boja zas prestáva. *) Ňeprjatelom mu je ale i ten ktorí ňje síce zbrojou na otvorenom poli, ale podvodom, lžamí, intriguamí — na zkáze jeho pracuje. Proti takjemuto ňeprjatelovi sa Slovan iba svojou pravdou, statočnostou, ňeuhonním životom bráňi!

Ňje ňeprjatelstvo, — čistá pravda v rjadkoch prítomnjeho spisků sa ozíva, v ktorom sú iba blădje obrazi podanje toho, čo na Slovensku Maďari robili. — Zo srbskej historie sa len naučíme, čo boli Maďari? Čjerni to buďe list v samom maďarskom ďejopise. Zdá sa veru, akobi vraždamí boli chceli Maďari, ďenňicu života svojho uvítat. Ale tjeto ňikomu ešte čest a slávu ňepriňjesli. Pripravili si oňi vraždamí a ukrutnostami svojími iba ďen poňíženja a pokoreňja svojho — pri Világoši!

43. Slovo bratskej láski.

Ako opravdoví ludu-prjatel od človeka ku človečenstvu, od tohoto zas ku človeku: tak i Slovák od svojho národu ku Slovanstvu, od Slovanstva ku svojmu národu sa obracja. Slovanstvo mu je slnko — a jeho národ jednım lúčom z toho slnka.

Napredok južním Slovanom, a menovite Srbom jak rakúskim, tak i tím v Kňježatstve má národ slovenskí čo ďakuvat, že mu bolo možnuo tak zavčasu, jak to skutočňe sa stalo, sebă ozbrojit a do službi viššej samočinňe vstúpit. Títo Bratja slovanskí bez toho, žebi Slováci ích pravopisom písali, bez deklamácií o láske slovanskej, dali prvopočjatočnú pomoc ku povstaňú slovenskjemu; bez ktorej bi Štúr a Hurban len velmi tažko a i to len značňe pozďejšje boli mohli národ

*) Takí príklad mohli mat Maďari na Rusoch, ktorích ako ďivje zveri a ohavi ludožravje opisuvali. A predca, jak ludskí nakladali títo Slovaňja s văzňamí maďarskími a privrženci Košutovími! Ukázali oňi z novu ráz a ludskost slovanskú. Pravda Maďari, ktorí takuo s ňimi zachádzaňja, chápat ňemohli — z toho novje chúťki, a boh vje, akje obrazi ruskjeho protektorátu si natvorili.

svoj zbraňou opatriť a do boja s prospechom *) vizvať. — Večná ňech je pamjatka tejto bratskej láski slovanskej!

Braťja naši Česi a Moravaňja (pravda ňje všetci) boli sa rozhňevali na Slovákou, slovenčinou národ dvíhajúcich. Z čoho boli povstali hádki literárne. Ale v osúdnom čase ňeodťjahli oňi bratskej ruki svojej od národu slovenskjeho. Vihnanci slovenskí nachádzali u ňích svoje útočište, a prijímali obeťe, k napomožeňú povstaňja slovenskjeho od šlechetních vlasťencou poskladanje. Ňeboli oňi tak bezsrdcí, ako tí malicherní zradcovja národa svojho, ktorí pod zásťerou „biblíčtini" od prvopočjatku proťi veci národňej robili, a v osúdnej chvíli aňi na pjaď od zeme a sebä ňevileťeli, krúťjac sa iba okolo toho chraplavjeho hrnca, v ktorom svoju pomstu na mužou slovenskích varili!

Lež abi v důležitosťi tejto povedanuo slovo malo tím vätšú váhu, na mjesto mojej mjenki, ňech tu stoja, z hlbokosťi duše mladej školi slovenskej viňatje, závažnje slová M. J. Hurbána. Píše on takto:

„Na povstaňí a bojoch brala najvrúcňejší podjel tá škola slovenská, proťi ktorej tolkjeho kriku a lomu narobili pedantskí spisuvaťelja; škola tá, ktorej vjacej išlo o život kmena slovenskjeho, ako o literu literárnu, trebas ak prízňive a skvelo menovanú a titulovanú! Škola tá bola v bojoch, ktorá slovo spisovnuo, českuo, literárno, obráťila v jaziku svojom na slovo živuo, slovenskuo, zo srdca zabudnutjeho ludu vivolanuo; ňím ona ako na hodbávnej šnóre, viťjahla národ z jeho lethargie, sprovádzajúc ho, sama v predku postavená, do bojou a búrok. Tí, čo tolko spisuvaťelskej krve viceďili k vuoli litere, ňeveďeli viceďiť krve skutočnej za národ svoj. Národ ich ňeviďeu v bojoch krvavích; litera ňemá ňikdi tolko životnej sili pre luďí, ako má duch. Slováci slovenskí boli oduševňení duchom a vuolou. Menom tejto školi sa prosí

*) Že Slováci v najpríhodňejší čas povstali, to svedčja okolnosťi. 27,000 mužou silná Armáda maďarská mala uťekajúcemu Jellačičovi v Sept. 1848, do boku vpadnúť. Túto silu zdŕžali Slováci od 18-ho až do konca Septembra, medzi ktorím časom Bán až ku blízkosťi Vjedňe postúpiu! Čo — kebi Slováci na levom brehu Dunaja boli držali s Košuthom?

laskavuo Obecenstvo česko-moravskuo, abi pre literu, sebe známejšú, ňeodsudzovalo ducha spisuvaťelou slovenskích, ktorí napredok a nadovšetko inšje, svoj kmen a jeho život púvodňí pred očima majúc, slovom zo srdca ludu vzatím, vzbudzujú pozostalú ešťe mrtvotu v národe svojom. Milí sú nám i ďalší súkmenovci naši, ale ích pokročilá vzďelanosť i nám nakladá pospjechať za ňimi cestamí najkratšími, a tje sú prostrjedki svojerodňje, domáce, počnúc od pjesňe domovej, dumnej, až po najpúvabňejšje zjavi národňjeho života. Na krjelach slova a pjesňe z prírodních pŕs sa vinúcej, doleťí kmen náš ďalej, ako na melodiách, trebas ak umelích, naučeních. Litera zabíja, duch obživuje."

„Koňjec hádok o literárnu reč na Slovensku, bou počjatok bojou o život národňí, a tento počjatok je skvelím svedectvom tích, ktorí ňím dúkaz dali svojho ňekoňečnjeho, ňje literi ale ducha, ňje spisovnej reči, ale života národňjeho miluvaňja! Že oňi reč spisovnú českú i cťja i znajú, toho muožu oňi sami najvjac dúkazou podať; a boje, mučedlňíctva, obeťe Slovákou, sú dúkazom, ktorí svedčí o ích bezohlednej láske k národu slovenskjemu. Uverťe ím Braťja, že ňemuožu ináč robiť, ak len chcú prospešnými sa stať vjac svojjmu, ako Vášmu kmenu. Vi sa staráťe o svoj, a oňi o svoj kmen v citu a povedomí slovanskom. Kanálom slovenskím oňi preljevajú obživeňja duchovňje do národu slovenskjeho. Mislím, že počjatkom bojou, dokončili sa hádki márne o reč, ktorje iba svrablavje jaziki z novu chcjeť obživuvať muožu. Daj Bože, abi pri konci prvjeho povstaňja slovenskjeho, v bratskej misli súkmenovcou naších moravskích a českích, k nášmu slovenskjemu, slovenčinou obživenjemu životu, prízňivejšje a nákloňejšje zmíšlaňja sa vzbuďilo, ako bolo doterajšje, povrchňje zmíšlaňja o nás, ktorím odsudzovaní boli práve tí, čo, život svoj tolko razi za blaho ludu svojho, šípom ňeprjaťelskím a ňebezpečenstvu vistavuvali. Literňje pedantstvo k chabosťi privjedlo duchou národňích; živuo ducha národňjeho ale snaženstvo, tolkorakími dúvodi obetuvaňja, tolkími mučedlňikami a hrďinmi potvrďenuo, ustávaňím ňeustalím, namáhaňím ňevislovitelním, ňebezpečenstvom všelijakím sprobuvanuo, a v ohňivej peci ťisícorakej ňehodi prepaluvanuo, mislíme predca, a v spravedlivosť súdou Vaších veríme, náležiťe, ako životňje uznanuo a oceňenuo buďe!"

„Z mišljenkí a slova povstali naše boje; a po skončeních bojoch, nachádzame sa u tej samej mišljenki, z ktorej oni boli pošli. Na počjatku bolo semeno konca, a u konca sú počjatki všeliakjeho budúceho živobiťja.“ *) — —

Na ostatok ešťe ňech prjmu najvrúcňejšú vďaku slovenskú tje pohosťinskje Rodini zbratrenej Moravi, Čjech a južnjeho Slovanstva, ktorje sinou národa nášho u sebä zdržuvali, prenasleduvaních a podpori potrebních napomáhali, a raňeních bojovňíkou, starostlivo lječili a opatruvali. Pamjatka takíchto Roďín je večná!

Takto končím počjatok samostatnjeho sa pozdvihuvaňja národa slovenskjeho. Ak dá Boh, i pokračuvať buďem v rozprávke o bojoch národňích. Lež ešťe jedno slovo k zavjerke.

44. Čo sťe Slováci vihrali?

Ňemuožem pero odložiť, dokjal ešťe krátki „dodatok“ k prítomním ďejom ňenapíšem. Ňehaňební ňeprjaťelja naši ňeprestávajú sa nás s ironiou a posmechom spituvať: „Čo sťe vraj, Slováci vihralí, že sťe pod cisárskimí zástavamí bojuvali? Čo máťe z toho, že sťe na poljach Ňitrjanskich proťi Maďarom vistúpili, a tolkje obeťe priňjesli? Čo máťe z víťazťva pri Budaťíňe, Kralovanoch, Drjeňove, Zemplíňe, kďe sťe najvjac sami pred ňeprjaťelom v ohňi stáli? Čo máťe zo zmužiljeho sa potíkaňja Vášho pri Muráňi, Prešove, za službi dokázanje pri Leopoldove, Komárňe, a t. ď.? akú dostau odmenu zbor zmužilích Dobrovolňíkou slovenskích, pod veďeňím hrďinskjeho Veliťela, baróna *Jindr. Lewartowskjeho?*“ — Takjeto pichlavje reči, musíme ešťe vždi od ňeprjaťelou našich na vlastnje uši počúvať. Odpovjem ňeprjaťelom naším, abich urobiu zadosť ích zvedavosťi a túžbe „nás odmeňeními a viznačeními chcjeť viďeť,“ a žebi nám už vjac takje otázki predkladať ňemuseli.

Tí ludja, ktorí Slovákou, k národnosťi svojej sa priznávajúcich, dakedi iba za „bláznou, fantastou, pošeťilcou“ držali, z ích namáhaňja posmech robili, a na takjeho „Slováka“ — ktorí, vitvárajúc sa zo slávi maďarskej, pri svojej „slovenskej

*) Pozri aj Veťín od M. Hodžu, str. 163 a 164.

reči“ — aňi kúska chleba, vraj, zaslúžiť si ňevedeu, — iba z opovržeňím pozerali: títo istí ludja, teraz o schopnosťach, spuosobnosti, prácach a zásluhách mužou slovenskích vedja rozprávať; ktorí vraj zaslúžili odmeni a viznačeňja, ale — ňedostali. — No, to je veru pre nás velkuo, ňeočakávanuo víťaztvo. Teda predca sú Slováci k dačomu spuosobní, urobili ňječo a majú zásluhi? Toto uznaňja u ňeprjatelou naších nás velmi teší, a presvedčuje nás o tom, že naše práce sú skutočňe ňje darobnje!

Čo sa tíka „odmjen a viznačeňja“ — že sa na to naši ňeprjatelja vipitujú: to sa iba ňízkosti alebo práznosti ích ducha pripísať musí. Mohli už natolko predca poznať Slovákou, že pri všetkom, čo robili a počínali — na odmeňi ňikdi ňemisleli, a pod maďarstvom aňi misljeť ňemohli. Zňjesli oňi mnohje hrozbi, prenasleduvaňja, muki, posmech a potupu, akú zlí ludja na ňích kidali, a ňedali sa míliť v prácach a podujaťjach svojích, národu posväteních. Keď prišla príležitosť, že za tje veci, za ktorje dakedi iba slabím perom bojuvávali — i mečom bojuvať mohli: uchitili zbroj, a ťjahli do boja s mečom proti ňeprjatelom života slovenskjeho. Že sa ale ích charakter zmeňiť ňemohou, a že ako predtím, tak i teraz všetko, z čistej láski k národu robili: každí, len máličko povíšeňejší duch, uverí. Ako predtím sa po odmenách a úradoch ňezháňali: tak aňi potom ňeišli za mzdu, odmeni a úradi, ako Maďari *) bojuvať, — ale za viššje duchovnje cnosti a povinnosti.

Povjem ňeprjatelom naším, čo je ritírski, velkodušni skutok! Ritírskim skutkom sa menuje, dokázaňja ňječoho velkjeho, šlechetnjeho, z čistej, dobrej vuole človeka; k čomu ho žjaden zákon ňenútiu, a k čomu žjadnou povinnosťou, tím meňej terrorismom, hnaní ňebou. Takíto ritírski skutok bolo povstaňja bojovňíkou slovenskích za trón a národ. Ňikdo ím to ňekázau, ňikdo ích k tomu ňenútiu; ňeurobili to teda na rozkaz dákeho zákonu, alebo povinnosti, k akej bi prísahou boli zavjazaní bívali; ale z čistej svojej dobrej vuole a láski! A preto, urobjac to z dobrej vuole a láski „ňechceli

*) Títo, ako sme viďeli, i na hlavi mužou slovenskích vistavili mzdu: 50 zl. v strj. Ej, bou že bi to za človeka, ktoríbi sa na takúto „mzdu“ ulakomiu!

a ňemohli chcjeť vipočtuvanje mať u ž i t k i z obetí národňích, a ňežjadali viďeť ovocja z pocíťeních iba viššich svetou!“ *) Maďari pravda, a ích slovenskí privrženci ňemohli ňič ritírskeho, ňič velkodušnjeho vivjesť a dokázať. Ku všetkjemu čo robili, hnalo ích Ministerium maďarskuo, dieta, zákoni; hnali ích páňi hrozbou, šibeňicjami, terrorismom, — alebo ich vjedla zisku a malicherná cti-žjadosť. Takím činom ťu o „r i - ť í r s t v e“ reč biť ňemuože; luďja pod k n u t o u postavení a korbáčom hnaní — aj v Uhorskej krajiňe — sú iba ňízke nástroje. A že naši ňeprjaťelja boli takjeto nástroje, nazdávali sa, že aňi Slováci inšje biť ňemuožu; bo človek nad sebä a svoj r o z u m viššje sa vzňjesť ňevládze; a kdo z luďí druhích žjadostí krom zvjeratskích — vola a osla — ňezná, ten o človeku, vjac duchom ako ťelom žijúcim súdi vinášať ňemuože. Takíto luďja potom, pravda, mužou a bojovňíkou slovenskích: „n á s t r o j m i a s l u h a m í K a m a r i l l i p r e z í v a j ú, klebeťjac o ňích, že sa vraj, dali preplaťiť, vistupujú proťi slobode, robja všetko iba za odmeni, za peňjaze, že sú vraj za O b e r s t o u a Boh vje ešťe, za jakích visokích dústojňíkou, od Kamarilli vimenuvaní, a t. ď.“ — Každí sa už mohou presvedčiť, že takjeto potváraňini iba podlosť a ňičomnosť vimisljeť mohla. Národňí Vodcovja slovenskí, boli iba p r i v á t n i l u ď j a, a ako takí bojuvali — b e z t i t u l o u za trón a národ. Že imponuvali a že išjeu strach pred ňími, ňebola toho inšja príčina, ako sila, obetuvavosť a velkosť ích ducha, pred ktorou sa luďja, chudí duchom, koriť a trjasť musja.

Kebi naši ňeprjaťelja mali akí takí pochop o duchu, cťi a statočnosťi, nespituvali bi sa nás „č o s m e v i h r a l i?“ Keď bi sme práve ňič pozemskjeho ňeboli vihrali; vihrali sme česť a úctu, a ten z i s k v e l k í, že podljaci bez pomisleňja na „r o v n o p r á v n o s ť, Slovákou svojími krjelami prikrívajúcu“ po nás sa voziť — ako za časou maďarstva — ňemuožu a ňesmejú. Vihrali sme váš hňev, vašu závisť a ňenávisť ňeprjaťelja naši. A to je v k r á l o v s t v e d u c h a (o akom vi pravda, ňič ňeznáťe) veliká víhra! Predtím sťe nás iba opovrhuvali a za ňič ňemali; teraz sa hňeváťe na nás, záviďíťe a ňenáviďíťe nás. Musíťe mať k tomu príčinu; musí biť dač pri nás

*) Kdobi sa chceu ku Slovákom i b a pre víhladi na odmeni a viznačeňja pripojil: tomu sa za prjaťelstvo pekňe poďakujeme.

a v počinaní našom, čo vás ohromuje, čo nám závidíťe, a začo nás ňenávidíťe! U vás je hňev a ňenávisť; u nás je láska všetko. A láska običajňe hňev a ňenávisť premáha; ňebojíme sa teda hňevu, pomsti a ňenávisti vašej. Čo si aj prítomnosť privlastňíťe; preto ešťe ňemusí biť i budúcnosť vaša. Majťe si radosti a požívajťe rozkoše prítomnjeho času: mi sa i s horkosťami a žjalom uspokojíme. Ale z horkosťi a žjalu budú žať budúci šťastlivejší potomci naši. Mi sa teraz za šťastních pokladáme, i v tedi, keď prenasleduvaní od vás, za ňešťastní náš národ trpíme; a preto na prítomnosti oči ňeovesujeme, aňi od ňej všetko ňečakáme; historia nás ale učí, že dokjal má národ svoje spevi a reč, i jeho život trvá — a keď má hodních sinou, ktorí sa zaň obetuvať vedja — má i pred svetom česť a úctu. — „Zapisujťe sa vi k millionom maďarskjeho národu. Dobre; i Peršaňja sa na millioni rátali. Hoj, ale mocňejší luďja padli, ako sťe vi, klebetní, iba na reči a snáď na intrigui — hrozní ňeprjaťelja naši. — Život slovenskí ňezávisí od toho alebo od toho jednotlivca, aňi je ňje na dňes lebo na zajtra prilepení; náš pohlad k nastávajúcim vekom a budúcim pokoleňjam zaletuje. Mojžiš za 40 rokou bou na púšťi, a ňebolo mu súďenuo, iba jeden pohlad do „zeme zaslúbenej!“ Mi sme ešťe mladí; ňebívali sme aňi za 40 rokou na púšťi, a Boh viplňiu vrúcne túžbi naše: dau nám vidjeť aspoň na okamžeňja, krásu „zeme zaslúbenej.“

Ňje je posjal, pravda, aňi najvrúcňejšja žjadosť a túžba naša „Odďeleňja Slovenska od Maďarstva“ uskutočňená, bo mnoho jesto ešťe zlosťi a závisťi vo sveťe, ktorá sa ňeprestajňe usiluje odvracať srdce Dobroťivjeho Panovňika od nás, a túto najprú premuocť musíme. Národ potrebuje roki, kím sa zmuože, a storočja, kím ku kvetu príďe. Život nášho národu iba od dakolko rokou sa rátať muože, a síce od toho času, ako Slováci verejňe proťi Maďarom, najvätším — mravnú vraždu na ňich páchajúcim — ňeprjaťelom svojím vistupovať počali. — Že sme posjal od tíchto ňeprjaťelou nášho života ňje oddelení, ňepripisujeme to ňevšímavosti Vládi Cisárskej, — mladí Panovňík náš má i srdce dobruo i vuolu šlechetnú; — ale iba ňeprajním okolnosťam, a nadovšetko tej príčiňe, že sa ňe-

presvedčili ešte v kole **Najviššjeho Dvoru** o najspravedlivejších túžbach, žjadostach a krivdách naších.

Pravda, že iba v ten čas bi sa náš život rezkejšje pohibuvau, keď-bi sa Slovensko od Maďarstva odďelilo, a slovenskje kraje od Dunaja k Torisi, a od Tatjer až ku Ťisi, našími vlastními pomenuvat bi sme mohli, v ktorích okrem **Jeho Cis. Jasnosti** a Ním vivolenú, nášmu národu a **Jednoťe Ríše Rakúskej** oddanú **Vrchnosť** — žjadneho druhjeho Pána bi sme uznávat ňemuseli. Potom bi každí Slovák so zápalom o svojom Cisárovi, o svojej vlasti rozprávau, a ten náš kraj slovenskí, v noví kvet bi vikvitou! Že sa to posjal ešte ňestalo: preto ňezúfame, aňi vec za stratenú a namáhaňja naše za darobnuo ňedržíme. Príďe i k tomu čas; a naši ňeprjateľja budú zahanbení a porazení. — Do toho času sa potešme pjesňou slovenskou:

„Hurra, sláva rodu!
Prežili sme zlú ňehodu,
Hurra! za slobodu
Slovenskjeho národu!“

Prídavok.

Ku str. 18, rj. 13, po slovách: „a Šröra“ — má prísť do poznamenaňja, nasledujúca deklarácia:

Declaratio in causa Supplentis Cathedrae Slavicae constituendi.

Quum incl. ac ven. Conventus nuper celebratus nonnisi modum electi slavicae cathedrae Supplentis carpserit, nullum tamen de eodem amovendo injecerit sermonem; equidem existimem, Senatui scholastico nihil aliud esse commissum, quam eundem Supplentem, in persona Clariss. D. Štúr — de Lyceo nostro optime meriti et ab ecclesiis slavicis ardentissimis precibus desiderati, nec criminibus sibi factis convicti, viri docti, integri, in docendo eximii — modo ab Incl. Conventu constituto legali confirmare, ut sic concordia ecclesiarum tam Districtus nostri, quam montani atque tibiscani conservetur et a nostro Lyceo persecutionis ac intolerantiae crimen repellatur.

Hanc meam sententiam, neque factionis alicuius sócius, nec patriae et hungarae gentis amore et studio destitutus, sed unice religionis ac humanitatis libertatisque docendi evangelicae tuendae gratia depromens, omni observantia ac cultu persevero

Pos. d. 3. Febr. 1844.

servus humillimus
Godofredus Schroer,
Lycei Ev. A. C. prof. h. t. Rector.

Národňja pjeseň:
(Str. 44, Číslo 1.)

Bije zvon słobodi, čujťe ho národi,
Kdo ho ňepočuje, obanuje,
I mi čujme braťja zvon zlatej slobodi,
Kím ňezapečaďja nám ho zas národi:
Ňech sa po Tatrách naša reč ozíva,
V súdoch, dietách ňech aj ona bíva!

Už nám zozváňajú do chrámu slobodi,
K bojom vizívajú nás národi:
Čujme-že ich braťja, ťje zvoni slobodi
Kím ňezapečaďja nám ich zas národi:
Ňech sa po Tatrách a t. ď.

Národi zástavi rozvínať počali, —
Kdože už zastaví ťje prjevali?
S prjevalami leťme, Slováci, do boja, —
V blesku a ňje vo tme junáci sa tvorja:
Ňech sa po Tatrách a t. ď.

Krú, pot a mozole naše zná krajina,
Lež čo sme v ňej boli — zná roďina;
Boli sme v ňej boli, ako v kljetke ftáci,
Ale teraz hor sa, na nohi Slováci!
Ňech sa po Tatrách a t. ď.

A keď sa sproťivja žjadosťam národu,
Slováci mrjeť veďja za slobodu;
Za slobodu mrime, i za reči práva,
Tak len zahrmíme, že už Slovák vstáva:
Ňech sa po Tatrách naša reč ozíva,
V súdoch, dietách ňech aj ona bíva!

Pjeseň pri „víkopávaňí dereša“ spjevaná:

(Str. 52, Číslo 2.)

Nože ti už staň dereš,
Preč sa od nás pobereš,
Už ťa mi z našej zeme
Na veki vitrhňeme;
Ha, ha, ha, ha, ha, ha,
Čert mu ňepomáha.

Ej hlbokje koreňe
Pusťiu dereš do zeme,
Lež motika slobodi
Aj koreňe nachoďí,
Ha, ha, ha, a t. ď.

Už sa dereš vivaliu,
Čo našu radosť kaliu; —
Už s motikou na plece,
A s derešom do pece:
Ha, ha, ha, a t. ď.

Pjeseň „pri páleňí dereša“ spjevaná:

Do hora visoko plameň pošibáva,
Tuším opalujú tučnjeho tam brava!
Ňje brava, ňje brava, inšje opaľujú,
Vrbovčaňja dereš k peklu vipravujú,
Do pekla s derešom ces ohňivú bránu,
Ňech si ho tam majú čertom na obranu;
Mi sa nebojíme, spravedliví luďja,
Keď sa naši chlapci k slobođe obuďja.
No len pošibávaj ti plameň ohňiví
A zvestuj Slovákom, že Boh spravedliví!

Str. 55, rj. 4 priďe poznamenaňja: „O tíchto pohiboch je nasledujúci dopis z „Vjedňe“ od 8 Mája v Slov. nár. nov. číslo 285. Ňitrjanske žjadosti ňevislovnou radosťou všetkích bratou Slavjanou naplňili. Sláva im! Len krepko treba na ceste zákonnej pokračuvať, keď sa za svoje, čo je spravedlivuo pred Bohom a svetom, zaujímame, a za to stojíme, teda nás aj najvätší odporňík ctiť musí. — Ešte ňikdi Vjedenčaňja o Slovákoch tolko ňehovorili, ako teraz, lebo misleli, že o našu reč a národnosť tolko stojíme, ako o lanskí sňeh; a hla, teraz okrem drótárou a pláteňíkou aj druhích rezkích Slovákou poznávajú. Budú-že tje naše Tatri hŕdo hlavi svoje vipínať, keď svoje ďeti v drahej našej Uhorskej vlasti tjež kvitnúť uviďja.“

Str. 74, Č. 3. Peknje obrazi bi sa dali nakresliť zo života starej šlechti slovenskej. I teraz ešte spomínajú daktorje šlechetňejšje duše (najme paňje) tje milje časi, v ktorích si ňekráťevali dlhje chvíle, iba klebetami, ohováraňim, strojeňím-sa, galanteriou; ale čistím, úprimním zhovorom, pjesňami slovenskími, zabávajúc sa v dúvere a prostosrdečnosti, a ňevitvárajúc zo spolku svojho aňi domácu čeľjadku a statočních poddaních svojích. Ale v tom čase, pravda, ňeznali luďja, tolko o etikette, politike, galanterii, románoch, maďarizmu a t. ď. a t. ď., ako teraz; — bou to vek náboženskjeho zápalu, obetuvavosti a láski kresťanskej; a terajší — vek fanatismu, sobeckosti (egoismu), materialismu!

(Str. 99, Č. 4.)

Mi Ferdinand Prwni z Bozskeg Milosti Czisar Rakuski, král Uherski a Česki pod tim menem Pati, Král Dalmatinski, Horwatski, Haličski, Lodomerski a t. d. na wedomje davame wšem wernim Poddanim Kragini našeg mileg Uherskeg, že Ponewač ku wedomosti našeg prišlo, že njekteri mrcha ludja znamenite ale Hurban, Hodzsa, a Štúr, zniekterimi na stranku swogu Zwedenimi cudzozemczi ozbrogeni potagemne do Kragini Uherskeg, znamenite ale do Stolicze Nitranskeg uderili, a odtál tlačene Wihlasi rozeslali, w kterich Lud Gazika Slovenskeho, proti Uhrom, proti Uradom, proti Ministrom našim Uherskim, kterich gsme mi sami wimenuwali, a pre lepšge Kragini Našeg Uherskeg ridenje ku nim gsme ag našeho premileho Bratanka Arczi kneža Rakúske, a Palatina Uherskeho Ištwana gakošto plnomocneho namestnika našeho pri-

pogeli, burga, a tak na wiwratenje swogeg wlastneg kragini, a Slobod swogich podzbudzugu; — ano tu smelost a opoważliwost si wzali, że toto ludu našho burenje a Podzbudzuwanje pod menom takowim robit, a to wihlasuwat sa opoważugu, Gako bi to čo oni robja ku dobremu Kragini a spowolenim našim sa činilo; pre odwratenje takowichto falešnich bludow, Klamstwa, a odtud sa strhnut mohucich nepokogow, a wšeligakeho nebezpečenstwa, Pismom timto wšetkím Obiwatelom Kragini našeg wistrahu dawame, abi takimto buritelom, žúdneg wgeri nedawalj, abi sa rozpomatali že mi wolu, a rozkazi naše, ludu našemu nje skrz takichto ludi, ani skrz ozbrogenich cudzozemczow, ale skrz prawne uradi Stoličné na wedomost dawame; a proto napominam ag wšetkich wernich Poddanich naších abi Predstawenim swogim i daleg poslušni boli, a wšemožnim sposobom sa na tom usilowali abi takowichto buritelow ulapit, a wrchnosti swogeg odezdat mohli; Uradom ale Stoličnim, ano ag wšetkim Uradom Osadskim Prisno rozkazugeme, abi rozkaz tento a wistrahu našu hnedki wšade rozhlaseli, a wšetku swogu bedliwost na to winaložeii, abi takichto buritelow ulapit, a Sudu, a zazluženeg pokute predstawit mohli; ginačeg predstaweni Stoličui, a Osadski za wšetku wtegto weci preukazanu nedbanliwost odpowedat powinni, ano ag trestani budu. Dano w Czisarskem našem Meste Wgedni dna 20-ho Žari 1848.

Ferdinand m. p.

(L. S.)

(W Trnawe u M. Spranrafta.)

Slowáci, Bratja!

(Str. 101, čís. 5.)

Od století leží na Wás bjeda a ňešťestja! Kdo-bi wipočítau wšetko to, čo Wás trápilo a morilo. Kamkolwek človek oči obrátiu, wšaďe načúwau len beduwaňja a žjale; w tích žjaloch a w tích beduwaňjach ohlasuwau sa pred swetom žiwot Wáš!

W tomto roku, w roku tomto pamätnom usmjala sa sloboda mnohím národom a mnohje bremená spadli s ích hlawi. On priňesje slobodu i nám, ak i mi tak ako druhí za ňu zahoríme. Wi ste sa dosjal len žalowáwali, na kolená padáwali, o milosť ste prosjewali, a milosť aňi ulahčeňja ňenašli. Ňje

tak si dobúdajú národi slobodu! Sloboda sa widobúda len zbrojou w ruke, len obeťmi. Tím čo si ju tak widobúdajú pomáha Boh; takje národi wislobodzuje z jarma jeho ruka otcowská.

Preto na stranu bedowaňja a žjale a zbroj do ruki, braťja! Zbroj do ruki za swoje spaseňja, za swoju slobodu! Darmo sie ju inakšje wičakáwali od ťisícleťja!

Začo-že teda zdwíhame a proťi komu obracjame zbroj našu, Krajaňja? Mi zdwíhame zbroj našu za národňje práwa a slobodi národa slowenskjeho. Či ňewjete, Krajaňja, w akom utlačeňí bola reč a národnosť naša slowenská, či ňewjete, že wšetko čokolwek sa len naším wolalo, bolo w najwätšom opowržeňí a w potupe? Reč našu ňikde do werejnosťi, ňikde do porad a schuodzok werejních ňepripusťili, w školách ju utláčali, z kostolow wiháňali, tích ktorí sa za národ náš zaujímali, prenasledowali. Ale národ takí, ktorjemu sa tento jediní prostrjedok ku wzdelanosťi odberá, zostáwa w slepoťe a w ťemnosťi. Ňechceme mi wjac biť w slepoťe a w ťemnosťi, ku ktorej nás odsúdili ňeprjateljа naši, a preto chceme, abi reč a národnosť naša slowenská došla takej platnosťi a toho práwa w krajiňe našej, ako reč a národnosť maďarská. Bojujúc za práwa naše národňje powstáwame tím samím proťi wšetkím odroďilcom, skutočním zradcom národa slowenskjeho, ktorí z našej krwe súc, národ náš kďe len mohli hanobili, utláčali, o jeho reč a národnosť priprawowali, slowom, ktorí ubjeďení náš národ Maďarom zapredáwali. — Mnohí z tíchto odroďilcow majúc moc w ruke, ňeužíwali ju k dobrjemu pre opusťení národ swoj, ale obracali ju k tomu najhoršjemu: k potlačeňú a hanobeňú národa toho z ktorjeho pošli, k prenasledowaňú a sťihaňú tích, ktorí národu swojmu werní ostali. Ludja títo, ňemajúc láski aňi za zrno k národu swojmu, ňemali ťiež láski aňi najmenšej k ludu nášmu, — trápeňja jeho bolo jim radosťou!

Mi powstáwame proťi ministerstwu maďarskjemu. Maďari použijúc zbúr Europejskich, oborili sa na nášho spoločnjeho Krála a násilňe wimohli od ňeho wládu maďarskú, to tak rečenuo ministerstwo. Bolo nám predtím zle, pod ministerstwom ale maďarskím stalo sa nám ťisícraz horšje. Teraz začali Maďari samopašňe, a ako sa jim len kolwek lúbilo, s nami nakladať. Na obrancow národa a práw ludu nášho, nastawäli

wšade po mestách a đeďinách šibeňíc, prjatelow, dobrodincow a zástupcow národa nášho, ktorích len schitat mohli, pohádzali do žalárow a temňíc, kđe jich držja a mučja, po krajiňe sa dalo sbjerat zlato a strjebro, ňje proti Turkom, ňje proti Francúzom, ale proti Horwátom a Srbom, bratom našim, na národ náš priwaluwali ňeslíchanje daňe a dáwki, a teraz wibjerajú wšađe po krajiňe a hlawňe z národu nášho wojakow w ňeslíchanom počte, s ktorími chcejú bojuvat proti Horwátom a Srbom, Slowanskím našim bratom, čo zaroweň nám ňemohúc wjac znášat jarmo mađarskuo, powstali proti ňím a tjahnu na Pešt. Proti tomuto ministerstwu mi powstáwame! ktorjeho žiwotom žijú utlačitelja národa nášho, s ktorjeho zahinutím padnú tí tjež do prepasti. Král náš dau w mesjaci Brezňe wšetkím národom slobodu, ale mađarskuo ministerstwo zatrímalo ju len pre Mađarow, a nás hanobňe o ňu olúpilo.

Mi bojujeme za Krála a jednotu mocnárstwa Rakúskeho. Ňechceme mi tjahnut s Mađarmi, ňechceme zaroweň Mađarom a jích ministerstwu násilja robit dobrotiwjemu Králowi nášmu, ňechceme sa trhat od Rakúska jako oňi, ale na tom sme, abi sme pod berlou Krála nášho wo spojeňí a swazku s druhími slobodními národmi w Rakúskej ríši stáli, a zaroweň druhím národom rownakích národňích a politickích práw požíwali.

A jako bojujeme za práwa národa celjeho, tak bojujeme za práwo a slobodu každjeho obiwatela krajini našej, každjeho čloweka. Chceme, abi wšetci rownakí si boli pred zákonom a súdom; chceme, abi wšetci to dosjahnut mohli, čo darmi, čo pilnostou swojou zaslúža; chceme, abi sa tažkí a ňezaslúžení staw ludu nášho už raz konečňe poprawiu a ulahčiu.

Za toto Wás wizíwame do boja a pod zástawi naše, Slowáci! Do boja wšetci, do boja každí! Ňech powstaňe každá đeđina, kopaňica, mestečko a mesto slowenskuo, ňech wipowje naraz poslušnost a odoprje wšetko mađarskjemu ministerstwu, wrchnostam od ňeho nastawaním, a každej mađarskej wláđe, ako kolwek bi sa wolala. — Keđ powstaňete wšetci, buđe wítazstwo na našej straňe, mnoho nás je od Dunaja do Torisi. A w tomto boji máme za pomocňíkow bratow našich Horwátow a Srbow, ktorí pod náčelňíctwom slá-

wneho bána Jellačića a polňjeho wodca Stratimirowiča ťjahnu na Pešť s welikími, hrďinskími, wíťaznými plukami. Ale ako w každej weci tak i tu treba rjadu a porjadku. Mi widjac, že prišla hoďina powstaňja Slowákom, a znajúc, že powstaňja toto čaká na wizwaňja naše, opretí o dúweru národa, ktorou nám zwerowau dosjal weďeňja záležitostí swojích, wzali sme na sebä weďeňja porjadku w powstaňí národňom. Urobíme wšetko, čo len buďe w silách naších pre oslobođeňja a spaseňja národa drahjeho, zato ale aj žjadame od národa, prísno wiplňeňja wšetkjeho čokolwek potrebnjeho beh powstaňja so sebou doňese a w ustanoweňjach národňej radi sa mu na známosť dá. Ňikoho inšjeho teraz ňemá počúwať, od ňikoho druhjeho rozkazi žjadne prijímať národ náš okrem od národňej swojej wrchnosti, od Národňej našej radi a tích predstawených, ktorí sa alebo s porozumeňím Národňej Radi wolili, alebo s jej wedomím na swojích mjestach ostawili alebo ktorích podla potrebi Národňja Rada na jednotliwích mjestach ustanowila. Weďeňja záležitostí powstaňja národňjeho tak dlho zatrímame, kím kolwek ono trwať buďe, a národ náš oslobođení do prístawu pokoja sa ňedostaňe. Potom ňech si ustanowí čo mu buďe treba, národ sám. Národňja Rada buďe mužňe, sprawedliwo, ludskí, s ňeprjatelmi našími ale prísňe a podla prawdi a súdu pokračuwať. A za naších ňeprjatelow powažujú sa wšetci tí, ktoríbi proti našej slobođe národňej, slowom lebo skutkom wolačo robili, naše powstaňja očerňowali a zatracuwali, ktorí sami súc Slowáci, na slowenskí národ bi špintali; od ňeho sa trhali, a národ a lud náš slowenskí potlačowali; powažujú sa za ňeprjatelow naších wšetci tí, ktoríbi sa nám zbrojnou rukou oproti postawili, maďarskuo ministerstwo, lebo ktorú kolwek inšú maďarskú wládu užnáwali a poslúchali, ktoríbi ňječo proti nášmu Králowi a jednote Rakúskeho mocnárstwa páchali. Wšetci títo sú naši ňeprjatelja; s ňími sa podla zásluhi nakladať buďe.

Slowáci! obrátťe sa s dúwerou k nám a zmužte sa. — Čas je drahí, chwíla je príhodná, aká sa nám wari ňikdá wjac ňewráti. Hore do zbroje a úhrnkom pod zástawi naše!

Ňech wikwitňe naša sloboda, ňech žije náš Král, ňech Boh dá národu nášmu lepšje dňi!

Národňja Slowenská Rada

Mich. Mil. Hodža, Lud. Štúr, Joz. Mil. Hurban.

Wojáci!

Wysílají Wás bojowat proti nám; wíteli kdo, wíteli proti komu?

Wysílá wás maďarské ministerstwo, které se od našeho společného císaře a krále odtrhlo, které Čechům a Morawanům nic dobrého neudělalo, ba naopak jim wšecko zlé přeje, které Slowákům ty neywětší křiwdy dělá, uwalujíc na lid welké nesnesitelné daně, berouc do wojska welký neslýchaný počet jich synů, wsazujíc do žalárů wšecky ty, kteří se hlásí o práwo a swobodu národa swého, kteří chtějí, aby Slowákům w tomto wěku wšeobecné swobody též lépe se wedlo. A wy byste wojáci: synowé Čechů, Morawanů a Slowáků pro toto ministerstwo, pro takowé lidi bojowati chtěli!

Jeden národ sme my, wy tam synowé České země, wy ze sousední Morawy a wy Slowenští synowé od břehu Wáha, Hrona i Dunaje. Jedna řeč se po těchto krajinách ozíwá; a wy byste proti nám, swým bratrům, na rozkaz cizozemců a utlačitelů národa našeho bojowati měli!

A wíteli proč sme se mi pozdwihli a do boje wytáhli?

Jen práwě proto, že sme to jařmo, které Maďaři a jich ministerstwo na náš národ, na waše otce a matky, na waše bratří a sestry uwalilo, wíce snést nemohli.

Pohleděte jen po krajině naší, či newidíte ty dědiny, wesnice a městečka, w kterých ste se zrodili, že s námi držejí, že pod naše zástawy wstupují? Oni zároweň s námi nemohli už dále snášet to utrpení, to jařmo, které uwalili Maďaři na wšecky nás. Anebo li lhostejným okem díwáte se na to jak na rozkaz maďarského ministerstwa waší, co si w potu twáře widělali, jemu oddáwati musejí? jak se waší nejbližší, waší bratří a příbuzní, podpory otců a matek wašich zesláblých, od domácího hospodářstwa odwádějí, a pod maďarské zástawy berou? jak wšecky stížnosti příbuzných wašich se odsuzují a zatracují, jak mnozí z lidu do wězení a žalářů se metají jen proto, že hledali to, co jím po práwě náleželo? A wy byste měli proti nám, lidu toho zástupcům, obrancům a synům a za waše i naše utlačitele bojowat!

Nebojujte proti nám; wy ste naší a my waší, waše stížnosti jsou naše stížnosti, waše jařmo naše jařmo.

Nepozdwihli sme se my proti Císaři a Králi našemu,

který wšechněm i nám swobody udělil, a které nám jen maďarské ministerstwo odtahuje, dáwajíc wšecko Maďarům swým příbuzným, a nám nic.

Nebojujtež proti nám, ale spojte se radšej s námi neb my chceme wydobit swobodu i nám i wám, chceme ztroskotat jařmo, které na wašich příbuzných otcích i bratřích leží, chceme, aby wám, až se wrátíte do wesniček a městeček swých, bylo tak dobře jako nikdy předtím.

- Jestli my zwítězíme, zwítězíte i wy, jestli my padneme padnete i wy.

Nechť žije náš král, nechť žije swoboda národů, nechť bude dobře wšem našim!

Národní Slowenská Rada,
jmenem powstalého Národu Slowenského.

Kňazom a učiťelom obojakej vjeri a viznaňja na Slovensku.

Vážne nastali časi pre národi sveta. Trirazi ale sväťejšje nám ťisícročním ňešťestím ubjeďením Slovákom. So svatím teda citom a duchom toho najšlechetňejšjeho zápalu plním povstáva národ tento do zbraňe sa svoju slobodu, ktorú pred ťisíc rokami na polach Prešporských bou utraťiu. Čo je vaša povinnosť Vi jeďiní kroz to ťisícročja jeho ťešiťelja, obrancovja, vodcovja, vi velební i Vi učení kňazja a učiťelja slovenskí? V svatom zápale národa za slobodu musíťe aj Vi biť plní zápalu za lud tento, ktorí Boh Vám sveriu. Všetkje náboženstvá učja národi klaňať sa Bohu, a povišujú ich ku pravďivjemu človečenstvu. A náš národ teraz toto posledňje potrebuje. Bou náš národ veďení doteraz k bázňi božej, a Vaša zásluha, kňazja a učiťelja Slovenskí, bola tá hlavňe, že sťe národ urobili bohabojním, pobožním a pokorním! Teraz Vám nastáva naplňiť aj tú druhú čjastku náboženstva nášho, Kristom spasiťelom nám zjavenjeho, to jest nastáva Vám povinnosť vjesť lud Slovenskí k hodnosťi národňej a ludskej. Národi všetki v Rakúskom mocnárstve so zbraňou v ruke osvedčujú svoju hodnosť národňú. Jeďinkí mi Slováci ešťe sme dosjal spali — a žjadnich nárokou na statočnosť a hodnosť národňú si ňerobili, jeďiní Slováci so spokojnosťou

ďívali sa na tje šibeňice, ktorje ím maďarskuo ministerium nad hlavamí nastavälo, jediní Slováci si dovolili vilapať a poviháňať najlepších svojich prjateľou, ale zato aj jediní Slováci sú v potupe, a žjaden národ sa na ních aňi ňeohljada. Česi, Horváťi, Srbi, Slavonci, Slovenci vidobili si už uznaňja, a žjaden ňepomislí o ních inakšje, iba ako o národach slobodních, kďežto o nás celí svet čuší — a má nás za ňehodních mena národa! Táto hanba ale na koho padá prvjeho? Pravda, povjeťe hádam všetci, že na odroďilú aristokratiu; hej, ale hneď po ňej padá hanba na Vás, kňazja a učiťelja. Povinnosť teda Vaša teraz je, národ v jeho pohnutí ozbrojenom podporuvať, misel jeho posilňovať. Už viďíťe, že Maďari aj tích najpokorňejších z Vás lapajú a kďe ešťe ňelapajú, teda pod najhlúpejšou policiou svojich zaslepencou držja! Už viďíťe, že s tím okolkuvaňím, otálaňím a s tou obojetnosťou ňič aňi pre sebä aňi pre národ vikonať ňemuožeťe. Mi hovoríme bez okolkou k Vám, bez všetkích prosjeb a modlikaňja, a žjadame Vás menom národa, abi sťe tje povinnosťi, ktorje máťe ako kňazja a učiťelja, v národe utlačenom ale za slobodu svoju sa pozdvihujúcom svaťe, horlive a ochotňe viplňovali.

Ňech sa teraz kostoli a školi Vaše premeňja na pole verejnuo, kďe sa národ podúčať buďe politickej slobode a hodnosťi tej, akej teraz so zbrojou v ruke dochádzajú národi. Ak má čo svatjeho národ mať, to je isťe jeho národňja sloboda, právo národnosťi, samostatnosť a ňeodvislosť národňja! A náboženstvo ho má k tejto svatiňi vjesť. Beda kňazom a učiťelom, ktorí v tíchto časach pohnutja národňjeho, na všetkích stranách Europi sa dvíhajúceho, národ svoj zadržujú, alebo práve zrádzajú. Národ pozná skoro jich úskočnosť a zdrúzga ich, ako zradních hadou, ktorích svojou krvou odplekau; pomsta táto je jedna z najhrozňejších!

Máťe medzi sebou zradních kňazou a učiťelou. Mi ich dobre známe. Ale duch svatí väčšinu udržau v čistoťe láski k národu Slovenskjemu. Pravda že táto väčšina sa doteraz ňeosvedčila. Lež ňič to: ňech sa už len teraz ozve a chopjac národ za ruku rekňe mu: „Tu nás máš národ náš, poď za namí, mi Tvoji vodcovja a otcovja!“ A chopjac ktorí svjatosťi, ktorí biblie, ktorí meč verní ku boku, veďie národ Slovenskí na pole bojou za slobodu a slávu národa. Máťe v rukách náš príhlas k národu, viďíťe vjať cisárske zástaví v

spolku s našimí národňimí: ňemuožete teda mat víhovuorki, že Vi proti královi ňepotjahňete. Aňi mi nepovstávame proti dobrotivjemu královi, ktorí nám to dau, čo žjaden král doteraz: rovnuo právo so všetkimí národamı pod jeho berlou žijúcimí. Za toho krála náš život obetujeme, ale i za tje práva, ktorje nám Jeho Jasnost dala, a ktorje nám maďarskuo ministerstvo celkom odtajilo.

Prihlasujeme sa k Vám ako k tím, čo najvjac cítili dosjal jarmo ležjace na našom národe, a ktorí žili s národom. Príhlas náš je mjerni, tichí, spravodliví, abi sa ňezdálo že sa vihrážame, ačpráve sa po predku osvedčit musíme, že odporňíkou slobodi národa Slovenskjeho za svojich ňeprjatelou považovat a s ňimí podla toho nakladat buďeme. Ale národ svojim verním vodcom vďační buďe, to, znajúc ráz dobrotivosti Slovenskej, prjatelom naším a jeho bezpečňe zaručit muožeme!

Nuž teda otcovja duchovní a učitelja národa Slovenskjeho príčinliví, podajte nám pomocnje ruki a napomáhajte nás v ďjele tom, ktoruo nám i Vám uvije ňezvädlje vence slávi u národa slobodnjeho, Slovenskjeho. Ohljadňite sa na príkladi kňazstva po Horvátskej, Slavonii, Srbskej vojvodoviňe a inďe, a stanite sa prvimí osloboďitelmí národa Vášho, ako sa tamtí stali národa svojho, a Boh Vám buďe tak pomáhat ako tamtím pomáha, najme že oňi tjež proti tomu istjemu vrahovi víťazňe bojujú, proti ktorjemu aj mi sme už skutočňe do pola vitjahli. Ňech Boh pomáha i Vám i nám!

Národňja Slovenská rada.

Bratia Russiny!

Susidstwo nasze z wamy, pokrewnist narodnaja, zwiazujucza nas z ludom waszym, neszczastia naszi spölni pobudzajut nas Slovakiw zholosytysia do was statocznych i žwawych Russyniw.— Lud nasz Slowenski wziaw już za mecz i zbroju, aby swoji prawa narodni protiw Madiarstwu mužesko choronyw. Netreba Wam dowho howority o neszczastiu, jakowe zwely Madiary na waszi cerkwy i szkoly, na waszi zwyczaji i na cile wasze narodnoje ruskoje žytie. Ministerstwo Madiarskoje postanowilo wse toto wam zrobity szczo i nam, zahladititi žytie narodne, jazyk, obyczaji,

pamiatki, pisny narodny, slowom zahladity wasz i nasz narod. Podluh madiarskoho prawa nesmije sia bolsze Rusyn odozwaty z narodnostew ruskow, maje sia widreczy solodkich i milych zwukow ruskoji polnocwitnoji besidy, a priwiazaty sia ko narodu malomu, zahybajuczomu, z widważnym zuchwalstwom do jakohoš dykoho dila pobudzenomu, to je do narodu madiarskoho. Toto samo jest nam Slowakom osudzeno za zelenym stolom zakonodarstwa madiarskoho. Ale mysme zamyslyly, lebo sia wyslobodyty z toji dowhotyranskoji smerty, lebo od razu w mużeskom boju zahinuty. Poczalysmo toť boj protiw tyranstwu madiarskomu. A do toho boju dajet nam prawo Boh, kotoryi nas tak postawyw medzy narodamy, jak narod madiarski; do tohu boju dajet nam wlasť slowo krilewske, kotorym zabezpeczena narodnosť wsich narodiw żyjuczych poď krepkim berľom Jeho Cesarsko-krolewskoho Welyczestwa Ferdinanda dobrotywoho, kotore to prawo Madiare nam Slawianom wydyrajuť; do tohoto boju pobudzaje nas cila poruszena zachodniaja Europa, kotora sia bore za riwnisť meże ludmy a Narodamy, do tohoto boju klycze nas brat Serb, Horwat, Slawonec, slowom wsi poludnewi Slawiane. Do tohoto boju pryzywajem my Slawiane was bratej naszych ruskich w Tatrach obytajuczych. — Wyste najbliszszi naszi suside, Wy ste spölne z namy prolewaly krow Slawiansku za Kraj uhorski, Wy ste tak jak i my od nych jako widrodnych synów honeni, wy ste najbliższe z namy zluczeni neszczasnow subdow, zapropastyty narodnost wlasnu. —

Nuże wstante i wy a schopte sia mużesko uzbrojeni protiw tyranstwu madiarskomu, zaperajuczemu wam wse, szczo wam jest swiatoje i szczo wam prynosyt szczestia i dobroje bytie naroda waszoho. Zluczit sia z namy a pokażit switu, że jest jeszcze w Tatrach ruski lud, ruskoho serdca, ruska horiacza krow, ruska lubow ko wybrannomu narodu ruskomu. Pokażit Bratia pered switom Slawianskim, że majete krow hotowu wyliaty za swoju wiru, swój jazyk i swoju narodnosť, za slawu, slobodu i szczestia Russyniw.

Do zbroji tedy bratia Russyny, do zbroji, do zbroji! teper albo nikdy wojowaty, teper sia oswobodyty, bo teper spiucze, deń spasenia swojeho na wiki utratyte. Pomyslite że ste sami mdli i slabi, na czeslo mali, na sredstwach do

boju za slobodu chudobni, a tak lehko zhynete w bystroj powiny zuchwalstwa madiarskoho, a na hrobach waszych bude spiwaty pisny zwitiaztwa nadutyi Madiar, bude sia ryhotaty smichom pekelnym na obezczeszczenych hrobach pidloho potomstwa zwytiaznych i hordich Russiniw, najhrizniszyi nepryjatel Slowjanskoho żywota. Ale zluczeni z namy Slowakamy, Horwatamy i Serbamy zachowajete żytia swoje a ubezpeczyte sobi slobodu i blahodať narodnu na toj zemli, tak że neodważytsia bolsze naduty Madiar wderaty sia do waszych swiatyń, widberaty wam milu slobodu, rozhaniaty was i potomkow waszych. Ruski hory i lisy (haji), rusky mista i usidlosty zacwitnut cwitom požadanym, a dalike potomstwo bude slawyty imia wasze i perenese czest waszu na dolhyi stolitia. —

Zażżej ducha swojeho narode ruski a wybery sokrowiszcze z serdca swojeho i obijmi mecz i zbroju swiatu, a ustroji sia tojow, i z neustraszennow smilostech wystupi na pole, za prawo swoje swiatoje wid Madiariw hrozne zdoptane.

Slowenska narodna rada.

Fratzi Romani!

Inalczatu Imperatu ši kralu nosztru Ferdinandu odat libertate, la tot Poporu in Czara Ungaraszka: la Slovacsi, Romani, Szérbi, Nyemczi, si la altzi — Numa jaka Ungusi, nebagend srama de vorba Imperatalui, loare libertatye, ši dreptele la ej, ku deszklinira altzilor. Deaja sze redyikare Horvatzi szubd Banu lor Jelatsits, Szérbi, ši fratri v stri Romani in Banath szubd Patriarchu ši Metropolitu lor Rajacsits: deaja redyikarem ši nos armele in potriva Ungurilor, sze lovem acsea ši nyeo dat Dumnyczeo, schenyeodat Imperatu. Desztul de reu Kanyisz sziluitz aloa ku armelye Milosztinya Imperatyaszka. Deaja lyubitzi fratzi, ši Vojnisi Romanyeszk nu redyikate armelye inpotriva nostra, ka noj nunyam redyikat preszti Ledsa nischi preszti Imperatu, o preszti dereptate, numa nyam redyikat preszti Ungusi ši preszte Kitreva kareo inscheluit pre Imperatu Nostru, ši pre noj, ši or vreut anye baga jare szubd rzug. Kare in Schkolelye, ši in Besztertselye nostre limba unguraszka prftesk, karenye den totz Sluzsbelye Imperatyesk, ši den moschile

nostru ganyeszk, den putsina Kanyisz Slovacsi Kredintsasz la Imperatu.

Sze trejaszka Imperatu, sze trejaszka fratzi Ramanyi.—

Szkupstina Szlovacseszk.

Čo kazí Slovákou?

Jednima ústama kričíťe Slováci: „potlačení sme, zle nám je, tlačja nás páňi, už zhiňeme v tomto ňešťastnom jarme.“ A tak je, všetci Slováci sú potlačení a ubjeďení, všetci hovorím či su oňi katolíci či evanjelíci, či sú mešťaňja či sedljaci! A predca pri posledňom našom povštaňí slovenskom za slobodu taká sa nám zjavila saňa, jakú sme aňi vo snách ňečakali! Saňa tá tisíchlavá bláznovstva a strešťenstva náboženskjeho! Odroďilí Slováci, panstvo maďarskuo rozširuvali medzi katolíkmi, že chceme katolícku vjeru potlačiť, a hlúpi lud uveriu, medzi evanjelíkmi zas, že je to len osídlo na ích vjeru a že mi chceme luteránou katolíkom zapredať, a hlúpi lud uveriu a ňehou sa z mjesta! Mi sme s dobrím svedomím pozdvihli zbraň za slobodu a šťesťja ludu slovenskjeho a s nádějou sme prišli k Vám že sa razom vi potlačení postavíťe, vi ubjeďení zmužíťe a k nám připojíťe, bi sme spolu vitrhli náš slovenskí národ zo zahinuťja! Z čjastki sa naša náďeja viplňila, lebo jak evanjelických tak katolických Slovákou množstvo sa k nám pripojilo, ňemisljac na ňič inšje, iba na to, ako si svoje slobodi proťi panstvu maďarskjemu bráňiť buďeme. Ale z druhej strani — viďelí sme smutnú skušenosť ako mnohje obce sa dali pánom nahovoriť a presvedčiť, že to neiďe o slobodu ale o vjeru, a že mi katolíkou potlačiť chceme, zato ňeprišli nám slabím na pomoc a ostali doma, tak že mi potom jak sme peť razi nad Maďarmi zvíťazili a skrze to velikú moc vojska maďarskjeho proťi sebe vizvali — uťjahnuť sa a sili svoje na lepší čas zachovať sme prinúťení boli. Tak hla Slováci, čo Vás kazí, to aj naše najkrásňejšje a len Vám najužitočňejšje cjele a úmisli pokazilo a zmarilo! Toto hla kazí Slovákou, že sa dajú svojím zotročovaťelom navádzať a svádzať! Pravda že z Vašej vjeri oňi osoh ťahajú, sami ale sa Vám smejú keď sa modlíťe, a mislja si, pokím tento národ len so svojou vjerou sa zaoberá, dotedi sme mi páňi! Lebo

takto lud verí, a mi ho striháme! Ale ňje tak Slováci, aj pre Vás je zem táto, aj pre Vás je život tento a jeho radosti, teda hladzte už raz, abi sťe aj na tejto zemi dačo dobrjeho zakúsili, a ňemoseli vždi len čakať na blahoslavenstvo v ňebi! To Vám ňeuťeče keď buďeťe dobrí a poctiví luďja; ale toto zemskuo blahoslavenstvo Vám viďjerajú maďarskí Vaši páňi, zato bráňte si ho! Ňebite sa už vjac pre vjeru teraz, kďe každá vjera má svoje právo, a keď sa už ňikomu ňechce druhjeho za vlasi do ňebä ťahať. Vjeťe kdo Vás to huckau proťi nám? Tí, ktorí sa báli že Vás oslobodíme, zato nás chceli rozdvojiť, zato huckali aj evanjelíkou proťi katolíkom, abi sa o vjeru bili — a pečeňu sveta tohoto pánom ňechali! Jeďňi sťe poslúchli — a zato ešťe doteraz sťe otroci, zato Vás bijú, uväzňujú, strjelajú a vešajú! A keď Vám tak o tú Vašu vjeru iďe, či sa ňebojíťe že Vám ju Košut zhltí, ktorí púvodňe síce je luterán, sám v sebe ale na Boha ňeverí a vždi len s peklom hrozí a od pekla pomoc dostáva! A všetci Vaši maďarisanti sú len slepje nástroje toho vražedlňíka slovenskjeho národa, Košuta blázňivjeho.

Braťja naši drahí, vjera žjadna nás teraz ňevitrhňe z otroctva nášho; veť viďíte že je svet zmotaní, že sa národi všetki o svoje slobodi hlása, že žjadnemu ňenapadá biť druhjeho pre jeho vjeru! Jeďiní Vi Slováci sa dáťe mámiť a oslabuvať! Ak takto buďeťe robiť aj ďalej, zas na jedno tisíc rokou buďeťe zahrdúsení v jarme panskomaďarskom žiť a zomjerať a ňeuviďíte dňa slobodi slovenskej. Aňi katolík aňi luterán ňeoslobodí národ náš slovenskí, ale ho isťe oslobodja tí, ktorí budú mať smelosť chitiť zbroj do ruki a bráňiť slobodi svoje. Ňehlaďťe teda či je kdo luterán, či katolík, ale hlaďte na to, kdo Vás zastávau od jakživa, a kdo teraz za Vašu slobodu šablu viťahuje a pušku na pleci nosí! Ten je Váš prjateľ a žjaden druhí! Nuž veť odkedi sa modlíťe, od kedi na kolená vjac pred luďmi ako pred Bohom padáťe: a čo sťe si vimodlili, čo sťe si zo slobuod národňích viprosili a viplakali? Vždi sťe museli každjemu čertu aj ďjablu len slúžiť! Ňjeto inšjeho prostrjedku k oslobodeňú sa Vášmu ako boj zmužilí, v ktorom Vás jedneho každjeho Vaša vjera posilňuvať buďe a pán Boh Vám buďe sám pomahať. Katolík bou tak ako evanjelík potlačení: ňech teda tak katolík ako evanjelík sa teraz pozdvihňe a spoločnou silou ňech zdrúzgajú to svo-

je společnuo jarmo. Tak len buďe aj katolíkovi aj evanjelíkovi dobre — a v šťestí sa človek náš slovenskí potom aj lepšje pánu Bohu pomodlí. Ňech si každí svoju vjeru ktorú za najlepšú poznau drží, a ňebojí sa že mu ju kdo zo srdca vitrhňe! Lebo povedzťe-že nám Slováci, akje máťe dúkazi toho, že bi sme mi boli chceli Vašu vjeru potlačiť? Mi všetci, ktorí sme za slobodi Vaše povstali, tak sme boli pomješaní, že medzi dobrovolňíkmi našími bolo vjac katolíkou lež luteránou! A komu bi aj teraz napadlo o vjeru bojuvať, keď všetki vjeri kresťanskje majú rovnuo právo v krajiňe, potom, keď každí vje, že mu ňikdo o jeho vjeru ňeiďe, a najme že sme sa už dosť v predošlích časoch nabili o vjeru a skusili, že sme timi bojami a vojnami aňi len do úst chleba si ňezískali? Teraz bojujeme všetci o to, abi sa nám to stalo na zemi, čo nám kňazja slubúvali len na ňebi, to jest abi aj nám a nášmu národu už aj tuto na tejto zemi dobre bolo. O blahoslavenstvo ňebeskuo sa každí s pomocou ducha svatjeho a skrze dobrí a pobožní svoj život sám postará, ale vidrjapať sa z jarma, ktoruo na nás vistrúhala ďjabelská ruka pansko-maďarskjeho tiranstva, z tohoto jarma sa musíme všetci spolu hlaďeť vimuocť! Doteraz aňi jedna puška ešte ňebola vistrelená o vjeru, ale mnoho sa pušnjeho prachu vistrjelalo už o slobodu národňú! Lebo národi už dozreli k tomu, že sa ím tjež zažjadalo dobroti na sveťe tomto; len Vi jeďiní Slováci ešte sa chceťe dať námiť a klamať — a vjeru spomínaťe tu, kďe Vám ju ňikdo ňeberje, kďe ale sa Vám sloboda národňja ňesje! Len Vi samojeďiní chceťe ňjesť to staruo jarmo a ťešiť sa, že Vám na druhom sveťe buďe lepšje! Dobrá je táto náďeja, ale lepšja je tá skutočnosť, keď Vám buďe tuto dobre, a tam hore lepšje! A takto to má biť, lebo pán Boh ňestvoriu túto zem a jej pokladi a radosti len pre pánou, ale hlavňe pre národi sveta! Teda sa pousilujťe zmužilosťou, abi Vám tuto bolo dobre, a ctnostním životom sa postarajťe, abi Vám tam v ňebi bolo lepšje! Toto si zapamätajťe a verťe nám že sme mi len zato povstali, abi sme Vám už na tejto zemi dobrotu a blaho zaopatrili a vibojuvať pomahali! Lebo nás srdce bolelo, kedi kolvek sme Vás, svojích slovenskích bratou v takom hroznom potlačeňí žiť spatruvali, a to tak katolíkou jako luteránou!

Veť sťe viďeli alebo očuli, že žjaden z našich katolíkou

ňestrjelau do luteránskich kostolou, a žjaden z naších evanjelíkou nebombardovau chràmi katolícke! Kdo sa nám naproti postaviu, tomu sme veru ňeodpustili, to je pravda, ale naše gulki ňevihladávali aňi katolíkou aňi luteránou, ale kdo stáu proti slovenskej slobode, ten padau od naších guljek. Tri vozi pri Mijave plnje boli postrjelaních, kdože tam vje akej boli vjeri! Len to vjeme, že všetci si boli v tom rovni, že chceli potlačiť Vašu slobodu národňú! Teda viďíte, mi sme bojovali ňje o vjeru, ale o Vašu slobodu, o Vaše šťesťja zemskuo!

Skoro ale poznali našu moc Maďari, zato nás ako som hore povedau chceli oslabiť, a bratou naších takími klami, jako že to iďe o vjeru, od nás odvjesť. Lebo kebi sťe sa všetci od Skalice a Šaština boli privalili húfňe na pomoc nám, už bi sťe boli všetci aj luteráňi aj katolíci slobodní! Ale tí Vaši stríhači — mali vjac rozumu ako Vi, zato ostali zas len Vašími striháčmi, a Vašími potlačiťelmi! Viďíte ale čo z toho muože na Vás prísť? Keď buďeťe aj ďalej takí blázňi a dáťe sa tak ako teraz šjaliť — nuž na veki ostaňeťe vo svojom starom jarme, a toho sa Vám len hádam velmi ňežjada! Lež majťe-že už raz všetci zdraví rozum a verťe, že Vám Vašu vjeru ňikdo zo srdcí Vaších, kďe ona pevňe ukritá leží ňje je v stave vidreť, že teraz národi pre vjeru sa ňebijú, ale že sa skuor muože zachcjeť dakomu Vaších huor, rol, lúk, Vaších rodín, slobuod a práv národňích! Ano už sa v skutku zachcelo maďarskjemu panstvu tíchto svatích vecí, tichto Vaších klenotou sa zachcelo Košutovi, Jesenákovi, Vagyonovi, Zelenaymu, Nyárimu, Appoňimu, Schmerzingovi a sto a sto iním tiranom Vaším! Teda si to chráňte, a vedzte že aňi katolíkom samím, aňi luteránom samím sa to vivjesť ňepodarí, lebo sili rozdvojenje sú slabje, musíťe si teda toto šťesťja společnou silou, spojením pevním úmislom vidobívať. Mi Vám vždi buďeme na pomoci, a nadvrch pán Boh Vám pomuože, keď Vi túto svatú vuolu vislovíťe a skutkom potvrdíťe.

Že všetci Slováci sú potlačení, svedčí aj to, že tak mešťan ako sedljak stoná pod jarmom panstva maďarskjeho. Královskje mestá a privileguvanje mestečká, tak ňesú ňeznosnuo jarmo píchi maďarskjeho panstva, ako ďeďini a inje obce! Toto je to ňešťesťja naše slovenskuo, že medzi tím, keď Ňemci majú slobodních meštanou pre ích kupectvo, keď Maďari majú slobodních pánou, mi Slováci ňikoho v národe

našom sme ňemali slobodnjeho, a zato teraz mdlí a slabí sme. Lebo čože naši mešťaňja robja? Jako otroci za svojími potlačitelmi sa hrnú a pre svoju ocháblost za Maďarou sa vidávajú a proťi svojím bratrom, proťi svojej slobode povstávajú! Tak sa aj proťi nám postavili mestá slovenskje Trnava, Seňica a Skalica. Teda tak mešťaňja slovenskí, tak sa to má robiť? Čože sťe Vi Trnavčaňja, Seňičaňja, Skaličaňja? Čo boli Vaši otcovja? Čo sú Vaše deťí? Nuž Vi sa máťe za Maďarou? Daj ťi mi Bože, Seňica, Skalica, Trnava — akí to Maďari! Ale vjeme mi — ktorí sú to tí Maďari v múroch tíchto mjest! Vjeme to dobre že aj tam len jedňi sú všetko — a národ bremená ňesúci, že je ňič a ňič a ňič kďe na práva prichoďí a všetko je tam, kďe sa platiť má. Lež, dobre, o tíchto a podobních mestách ňič neiďeme hovoriť, lebo ňje je tomu tuná mjesto; ale len robíme pozorních mešťanou tíchto maďarskích, abi si dobre zapamätali, že sa oňi pri prvom našom vístupe za slobodu národa slovenskjeho ku Maďarom priznali! Ňech-že už len teda stále ostanú tjeto mestá a stoja pri svojích tiranoch a potlačovaťeloch, ktorí ích za 900 rokou korbačuvali, za 900 rokou k ňičomu sa ím pozdvihnúť ňedali! Možnuo, že tjeto mestá budú za pansko-maďarskje — na onom sveťe vihlásenje!!

Naposledi Vi statoční sedljaci slovenskí, ktorí sťe sa o svoju vjeru či katolícku či evanjelícku báli, verťe nám, že mi ňje len že sme aňi proťi jednej, aňi proťi druhej ňeťjahli do pola, ale obe vjeri od ích viznavačou viznávanje každjemu jeho proťi nápadom obraňovať hotoví sme, teraz ale hlavňe o Vaše slobodi, a Vaše práva národňje, slovenskje bojovali sme, a dáli pán Boh aj ďalej bojuvat a Vás v tomto boji podporuvat hotoví sme!

Abi sťe teda veďeli, čo nás Slovákou doteraz kazilo, abi sťe veďeli, že nás kazila naša hlúposť, ktorou sme sa dali naším potlačovatelom šjaliť a vjerou našou ako masním motúzkom do strašnej prjepasťi a záhubi privádzať, abi sťe veďeli že nás kazilo rozdvojeňja naše vlastnuo národňje, že mnohí mešťaňja na Maďarou nás zrádzali, list tento sme Vám napísať za dobruo uznali. Z toho všetkjeho poznáťe, že keď to, čo nás kazilo odstraňíme, žjadne bráni pekla maďarsko-panskjeho nás premuocť v stave ňebudú, a mi slobodní staňeme pred súdom slobodních národou, a s ňimi rukou v ruke

upevňíme svoje šťesťja nám i potomstvu nášmu na veki večnje! Tento list, ňech žjaden u sebä ňezadržuje, ale vštípjac si všetko v ňom povedanuo do dobrjeho svojho srdca, ňech ho zas druhjemu k poučeňú dá! S Pánom Bohom!

Dňa 18. Oktobra 1848.

Miloslav Jozef Hurban,
president dočasní Radi národňej, evanjelík.

Ľudevít Štúr,
úd Radi národňej, evanjelík.

Mich. Mil. Hodža,
úd Radi národňej, evanjelík.

Jaroslav Bórik,
sekretár nár. Radi, evanjelík.

Fraňo Zach,
hlavňí vodca vojanskí, katolík.

Bedrich Blúdek,
kommandant nár. vojska, katolík.

Bernard Janeček,
vodca národň. vojska, katolík.

Str. 125, rj. 18 dodaj: „I. Náhlý súd ve Fraštáku záležel z následujících údů: Předseda Mikoláš Jánoky; že však Jánoky co předseda úřad nezastával, byl na místo jeho Antonín Keller, co president jmenován. Písář nebohý notář Alexander Szentkereszty, předtím notář stoliční. Súdcové: Jozef Žembery, privátník; Besznák, přísedící súdní; Rudolf Sándor, fiskal biskupa Nitránského; Vilém Zahoranský, advokat; Ignác Špaňar, předtím městský sudí v Nitře; Jozef Senešy, předtím stoliční kňehvedúcí; Pavel Vančay, fiskal hraběte Jozefa Hunyady-ho.

II. Náhlý súd v Senici záležel z následujících údů: Předseda: Štěpan Konrád, advokat. Notář: Pavel Buzinkay, předtím notář stoliční. Súdcové: Jan Peťko, privátník; Štěpán Brogyányi, privátník; Štěpán Šubert, advokat; Jan Buzinkay, privátník. — Tímto súdem byli odsúzeni k smrti provazem dne 13-ho Října 1848: Martin Barton, sedlák z Čáčova v stol. Nitránské, Vojtěch (Albert) Bemert (z Blánska rodem) z Moravy. Dne 18-ho Října: Pavel Svatík, mlynář z malého Koválova v Nitr. stol. František Kapitán z Demlína na Moravě.“ — (Vídenský Denník, č. 52, od 7-ho Září, 1850.) *)

---

*) O takjeto data bich prosiu Vel. Rodákou slovenskích.

Strana 129 pod **) čís. 6:

„I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše! Hleď se wírou opříti Na pána Ježíše; Spusť se jen na ňeho, On wšecko dobře zprawí, Že bude k twému zdrawí, I to, co jest zlého.

Kdyby i sám ten ďábel, S swau pekelní rotau, Proti tobě se stawěl, A twému žiwotu; Wšak musí zpět jíti, Wšecky jeho praktyky Zahanbí Bůh weliký, Když jen chce brániti.

On wšecko k swé cti řídí, A k twému spasení, Máli být žádný z lidí, Ničeho nezmění: Pakli Bůh nestrojí, Žádný nemůž siliti, Musí wsecko tak býti: Wůle Boží stojí.

Protož jemu samému, Já se wždy oddáwám; Jemu a ne jinému Líbiti se žádám; Jeho wůle jest má, A ta jest wždy neylepši: Šťastný kdo se ní těší, Ten to se mnau pozná."

(V „Zpěwníku ewanj." od roku 1845 sa nachádza pjeseň táto premeňená — pod čís. 593.)

Str. 140, rjadok 14 príde do poznamenaňja:

Pozri „Zněuctění památky Dra. M. Luthera str. 23."

Str. 145, rj. 15 pridaj poznamenaňja:

„Drei bis vier Millionen Deutsche und Slawen wühlen noch heute blödsinnig im eigenen Fleische, und lügen sich vor ihrem eigenen Gewissen und vor aller Welt zu Magyaren, oder lassen sich von conscribirenden Seiden der „alt-nationalen" Partei zu dieser Lüge verleiten."

(Der Lloyd von 8 Sept. 1850.)

 Patrila-bi k ďjelku tomuto i mappa „Slovenska," ale takuo podujaťja previšuje sili jednotlivca. Quod est, eo decet uti; et quidquid agas, agere pro viribus.

Opravi:

Str.	6	rjadok	16	ukrutnostmi	čítaj:	ukrutnosťami.
„	8	„	16	slovi	—	slovmi alebo slovami.
„	21	pod **) rj.	8	Kadjaveho	—	Kadavjeho.
„	28	rjadok	19	tenťo	—	tento.
„	29	„	1	Ukorskej	—	Uhorskej.
„	30	„	15	dukáti, dvacjatňiki	—	dukátmi, dvacjatňíkami.
„	31	„	20	po „boli mohli“ dodaj: „ako“ alebo: „hmotňe.“		
„	33	„	3	dopúsťali	čítaj:	dopúšťali.
„	71	„	23	mjesto: „na Mijave“ naprav: „na Brezovej.“		
„	72	„	29	Slováci	čítaj:	Slovákmi.
„	81	„	16	ťakjeho	—	ťakjeto.
„	90	„	25	prostrjedki	—	prostrjedkami.
„	09	„	16	28 premeň na 20.		
„	102	„	9	roznášanja	—	roznášanje.